

(2)

AMATI

LVSITANI,

MEDICI PHYSICI PRÆSTANTISSIMI, CVRATIONUM Medicinalium

CENTVRIA SEPTIMA,

Thessalonicæ curationes habitas continens, varia multiplicique doctrina referta.

Acceſſit INDEX rerum memorabilium copioſiſſimus.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD GVLIEL. ROVIL.

SVB SCVTO VENETO.

1580.

SAPIENTIA ET GENERE CLARO, D. GVEDELIÆ YAHIAE,

AMATVS LVSITANVS MEDICVS S. P. D.

VVM sextæ elapsæ curationum centuriæ finem imposuissem, hoc scribẽdi genus prætermittere, & ad aliud animum appellere constitueram: tã enim, vt verũ fatear, Guedelia Yahia, vir sapiens, & generose, huius inscriptionis me pertæsum iam erat. Cæterum, cum Thessalonicen venirem, vrbem nunc, vt olim, totius Macedoniæ Metropolin, numeroso, varioque populo refertam, sed forte grauißimis, & sæuißimis morbis oppresso, dignum duxi de eis aliquid commentari, & septimam hanc centuriam edere, & eam in conspectum hominum

mittere, vt paucis iis, saltem artem medicã exercentes, dignoscant nunc vt olim, priscis illis temporibus, Græciam grauißimis sæuißimis, complicatísque morbis corripi, tentaríve: causam, vt ego puto, non paruam, ob quam tam excellentes, diuiníque medici, in ea floruere: suppeditabat namque materia, circa quam versabantur viri rerum naturalium maximi inquisitores, in qua, vt populum iuuarent, & eum non raro ab angustiis liberarent, ac non paruam gloriam, honores, excellentiámque captarent, consequerentúrve, soliciti & diligentes ita exstitere, vt præ cæteris nationibus, hoc aßiduo & frequenti vsu, in hac diuina effloruerint arte, emicueríntve, ita vt cæterorum populorum hucusque recepti gratíque magistri habeantur. Exemplum duo orbis lumina extant, Hippocrates & Galenus, viri Græci, quibus morborum variorum inexplicabilium occasio, vt dixi, non parum gloriæ comparauit, peperítve. Vbi certe pauci sunt ægrotantes, medicus ignauus, aut parum expertus euadit: vbi vero plures habentur ægrotantes, longo exercitio, & frequenti vsu, ac aßidua experientia, eum experientißimum & nobilem in arte fieri, sæpe nouimus, vt cum Manilio recte dixerimus,

Per varios vsus artem experientia fecit.

vel

vel cum philosophis, frequentatis actibus generatur habitus, per quem ars definitur, & absoluitur. Loquimur nanque de Therapeutice, curatiua artis parte, quæ corpus ægrum sanitati restituit, profligátve, per contraria morbos, cuius hodie vt magis necessariæ frequentior est vsus, vt olim quoque fuit referente sic Hippocrate, libro de veteri medicina, & Galeno, libro ad Thrasibulum, in quo proponitur, num ratio tuendæ sanitatis, ad medicinalem artem, an ad exercitatoriā spectet. Occasio igitur tantorum morborum, multum me hercle, Græciæ medicos nobilitauit, non minus ac volucris breuísque temporis occasio, aues aucupio dicatas, quas Aristot. sublimipetas, & humipetas vocat, nos vero falcones, & acores appellitare solemus, eas præcipue, quæ sub polo arctico nidificant, & aucupes vt cæteris præstantiores cupiunt, desiderántue. ob contractiores nanque eo in loco hyemales luces quæ forte vnam vel alteram tantum continent horam, diligentissimæ euadunt aues hæ. Prædam nanque, rapinámve pro victu, exiguo hoc tempore ad residuum diei nigerrimum & tenebricosum quærant, capténtve constrictæ cum sint, rapaces, veloces, agiles, ac cæteris diligentiores fiant necesse est, vt recte cecinerit Manilius,

Et labor ingeniũ miseris dedit, & sua quęq;
Aduigilare sibi iussit fortuna premẽdo.

Veluti Virgilius, qui connumeratis commoditatibus quas Iupiter hominum generi cum ademisset, coactos esse homines, canit, pulsa acidia veternóve, operi incumbere,

Tũ variæ venere artes. labor omnia vincit
Improbus, & duris vrgẽs in rebus egestas.

Ob varios igitur morbos, & frequentes, ac continuo Græciam inuadentes, viri ij rerum naturalium contemplatores, illustres medici facti sunt, non vero ob numerosum populum. refert namque Galenus, commentario primo, in librum de Articulis, enarratione 24. in qua forte de luxationibus nõ visis ab Hippocrate agit, ex omnibus ciuitatibus, in quibus Hippocrates artem exercuit, Smyrnam, quæ hodie in Natolia nomen retinet, maiorem esse quàm Romæ vnus vicus, plures tunc incolas habebat. Cum igitur ex arduis difficillimísque casibus in hac ciuitate pertractatis, septimam hanc Centuriam componerem, illico eam tibi dicandam constitui, Guedelia Yahia, vir sapiens & generose, multis de causis: prima, quia sapiens cum sis, & concionator egregius, ac acri quodam ingenio præditus, longe iudiciorum magnus haberis existimator: quibus facile hæc, & huius generis alia, quanti sint valoris,

&

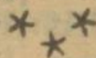
& arti medicæ adiumentum præstare possint, diiudicabis. Præterea humanitatem tuam, affabilitatem, morúmque suauitatem, & mirum quendam candorem, quibus omnibus, medius fidius, excellere videris. Sunt præterea multa alia, quæ me ad hoc munusculum tibi offerendum impulere, hospitalitas tua, & omnium tuorũ, erga peregrinos, religionis cuiuscunque sint; ad hæc munificus & liberalis animus pro subueniendis pauperibus: qua in re, effusis (vt aiunt) habenis, patrem tuum optimæ memoriæ, Moysem Yahiam, æmularis, felicißiméque imitaris; qui vt omnes hic Thessalonicæ norunt, immani quadam pestilentia elapsa, in iuuandis, curandísve pauperibus ægrotantibus, & ipsis mortuis sepeliendis non pauca, nec contemnenda ducatorũ millia expendit, res omnium consensu, pro Deo propitio habendo, haud infima. Sed omnibus numeris, Centuria hæc tibi debetur: quia eius nonnullis curationibus interfuisti; à sorore nãque tua, muliere honoratißima, & opulenta incipit, & eam honestißimæ, & venerandæ matronæ matris tuæ curatio claudit, vt interim Solomonis Seneoris soceri tui, viri longiori vita digni obitum taceam, vt vere in hac habeas Centuria, prout misera humana fert

cõditio, aliquando quod rideas, & aliquando quod plores fleáve, iuxta dicteriũ, Omnium rerum vicißitudo est. Habes igitur vir generose, dedicationis huius Centuriæ rationes quas si, vt spero, alacri animo receperis, ad maiora, dubio procul, Amatum deuinctum habebis. Vale. Et cum tua Stere ex Deo empta, feliciter viue, & fruere. Thessalonicæ, mense Augusto, anno à mundo creato, 5321. secundum verò computum Romanum, 1561.

***

AMATI LVSITANI, MEDICI PRÆSTANTISSIMI, Curationum medicinalium ſuarum

CENTVRIA SEPTIMA.

Curatio prima, in qua agitur de Animi deliquio ob mœrorem veniente.

DOMINA Belida, vxor Solomonis Seneoris, mulier procera, obeſa, carnoſa, temperatura ſanguinea, & quæ ſæpe in abortum veniebat, & ex ea ſanguis multus fluebat, quum repente audiret adoleſcentem domeſticum, ab alio famulo domi interemptum eſſe, in animi deliquium ita altum incidit, vt eam emortuam omnes acclamarent.

Ego vero qui fortè ad adolescentem deploratum tunc vocatus fui, ad eam alio in cubiculo stantem, diuertor, cuius metacarpij arterias cum tango, pulsus non percipio, sed ipsam potius dentibus apprime constrictis, clauiculatísve, absque sensu & motu, tanquam emortuam conspicio. Est enim animi deliquium hoc sæuum, & periculosum, ob mœrorem, & tristitiam veniens, quod medicorum consensu, testante id Galeno, libro primo Artis curat. ad Glauc. & alibi non raro, curatur odoribus, narium constrictione, capillorum vulsione, vini potu, & vomitu, quibus tu ex aliis Galeni locis adde, frictionibus, ligaturis, cucurbitularum admotione, & similibus. proinde nos exordium repente sumpsimus à capillorum vulsione, narium & aurium attractione, digitorum attritione, & variis aliis similibus. Nam, & per interualla suo nomine vocabatur, & ad manus habitum origanum aceto exceptum, ad nares admouebatur, veluti nonnulla alia optime olentia, & de maxillis, & constrictis dentibus aperiendis, ligneo cochleari, veluti cuneolis, soliciti admodum

eramus.

eramus. Cæterum, quum hæc non proficerent, ad brachiorum, & crurium frictiones, & eorum ligaturam, deuentum est, & Hippocratis consilio, libro quinto de Morbis popularibus, superfusæ sunt ipsi, aquæ frigidæ amphoræ aliquot supra faciem & pectus, quibus tandem reuixit, & ad se rediit, & tunc à marito, & assistentibus, optima illi dabantur verba, & vinum generosum odorum, illi pitissandũ propinauimus, veluti conditum moschatum, & ambaratum deglutiendum. tunc vt non dormiret, sed confabularetur, suasimus, ac postea, tremula oua recentia illi pro cœna offerrentur, commendaui. ea nocte sequenti, bis, vel ter, emortua est, sed adiuta, reuocata fuit. In aurora vero, de cordis palpitatione conquerebatur, qua de causa, ab infuso iniecto, & aluo respondente, (vomere nanque nunquam potuit) culcitrula ex rebus odoriferis cordialibus, ambaro, & moscho cõsuta, ad cor applicita est, sed non multo post, in animi deliquiũ relapsa est, & forte periculosius: Sed tunc, celebratis omnibus actis, & cucurbitulis ad vmbilicum applicitis reuixit. Contẽdebãt mulieres assistentes,

& med

& medicus qui eius curam aliàs habuerat, & à simili morbo eam quoque liberauerat, firmabat, animi deliquium hoc, etiam si à mœrore venerat, sæpe aliàs in simile, ob vterũ male affectum incidisse, quia concipiebat cito, & perdebat, maximo cum sanguinis fluxu: qua de re, ad nares, male olentes, & ad inferiores partes, res optimi odoris esse admouendas, cõtestabantur. vnde cum postea paroxysmo esset apprehensa, ad nares, chartę, & pennarum fumum admouebant, inferioribus vero zibetum intromittebant, sequenti tandem die, catapotia ex castoreo, assa fœtida, & peoniæ semine composita, deuoranda illi dedimus, quibus rectius habuit, & bis egessit: tandem duobus interiectis diebus, pharmacum ex agarico, & rhabarbaro apparatum ebibit, quo venter apprime solutus fuit, & ipsa à tanto malo libera, veluti postea, vxor Solomonis Naamias, ex improuiso à sorore amplexata, & illico emortua facta, sicuti quoque vxor Danielis Taragani, & virgo nata viduæ sororis Habibij. variè nanque curatur animi deliquium, prout à varia euenit causa.

SCHOLIA.

Ob mœrorem spiritus dißipantur, vnde deliquium animi consequitur, quo fit in ipso paroxysmo, veluti postquam ægrotans ad se rediit, rebus optime olentibus, & generoso vino eam refecimus, veluti cibariis, quæ facilè in sanguinem verti solent, & optimũ adgenerant succum: cæterum, per amphoram non putarim Hippocratem intellexisse vasculum octoginta continens libras: sed magis paruum aliquod commune.

Curatio secunda, in qua agitur de pleuritide.

MVlier iuuenis, annua quartana laborauerat, quo in tẽpore menses, vt fieri solet, nunquam vidit, pleuritide corripitur. cœpit autem corripi nocte Veneri dicata, hoc est, die Iouis in nocte, ad quam, secũda die sequenti, hoc est, die sabbathi, accersitus, vesperi, iubeo illi, ex eodem latere cubiti axillaris, tundatur vena, & sanguis ad libram integram extrahatur, & ptisana colata penidiis concinnata in victu, veluti hordeacea aqua pro potu, paretur, & fomentum ex rosis, chamæmelo, radicibus althææ, foliis maluarum, violarum, semine lini, &

simil

ſimilibus compoſitum, boui a veſica exceptum, dolenti loco calidum appli cetur, ac per interualla ſyrupum violaceũ, aut lambetiuum de althæa pauco oxymelliti mixtum lingeret. At aſſiſtentes alibi forte impediti, ſanguinis extractionem in ſequentem diem Soli ſacratum diſtulerũt. diluculo igitur ad eam veniens, eam miſerrime affligi inueni. Intẽſiſsimè à pũctura dolebat, febriebat, gemebat, tuſsibat, & tota nauſeabunda, ac ſi animam expiraret, videbatur, & non raro in animi deliquium, & defectionem incidebat, & quod peius eſt, vix eius percipiebantur pulſus, nihil ſpuebat, ſed multum, & frequẽter egerebat, cœperat autem aluus turbari nocte antea, & ſepties vel octies excreuerat liquida, ferruginea, peſsime olentia, cum quibus multa, ſed cordate loquebatur. Ego vero morbum grauiſsimum, vt pote ſæuam pleuritin conſiderans, à præſagio habito, quod hæc moritura eſſet, & forte quia interpoſita erat ſanguinis miſſio, eam relinquere propoſueram, cæterum rogatus, & ne immiſericors viderer, in cura perſtiti, & omnia quum æque librarem, iubeo axillarem eiuſdem

dem lateris, vt antea agendum commendaueram, aperire: occupabat autem dolor superiores thoracis dextras costas. extractus itaque est sanguis ad vncias octo, corruptus, & infectus admodum, cuius maiorem quantitatem demere in animo cõstituerã, ni animi deliquium mulierculæ superuenisset. Ab hac igitur sanguinis missione, muliercula hæc melius sensit, eius nanque arteriarũ pulsus, clarius percipiebantur, & nausea euanuit, & respiratio facilior est reddita. Vesperi tandem, ex eodem foramine, quia dolor infestabat, quinque aliæ sanguinis vnciæ sunt extractę, desiit nanque sanguis fluere: noctem vero sequentem totam insomnem trãsegit, intense autem doluerat, vt non nisi supina cubaret, in qua bis tantum aluus citata est, tunc pulsus rectius habebant, sed lotium rubrum, crassum, & turbatũ valde erat, ob quæ, die Lunæ, prædicta vena iterum secta fuit, & sanguis ad vncias octo fluxus, qui in vniuersum corruptione maiori quàm antea infectus erat. ab hac vero sanguinis missione, expuere cœpit, album, coctum & minime malignum. tunc hęc in eodem perseuerabat victu

reg

regimineve, & eadem dicta gustabat medicamenta, syrupum tamen de glyrcirrhyza per interualla cochleari lambebat, & dolenti loco, cataplasma hoc admouebatur, Rec. chamæmeli, meliloti, radicum maluauisci, foliorum maluarum, branchæ vrsinæ, an. pug. vnum: Seminis lini fœnugræci, an. manip. vnum. in aqua fiat decoctio sufficiens, & coletur, ac in mortario omnia recte terātur. quibus adde, olei amygdalarum dulcium, vncias duas, butyri recentis vnciam vnam, & alterius mediam, assungiæ gallinarum vnciam vnam, farinæ hordei vnciam vnam. Prædicto decocto misce, fac cataplasma, & sæpe calidum applicetur: tunc aluus constricta est, & die Martis, hoc est, quinto, à morbi initio, omnia eadem erant. sexto, deteriora omnia facta sunt, & luctuosas respirationes expirabat, & sufflabat, & arteriæ metacarpij ingentem duritiem præ se ferebāt, & tam supra quàm infra in totum restricta est, nihil nanque expuebat, nec quicquam etiam clysteri iniecto, egerebat. Septimo desperata sunt omnia, in fine cuius obiit: obiit autem eadem hora, qua ægrotare cœperat: & vt puto,

to, quia primo die prætermiſſa fuit ſanguinis miſſio, & in ſequentem procraſtinata.

SCHOLIA.

Nō eſt, quod quis mihi obiiciat; in hac muliere, quia mēſes integro anno ſuppreſſi erāt, ex ſaphena pedis vena, primo ſanguis demēdus eſſet, quando nouerit ille morbum hunc phlegmonem grauiſſimam, & periculoſiſſimam, internam ſuccingentem coſtas membranam occupantem, eſſe, à qua omni acta diligentia, non ſolum materia fluens, ſed parata fluere, & ea quæ actu malam qualitatem, & ſolutione cōtinui facit, vacuanda eſt. Cæterum, quū citius, & ocyus, ſecta axillari ea extrahatur, cōſequēs eſt, ex axillari quàm ſaphena, exordiū ſumpſerimus. Adde, quòd ſi ex ſaphena ſanguis demeretur, vt ægrotās breui iuuamentum conſequeretur, ſanguinis maiorem quantitatem opus eſſet extrahere, & inde vires magis, & magis laberētur, & per conſequens ægrotans diem ſuum citius obiret, quū ſanguis inflammationem faciēs, nō ita cito, & facile vacuaretur. Meminiſti enim ex Galeno, libris Methodi med. pleuriticis & ſchœnāticis, & peripneumonicis, virium robur, vnicam eſſe ſalutem, fuit autem pleuritis hæc ex morbis incurabilibꝰ, qui neceſſariò iugulant, & interficiūt, quos attigit

Gal. libris de facult. simpl. med. vbi de bolo armeno agit, veluti alibi sæpe. Porrò si pleuritis hæc, vigente lue pestica contigerat, tunc etiam in viro satius erat à saphena sanguinẽ demere, quàm à vena brachij. Cæterum cur sanguinem extraximus, stante fluxu vẽtris, scholion Curationis sequentis legito.

Curatio tertia, in qua agitur de pleuritide.

IOsephus Bonus, vir robustus, & fortis, pleuritide grauissima correptus est: nam præter accidentia, siue signa παθογνωμονικὰ, propria, siue perpetua, & inseparabilia dicta, fluxum ventris patiebatur, & comatosus, siue soporosus erat, ad quem ingressus medicus, illi sanguinẽ ex interna brachij vena extrahere iusserat, chirurgus vero, quum internam, & mediam venam occultam inuenit, cephalicam capitis aperuit, secuitve, & sanguinem extraxit. ad eum igitur vocatus ego, quarto die ægritudinis eum pessime habere deprehendi, omnia enim grauia, & periculo plena erant, qui non nisi vocatus, & incitatus meiebat, vrinam turbatã satis, & pessimã, vt liceat mihi admirari, diuinum senẽ illum Hippocratẽ nunquam

satis

ſatis laudatũ, libro primo Prædictionũ, qui de hac re ita tradit, Vrinæ quæ mingũtur à nõ recordãtibus, nec commonefactis, perniciosæ. Nã hæ mingũtur, velut ſi ſubſidentiam conturbaſſes. Cæterũ, huius vires imbecilles erãt, & ventris fluxus fere cohibitus, quibus de cauſis, hunc breui moriturũ præſagiui, aſſiſtens tamen medicus, illi ſanguinẽ mittere ex brachio cõtendebat, & acceiſito chirurgo, vt interna tunderetur. Ecce, deprehendo errorem, vt vice axillaris, cephalicam tunderet, aperirétve, occultabatur nanque interna vena, quam tunc indigitauimus, ſed ſanguine fluxo, peius habuit, & breui poſtea à viuis deceſſit.

SCHOLIA.

Aduertant hic medici, tantum errorem à chirurgo venã feriente, cõmiſſum, qui ſi doctus adeſſet medicus, proculdubio, nõ aberraret, nec in tã graue laberetur peccatũ. Curẽt igitur medici, paucos ægrotãtes, & ipſos forte bene nũmatos, præ manibus habere. ſic enim vt puto, tãtus nõ naſceretur error. ſed, vt mea fert opinio, errores ij & ſimiles, nõ medicis, ſed ægrotãtiũ auaritiæ tribuẽdi ſũt: paſſus nanq; fuerat vir hic, vt audio, annis ela-

pſis, similẽ morbũ, cui ſepties ſanguis ex bra chio extractus fuerat, ſed vtinam ex vena morbo cõueniente. Nam cum pleuritis morbus erat, pro quo curando interna cubiti diligenter ſecanda erat, & ſanguis ex ea ocyßime extrahendus, medicorũ tamen negligentia ex cephalica ſiue capitali vena chirurgus ſanguinem demebat; quo factum eſt, quum ægrotus nullum conſequebatur iuuamen, medici iterum vacuationem repetere iubebant, ita vt ſepties, hic, ex vena capitis, phlebotomatus fuerit, vnde, quum à pleuritide, bona ſui fortuna, hic euaſit, ſemicæcus tamen, & lingua contracta manſit. recte igitur conſulebat Damaſcenus in ſuis Aphoriſmis, ne multorum ægrotantium medicus curam haberet, cui omnes hodie docti ſubſcribunt, adſtipulantúrve. Cæterum, cum vẽtris fluxum pleuritidi complicatum, periculoſum dicerem, alter medicus, ex Auicenna oppoſitum cõteſtabatur, & re vera, Auicenna loco huic dicato negotio, inquit, & fluxus in principio apparens, bonum eſt ſignum. re vera tamen medicus ille cæcutiebat, quum ignoraret, profluuium alui ab hoc ægroto paſſum, non eſſe à natura regulatum, ſed verius ſymptomaticum, & violentum. Si autem initio pleuritidis, fluxus ventris apparuerit, & eo dolor delituerit, & reſpiratio liberior fit, & ſympto

ſymptomata omnia minuuntur, vt ægrotus melius habeat, tunc dubio procul, talis alui fluxus optimus erit: mea tamen ſententia, initio pleuritidis, alui profluuium, raro optimum cernitur, ſed potius tanquam lethale indiciũ ſæpe habetur, quia morborum initio, omnis vacuatio violenta, & ſymptomatica eſt: ſucceſſu vero morbi, profluuium alui optimum eſſe poterit. id quod non ſiluit Hippocrates, & Galenus lib. 6. aphor. enarratione 16. cum dicat, In non periculoſa admodum pleuritide, ſed mediocri, profluuium alui ſuprauenienś, poteſt iuuare, ratione vacuationis, & eo magis, ſi indicia concoctionis fuerint, & morbus iam citra periculum cernitur. quæ omnia Meſues cordatus practicus, & famigeratiſſimus medicus non ignorauit.

Curatio quarta, in qua agitur de pleuritide.

EX multis qui pleuritide laborarunt, omnes quibus febris deſiit, manente adhuc dolore, euaſerunt, eorum tamẽ nonnulli, quibus dolor primo euanuit, & febris perſeuerauit, obierunt, vt nunc verno hoc tẽpore anni 1560. ſæpe obſeruauimus, in quo epidemicæ pleuritides plures graſſabantur, quibus nõ pauci laborãtes, deſinũt

febrite, manente dolore, & salui omnes fiunt, vt nepos Eben Portæ, & socrus Iacobi Nauarri, & alij varij: forte quia crassior spiritus locum imbecillem obsedit, & dolorem febre absente, incitat, vt proprio suo loco diximus.

SCHOLIA.

Satius igitur est, in pleuritide febris desinat, etiam si dolor perseueret, quàm si cõtrario contingat, id quod inter nos memoriæ cõmendauit Auicenna & alij prisci medici.

Curatio quinta, in qua agitur de cõpescendo sanguine, & sectione venarum sub lingua superfluente.

VIr, cui sub lingua venæ leonicæ dictæ, sectæ sunt, valde angustiabatur, quòd ex eis multu fluebat sanguis, nec pro eo compescendo remedium habebatur. Cæterum, post multa hinc inde petita, sed frustra actitata, iussum fuit, vt ægrotus acerrimũ acetum ore teneret, & aliquoties id repeteret: quod, Deus bone, ita contulit, vt illico sanguis constrictus fuerit, & venæ ipsæ agglutinatæ.

SCHOLIA.

Vt multis, & honestis, ac homine libero dignis

gnis artibus, opus est medicus ornetur, vt bonus & summus euadat, ita oportet, remediis non solum exquisitis & ab India & exteris nationibus petitis, instructus euadat, sed domesticis & paratu facilibus muniatur, vt quũ opus fuerit, nulla interiecta mora, eisdẽ vtatur. periculũ est enim, iis, & similibus in morbis, mortem minitantibus, dilationem in medicamentis inquirendis interponere.

Curatio sexta, in qua agitur de Tertiana interficiente.

SOlomon Seneor, vir æterna memoria dignus, ob varias multásq; eius heroicas virtutes, quas in præsenti subticeo: liberaliter nãque, cum diues satis esset, sua pauperibus impartiebat bona, & ita alacriter, vt omnibus esset admirationi. Is, cum esset temperatura sanguineus, obesus, in deliciis agens, variis assuetus cibariis, multo gesu, mellonibus, cucumeribus, peponibus, & aliis horariis, pessimi succi fructibus, ætatis suæ anno 48. vigente autumno, febre tertiana corripi cœpit, ex qua prioribus diebus mundus euadebat, & minorante epoto medicamẽto, aluo placide respondente, melius habere videbatur. Tertio vero paro-

xyſmo, grauius habuit, & re vera à febri immunis non fuit, ſed per nares guttatim ſanguis illi fluebat. elapſo vero quarto paroxyſmo, ſanguinem ex baſilica ad ſex vncias extrahendũ curauimus, habito præſagio, quòd poſt ſanguinem extractum, quaſi depoſita ſarcina, natura melius & alacrius gubernatura, ſanguinem per nares copioſe tranſmiſſura eſſet, id quod poſtea omnes ita eueniſſe viderunt. à ſanguinis miſſione, peius ſemper habuit, & paroxyſmorum varia fuit cõplicatio, & confuſio, & conſequenter ingens virium conſternatio, tandẽ ſeptimo paroxyſmo, hoc eſt 14. die, ſuperueniente, non paruo, neque frigido, ſed calido, & copioſo ſudore, occubuit, & vitã, proh dolor, cum morte commutauit.

SCHOLIA.

Quòd huic non eſſet extrahendus ſanguis per venæ ſectionem cõtendebat quidam, nec aliam rationem, quàm quòd alter ſimili morbo correptus, cui extractus fuerat ſanguis, obierat, afferebat. Cæterũ, cũ morbus poſtularet, & vires cõſtarent, & cætera conſentirẽt, aſſentirentúrve, hominis impudẽtiſſimi, & artis medicæ ignorantiſſimi, ſententiam paruifecimus, immo conteſtabamur nos, hæc

non

non posse euadere nisi bis & ter sanguis abũde ex eo demeretur, quia ingẽs vigebat plethora, qua de re, quũ repetita sanguinis missio non fuit, sed longè prætergressa, diem suũ obiit. Memoriæ reuocandum est, Hippocratem meminisse aliquando, ægrotantes omnes quibus è naribus sanguinis stillicidiũ contigit, obiisse, vt nostro euenit ægroto, quãquam aliàs, contrarium euenire memoriæ quoque cõmendauit, vt ex Libris Epid. doctus quisque euadere poterit. Cæterũ, hac in curatione dubitaret merito aliquis, si die decretorio copiosus huic sudor, & bene calidus superuenit, quomodo tamen è viuis decessit. Nos multis respondemus modis, primo, vt verum est, quòd in declinatione vniuersali morborũ nemo mori põt, vt latius aliàs diximus: ita nõ mirum est, ægrotos in paroxysmi particularis inclinatione, ob imbecillitatẽ succumbere & mori. Obiit autem ægrotus hic in morbi augmento, in quo nũquam concoctio digna cõsideratu apparuit. Secundo respondemus, humorem gignentem sudorem benignũ esse, venenosum vero & interficientẽ, intus latitare, & cor, membráq; præcipua vt à natura non regulatum, oppetere. Tertio respõdemus, ea hora, cum duellum inter morbum & naturam committatur, humor venenosus tanquam bestia fera dormiens irritatur, vnde

vires succumbunt, & ægrotus obiit. quo fit, vt in febribus pestilentibus ægrotantes diebus decretoriis, quàm quibusuis aliis diebus, mori contingat, vt cum de diebus decretoriis egi, abunde patefeci. Tu vero candide lector, si hæc non satisfaciunt, meliora quærito, vel nobiscum dicas, hunc præ multitudine humorum, quos natura vltimò regulare non valuit, occubuisse.

Curatio septima, de intensissimo capitis dolore, post optimum partum oborto.

MVlier primipara, cum recte puerum peperisset, & partus purgatio copiose illi responderet, nihilominus caput intensissime dolebat, & ventris dolorem patiebatur, & intensissime febriebat. ad quam vocatus, iubeo ex saphena sanguinẽ mittere copiose, & destillatitiã ex flore chamæmeli ebibere, quibus remediis, optimo proposito victus ordine, intra biduum, sanata est. erat enim optimi habitus iuuenis hæc, & bene sanguinea.

Curatio octaua, de capitis ingenti dolore, à vomitu contracto.

Abra

ABrahamus, qui antea ex Melitensibus miles erat, quum multa magno impetu vomeret forte ob grauia comesta cibaria, ita caput doluit, vt vertiginosam quandam affectionem inde contraxerit, adeo vt cum in cubili staret, leuaretúrve ex eo, omnia circumrotari, & in gyrum verti, illi viderentur: non febriebat, sed multum de capite querebatur: hic à clysteri iniecto, & cucurbitulis secta cute, scapulis affixis, & roborato ventriculo, & quiete habito, ac frictionibus, brachiis & cruribus celebratis, intra triduum recte habuit, vt liceat clamare veridicũ, & diuinũ axioma illud, Contrariorum contraria sunt remedia.

Curatio nona, in qua agitur de vermibus.

QVum intense febriret, & de ventre quereretur puella annos nata sex, & filia viduæ Caualerij medici, ad eam sum vocatus, cui cum electarium nostrum è semine xanctonico, & pauco rhabarbaro, exiguóque albo agarico apparatum, vt superioribus libris legistis, darem, plures egessit vermes, & breui sanata est, velu

luti filiolus Abrahami Hodaræ,& puer ex Melitensibus militis supra citati, & puella Sagaciorum, varie tamen medicamentũ hoc paro, offeróve, cùm forma, tum pondere, aliquando oxymelite dissolutũ, nonnunquam vero opiata forma apparatum, prout pueri magis appetunt, ídque nonnunquam supra epoto vino, aliquando aqua graminis, vel destillatitia portulacæ, aut eius decocto, prout vires constant, & symptomata vrgent.

Curatio decima, in qua agitur de opisthotono, hoc est, capitis cum ceruice ad posteriora tensione retractionéve.

MVlier Romana, annos nata quinque supra quadraginta, repente opisthotono correpta fuit, caput nanque cũ ceruice ad posteriora contracta habebat, cum quibus & dentes clauiculatos habebat, vt vix ad sorbitiones per os iniiciendas, mulierculæ assistentes, cuneolis aperire poterant, nã & linguam contractam quoque habebat, & intense dolebat, & angustiabatur:

tur: sæuus nanque & crudelis morbus
hic est, ex quo, per interualla, misera
hæc ita acriter vexabatur, cruciaba-
túrve, vt à ceruice ad calcaneum om-
nia illi retrahi, auellí ve deploraret, in-
cipiebat nanque retractio, distensióve
hæc (vt ipsa aiebat) à medio scapula-
rum, quæ inde per spinam, & crura ad
calcaneum vsque distendebat, vt non
solum cum ceruice caput, sed vniuer-
sum eius corpus tunc ad posteriora
cõtrahi videretur, & tunc exululabat,
& fortiter dolebat, non tantum poste-
riores partes, sed ventriculi quoq; os:
sed id forte consortij ratione: est nan-
que casus is miserãdus: & re vera om-
nes qui misellam hanc videbant, eius
miserabantur. ad quam vocatus ego,
& prædicta perpendens, æquilibrãsve,
iubeo huic victus sint oua recentia:
pauco cinnamomo supra resperso, aut
gallinæ iusculum, aut ex eius pectuscu
lo paratũ contusum, & aromatis con-
cinnatum, potus vero, aqua cinnamo-
mo, aut semine anisi incocta: iis paucis
propositis, bolũ diaphœnicone, & spe-
ciebus hyeræ constantem, deglutien-
dum illi dedimus, quo aluus optime
respondit, postea vero clysteres acres
iniicie

iniiciebantur,& ceruix cum tota dorſi ſpina ex oleo lilino,& vulpino inungebatur. elapſis vero duobus diebus, cucurbitas ſex, ſecta cute, affigi iuſſi, duas ad ceruicem, totidem infra ſcapulas, ab vtraque ſpinæ parte, & duas ad nates: quibus magnum eſt conſequuta iuuamentum, ſymptomata nanque ex parte remiſſa ſunt,& os aperiri cœpit, & lingua in proprium ſuum locum ſe recepit, tũc vero ex oleo de caſtoreo calente, prædictæ illinebantur partes, & tota ceruix ſuccida lana faſciabatur,& ſingulis auroris, ſtomacho ieiuno, aut ſyrupum de ſtœchade compoſitũ, adiecto decocto ex maiorana, pulegio, ſtœchade, origano, & ſimilibus confecto, aut ſemiunciã theriaces diateſſaron dictæ, accipiebat, poſt quæ præparata expulſioni materia, quia catapotia nondũ deglutire valebat, pharmacum pituitam reſpiciens (à pituita nanque morbus hic ortum traxerat) ebibit, quo multa egeſſit pituitoſa, & melius habuit. Tunc vero, ſequentibus diebus, circa caſtoreũ omnia verſabantur, tam intus ebibitum, quàm foris applicitum, bibebat autem ſemidrachmam pro vice, aut prædicto

ſyrupo

ſyrupo miſtam, aut theariacæ commemoratæ obuolutam, quibus, & frictionibus admiſſis, intra menſem ſanata præter omnium ſpem eſt. agebat autem mulier hæc apud eos, qui ex Appulia ſunt. Porrò Abrahamus Botonius mercator diues, hyemalibus mẽſibus, tetano correptus fuit. eius nanque ceruix, recta intendebatur, & ad latus non mouebatur, ex quo morbo grauiſſime dolebat, qui cum cucurbitulas inciſa cute non admiſit, etiam ſi veſicæ, & fomenta, & vtriculi, ex oleis calidis apponebantur ceruici, & omnia perneceſſaria exercebantur, non ita facile tamen ſanitatem adeptus eſt, etiam ſi febres mites illi ſuperuenirent. erat autem vir hic annos natus ſexaginta fere, carnoſus, ſtatura procera, temperatura optima, qui paucos poſt menſes, ex alio morbo, vt audio, diem ſuum obiit.

SCHOLIA.

Herodotus non poſtremæ notæ medicus, libro definitionum illo, qui falſo ſub Galeni titulo paßim circunfertur, inquit, Spaſmus, ſiue cõuulſio eſt affectus, qui neruis, ac muſculis accidit, quum modo totum corpus, modo pars eius, citra voluntatem trahitur. quæ ſa-

ne

ne definitio, multũ accedere videtur ad eã, quam Galenus lib. 2. de symp. causis, eiusdẽ numeri capite, & lib. 6 aphor. enarratione 39. & libro de tremore, & palpitatione, prope finem, & sæpe alibi memoriæ commendauit, dicens: Conuulsio est, quæ neruos musculósq; ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate, quum naturalem habitum seruarent, ducebantur: si nanque facies, aut eius aliqua pars affecta conuulsione est, tunc cerebri neruos male affici, certum est: si vero totum corpus, aut eius aliqua pars, dempta facie, tunc aut à nucha aut ab spina, exortos male affectos esse neruos, prout doctus coniectat medicus, Galenus est auctor, lib. 3. de locis affectis, capite de Apoplexia, ad hunc dicens modum, Si toti corpori conuulsio acciderit, spinæ initium affectum esse declarat, faciei partib⁹ omnino seruatis illæsis, quod si hæ quoque afficiantur, cerebro iã illatam esse noxam ostenditur: vbi vero pars aliqua conuulsa est neruum qui eius motioni deputatus est, aut musculum affici necesse est. Igitur si ex anatomia neruorũ, ad singulas partes veniẽtiũ principia didiceris, perquã facile earum, & sensum & motum deperditũ curabis. ex iis igitur Galeni dictis, nostra manifesta satis euadũt. Cæterum àduertendũ duximus, quòd in cõuulsione tria
ha

habentur, cõuulsio, siue malus ille motus inuolũtarius, mala figura, & malus humor, siue mala intemperies humida, vel sicca. Nã malus ille motus inuolũtarius, siue deprauatus, morbus non est, sed symptoma potius, vt meminit Galenus lib. 5. de sympt. causis. At mala mẽbri figura, morbus in positione siue situ est. erit igitur in hoc casu morbus dicendus mala intẽperies ab humiditate orta, vel potius humiditas ipsa immediate operationẽ lædens, veluti siccitas in cõuulsione ex inanitione facta: nec enim refert, idẽ causam, & morbũ dici, vt lapis in vesica: quoties enim lapis vesicæ imam parte occupat, offendit ve, tunc morbi causa dicitur: quũ vero eius viã colli, & causa, & morbus obstruens, merito appellabitur. sed hæc sic per transennam sint dicta, non ignorantibus nobis priscũ illud, & hodie satis exagitatum dubium, de causa cõiuncta. porrò ex Hippocrate lib. 6. aphor. 39. vobis notum esse haud dubito, conuulsionem fieri, vel à repletione, vel inanitione: à repletione, quoties nerui humiditate repleti, latiores facti, tẽduntur: ab inanitione vero, quoties nimia siccitate cõtrahuntur, vt fidiculis, chordis ve lyræ & corijs, lorisque nimiæ humiditati, aut igni expositis, euenire quoque notamus: vnde Galen. lib. 8. de Comp. med. sec. loc. præter repletionem, & inanitionem,

nullam aliam reperiri cõuulſionis cauſam dixit. Quod intelligi velim de cõuulſione facta per eſſentiam, ſiue primogeniã affectionem, vt ex ipſo Gal. elicitur, lib. 5. aphor. enarratione 1. nam præter has duas conuulſionis ſpecies, longe differens tertia quæ per conſenſum, aut cõmunionem fieri ſolet, habetur, quam nõ proportionatã ad materiam Auicẽna & eius ſequaces non inſulſe appellitare ſolent: quia in ea nulla eſt materia neruos ſua repletione lædens, aut extendens, nec inanitio, quia nerui neque vacui neque inanitione aliqua ſunt affecti. Fit igitur conuulſio hæc non proportionata ad materiã dicta, cũ res noxia, aut acris, aut vellicans, neruis ſuã impartitur noxam: tunc nanque nerui contrahuntur, & originem ſuam quærunt. nec Gal. hanc vnquã præteriuit, ſed eam potius memoriæ commendauit, vltimis lineis libri duodecimi Methodi med. Sit enim pro coronide Gal. ait, Cõuulſio fit, vel ex plenitudine neruoſarum partiũ, vel ex mordente & tenui humore qui neruoſa corpora rodat, vel ex ingenti frigore, quod tale quippiã quale gelu efficit. quarta, quæ ex neruoſarũ partiũ ſiccitate prouenit, & inſanabilis eſt. Per ea igitur verba, quæ Gal. ait, ex mordente & tenui humore cõuulſionem fieri, hãc nõ proportionatam ad materiam intelligimus, quæ

& ab

& ab ingenti frigore fieri quoque potest sed eam clarius lib. artis medicinalis Gal. ipse descripsit, cùm dicat, Nerui verò & tendonis punctura, propter sensus vehementiã, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorũ conuulsionem excitandam, & cætera. Per communionem nãq; conuulsio hæc fit, quæ iuste non proportionata ad materiã dici meretur. Porro, quũ tribus modis nerui & musculi deprauato motu moueri soleãt, fit inde quòd conuulsionis tres describãtur ab authoribus species, siue differẽtiæ. Nam si membrum ad anteriorem partem trahitur, ea conuulsio emprosthotonos, appellatur, cũ verò ad posteriorem, opisthotonos, quã ægrotãs nostra passa est. in qua vel Hippoc. teste, in calce lib. de internis affectionibus, & Paulo lib. 3. suæ medicinæ, retro in ceruice tẽdines, nerui & musculi ægrotãt, veluti in emprosthotono, anteriores, sed in ægrotante ista, non solum partes posteriores læse erant, sed etiam cerebrũ ipsum, id quod mandibulæ malè affectæ, & dentium constrictio, & linguæ retractio, attestabãtur, vnde & capiti quoque subuenimus Tertia nanq; species Tetanos dicitur, quã Celsus, Rigorem appellat, & fit, quoties membrum rectè inter vtranq; partem intenditur, quia nerui æque ab vtraque parte trahũt. Et hanc passus est

Abrahamus Botonius, ad quē, elapsis viginti diebus, accedens ego, ipsum acriter dolere inueni, & vt tūc mihi retulit, primis diebus illi ad posteriora caput trahebatur, sed postea recta ceruix mansit, ex qua multum dolebat. hinc enim Oribasiū ego multis laudibus extollo, vt qui in tetani curatione, ex Philumeno, præter vesicam oleo calido repletam, & ceruici admotam, iubet cataplasmata, & remedia non solum comprehendant ceruicem, sed vtranque maxillā, totámque spinam, ad lumbos vsque. Sed iam nunc iustum est inquiramus, à quo humore morbus hic ortum trahat, hoc est, cōuulsio, ex plenitudine facta, & quæ repente, aut non multo post aliquem morbum oriri incipit. Gal. igitur lib. 5. aphorism. enarratione quinta, & lib. 2. eiusdem voluminis, enarratione 26. veluti multis aliis suæ doctrinæ locis, firmat, cōuulsionem à materia pituitosa fieri, quanquam lib. 12. Meth. med. vt supra iam memini, tradat, cōuulsionem fieri posse à frigore intēso, vt gelu operante, quod neruos rigidos & concretos redigit. id quod Paulus Aegineta eius simia, imitari videtur, quū tradat li. 3. suæ medicinæ, cap. 10. ex Pelopis Galeni præceptoris documēto, conuulsionē, siue eius differentias fieri, ab spiritu crasso, & vt glacie cōcreto, intra neruos cōtento, qui difficulter,

&

& contumaciter mouetur, & non nisi calidis & siccis medicamentis dissoluitur, & curatur. Hos præclaros Authores imitatus Auerrois li. . suæ medicinæ, dicit, conuulsionẽ afflatu fieri: ait nanque Auerrois neruos receptiores esse pituitæ, quã alterius cuiusq; humoris, ex qua pituita, innati calidi beneficio flatus, siue spiritus resultat, qui maius occupãs in neruis ipsis spatium, in causa est quod ipsi contrahãtur, conuellantúrue. Et rectius forte dixerimus, si Auerrois Galenum imitatur, lib. 3. de locis affectis, cap. 5. in quo de morbo comitiali, totius corporis conuulsione vniuersali, agit, qui non ab ariditate, vacuatione ue talem morbum fieri, sed ab humore crasso, breui tamen à cerebro cõcusso, tradat. Auicenna vero fen. 2. lib. 3. tract. 5. eiusdem numeri cap. inquit, spasmum siue conuulsionem plerunque à pituita fieri, aliquando vero, à melancholia, 3. vero, & rarius, à sanguine, præcipue phlegmonem in musculo gignẽte, vt Gentilis inibi enarrat: coniectat nanque Gentilis de Fulgineo, quod sanguis cõuulsionem facere non potest, nisi inflammationem creãdo. Nos, ne amplius discurramus breui cũ Galeno, & Paulo dicamus, conuulsionem ex plenitudine plerunque à pituita multo spiritui flatuoso mista, euenire, quæ pituita, & flatus nõ raro vt glacies infrigidat:

vnde nerui rigidi & concreti manent, veluti animales spiritus intra eos contenti: qui si in cerebro ita nerui afficerẽtur, proculdubio, catalepsis morbus, recentioribus congelatio, oriretur, vt Curat 14. Cent. 2. dixi: nõ est tamẽ negandum, quòd non nullæ leuiores conuulsiones à flatu tantum gignantur, vt cruribus sæpe euenire notant homines, præcipue natatores, non sine eorũ ingenti pernicie: repente nanque morbus hic apprehendit, & breui dimittit, quem Hispani Calambram, Itali cranfiũ, aut granchiũ appellitare solent. à frigiditate nanque, vt ad Galenũ reuertamur, lib. 12. Meth. med. non solũ cõuulsio nõ proportionata ad materiam, vt Auicenna vult, fieri solet, sed etiam quæ à plenitudine oriri solet: frigus nanque potens, & validum ita vapores crassos in neruorũ substantia reddere poterit, vt sua crassitudine, & humorali substantia eos coarctet, & repleat, ac postea ipsi cõuulsionem pariant. à bile vero cõuulsio si fit, ea ab eius acredine, & mordacitate fit, quæ ad nõ proportionatam materiam merito referri debet, vt ex Galeno diximus, & Auicenna firmat, citato à nobis loco.

Consequens est, hic secundũ proponamus dubiũ, si verum est, quòd conuulsio à pituita fiat, vt Galeno placere dixi, cur est, quòd ab hac eadem pituita neruis imbibita, nõ magis

gis oritur resolutio, paralysis dicta, quàm spasmus siue cõuulsio. Auerrois citato à nobis loco, lib. 3. sui collectorij, ob hoc dubiũ anceps, opinatus est, cõuulsionem nõ ab humore, sed à flatu potius ortũ trahere: quia si pituita neruis imbibita esset, perinde ratiomilitaret, quòd ab ea nõ tam cõuulsio quàm resolutio siue paralysis fieret. At Auerrois in hoc parcat, quia etsi insignis fuit philosoph⁹, nõ adeo tamen in medicina excelluit, vt illi authoritatẽ dare debeamus: nec enim ipse nouit differentiam habitam inter obstructionem, à qua fit cõuulsio, & eam à qua ortũ trahit resolutio: quam nos nunc ad omniũ vtilitatem scriptis mandamus, & sic habet: Quando pituita, vel materia alia, neruorum amplos occupat meatus, tunc conuulsio oritur, quando vero non solum amplos & latos, sed exiguos & arctos, vt nulla restet via, aut spiritibus transitus, tunc paralysis siue resolutio membri fit. Hoc autem nostrum responsum præsupponit, neruos, vias, & expiramẽta habere, id quod Gal. de visoriis, non negat, de reliquis vero, anceps & dubius est. Tertium dubium occurrit, quod Auerrois proponit, & est, cur in conuulsione & plenitudine, nerui secũdum latitudinem extendantur secundũ vero longitudinem cõtrahantur, ac nõ aliam suscipiant figuram, & alterationem: respon-

ſum eſt, quod ſpiramenta, pori dicti, ad latus, id eſt, ſecundum latitudinem iacent, id quod in ſpongiis quoque cernitur, quæ cum ſint aqua plenæ, & farcitæ, ſecundum latitudinẽ extenduntur, & curtæ euadunt. Sed quæret curioſus iuuenis, cur natura ſecundum latitudinem ſpiramenta conſtituit, quam ſecundum aliam dimenſionem, magis? nos huic dubio peramplam reſpondendi licentiam Cardano Mediolanẽſi, viro ſapientiſsimo, & ſubtiliſsimo, hodie cum ſuis ſubtilitatibus damus, nobis vero ſatis eſt dubium propoſuiſſe. Cæterum in tetano, & eius ſpeciebus, cucurbitulas ſecta cute, abnegare, hominis eſt ineptiſsimi, & medicam artem in totum ignorantis. iubent nanque docti Græciæ medici omnes hoc in caſu, cucurbitæ affigantur ceruici, & lumbis iuxta ſpinam, & aliis locis: & vt Paulus ait, cum lácinatu, hoc eſt, vt Oribaſius antea in ſuo Compẽdio dixerat, inciſa cute: Nam leues, abſque cutis inciſione, dictæ cucurbitulæ, noxam, & damnum inferre ſolent, vt experientia deprehenſum eſt in Abrahamo, à nobis citato. quum nanque conſultum erat, vt cucurbitulæ affigerentur, cute ſecta, ille medici cuiuſdam monitis, abſq; ſcarificatione eas adfigi iuſsit, vnde peius poſtea habuit: ſed medicus hic, vt minus inſtructus in doctorum medicorũ doctrina, re-
linq

linquendus est: Auicenna nanque capite 10. prædicti libri, ita inquit, tetano eadem debetur curatio, quæ spasmo fieri solet. Veruntamen cucurbitularum vsus magis requiritur in tetano quam in spasmo, quia earum beneficio reuiuiscit calor, sintque incisa cute, præsertim super ceruices, & lumbos, ab vtraque parte spinæ, & pectus, & præcordia. Ex iis nanque Auicennæ verbis satis constat, quàm inepte medicus ille loquebatur. Sed & Gentilis, cui ille multũ tribuebat, cũ Græcis sapientibus, cucurbitularum siccarum nocumentum maius facit, quàm id quod ex secta cute, admotis oriri poterat. Reliquum est dicere, nos frigidæ affusionem, pro conuulsionis curatione, vt maxime temerariã prætermittimus: qua de causa, Marco Catinario nullam fidem hoc in casu tribuimus, qui per eius affusionem, curationẽ moliri suadet. Sed iam conuulsionem vacuationem sequentem, miram audiamus, quæ ab hinc quindecim annis curationem non recipit.

Curatio secunda, in qua agitur de conuulsione inanitionem sequente, habita in cruribus.

ISaacus Lumbrosus, vir annos natus triginta, temperatura cùm sanguineus, & optimi habitus esset, crura tamen gracilia, plusquam tanto habitui conuenirent habebat. Is forte cum plus iusto coiret, in vtriusque cruris conuulsionē lapsus est, quæ dubio procul ab inanitione ortum traxerat, nimia nanque siccitate, contracta à coitu, nerui qui in crura diuaricātur, male affecti sunt, quam malam affectionem, siue neruorū siccissimam intemperiem, conuulsio, siue spasmus de inanitione, symptoma graue, & ferè immedicabile, consequutum est, pro quo curando, guayaci decocto, tenuissima victus ratione proposita, tunc sinistre ad multos dies vsus est, quo, vt consequens erat, peius habuit, & eo peius, post vsum balneorum Patauorum, & exuberantem crurium sudorem, inibi per foramen conquisitum, quibus omnibus, nerui magis afficcati sunt, & crura ipsa, graciliora reddita, & impensius contracta, neque pro hoc iuuando viro, nobili, & diuite, defuerunt remedia multa, & varia, longo tempore, per Brasauolum virum longiori vita dignum exercita; veluti per varios plerosque

rosque alios doctos homines, & nonnullos empiricos, sed absq; fructu vllo: agitur nanq; decimus quintus annus, ex quo vir hic hoc cōsenescit morbo, nunc vero postquā Thessalonicen venit, ab eo rogatus, morbum tentare cœpi, qui cū siccitas ingēs sit, caliditati complicata, pro eo domando, vincendóue, curationis scopus erit, vitiatas particulas humectare, ídque citra calorem. At cū frigiditas neruis sit (docente Hippocrate) inimica, contrà, caliditas amica, in actuosis iis qualitatibus medium tenere, consultum erat. Victus igitur ratio, aliquantulum copiosa, pro virium robore, offerebatur, quæ prædictas sortiebatur qualitates, & optimum adgenerabat succum, & hac de causa, singulis auroris, ieiuno ventriculo, singulas lactis caprini recens mulcti, gabatas, adiecto sacchararo, exhauriebat, vel eius vicem ius capi, luteo recentis oui confuso, pensabat: dein vero leuiori pharmaco subducta aluo, balneo ex capite veruecis apparato, adiectis althææ radicibus, lini semine, maluis, & nonnullis lilij albi radicibus, crura fouebantur, neque eo impense sudarent permittebam:

bam: timor autem erat, propium eorum humidum exhauriri, immo tunc veteri oleo affricari leniter persuadebam: asseruabatur autem vetus oleum hoc hydria quadam à tempore Antonini Imperatoris, vt ex Græcula inscriptione affixa lapidi, hydriam contegente percipiebatur, quę fundamentis, Christianorum sacelli cuiusdam, reposita, superioribus diebus per Turcas vastati, inuenta fuit: antiquissimum igitur oleum hoc satius dixerimus vnguentum & figura, & forma, respondens, quo vt dixi, hic sæpe crura inungebat. Sed & renes huius, à nobis obliuioni non tradebantur, vt qui natura calidissimi erant, & ex eis, per partium continuitatem, nerui, arteriæ, & venæ, quæ ad inferiores partes deducuntur, sicciores euadebant: qua de re pro eis contemperandis, alterandísve, vnguento rosaceo, vel Galeni refrigerante dicto, sæpe vtebamur, veluti infusis, ex lacte ouillo, caprinóve, aut maluæ decocto, rosaceo, aut violaceo, amygdalinóve dulci oleo, iniecto, compositis, non relicto saccharo, luteóve oui recentis: quibus omnibus, & variis aliis similibus, longo tem

tempore vſus eſt, ac tandem ferreo inſtrumento ad id à nobis machinato crus dextrum quod magis affligit, & gracilius habetur, & ſæpius retrahitur dextre, & paulatim ſucceſſiuis horis, extendebatur, immo poſtea, ad thermas quaſdam, non procul à Theſſalonicenſi agro habitas, ſulphure, & bitumine compoſitas, iuit, vbi & luto quodam, à Græcis ſatis commendato, ſe nõ ſemel lutauit, proluítve: ſed vt paucis abſoluam, abſque profectu vllo. crediderim autem ipſe, iam nunc horum membrorum intemperiem factã eſſe, atque inde hunc in priorem ſtatum nunquam rediturum.

Curatio duodecima, in qua agitur de fluxu ventris ab atra bile orto.

SAmaya Conſtantinopolitanus, qui regios reditus apud ciuitatem Xeres procurabat, fluxu ventris repente correptus fuit. ad quem vocatus, eum inteſtinorũ tormina ſiue dyſenteriam, à nigra bile ortam, pati deprehendo. Erat enim vir hic natura robuſtus, ætatis quadraginta annorum, qui cũ grauiter corriperetur, & male haberet, à præſagio habito, quod breui moritu-

rus

rus esset, discessimus. obiit autem 14. morbi die. porrò Abrahamus Pintus puer vndecim annorum, ex iecoraria, siue cruenta dysenteria, è viuis decessit.

SCHOLIA.

Quantum autem intersit inter dysenteriam cruentam, siue hepaticam, iecorariã dictam, & eam, quæ à nigra siue atramẽtaria bile venit, ex libris superioribus docti estis.

Curatio decimatertia, in qua agitur de pleuritide.

SArcinator Sanctaranensis, vir sexaginta natus annos, sæua corripiebatur pleuritide, ad quem vocatus, elapsis sex iam diebus, cum maximo dolore affici inueni, qua de re ille vt sanguinem illi ex brachio demere iuberem à me enixe flagitabat: ego vero hominis senis vires imbecilles considerans, & humorum obedientiã (multa nanque excreabat, & cocta) sanguinis missionem respui: celebratis nanque cæteris pleuritidi pernecessariis, rectius habebat, tandẽ ebibito Aegyptiæ siliquæ atramento, decocto pectorali excepto, recte intra viginti dies habuit. eo modo à pleuritide curata fuit

fuit vxor doctoris Aragonensium, quę & ipsa sexaginaria cum esset, absque sanguinis extractione libera euasit.

Curatio decimaquarta, de intẽsissimo dolore mediastinum infestante.

DAuid Galaicus, siue Galecus, quũ sæpe podagra grauiter tentari soleat, & nunc ex ea lecto decumberet, intensissimo & miserando dolore, in medio pectoris affligi cœpit, adeo vt ex eo miserrime vociferaretur, nec ad latus volui posset. immo se mori, si modo tãto malo remedium breui non daretur, alta mente clamabat. ad quem accersitus ego, internam brachij dextri venam aperire, sanguinísque vncias octo fluere, ac apponeretur sacculus furfure & sale semiplenus iubeo, quibus peractis, febricula detecta est, & dolor eodem modo perseuerabat, affligebátve, vnde à clysteri iniecto, quo multa & varia egessit, iterum eadem vena sinistro tamen in brachio, secta est, & sanguinis vncię decem extractę, & loco dolenti topicum remediũ appositum, hoc est, vesica sequenti decocto semiplena, habet decoctum sic, R. parietariæ, chamæmeli, meliloti, anethi,

thi,radicum althææ, foliorum maluarum,ſeminis lini,ana pug.vnum,libris octo aquæ excipiantur,& fiat decoctio ſufficiens,& coletur, ex quo decocto, adiecto pauco oleo chamæmelino, anethino,& roſaceo, veſica calida loco affecto applicita fuit:quòd ſi ægrotus dolore eo modo infeſtaretur, potionem hāc ebiberet,ſuaſi, R. ſyrupi violacei recentis vncias duas,decoctionis chamæmeli,anethi vncias quinq;,thripheræ magnæ cum opio, drach. duas, miſce,& bis totam abſoluat. cæterum omnibus peractis, ac potione dicta ebibita,liber,& ſanus à tanto dolore, & malo euaſit.

SCHOLIA.

Niſi enim ita huius morbi initio ſucurrerem,in phlegmonē dubio procul ægrotus hic perueniret,quā practici inmediaſtino pleuritin appellare ſolent. Eſt autē mediaſtinus,vt ex hominis fabrica percipitur,& Galen.recte depingit,libro ſexto de vſu part.nō vna membrana ſed duo interſtitia, quæ veteres Græci, διαφράττοντας,id eſt,membranas interſepiētes appellauerūt,neotericū nanq; & recēs mediaſtini nomen eſt:dicamus igitur, Mediaſtinꝰ gemini pāniculi ſunt,verſus dorſum cōtigui,diſtātes vero anteriori parte: q

pectus

pectus secundũ longitudinẽ diuidũt, hoc est, per medium, in dextram & sinistram partẽ: & intra hos duos parietes sunt, capsula cordis, & ipsum cor, & venæ cauæ pars, siue alueus in dextrũ sinũ cordis insertus: diuidũt & pulmonem, vt gemina sit spirationis copia, vt altera parte læsa, altera tamẽ in officio sit.

Curatio decimaquinta, in qua agitur de vtraque dysenteria, & quod in eis sanguinis extractio multũ iuuit, simúlque de fluxu stercorario.

AD virum illum, qui dysenteriam diuturnam, & forte triginta dierũ ingẽti cum febre patiebatur, & post multa & varia adhibita remedia, imbecillis, & gracilis est factus, perseuerante etiam fluxu vẽtris, multo cũ sanguine, medicus cordatus ingressus est, cui sanguinem ex basilica dextri brachij extraxit, sed quanto iuuamento, audite: illico (mirum dictu) sanguis cohibitus fuit, perseuerante adhuc fluxu ventris. Cæterum, saccharo rosaceo ad aliquot dies ingesto, & nonnullis iniectis clysteribus, & topicis constringentibus, remediis applicitis, aluus in totum restricta est, adeo vt ab eo postea eiecta stercora, dura, multa, magna,

& ferè aſinorum eſſent. Cæterum fuit dyſenteria hæc primo iecoraria, ſiue cruēta, ex qua, inteſtina temporis ſucceſſu exulcerata ſunt, vnde factum eſt, quòd ſanguis poſt ſectā baſilicam, reſtrictus ſit. aduertāt igitur medici, qui ob vnum Galeni verbulum, non ſatis forte intellectum, in torminibus inteſtinorū dyſenteria dicta, ſanguinis extractionem formidāt, vt vberius libris prioribus dixi. Conſonum eſt hic annectere ſequentē caſum, Solomō Machorrus, vir annos natus quadraginta, temperatura atrabiliarius, inchoante autumno febre continua corripi cœpit, & nihil ſua ſponte niſi clyſteribus adiutus egerebat, cæterū, à dato pharmaco, multa liquida egeſſit, inter quæ, prædura quædā cernebātur, quo influxu hic multos dies perſeuerauit, & eū nullis clyſmis, aut reſtringēdi vim habentibus medicinis conſtringere voluimus: ventriculi tamē os, & iecur roborabamus, ſuadēte ſic Auicēna, quum de fluxu melancholico, & ſplenetico, fen 16. libri tertij, cap. quinto, agit, ſæpe nanque in hoc fluxu, vt dixi, ſtercora duriuſcula notabamus: elapſis tamen vigintiquinque diebus, febris
deſiit,

desiit,& tunc stercora prædura, multa, &magna singulis diebus hic egerebat, neque quiescebat quousque foras ea mittebat; persentiebat nanque ægrotus intra intestina, quum ad exitū parabantur stercora hæc prædura, sicca, magna, asinorum modo, pro quibus facile deponendis præpinguia iuscula meis monitis bibebat,& tandem, Dei misericordia, post difficilem conualescentiam, sanatus est.

SCHOLIA.

Iustum erit inquirere, an de nouo stercora prædura hoc in fluxu cōspecta gignebātur, an vero ante morbum iam erant,& indies excernebantur, vescebatur nanque ægrotus hic ptisana farris, & postea gallinaceorum iusculis, oui recentis luteo confuso, & eorum carnibus, ex quibus egestiones non solū humorales, sed cibum referētes, cibales medici appellamus, gigni poterant: ad hæc siccæ,& præduræ, quia temperatura sua vir hic atrabiliarius est, exustus, coloris nigelli, intestina sicca natura habens: vnde sanitatis tempore, vt ait, etiam prædura deiicit. faciūt iis, quod iecur per mesaraicas venas, ex gracilioribus intestinis multas,& subtiles chyli partes exugebat, vnde materia stercori parata, arida,& sicca manebat, adeo vt di-

cendũ videatur, prædura hæc stercora de nouo gigni. In contrarium alter opponitur, dicendo, de nouo hæc fieri non posse, quia pauca, & liquida ægrotus comedebat, ex quibus fieri tantam molem & stercoris duritiem impoßibile videtur: proinde ante morbũ, materiã aliquã intestinis affixã esse, ascititio calo reputrefactã, ex qua stercora suceßiuis dieb⁹ sic prædura exibãt, pro firmo tenebat, addebátque, cæco in intestino hæc tã lõgo tempore asseruari posse, quia experiẽtia deprehẽsum est, quidam Maio mense cerasa comedit, & Ianuario, ea egeßit, vt practici omnes assentiuntur, & nos illis subscribimus. Secũdum dubium hic præterire non est, in longo intestinorum fluxu, vbi tanta materia asseruabatur, quia sæpe centies magis quã in intestinis contineri poterat, deijcitur: respõsum est, nõ solum materiam ab intestinis contentam, sed à cibis, & potu cõtractam egeri, veluti totius corporis humiditates non tam cõmunes, quam membrorum substãtificas, quæ ad intestina corruant debilia, & forte caliditate, & peßima qualitate affecta, ex quibus, vt potè imbecillibus & laxis, retineri nõ possunt: & sic corruũt & foras veniũt: quo fit, vt corpus in dies gracilius euadat, & tabescat. ANDRONIVS. *Si ita res habet, nõ absurdũ esset, primo proposito dubio, respõdere, aridũ*

stercus,

stercus ab humore atrabiliario, crasso & multo, sæpe ab splene, vel aliis mẽbris deciso, fieri. AMATVS *Hoc fieri posse non nego, sed dicta mihi magis arrident.*

Curatio decimasexta, in qua agitur de sanguinis reiectione.

MVlier iuuenis, annos nata viginti, temperatura sanguinea, absq; oculorum & capitis, vel membri alterius, totius corporis dolore, repente in sanguinis reiectionem cum tussicula incidit, & eam quidem ob venam ruptam, non vero erosam, à multitudine, & humorum acutie veniẽtẽ: multus nanque biliosus sanguis in huius corpore vigebat, qui ob potum vini gingibere & caryophyllis, confecti, magis fuit subtiliatus, ex quo vena plus iusto dilatata, disrupta est, & tandem ægrotans multum sanguinis viuidi, absq; sputo reiectabat, nullũ sentiebat in pectore dolorem, nullam anxietudinem, aut animi turbationem: quãdo tamen sanguis foras venire parabatur, in colli parte inferiori læua vellicationem persentiebat quãdam, quam non pauci alij hac affectione pessima detenti, ita quoque senserant. sed præ-

ter hæc dicta coniecto, huic biduum, triduúmve tantùm remorari suos solitos menses, ac ea de causa, à sanguinis missione ex saphena initium facere, optimum esse consilium. Cæterum, quum pedis vena nõ apparuit, ex basilica, primo ex infusb exonerata aluo, sanguis extractus fuit, & potio hæc descripta, Rec. rob myrtillorum, syrupi papaueris compositi, an vnc. j. aquæ chalybeatæ vnc. iij. pulueris trochiscorum de carabo cum opio drach. j. misce. fiat potio, quam mane & vesperi absoluebat; item vt lingeret, eclegma hoc paratum fuit, R. radicis symphiti vnc. ß. seminis papaueris, lactucæ, portulacæ, plantaginis ana drach. ij. gummi arabici, gummi tragacanthi ana drach. ß. lapidis hæmathitis, optimi, & veri drach. j. omnia syrupo rosaceo ex rosis siccis, vel miua cydoniorum simplici, vel myrtillorum robo, excipiantur, & misceto, & facito lambetiuum, quod ore per interualla teneat, quousque calore ipso oris liquescat, & asperam arteriam intret. At pro cibo hic panatellam ex amylo, vel similagine sumachiorum semine apparatam habebat, pro potu vero aquam chalyb

chalybeatam, quæ & pro condiendis cibariis deſeruiebat. Sequenti nocte & ſanguinem reiecit, non tam magna tamen quantitate, vnde de ſaphena aperienda ſoliciti admodum fuimus, ex qua ſecta, ſanguis large fuit extractus, & cætera dicta celebrata: tunc ſanguis reſtrictus eſt, & febricula quæ antea infeſtabat, deſiit: immo ipſa ſe bene habere, inculcabat: nec enim opus fuit, poſcam dilutam, aut coagulum leporinum, aut thymũ, aut ſatureiam, aut aloen aceto diſſolutã, in potu tribuere, quoniã grumi nulli ſanguinei ſtomachum occuparunt, qui plerunque ſæua ſymptomata ſecum afferre ſolẽt, & eo magis, quoties ſanguinis extra venas habiti, excreatio cohibetur, & ipſi grumi retinentur, qui venenoſam quandam qualitatem acquirunt, vt experientia aliàs à nobis compertũ fuit. cæterum, cum recte hæc valeret, ſanitati tamen menſtrua purgatio, quæ tunc apparuit, ſigillum dedit: porrò ad aliquot dies hæc in eodem perſeueraret ordine, ſuaſi, & gallinaceorum, aut veruecis, vitulíve carnibus iurulentis, vnum vel alterum veruecis, vel vituli pedem miſceret, nõ niſi ſumachiorum

ſemine, aromatum vice reſperſo, commendaui, nec oryzam, aut lentes depoſito cortice in hoc caſu præteriret, veluti caſtaneas virides, aut fumo exiccatas, glandéſve, ſed præ omnibus caueret à balneo, ira, venere, potu vini, & aromatibus, ac rebus acribus, & acutis ſuaſi. Proximum eſt hîc referre, ea quę Abrahamo Aſeyo mercatori, nunc quoq; contigere: laborabat autem hic, cum eſſet iuuenis, temperatura ſanguineus, ſynocha febre, qui poſt largam ſanguinis miſſionē, & exactam ac conuenientem per pharmacum purgatorium vacuationem, bene rectéque habuit, cæterū, cùm primùm domo exiret, multum ſanguinem per os, cum tuſſicula repente & aceruatim reiectauit, cui occurrens ego, poſt diuerſiones & membrorum ligaturas, hoc illi bibendum dedimus medicamentum, R. retrochiſcorum de carabo cū opio, drach. mediam, opij, grana duo, rob myrt llorum, vnciam vnam, aquæ portulacæ, vel plantaginis, vel ſtipitum roſarum, vncias duas, miſce, & bibat, & ad quatuor ſequētes horas nihil comedat, aut bibat, nec quicquam loquatur, ſed quieſcat, & ſomnū captet, quo
reme

remedio, ſanguis cohibitus illico fuit, ſed cum per interualla ſcreatu ſanguis compareret, iterum in nocte medicamentum repetiuit, & ex integro ſanatus eſt: abſtemius autem erat, & gallinaceorũ carnes, pedes vituli incoctos reſperſo ſumachiorum ſemine comedit: bibebat autem, aut fontanam, aut coriãdro præparato, incoctam aquam.

Curatio decimaſeptima, de muliere nõ concipiente, & lancinationes in ventre percipiente.

MVlier iuuenis, optima prædita temperatura, ſed quæ nunquam conceperat, id quod multum appetebat, deſiderabátve, lancinationes in ventre ſentiebat, de quibus multum conquerebatur, quibus ſolitos & regulatos menſes ſtatutis temporibus ſemper habebat: cæterum, vnde lancinationes illæ, ventrísve dolores procederẽt, cum coniecto, deprehendo, hãc aliquam intra vterum rem malam habere, quam medici, molam matricis appellare ſolemus. huic autem meæ coniecturæ accedebat, quòd non raro vtero gerere putaret, falſo tamen, qua

de re, illico electuarium hoc parare feci, quod mensibus fluentibus accipiebat, & ita habet, R. seminis sancti Alexandrini, santonici dicti, optime triturati, & aceto acerrimo per horam iam infusi, vnciam mediam, seminis porri, vnciam vnam, seminis caulium, seminis cæpæ an. drach. duas, radicis rubeæ tinctorum, vnciam mediã, rhabarbari optimi scriptulos quatuor, radicis dracuntij maioris, radicis vtriusque aristolochiæ, radicis ciclaminis ana drach. vnam, seminis rusci, seminis asparagorum, ana drach. vnam & alterius mediã, omnia syrupo de matricaria, vel de artemisia excipiantur, & fiat electarium, ex quo vnciam mediam pro vice, ieiuno stomacho, deglutiat, & supra bibat decocti sauinæ vnciam vnam, duabus meraci vini admistam; hoc vero bis epoto, vermes oblongos quatuor, vel quinque, non sine admiratione, & timore ingẽti, egessit: prædixeram nanque ego, non solum ex intestinis vermes prodituros, sed ex vtero eius carnis frustula informia exitura, id quod verum, tibi lector candide, esse, per nostrum iusiurandum adiuramus. Cæterum, cum hæc ob timorem

rem ab inceptis desisteret, ab eius vtero nihil quidquam detrusum fuit, tantum admirata de vermibus illis eiectis permanens.

Curatio decimaoctaua, in qua mirũ quoddam, sed verum tractatur, quòd mulier à muliere, prægnans fuit facta.

MIrum, sed verum casum describo, Thessalonicæ euenientem, duæ mulieres Turcæ vicinæ, multis coitibus, incubis & subcubis, sese contaminabant, polluebántve, quarum altera vidua erat: altera vero maritum habebat Cæterum, quum semel vidua ad coitum irritata, alterã coniugatam ad coitum incitaret, & forte ea hora, à marito, cum quo rem habuerat, discedentẽ, subcuba est facta, quo in coitu amplexúve, post multã frictionem attrectationémve ac seminis eiaculationem, vterus subcubæ viduæ ingenti appetentia semen non solum mulieris incubantis, sed virile non multum antea in eius vtero relictum, suxit, à quo semine prægnans facta est, firmante ipsa, variis iuramentis habitis, cui fidem

dem

dem præstare debemus, cum illi minus ignominiosum erat, à viro concepisse fateri, quàm à muliere eo modo habita.

SCHOLIA.

Annectenda historia hæc est Auerrois historiæ de matrona pudica vicina sua, in balneo prægnante, veluti alteri Abenscirę, quas superioribus libris attigi.

Curatio decimanona, de intensissimo dolore circa mamillam.

SOror Manuelis Habibij, mulier vidua, & potens, sub sinistra mamilla dolore intensissimo, & sæuissimo repente cruciari cœpit, non febriebat, non tussibat, sed prædicto dolore valde conquerebatur, ad quam accitus ego, cucurbitam magnam, multa ignitam flamma, dolenti loco apponi iussi, ex qua ita recte valuit, vt breui se sanam acclamaret, & assistentes rem miram, & incantationi similem publice dicerent, firmaténtve.

Curatio vigesima, in qua agitur de lichenibus siue impetiginibus.

QVi lichenas, hoc est, impetigines contumaces, & feras, ac curatu difficiles, patiebantur, post

tentata varia, & ferè infinita remedia, omnes hoc vno diuino, & admirādo paratu facili remedio, ſanati ſunt. Ricini nanque infeſtantis canes, & capras, ſatis vulgari animalculi ſanguine, ichoréve infectiones illæ illinebantur, & intra octo dies, ita domabantur, vt nihil fœdationis, aut morbi eo in loco fuiſſe, homo ſanæ mentis diceret, & quod magis eſt, nūquam poſtea recruduerunt.

Curatio vigeſimaprima, in qua agitur de coli dolore.

VIr qui in circulo Baſſe habitat, colico dolore afflictabatur, ad quem accedens medicus, multa contra dolorem machinatur, cum calfaciendi & flatus diſſoluendi facultatem habentibus clyſteriis, tum remediis tam foris admotis, quàm intus ebibitis, quibus omnibus peius habuit: Ego vero tribus diebus à morbo vocatus, noto ex dolore ad inguem reſpondente hunc valde cōqueri: ſitiebat nāque, & gelidam valde appetebat, & frebriebat: proinde illi frigidam lubenter concedo, ex cuius potu illico dolor ex loco ad renum regionem, non contemnen

nendo iuuamento, mutatus est, tunc vero clysterem, oleo seminis lini constantem tantum, iniici curaui, quo nihil egessit, sed omento veruecino recens calido, supra posito, melius habere dixit. tunc nanque electarium hoc gustabat, R. tripheræ magnæ cũ opio, vnciam mediam, theriaces diatessaron drach. quinque, specierum diacinnamomi, diacymini, ana drach. duas, melle rosaceo colaticio excipiantur, & electarium forma opiata para, cuius tertiam partem, vino meraco, & generoso exceptam, bibendam pro vice dato: hoc enim potu ventris flatus ita crepitarunt, vt ille verecundaretur, & melius sensit. dolor nanque è renum regione, ad primum suum locum reuersus est, tunc glande magna, ex melle & trochiscis alaandal concinnata, ano intromissa, stercora prædura & magna, quæ antea non viderat, egessit, & recte habuit, ita vt absynthiũ & parietaria herbæ, oleo laurino in frixorio calfactæ, & dolenti loco admotæ, curationem clauserint: fuerunt autem ij dies tres, in quibus, cibus huic, ius gallinaceum aromate conditum erat; potus vero, vinum meracum, & generosum, sed

ſed pauxillum, quibus recte valuit, velut Sarranus ſenex natus annos ſexaginta.

SCHOLIA.

Aquam colica affectione laboranti dare, non cuiuſuis triuialis medici eſt. proinde caueant artem medicam exercentes: dare etenim frigidam copioſe coli dolorẽ patiẽtibus, qui iamdiu multis & calidis remediis, ſed fruſtra vſi ſunt, vt nõ periculoſũ, præſertim valde ſitientibus, ita memoriæ hic relinquo.

Curatio vigeſima ſecunda, de graui coli affectione.

SAmuel Albaharim, vir honoratus, ex Algarbiorum regno, colico affectu correptus eſt, pro quo propulſando, abigendóve, multis vſus eſt clyſteribus, fomentis, & conditis, non niſi frigiditatem, & flatus diſcutientibus, propellentibúſve, quibus intra quinque vel ſex dies, peius ſemper habuit: ad quem, poſt dies hos, accitus ego, conſiderans virum hunc temperatura ſanguineũ, ætate fere ſexagenarium, variis calidis, & flatus diſſoluentibus remediis vſum, nihil tamen proficientibus, illico nulla interpoſita mora, ſic deſcripſi: Rec. philonij Romani drach.

vnam,

vnam, & alterius mediam, ſtomacho vacuo, cum vino exiguo bibat, & ad quatuor horas ſequentes nihil guſtet. Cæterum hoc remedio ita recte ſenſit, vt miris laudibus artem medicam extulerit, affeceritve: per interualla tamen dolor leuis repullulauit, quem in totum potu ſtillaticiæ chamæmeli ſuperauit, vicitve. huic victus ius gallinaceorum erat, potus vero aqua cinnamomo incocta. Porrò vxor Beniamin Calderon, mulier vidua de ore ventriculi infeſtiſſime cruciari ſolebat, ad quam cum aliquando vocarer, & eam paroxyſmo cruciari inuenirem, poſt multa & varia per alium medicũ conceſſa, calida medicamenta, immo tunc datum philonium, abſque tamen profectu vllo, illico agarici albi in puluerem redacti, drachmam ex oxymelite ebibẽdam illi dedi, & breui à paroxyſmo libera euaſit, poſtea vero ad vterũ male affectum, ex quo ad os ventriculi, peſſima, & veneni naturam habens materia deriuabatur, curationem direximus. Acidum nanque ſæpe ipſo in vẽtriculo percipiebat: & vt veritatem noſcas, mulier hæc annos natu quinque ſupra quadraginta, temporis ſucceſſu,

cessu, catapotia ex hiera Galeni, adiecto agarico, sibi familiaria fecit, quibus per interualla vtebatur, & nũc recte valet, vtebatur autẽ singulis vicibus singulis drachmis. Vxor tamen Mordohai Cauallerij, elapsis quinquaginta diebus, post felicem partum, de oris vẽtriculi dolore conquerebatur, ex quo per interualla corripiebatur torquebatúrve, ad quam cũ semel peruenerim, sic accessione correptam, bolum ex electario de dactylis illico illi obtulimus, quo nihil egessit, neque dolor leuatus fuit, immo clysteria potẽtia parata sunt, & nihil iuuerunt, tũc vesperi, philonij drach. vnã & alterius mediam, illi dedimus, quo sopore affecta, recte habuit, & sequenti die curationem necessariam orsi sumus, de iecore nanque affectionem malam ortũ traxisse inuenimus.

Curatio vigesimatertia, in qua agitur de carnea excrescẽtia, ab ore ventriculi pendente.

MVlier iuuenis, ex Nobriga, argenti nõ infelici fodina, nata annos quinq; supra viginti, optimi sanè habitus, inter os vẽtriculi, & vmbilicum

duritiem quandam ab hinc tres annos persentire cœpit, quæ tẽporis successu, & lienem, & iecoris dextram partem occupabat, & ex ea, ab humeris retractionem pati lamentabatur, & cũ deambularet, respirationis difficultatẽ incurrebat, & ventriculum non recte concoquere, conquerebatur, & aluum prætumidã habebat, vt in ea, & aquam, & flatum nimium occludi certum esset: quibus omnibus hucusque facies illi elegãs cernebatur, & bis vigente hac mala affectione, peperit. Ad quam vocatus ipse, post variã adhibitam per varios alios medicos curationem, primum, iudicaui, huic scirrhum prædurum vniuersam illam partem præoccupantem inesse, & consortij ratione cum septo transuerso, & iocinore, duo illa euenire, alterũ, respirationis difficultatem, alterum vero ventriculi & iocineris imbecillitatem, vnde aquosa & vẽtosa hydrops orta est. pro quibus propulsandis morbis, nos multa & varia machinati sumus, sed frustra. Qua de re, cũ tã multa & varia nõ profuere, iudicauimus, carunculã obortã à fundo ventriculi, pyloro dicto, esse. cui ratiocinio suffragatur sensus

tactus;

tactus: manibus nanque tanquam carneum frustum attrectabamus eleuabamúsque, proinde morbum ex iis esse, quos ars medica incuratos relinquit, ingenue fassi sumus. Cęterum, cum ars medica omnibus in aperto sit, non defuit subulcus, qui falsam salutem, vel intra octo dies, polliceretur. cui desperata muliercula, salutis auida, facile fidem tribuit: & nebulo curationem ita adoritur, fistulam parat, cuius alteram partem ori ægrotantis adaptat, ex altera vero furcifer ille, suo ore sufflat, flatúmque ita impellit, vt misellam, ac vtrem vento impleuerit, vnde assistentes, eam simillimam victimæ mactatæ, excoriationi paratæ dicerent, sed misella breui emortua cecidit. quod facinus aduertens furcifer, fugam parabat. Vt tamen tantæ audaciæ pœnas lueret, vociferantibus omnibus miserum spectaculum cernentibus, retentus fuit, cuius bona fortuna, reuocata muliercula, viridia quædam vomuit, & multa eminxit, & tunc vt antea habuit. cæterum, elapsis postea paucis mensibus, hæc diem suum obiit.

SCHOLIA.

In desperatis coli affectionibus, per follem ano admotum sufflare, memini me iis in curationibus Hippocratem iussisse, per os autem hucusque non legi.

Curatio vigesimaquarta, in qua docetur, septum transuersum risus siue hilaritatis sedem esse, ad doctorem Affium Philosophum peripateticum.

SAepe in dubium verti, docte Affi, an Plinius recte senserit, cum præcordia, hoc est, septum transuersum, Greci, phrenas, vel diaphragma, & ano coilian, appellare solent, risus sedem interiorē fecerit. AFFIVS. Absit vt verū hoc credamus, immo peripatetici magistri nostri in corde facultatem hanc, velut plures alias, collocari, nos docuerunt. missos hîc facio sordidulos magistellos, quorū doctrinam explosam, diu est, habeo, qui Salmanticæ carminibus quibusdam, suo iure compositis, lienem risus fontem statuebāt. Sed vbi nam Plinius hæc tradat, aut quibus rationibus fulciatur, aperi rogo. AMATVS. Hæc cum non omnibus peruia sint, lubenter faciā. audi igitur.

Plin.

Plinius libro xj. nat suæ Hist. c. 37. inquit Præcordia (quod illi septũ transuersum, vt dixi, est) risus & hilaritatis sedes sunt, quod rationibus, & experimento probat, quia ita neruosa hæc cernitur pars, vt ei merito debeat referri, non solũ mẽtis subtilitas, sed ingenij acuitas: vnde forte Græci, phrenas appellauerũt. Sed risus sedes, quia risus est dilatatio orta ex acriore sensu neruorũ vt latius dicemus. Secũda, quia homo cum circa præcordia hæc, subtili cute contecta, manibus molliter tractatur, illico in risum allabitur; indicium sane non contemnendum, vt ea hilaritatis sedes dicamus. Sed rationes has experiẽtia approbat quotidianã, in gladiatoribus sauciatis, ipsis in præcordiis, qui omnes, ad vnum risu exoluti expirabant. sic enim Plinius, vt rectius teneas, citato loco, ait, exta homini ab inferiore viscerum parte separãtur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas, omnia quidẽ principalia viscera membranis propriis, ac veluti vaginis inclusit prouidens natura, in hac fuit, & peculiaris causa, vicinitas alui, ne

cibis ſupprimeretur animus, hinc certe refertur accepta ſubtilitas mentis, ideo nulla eſt ei caro, ſed neruoſa exilitas, in eadem pręcipua hilaritatis ſedes, quod titillatu maximè intelligitur alarum, quas ſubit, nō albi tenuiore cute humano, ideo ſcabendi dulcedine ibi proxima, ob hoc in præliis gladiatorum ſpectaculi mortem cum riſu traiecta præcordia attulerunt. AFFIVS. Vt explanaſti, ita certe Plinius ait, ſed Plinio, ſi recte teneo, Hippocrates, aut memorabilis vir alius, quiſque ille eſt author libri de ſacro morbo, prope finem, in totum contradicit, & ita illi contradicit, & aduerſatur, ac ſi Pliniana verba primo percurrerat, & legerat ita enim ille. Cæterũ, præcordia, aliàs fortuitum nomen apud Græcos per conſuetudinem habent, quum phrenes, à ſapientia dicta videantur, re vera autem nō, nec ex natura. Nec ego ſane noui, quam vim habeant præcordia, vt ſapiant, & intelligant, præterquam ſi homo ex improuiſo, nimio gaudio perfundatur, aut triſtitia afficiatur. tunc ſane exiliunt, & anxietatē exhibent, præ tenuitate, & quòd diſtenta ſunt maxime in corpore, & ventricu

triculum non habent, ad quem ſuſcipiant, aut bonum, aut malum allabẽs, ſed ab vtriſque his turbantur, propter naturæ debilitatem. Nam nulla ſane prius ſentiunt ex his quæ in corpore inſunt, ſed fruſtra hoc nomẽ & cauſam habent, quemadmodum, quæ ad cor ſitæ ſunt aures appellantur, quum nihil conferant ad auditum. AMATVS. Ita Plinij ſentẽtia ab authore iſto ſuggillatur, vt nihil ſupra dici poſſit, non eſt tamen quod Plinium ſic hac in parte deſeram, quando ille ex Hippocrate hiſtoriam ſuam texuit, libris, ſi nõ genuinis & veris, magni tamen viri. AFFIVS. Quibus nam? AMATVS. Libris quinto, & 7. de popularibus morbis, in quibus ita tradit, Tychon in obſidione circundatum, à catapulta percuſſus eſt in pectus, & paulo poſt, riſus erat circa ipſum tumultuoſus, videbatur autem mihi, medicus eximẽs lignum, reliquiſſe aliquid de ſpiculo in ſepto trãſuerſo. hactenus Hippocrates, quinto libro. Quam Hiſtoriam, vt memoratu dignam 7. libro eiuſdem voluminis, repetiuit, ex qua facile elicitur ſepto tranſuerſo confoſſo, & vulnerato, riſum oriri, id quod Plinius dixit,

& inde hilaritatis ſedem eſſe, memoriæ commendauit PHILIPPVS. Non citra rationem Plinius diaphragma ſedem eſſe riſus, arbitratur, vt qui ab Ariſtotele quoque id acceperit: quia enim multum habet neruorum, titillatio ciet ibi ſenſum acriorem: quia riſus nihil eſt aliud, quàm dilatatio orta ex acriore ſenſu neruorum. AFFIVS. Nos peripateticis, ſi credimus, vt qui iure eis credere debemus: quia veritati magis accedunt: cor riſus ſedem eſſe ſtatuemus, quia riſus ex lætitia, & delectatione oritur, qui affectus nõ eſt, ſed actio exterior, ab interiore manans: ex lætitia nanque vel delectatione cor dilatatur: ad cuius motum, & facies extenditur; potiſſimum ea pars, quæ eſt circa os, & rictus nominatur, vnde riſus: habet itaque riſus exteriorem ſedem in rictu primum, hinc in oculis, & cuncto vultu, interiorem vero, vt Ariſtoteli placet, in corde. hinc manifeſtum euadit, riſus cum fiat ob cordis dilatationem: quòd biliosi, & ſanguinei, proniores erunt ad riſum, quia in eis, immodico calore cor exporrigitur, id quod pituitoſis, & atrabiliariis contrarium euenit. Cæterum

ſplen

ſplenem cauſam riſus eſſe, & nos non negamus, vt qui atram bilem, hilaritati, & lætitiæ contrariam colligat, & retineat, & quo liberius hoc fungitur officio, eo alacrius & expeditius, cor, vel vt Plinio placet, ſeptum tranſuerſum, ad riſum euocandũ allicit. AMATVS. Vt ſeptum tranſuerſum hilaritatis, ſiue riſus ſedes habetur, ita cerebrum rationis, cor iracũdiæ, iecur verò amatoriæ appetentiæ, vt Galenus libris de placitis Hipp. & Platonis, fuſius proſequitur. AFFIVS. Ariſtoteles facultates has non variis viſceribus, ſed in corde tantùm eas eſſe ſtatuit. AMATVS. Noui. & Galenus libro 4. prædicti voluminis, de placitis Hipp. & Plat. Ariſtotelis hanc eſſe ſententiam firmat. AFFIVS. Quænam harum opinionum tibi ô Amate magis arridet? de riſus ſede dico. AMATVS. Perinde vna ac altera, vtraque enim falſa mihi videtur & ſi nanque libere loqui deberem, cerebrum riſus ſedem eſſe inſtituerem, eo modo cordi attributo. ſed hæc maiori indigẽt otio; & hæc ad præſens ſufficiant: ſi modo dixerimus, ſeptum tranſuerſum præter citatas à noſtris medicis dotes, hodie cum Pli-

nio hilaritatis ſedes obtinet. AFFIVS. Quaſnam ſepto tranſuerſo medici dotes, & officia deſignant? AMATVS. Eius etymon diaphragma; primò indicat, diuidere membra ſpiritualia, à naturalibus: item, naturalis reſpirationis, hoc eſt, cum homo in quiete eſt, reſpirationis ſeptum tranſuerſum, aut hoc eſt, id quod Ariſtoteles non nouit, item ad propellenda ventris excrementa, maxime conducit, item, referente Galeno, libro 10. Meth. med. membrum hoc, in hecticam labi poterit, ſed non maraſmum, ob eius excellentiam & dignitatem, quia primo deficit, & moritur, & non tantam fert ſiccitatem, quod phrenas appellari nouimus, quia cum primum inflammari tentatur, illico conſortij ratione, phrenas, hoc eſt, mentem, ſiue cerebrum, phrenitide illico corripi, certum ſit. Cæterùm, de riſu, multa & pulchra à philoſophis petito, Libris de anima, quos noſtro hoc tempore Philippus Melancthon Germanus, ſapientiſſime ſcripſit, & Viues Valētinus acutiſſime abſoluit.

Curatio vigesimaquinta, in qua agitur de carcinomate, mammã infestante, & mortem accelerante.

MVlier Larissæa, ex Larissa oppido, non procul à Thessalonica distante, in quo olim Hippocrates artem diu exercuit, & eius nõ raro mentionem facit, vtpotè morbidi, ob pessimas quas habet aquas, & cœlũ propter lacus varios circũstantes, nebulosum, caliginosũmve, ac pestiferũ, ad me venit, & sinistra in mammilla cancrum patiebatur, ex cuius papilla sanies subcruenta fluebat, à quo conspecto, prædiximus hanc breui morituram, & eo citius, quo intercepta fluxio breuior fuerit, quemadmodum alteri contigit, de qua Hipp. dixit, lib. 7. de morb. vulg. ad hunc modum, Mulieri in Abderis carcinoma factum est circa pectus: erat autem tale, per papillam sanies subcruenta fluebat, intercepta autem fluxione, mortua est: agebat autem mulier hæc, quãdo eam inuisimus apud Iosephum Hodaram, temperatura atrabiliaria, annorum circiter quadraginta: sed mensibus suis diu iam destituta.

SCHOL.

SCHOLIA.

Lariſſ m ciu tatem prope Cr nonem, ſæpe ab Hippocr. illuſtratã, in Theſſalia, late patente in hoc Macedonico r gno non ignoramus, quæ vulgo hodie Larta di itur, hoc vero de quo agimus, oppidũ Larſo voc tur.

Curatio vigeſimaſexta, in qua docetur, pus per os cum tuſſi reiectum, quod thoracis vel pulmonis vlcus atteſtatur, aquæ imam partem petere, ex Hipp. & Auicenna, contra Alexandrum Trallianum.

QVum ad Sẽbrani viri probi vxorem inuiſendam accederemus, eam iam diu morbis grauioribus afflictam inuenimus, diu nãque erat quòd inordinate febricitabat, & grauiter & frequenter tuſſiebat, & putida & horrenda ſpuebat. Quarum affectionum cauſam quærens ego, ab eáque nonnulla ſciſcitans, reſpondet, ingenuéq; fatetur, cũ chartulas quaſdam, conceptionis gratia biberet, deuorarétve: illico illi menſtrua ſuppreſſa eſſe, poſt quæ, nunquam amplius ab ea viſa, in tam ſæua grauiáque mala, vel intra annum, ingenti ſui corporis iactura,

imbecillitatémve lapsa est. Cæterum, quum multæ variæque de phthisi notę sese offerrent, in ipsa nata annos 45. temperatura biliosa, iussimus screatũ in scutula aquæ plena asseruaret, vt sequenti aurora de eo indicium acciperemus, de totóque morbo sententiam præberemus: adducta igitur sequenti die coram nobis, aqua plena sputum cõtinens peluicula, notauimus totum fere sputum subsidere, & imam partem petere, coloris seui flaui, & fumo infecti. quo conspecto, ac pauxillo natante, leuiori quadam assula disrupto, dissolutóve, iudicauimus sputũ attestari pulmonis vel thoracis vlcus, graue & periculosum, vt quoque Auicena scriptum reliquit, fen. 10. libri tertij, cap. 17. tract. 4. de pure, & sanie intra thoracem contenta, hoc est, de empyemate, hunc in modum dicens, Signa autem differentiæ inter saniem, & phlegma, in sputo, sunt descensus saniei sputi in aqua, & fœtor ipsius super ignem, & phlegma quidem natat in aqua, neque fœtet in igne. & subdit, & iam feci te scire differentiam inter saniem, & inter humiditates: nam sanies discernitur fœtore, apud sputum, præcipue

pue quando super ignem proiicitur,& submergitur in aqua,& non natat. hæc Auicenna. Ex quibus sane verbis, satis percipitur præter reliqua, pus siue sputum saniosum, quod attestari solet empiema,& phthisim,in aqua descendere,pituitam vero, siue humorẽ crudum enatare. At huic sententię in vniuersum contradicit Alexander Trallianus libro quinto suæ rei medicæ, cap. 2. in quo indicia inflammationis in pulmone prosequitur: & ita habet, Pus sanè deprehenditur, & ex ipso solo colore,& ex aliis indiciis, vnde nos illud internoscere didicimus, ab odore,si concrematur, & quod dissoluitur, si in aquam mittatur: item, quod non subsidit, quemadmodum pituita, crudúsque humor. Hactenus Alexander, qui in totum contradicit Auicennæ: ait enim,vt audistis,pus enatare,pituitam verò, & crudum humorem inferiora petere:mea tamen sentẽtia, Alexander hac in re,veluti pluribus aliis, errat, quoniã Auicenna suũ hoc axioma,pus subsidens in aqua:vlcus in pulmone,& thorace,attestatur, ex Hippocrate decerpsit, libro præcipue illo, cui titulus est,Coacæ prænotiones:ita

enim

enim Hippocrates libro illo ait, Quibus tabidis in mare expuentibus, pus ad fundũ ſidit, breui pereunt: ſit autem mare in æneo vaſe. hæc etenim ſenis diuini, præclara eſt ſentẽtia, quã Auic. docte admodum ſuo inſeruit canoni, cui & ratio non deeſt, quia nimia caliditate exuſta ſanies, terrea euadit, & inferiorem partem petit, & ſubſidit, vt experiẽtia quotidiana, ita eſſe atteſtatur. Parcat igitur Alexander, qui & ſi aliquãdo recteGalenum ſuggillat, nũc tamen, vt aiunt, toto aberrat cœlo, veluti non raro vt ex à nobis dicendis manifeſte euadet porrò reliquã ſputi partem ſupra carbones ignitos iniectam, ne in Iacobi de partibus hiſtoriam ſiniſtre incideremus, ſeruũ quendam olfacere fecimus, qui multum & grauiter fœtere, teſtatus eſt: eſt ſane nota hæc mortifera, & lethalis, vt ex dictis liquido euadit, & Hippocrate libro à nobis citato, & quinto aphoriſ. 11. veluti ſexcentis aliis locis.

Curatio vigeſimaſeptima, in quaagitur de cauſa peſtis Scopium inuadentis.

SAeua inuasit pestis Scopium, siue Scopiam habitantes, anno à creatione mundi 5329. Secundũ vero Romanorum computum 1559 habuit autem, autumnali tempore suã solitam intemperiem seruante, initium crudelis hæc & immanis bestia, hoc modo: Rugitum nanque veluti gemitum ex se terra ferebat, & breui in motum & concussionem tota ipsa veniebat: non admodum tamen: vt ex hoc terræmotu, domus aut ædificia caderent, ruerént ve, & homines periclitarentur, sed breui postea inuadere lues pestica hęc mortales cœpit, vt singulis diebus tercenti misere, nõ nisi bubonibus & carbunculis confossi, morerentur occubuerínt ve, vnde vero tantum malum, ortum, & causam traxerit dicã. Deum nãque, & cœlos, suis cum astris, à quibus non raro pestem pendere, diuini libri, & Astrologi testantur, pro nunc missos facimus, naturalia nãque scrutamur. Quęcunq; de causa pestis contingat, aer inficiatur oportet, vt pestis communis causa quædã, aer quem inspiramus, dicatur, siue enim ab ira Dei, siue ab erraticorum coniunctionibus, & eorũ aspectibus, aut coluuie

ferat

ferarum, aut cadauerum multitudine, aut beſtiis vaſtis, ingentibúſq; in mari emortuis, aut lacubus fœdíſque paludibus, vel ſpecubus; & antris, cauerníſve peſtiferam auram expirantibus, peſtis eueniat; aer inficiatur corrumpatúrve decet. Hæc vero qua de agimus peſtis (vt reor) ab incluſis in cauernis flatibus, exhalationibúſve exitialibus, & mortiferis, cauſam traxit; cum nanque terra cauernoſa ſit, & cauitatibus plena, fit vt exhalationes tēporis diuturnitate occluſæ ex ſe putreſcant, aut aliunde contagium trahant, vnde mortalibus ex directo, perniciosæ & contrariȩ euadūt. Cȩterum, cum contingat exhalationes has incumbere ſua leuitate ad locum ſuperiorem peruenire, & aſcendere, quibus fortè exitus præ viarum anguſtia, & obliquitate, impeditur, multus & varius ſequitur conatus, & reluctatio, actio & reactio, vnde terræmotus fit, & ex prodeuntibus mortiferis & corruptricibus exhalationibus illis, aer corrumpitur coinquinatúrve, quem mortales, vel inuite inſpirantes, male eo afficiuntur, & eo peius, quo imbecilliores ſunt, & corpora excremen-

tis abundauerint, vt Athenienſibus in ea peſtilentia contigit, quam Thucydides deſcribit, & Gal. eius non raro meminit. Quæ ſi ex Aethiopia contagium, aut ſemina, per aeris quandam continuitatem contraxit, Athenienſium tamen hominum ſucci ex victus prauitate (forte ob annonæ penuriam) ita putredini erant obnoxij, vt omnes fere peſtilenti lue affecti, mortui ſint. Nouiſtis autem, agens pro patientis aptitudine agere, vt recte Hippocrates diuinus meminit, libro de flatibus, cum de peſte agit, inquiens, Communis ergo, ſiue peſtilens febris, propterea omnibus accidit, quòd eundem ſpiritum omnes attrahunt, fitque vt ſimili corpori, ſimiles ſpiritus ſimiliter permixti, ſimiles gignãt febres. ſed eſt fortaſſe qui dicat, Vt quid ergo non omnibus animantibus, ſed alicui eorum generi incidunt hi morbi? Cui ego ſic reſponderim, differt corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento. Non enim omni animantium generi, eadem aut non conferunt, aut commoda ſunt, ſed ſunt alia aliis magis conuenientia. Quando igitur aer plenus eſt huiuſmodi

modi inquinamentis, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant: quando verò alteri cuipiam animantium generi aer inconueniens est, tum morbus illud genus corripit, & cætera, ex Hippocrate, quæ huic rei multum faciunt. Quibus Galenus lib. primo de differen. febr. cap. 4. fauet, cum dicat: Oportet enim hoc in toto sermone, memoria repetere, quòd nulla causarũ sine patientis aptitudine agere potest: alioquin omnes qui sub æstiuo sole commorantur, febricitarent, aut qui nimio motu exercentur, aut vini potu grauantur, aut ira excandescentes, aut tristitia afflicti, febricitarent, alioquin etiam vt arbitror, circa canis ortum omnes ægrotarent, ac in pestilentiis morerentur. At, vt diximus, magnam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est, habilitas corporis. Hæc Galenus, qui prope calcem capitis, ita quoque de hoc negotio ait, Quum enim corporum dispositiones dissimiles sint, ac multiformes, quædam facile alterantur, ac patiuntur, à causa in ipsa operante, quædam insuperabiles ac impassibiles omnino existunt,

quædam cum difficultate patiuntur, & cætera, quæ tam cum iis, quæ ab Hippocrate ſunt dicta, quàm cum eis quæ ab ipſo Galeno iam ſunt prodita, & per nos citata, omnino conueniunt. Vt receptui igitur canamus, cauſa huius peſtis, exhalationes, ſiue incluſi in antris flatus venenoſi, & humanæ naturæ alieni, ſunt, qui vt terra moueretur, in cauſa erant. habebunt igitur hinc rerum naturalium contemplatores, cùm terræ motus fit, & peſtis ſcintillat, aut graſſatur, talis lues peſtica ex venenoſis flatibus, & peſtiferis ac deleteriis exhalationibus ſubterraneis, prouenit, vt peſtis hęc de qua agimus, & illi alia ſimilis, quæ ab hinc multos annos, Oliſſipponem, & Sancterenã, ſuis cum fertiliſſimis agris apud Luſitanos, ingẽti terræmotu, & ruina ſæuiit, veluti vniuerſum fere orbẽ, anno 1527. 1528. & 1529. Fieri tamen poteſt, quòd ex eiſdẽ putidis & corruptricibus exhalationibus, peſtis abſque alicuius terræ motu fiat, & graſſetur: quia ita terra moueri leuiter, paſſim & lente poterit, vt ab hominibus non percipiatur, aut exhalationum corruptricum exitus, ita facilis eſſe poteſt, vt

aer

aer abſque terræmotu inficiatur, vt ſæpe contingit variis in locis huius Græciæ, Turciæ dictæ, & non rarò alibi, vt liceat mihi admirari diuinum Galenum, qui cum peſtis multas cauſas deſcripſerit: hanc tamen famigeratiſſimam & vulgarem ſubticuit, aut ſaltem non ita magnifecit, quàm nos variis exemplis, & multis doctorũ hominum placitis, ac experimentis, vt præcipuam, & frequentiorem peſtis cauſam indicare poteramus: ſed eius forte magis admirari licebit, qui cum de peſte libro de differ. febrium, ſe ſcripturum pollicitus ſit, præcipue eo in libro, qui Ars curandi, ſiue Methodus med. inſcribitur, eius tamen ne verbum quidem fecit. ANGELVS. An forte quia nouerat, peſtem non ſuperari à medicis remediis? AMATVS. Minime gentium, extant proculdubio, tam ſimplicia, quam compoſita, antidota dicta, quæ immani huic hydræ contrariantur, & eam non raro ſuperant, vincunt, & domant. ANGELVS. Dignare igitur ô Amate, contra hanc immanem & atrocẽ beſtiam, remediũ aliquod ex multis quæ noſti, nobis inſinuare. AMATVS. Cõtrahãc de

qua agimus, quæ causam, putrificam & venenosam exhalationẽ habet, nullum excellentius aut diuinius remediũ expertus sum, quàm luculentum focum, tam priuatim, quàm publice instruere, prout Hippocratem, & Acronẽ Agrigentinum fecisse legimus, præcipue Athenis, Thessaliæ, & in hac Macedonia terrarum imperio quondam potita, præsertim ex lignis, fruticibus, stirpibus & herbis suauibus, & bene olẽtibus, vt cedro arbore larice dicta, iunipero, citro, cupresso, pino, terebintho, variis in locis nascente, lentisco, myrto, ladanifero frutice, quo vniuersa scatet Hispania, præcipue Lusitania, rore marino, stœchade pulegio, origano, dictamo, & variis aliis, quarum fumus pestiferarũ exhalatonum humiditatem putrificam, non solum exiccat, rectificatq;, sed ipsas proprias absumit, destruit, & annihilat exhalationes. Secundo, conandum, vt corpora quàm maximè superfluitatibus vacẽt, & spirent optime. ANGELVS. Ego hanc præuisiuam, aut præuisoriã, vel præseruatricem curationem appellarem, & non curatoriam debitã ægrotantibus. AMATVS. De hac verò, veluti de il-

la, pro

la, pro nunc consule excellentes Medicos Venetos, qui non paucos de hac re libellos superioribus annis ediderunt, & in lucem miserunt, cum pestis, toto orbe dignam illã & admirandam Venetiarum vrbem, per contagium inuasit; quorum sapientia, & patrum illustrium gubernantium mira prudentia, diligentiave, breui extincta fuit. Scopium tamen sæuiens pestis, accelerante frigore, ex se delituit, quæ & si Monasterium oppidum per contagiũ infecit: in eo tamen diutius, ob crassum & densum aerem perdurauit, Thessalonicæ vero breui euanuit. Cæterum, febris pestilentialis sæpe absque peste comperitur, vt Olissipponæ, Antuerpiæ, Ferrariæ, Venetiis, Romæ, Anconæ, & in hac Thessalonicensi ciuitate, non raro notaui, & expertus sum, quæ quandoque miti cum calore inuadit, vt Galenus meminit, quandoque vero ardentissimo cum calore, vomitu, & syncopi, ac pulicari symptomate, prout cordis partes occupat, afficítve, vt aliàs dixi, & docti laudarunt. Apollonius tamen, ne sic illotis, quod aiunt, manibus, discedamus, inquit, pestilẽtia afflictis crurium scarificationem, sum-

mum esse remedium: ita enim ille, referente Oribasio, libro 7. suorum collectorum, cap. 20 ait: cumque pestilentia vehemens per Asiã vagaretur, multique ob eam causam obirent, egoq; in morbum itidem incidissem, secundo die cum remissio fieret, crus scarificaui, & ad duas libras sanguinis detraxi, atque hac ratione vitaui periculum: quo sane auxilio cum multi quoque vsi essent, sunt seruati. Sed de ijs aliquando plura. Quum Gręcia hæc olim idololatriæ, & mendaciorum plena, veluti optimorum diuinorumque ingeniorum, ac optimarum omniũ artium, alumma, & mater: nũc passim vt antea, peste corripi soleat, de qua sequens audire ne pigeat, id quod Thessalonicenses mortales ab hinc ducentos annos, seruatum habent, & forte antea semper post Iulium mensem, vsq; Decembrem, Thessalonicæ nulla pestis est, quæ si etiam aliunde hoc medio tempore, semina contrahat, & scintillet, adeo imbecillis est, vt de ea homines curam non habeãt: plerunque igitur pestis à Decembri mense Thessalonicenses inuadere solet, quæ etiam si grauissima & horrida, crudeliter sæuiat:

uiat:aduentante tamen Iulij mensis fine illico delitescit, & hoc ita apud eos pro certo habetur, vt qui ad pagos, & villas ob pestem aufugerunt, etiam si medio Iulij mense, singulis diebus, singulos tercentos & plures peste emortuos noscant, non timeant domum in fine mensis reuerti, quum certo sciant, hoc tempore feram illam domari, & ad mensem vsque Decembris latitare. Sed iis contrariũ forte euenit Constantinopoli, à medio nanque Maio, pestis grassari incipit, quæ ad finem Nouembris cruciare & sæuire solet, inde vero nulla est notatu digna pestis ad medium Maij: causas vero, tu qui abditarum rerum contemplationem profiteris, inquire. Ego vero ad Thraciæ ingens frigus forte confugiam, quod hibernis illis mensibus viget: nosti autem vere & autumno, molliculis temporibus pestilentiam pullescere, acri vero æstate & rigida hyeme, domari, & vinci. ANGELVS. Tecum omnes docti scriptores sentiunt: sed quid precor, de peste Thessalonicen & Monasterium oppidum infestante, dicemus, quæ vigente hyberno inclementi, & frigore intensissimo, grassatur, & tru-

cidat. AMATVS. Tu ipse contemplare.

Curatio vigesimaoctaua, in qua agitur de quodam, qui sæuā pleuritin passus fuit, & absque sanguinis missione ab ea liber euasit.

ROmanus, qui prope Liuiathen, hoc est, synagogam, siue congregationem à gratia habitat: vir triginta natus annos, temperatura sanguineus, quum ex paniculo, hyberno tempore, borea flante, domum se reciperet, febri ingenti cum rigore apprehensus fuit, & sequenti die, pleuritis dextras eius thoracis altas partes occupauit, in quo die ex nare sinistra illi multus sanguis effluxit, & tunc pleuritis acerbior facta est, & ea grauius affligebatur: ad quem septimo die accitus ego eum pessime habere inueni: pulsus nāque imbecilles, varij, inæquales, duri, & tremuli illi erant: lotium verò iumētorum modo, crassum & turbatum valde, vt eum prope obitum esse, omnes dicerent: parum loquebatur: sed cum is, à medicis efflagitabat, rogabátve vt sanguinē per venæ sectionem illi mitterent, valde nanq; dolore tor-

queb

quebatur,& intense febriebat:ad hæc, tussiebat, & varia & multa facilitate quadam excreabat: quibus omnibus consideratis ac æquilibrio positis: sanguinis missionem prætermisimus: & ægyptiacæ cassiæ atramentum decocto pectorali exceptum illi ebibēdum dedimus, quo nonnulla biliosa leuiter egessit, & liberius expuebat: sequentibus diebus locus dolore affectus, hoc linimento illinebatur, R. pinguedinis gallinæ, butyri recentis ana vnc. j olei amygdalarum dulcium vnc. j. olei violacei vnc. ſ. cineris radicum brassicæ vnc. ſ. ad ignem cum pauca alba cera: misce, fiat vnguentum molle: quo in die bis inungebatur:& tunc per interualla, syrupum capillorum Veneris, & lyquiritiæ simul mistos cochleario lābebat: & ptisanæ cremorem, mistum portiunculæ iuris pulli, pro victu accipiebat, cui quandoque sacchari aut penidiarum parum assistentes miscebant, pro potu verò hordeaceam aquam, quibus aluum lubricam semper habuit: vt meritò iuxta Hippocratis mandata, libro de ratione victus in morb. acut. 1. integram ptisanam forbēdam dare poteramus: die verò 14. in
cop

copiosum deuenit sudorem,& tunc rectius habuit,nihil fere dolebat , & parum febriebat,sed valenter quoq; tussiebat, & expuebat,.& tunc ex pingui gallina iuscula crassa lubenter concedebamus, quibus multum & placide spuebat,& venter mollis euadebat. 18. pulli carnes gustare cœpit , & parum vini pitissare,& per consequens valenter habuit,& taurice viuit.

SCHOLIA.

Ii qui pleuritim patiuntur,cõtrario modo cibari debẽt,quam reliqui acutis morbis correpti,de quibus ait Hippocrates,Quando in statu est morbus, tenuissimo victu vti debemus,pleuriticis autem illico in morbi initio, parum alimoniæ dare debemus : dein vero eam sensim augere ad statum vsque , & eo magis , quo purgatio maior fuerit , iuxta Hip.libro primo de rat.vict⁹ in morbis acutis aphor.21.23.& 25. Sic dicente: & quanto maior fuerit expurgatio pleuriticis, tanto magis ad iudicationem vsque dare oportet. Sic enim ij victum accipiendo,facilius liberantur,& minus purulenti fiunt , vt aphor. sequenti. 27. Hippocrates docet, & 33. & 34. veluti Galenus enarratione 9. commentarij tertij eiusdem voluminis. At , quanquam Hippocratis hoc sit sacrum documentum

tum, caute tamen optimus medicus pleuriticis sorbitiones concedere debet, vt qui necessum est consideret, pleuritim morbum non raro vnica absolui crisi, etiam si ab initio morbus siccus non fuerit, sed in eo multũ expuitur, & aluus lubrica euadit, vt huic cõtigit ægrotanti, qui ab initio multum & libere expuit, & ex intestinis multa excreuit: & tamẽ quartodecimo die sudore copiosissimo absolutus fuit. Cæterũ, post absolutã crisim, dies duos, eodem modo, quo antea ægroto victum concessimus, dare debemus, iubente sic Galeno, enarratione 25. Commentarij primi, in librum de rat. victus in morb. acut. ad hũc modum: Tutum igitur est, etiam si morbus iudicatus fuerit, ad duos vsque dies diligentem victus rationem, qua æger vsus fuit, seruare: præteritis autem ab iudicatione diebus duobus, iam securum est plenius cibare, & cætera. Fugimus autem (Galeno in enarratione, docẽte) ciborum repentinas oblationes, qua in enarratione adnotandum duximus, Galenum adnotasse quod Hippocrates ante iudicationem, & duos postea dies neque pleuriticis, neque reliquis, qui potu, aut sorbitionibus tractari solent, dederit panem, neque quippiam aliud præter ptisanam. aduertant igitur hodie artem medicam exercentes.

Curatio

Curatio vigesimanona, in qua agitur de somno suprauenienté à causa non vulgari, ægroto febri ardentissima detento.

IVuenis, qui ardentissima febre, aut vt Hippocratis modo loquar, igne, variis cum symptomatis, vigente hyeme affligebatur, capite dolebat, in cubili non quiescebat, sitiebat valde lingua cum nigra, & scabra, & bibebat sæpe; & multum: non dormiebat, sed semper ingenti afflictione vigil manebat: ad hæc, excrementa illi pecudis pilularum modo, torrida erant, lotiū prælucidum, citrinum, quod calidissimum erat, vias nanque per quas currebat, pūgebat, septimo delirauit, & octauo, omnia etiam circa ignem versabātur, nono, sopor huic superuenit, vt à somno eum expergiscere perdifficile esset. Cuius rei mirabantur medici, hæsitantésque causam, vnde somnus tāto cum foco euenire posset, inuestigabant, de qua re in scholio pulchra legito 14. post copiosum sudorem calidum, vniuersum eius irrigantem corpus, melius habuit, adeo, vt vigesimo sequenti, à febri liber, & immunis euaserit.

SCHOLIA.

Inquirebant medici, vnde sopor huic iuueni euenire poterat. Quum ardẽti febri variis cum symptomatis, ingentem caliditatem arguentibus, laboraret, tandem post multa adducta, & post longam de somno inuestigationem cum Galeno commentario primo in librum Hippocratis, tertium de morbis vulg. conclusum fuit, quod humores plus iusto calidi, sua caliditate, & forte pessima qualitate, calidum innatum lancinant, confodiũt, & extinguũt, vnde frigiditas, somnus causa oritur, iuxta Galeni placita, irremediabilis, & vt qualitatibus humores hoc facere solẽt, ita non raro sua quantitate calidum innatũ sopiente suffocantéve, & per consequẽs extinguẽte. Cæterum, frigus hoc ex calidis siccísq; morbis eueniẽs, curationem vix recipit, quia ingẽtem imbecillitatem, hoc est calidi innati extinctionem consequitur: ita enim Gal. citato libro, in curatione Hermocratis, enarratione 7. nobiscum sentit. Quum nãque Hermocrates febri ardentissima putrida, correptus esset, & omnia synptomata ignem attestarẽtur, vt lingua adusta, vigilia febris ardens, delirium, auriginosa perfusio, alui torrida excrementa, & similia, quæ corporis statum in vniuersum igneum esse attestantur, tamen vndecimo die, sopor illi superuenit, quem non

ene

euenisse à pituita caput ascendēte credit Gale. quia tanto cum igne humorē frigidum nō reperiri putat, & hac de causa concludit soporem Hermocrati euenisse, non ob humorē frigidū actu operantem, sed ob frigiditatem insignem cerebri, aut imbecillitatem facultatis, introductā ab humoribus calidum innatum extinguentibus, vt iuueni huic de quo agimus contigit, & vxori Iosephi à Crasto, optimi chirurgi: sed hæc iuuenis cū esset, post varios morbi labores suum diem obiit.

Curatio trigesima, in qua agitur de erysipelate mortem accelerante.

VXor Heliau Vzielis, & nata Iosephi Benuenisti, post liberam à quartana quam passa est menses sexdecim, in quibus menstruam purgationem nunquam vidit, febri continua correpta est, cum qua simul erysipelas phlegmonosum, eius caput totum fere cum ceruice inuasit, & delirabat, & sopor quoque per interualla eam tenebat, cum quibus lotium crassum, subnigrum, infima in parte sedimentum habens, erat: nam & biliosa vomebat, præcipue cum liquidum, aut ius aliquod gustaret, & ventrem lubricū habebat, ex quo mera, biliosáque excerne

nebat: casus nanque difficilis, & consideratione dignus, hic est, pro quo abigendo, ad salutémque reuocãda nobili muliere ista accersitus medicus, illico ex brachij sinistri vena exteriori, respiciente phlegmonem, sex sanguinis vncias recte extraxit, & remediũ locale (topicũ dixerim) quale ex aqua decoctionis furfurum, maluarũ, hordei, & violarum paratur, apponi iussit, sæpéque innouari. Sequenti die, hoc est, secundo ægritudinis, vocatus & ipse, omnia contemplor prædicta, quæ à sanguine male affecto, & longo tẽpore retẽto, ac in partes disgregato, euenire cõperio: quum nanq; sanguis menstruus tam diu retentus esset, ob morbum fortè, eius partes auctæ, variæ sunt redditæ: nã subtiliores in bilem sunt versæ, quæ corporis superiores partes repẽtes erysipelas phlegmonosum generarunt: à largiori nanq; bile, pauculo sãguini mista, erysipelas phlegmonosum ortũ trahit, cuius portiuncula, cerebrum occupãs, delirium parebat, veluti & soporem citato à nobis modo, hoc est, per quandam scilicet in spiritus, & calidum innatum lancinationem, eorúmque mortificationem.

Nam & bilis pars altera, in ventriculũ ruens, per vomitum excernebatur, veluti altera, per intestina corruens, per ventris excremẽta, quæ non raiò ventriculo lãcinationes, nauseã, anxietudines, & leues quasdam syncopas inducebat, crassior nanq; pars atrabiliaria, locum suum tenens, iecinoris gibbam partem obsidet, quæ per renes delata, cum vrina transmittitur, & nigra apparet: iis igitur consideratis, aduerto, mulierem hanc viginti ætatis suæ habere annos, tẽperaturã vero æqualem, cuius virium robur nõ adeo constabat. Vnde cum alij medici de repetenda sanguinis missione contẽderẽt, ego illis contradixi, & scapulis, cute incisa, cucurbitulas quatuor affigi iussi; per quas sanguinis vncias tres chirurgus extraxit, & tũc ægrotans resipuit, & erysipelas magis serpsit: sed in phlegmone diminutum est, qua de re iussimus lactucam prædicto fomento misceri, & ægrotantem iure pulli, ptisanæ cremori misto, cibari, noctu verò, clysmus ex hordeacea, oleo violaceo, & vnciola vna atramẽti cassię compositus, fuit iniectus, in aurora verò pharmacũ sequẽs ebibit, R. Tamarindorum

dorum salis expertium vnc. v. prunorũ pinguium numero 10. hordei pug. vnũ, florum cordialiũ pug. mediũ: in aqua fiat decoctio secundum artem, & coletur. Rec. prædicti decocti vnc iij. floris tamarindorum optimorum, drac. tres, rhabarbari optimi drach. vnam, cassiæ recens extractę vnciam mediam, syrupi rosati solutiui vncias duas, misce, fiat haustus vnus quem ieiuno stomacho bibat, & parum supra dormiat. Cæterũ, cũ in nocte septies, vel octies multa excreuisset, pharmacum nõ bibit, & inde melius habuit. Nam post cucurbitulas exercitas non amplius delirauit: sed quæ illi offerebantur rectius accipiebat, & hac aurora pulsus validiores apparuerunt: digitorũ nanque tactui magis resistebãt, erysipelas tamen, vt antea ita habebat, & ea de causa, prædicto remedio, parũ aizooi, id est, semperuiui, adiũgi fecimus, quo postquam locus fouebatur, rosaceo vnguẽto eum illini faciebamus, suprapofita spongia imbuta fomento. At, quia aluus lubrica erat, & excrementa acria excernebantur, ne forte intestina ipsa exulcerarentur, iussimus clysmum repeti, absque tamen

Ægyptiacæ caſſiæ atramẽto, & ſyrupũ roſaceũ, tã ieiuno ſtomacho, quàm interdiu cochleari acciperet, veluti granatorũ ſuccũ, immo & ipſa poma granata medij ſaporis guſtabat: gargarizabat nanq; nõ raro, hordei decocto, miſto prædicto ſucco acido granatorũ, aut ſyrupo acetoſo, ad præcauẽdas, minuendáſque gutturis, fauciúmque partes. Quinto die, febris mitior eſt facta, & vrina clarior, & ad cibum appetitus pronior, eryſipelas tamen magis tunc tumuit, ſed minus infeſtabat, optimum ſane indicium, vſque à partibus internis ad exteriores, peſſimus humor expulſus videtur, id quod palã fecit aurium dolor, quem ea nocte paſſa eſt, & illico delituit. Sexto die eryſipelas dextram partẽ capitis cũ oculo & fronte, occupauit, & noctu antea ſexies excreuerat, ingenti ventris dolore, mera bilioſa, qua de re, præmiſſo clyſteri anteacto, etiam cum albo oui. timor etenim eſt de dyſenteria. cucurbitæ iterum ſcapulis, inciſa cute, ſunt affixæ, & topicum remedium ſiniſtræ parti, hoc eſt, vbi primùm eryſipelas inuaſerat, quod fere in declinatione iam erat, hoc applicitum fuit, R. furfurum

furum, maluarum, hordei integri an. pug.vnum.in aqua bulliant, secundum artis ministerium, ex quo decocto linteum imbutum sæpe dolenti loco applicabatur, dextra vero pars, ad quam erysipelas serpserat inuaseráť ve, & adhuc in augmēto est, sic pręmunita fuit, Rec.maluarum, furfurum, hordei integri, lactucæ, semperuiui, plātaginis an. pug.vnum: in libris sex aquæ fiat decoctio sufficiens, & coletur, & manibus recte exprimatur: cui fomento adde succi semperuiui, lactucæ pauco aceto extracti an.vnc.ij misce, fac fomētum: & linteis eo imbutis, sæpéque innouatis locus foueatur. Septimo perinde sunt omnia, octaui nocte decies egessit biliosa, spumea, sed non multa, parum dormiuit, & inquieta tota nocte mansit, cui ea nocte menses tunc erumpere cœperūt, quos, vt dixi, sexdecim antea mensibus, non viderat: & tunc erysipelas non ita inflammatum apparebat, cæterum vt menses fluerent, cicera, & petroselinū vulgare iuribus inderentur, & parum vini albi diluti, vt vires reficeret, ebiberet iussimus: sed hoc die pessime habuit. pulsus nanque deficiebant per interualla, & ipsa angu-

ſtiabatur,qua de re epithema refrigerans exceptum panno infecto cocco, cordi applicitum fuit, & ex condito cordiali optimo, per interualla guſtabat, & frictiones cruribus fiebant, & femoribus cucurbitæ applicitæ ſunt, & peſſus ori vteri inditus, ex Mercuriali, carica, & pauculo oleo lilino conſtus. Nono ter egeſſit, & circa fauces vlcuſcula ingenti inflammatione apparuere, & melius dormiuit, & vires conſtabant: digitorum nanque tactui pulſus validius reſiſtebant, & lotium fere ſubiugale tunc exiuit. Sed tūc frictiones conſuetę exercebantur, & gargariſmo vtebatur & amylum iure pulli deglutiebat, in quo & ſemina melonum, aut eorum extractus ſuccus illi miſcebatur, & hordeaceam bibebat. Cæterùm, decimo die eryſipelas caput & faciem infeſtare deſiit, & brachium dextrum, cum ſcapula & thoracis parte dextra occupauit, & renes ægrotans tunc dolebat, eruperant nanque menſes, ſed nihil ex eis conſideratione dignum fluxit, & circa podicem ingentē caliditatem acredinémve ſentiebat, & pulſus ingenti caliditate varias mutationes præ ſe ferebant; forte pro varia

humoris

humoris acris & pessimi inuasione. Tunc demum, cum per omnia discurro indicia, hãc pessime habere, vt nulla salutis spes sit, deprehendi: & re vera vndecimi initio, diem suum obiit, non sine parentum ingenti dolore. iuuenis nanque venusta, & opulens satis erat, quæ quum puerum peperit, illico in quartanam incidit, quam passa fuerat plures menses, pro qua propulsanda, varia calida, & acria medicamenta ingessit, ex quibus creditur, morbum hunc ortum traxisse, & per consequẽs obitum. Obiit autem mense Ianuario 1560.

SCHOLIA.

Huius miserandæ iuuenis curationem perscripsimus, vt casum difficilem indicaremus, simúlque vt memoriæ euocaremus, tanta cum acri bile, ex qua febris continua, erysipelas, mentis delirium, ventris dolores, excrementa biliosa omnia & sitis ingens procedebant, humorem pituitosum coniungi non posse, ex quo forte caput occupante, vulgares medici somnum euenisse crederent, quum re vera, somnus huic mulieri, ab humore acri, extinguente calidum innatum, ex quo frigiditas vix remediabilis oritur, euenerit, vt Hermocrati, &

aliis à nobis citatis ægrotantibus contigit, & euentus ipse indicauit.

Curatio trigesimaprima, in qua docetur de phlebotomia die in critica facta.

HOc eodem tempore nata Secundi qui pileos conficit, mulier annorum circiter viginti quinq;, temperaturæ biliosæ, cum puerum recte peperit, forte nõ exacte purgata est, vnde postea cum ad aerem frigidum peruenisset, & aquam frigidam tractasset, eius corporis expiramenta sunt constricta, coarctatáve: vnde succorum prohibita transpiratio est facta, & putrefactio ingens, & consequens febris continua putrida illico cum delirio oborta est, quibus postea successit pleuritis, latus sinistrum occupans. Pro quibus leuandis morbis & muliere ipsa ad sanitatẽ restituenda, vocatus ego die septimo, eam prædicta pati, & cum delirio febrire inueni; ad hæc pulsum prædurũ & paruum, sed per interualla subleuatum habebat, tussiebat, & nonnulla screabat, vnde cerebri meninges, & succingentem costas membranam, cum plethora male affectas esse iudicaui.

Pro

Pro quibus extirpandis malis affectionibus, cum periculũ esset vacuationẽ tardare, illico eodẽ septimo die ex saphena pedis sinistri sanguinis vncias quinq; extrahere feci, quæ quidẽ sanguinis missio optime contulit, & mulier ipsa eam recte tulit, vnde ab applicito oxyrrhodino sincipiti, & sequentibus diebus cucurbitulis, incisa cute, scapulis admotis, ac propinato leui pharmaco purgatorio, & lambetiuo sæpe gustato, melius habuit, adeo vt intra decem dies, sanitati fuerit restitu ta. Cæterum casus hic à nobis descriptus ferè respondet alteri ab Hippoc. citato, lib. 2. Prorrhetici, aphor. 47. in hũc modum initium habere: si mulieri à partu, & cætera.

SCHOLIA.

Nisi illico huic septimo die succurrissemus, proculdubio, in cerebri inflãmationem hæc deuenisset, & per cõsequens in obitum: proinde recte à Galeno consultum est, etiam in diebus criticis, cũ vrget necessitas & natura segnior est, nos secure vacuationes quascũque necessarias moliri posse, vt aliàs his in Centuriis patefecimus, & docti laudarunt.

Curatio trigesimasecũda, in qua agitur de miris quibusdã capitis vul-

neribus, ex quibus & memoriæ & visus facultates amissæ sunt.

ILle cui in occipitio vulnus ingens inflictum fuit, vtriusque membranæ, duræ, & subtilis, portiunculam aliquali cum substantia medullari perdidit, & sanatus est: memoriam tamen in totum amisit. Alter vero, qui vulnus mirum in sincipite habuit, ex quo ipsum moriturum omnes prædicebant, sanitati fuit restitutus: oculi tamen visionem, eius maxime, qui vulnus respiciebat, in totũ perdidit, forte quia neruus visorius læsus erat; puer vero Isaiæ sacerdotis, ex ingenti in capite vulnere accepto, vtriusque oculi lumẽ amisit: tamen ipse, recte valentérque hodie habet: absque tamen vtriusque oculi visione.

Curatio trigesimatertia, in qua agitur de nõnullis, qui ex quodã carbonum odore, noctu perierunt.

AD viam absque exitu, Romanis fundulam dictam, in fornice, siue testudinea camera, tres viri noctu dormiebant. Qui simul eadem nocte, ob semiaccensos in prunario relictos carbones, omnes mortui sunt.

SCHOL

SCHOLIA.

Ob fumum carbonum peßimum, & vitæ humanæ alienum non euentilatum ab aere, in obitum & exitum ij peruenere: nõ verò, vt Erasistratus putat, propter spirituũ tenuitatem, ob quã contineri spiritus ipsi in corpore & arteriis nequeunt, vt memoriæ commẽdauit Galenus lib 7. de Vsu partiũ cum Erasistratũ hũc in modum suggillat, dicens, Erasistratum porrò, cum hic quoque causam in qualitatem familiarem, atq; alienam cõferre docuisset, cõfert nescio quo pacto, in spiritus tenuitatẽ, ac craßitiem: existimat enim propterea perire eos qui in Charonis sũt barathro, tũ eos qui domos incolũt calce nuper illitas, aut qui ex quodã carbonum odore, & aliis generis eiusdẽ extinguũtur: quod spiritus præ tenuitate cõtineri corpore nequeãt. Satius autem fuisset, vt in alimentis, familiaris quidã leguminum, olerum, panis, atq; id genus aliorũ nobis est qualitas: aliena vero, cantharidis, & leporis marini, atq; aliorum eiusmodi, ita putare, aeris qualitatem quandam aliam quidem familiarem & amicam spiritui ipsius animalis, aliam verò alienam, ac corruptricem: si enim semel id intelligere potuisset, haudquaquam carbonum fumum puro aere tenuiorem pronunciare ausus fuisset, cum ille, omnibus craßior planè

plane appareat. hæc Galenus, quæ libro de vtilitate respirationis, capite quarto, idem repetit.

Curatio trigesimaquarta, in qua agitur de tertiana continua, cũ erysipelate phlegmonoso, & lacte in caseum concreto in mammis, ac papillarum ingenti dolore.

FIlia Mysis à Botone, iuuenis decemocto nata annos, temperatura sanguinea vigente hyberno, postquam puerum recte peperit, parum expurgata est, ac inde continua tertiana febri correpta est, quam comitabatur erysipelas phlegmonosum, à podice inchoans, quod femora, & eius corporis altas partes, ab vtroque latere occupabat, & forte ad brachiorũ alas serpsit, cum quibus papillas dolebat, & mammas tumẽtes, & graues habebat, præcipue sinistram, in qua lac in caseum ingenti caliditate concretum contineri percipiebamus. ad hæc grauiter & tumultuose dormiebat, & non recte ad oblata se habebat: parum tamen sitiebat, & linguam humentem tenebat. Ad hanc igitur vocatus ego, ab

ab iniecto ex mercuriali cõfecto clysmo, & exonerata aluo, illico ex pedis vena, saphena dicta sanguinis vncias octo extrahi, & succis herbarum frigidarũ sæpe repetitis erysipelas infringi domaríve fecimus, & supra mãmillas fomentum sæpe apponi hoc, quod habet, constátque maluo, hordeo, solano domestico adiecto aceto, ex quibus mãmillis muliercula dextra peritáque exugebat, sed parum extrahebat, quia in grumos conuersum lac erat, sed tũc syrupum refrigerandi vim habentem, hæc singulis auroris stomacho ieiuno bibebat, & ptisanam in victu, & hordeaceam aquã pro potu habebat, quo in ordine quatuor dies perseuerauit, in quibus erysipelas domatum euictúmque fuit, sed febris vigebat continua, singulo tertio die magis affligens, & læua mamma tumentior euasit, ex qua valde querebatur: inde enim pectora grauia & dolentia erant omnia: quibus de causis internam cubiti sinistri venã secuimus, & ex ea sanguinis vncias quinque extraximus, & supra læuam mammam male affectam cataplasma efficáxque remedium & approbatum ex incocta faba, adiecto aceto,
imponi,

imponi, sæpéq; innouari iussimus, quibus breui mamma melius habuit. Cæterum sequenti die huic rigor ingens suprauenit, quem subsequuta fuit febris: longo tamen sudore profundo cum somno exoluta, vnde libera à tanto malo iuuenis hæc mãsit, iuxta Hippocratis dicterium, à causone habito, rigore suprauenïente, solutio fit morbi. Cæterum hæc post iudicationem elapsis duobus diebus plenius cibari nostris mandatis cœpit, vt ita agendum nos docuit Galenus.

Curatio trigesimaquinta, in qua proponitur fœtum intra vterum maternum, per vmbilicum nutrimentum recipere, contra Authorem libri de carnibus, & quòd fœtus per vmbilicum lotium remittit, non vero per virgam, ad Simpsonem Habillium medicum doctum & multarum linguarum peritissimum.

QVasi admiratus nõ contemnẽdo dubio ad me venisti, Simpson omniũ fortissime, vt qui apud Hippocratẽ legeres, puerũ intra vterũ mater-

num per os nutriri, nõ vero per vmbilicũ, vt omnes medici cũ Gal. hucusq; credunt: vt autem dubio tuo fidẽ præstares Hip. opuscula enchiridij formulis excussa, in mediũ attulisti, & locum libello de carnibus indicasti, in quo hæc legũtur: Puer labra cõprimẽdo ex vtero materno sugit, per ósq; alimẽtũ, & spiritũ, omniũ quæ in corpore sunt, calidissimũ, attrahit; id quod verisimile esse probatur, quia pueri nascuntur, in intestinis habentes stercus, quod illico cũ in lucẽ veniũt, egerunt: indiciũ maximũ sane, ꝙ per os sugũt, aliter stercus non haberẽt. Itẽ videmus, ꝙ puer statim vbi natus est, mammã sugit, id quod nesciret, si intus sugere assuetus nõ esset. Hæc ex Hippocrate. cuius verba, ne lector desideret, ita habẽt, Cæterum puer in vtero cõprimens labra ex vtero matris sugit, & tũ alimentũ, tum spiritũ cordi intro trahit, vbi sanè mater respirarit; est enim hoc calidissimũ in puero, & hoc calidũ etiã reliquo corpori, & aliis omnibus partibus motum præbet. Si vero quis interroget, quomodo hoc quis sciat, quòd puer in vtero trahit, & sugit, illi sic respondendum est, pueri nascuntur stercus in

intest

inteſtinis habentes,& vbi nati fuerint, celerrime ventrem, tum homines, tum pecora exonerant: Atqui non habe- rent ſtercus, niſi in vtero ſuxiſſent, immo neque mammam ſtatim vt na- tum eſt, ſugere noſſet, ſi non in vte- ro ſuxiſſet: Hæc enim Hippocratis eadem cũ à nobis dictis habentur ver- ba, in quibus puerum per os nutriri, non vero per vmbilicum, legitur. Cæ- terum ego tunc libellum illum de car- nibus, medicorũ primi parentis Hip- pocratis Heraclidæ filij non eſſe, tibi pro reſponſo dedi, id quod ad præ- ſens firmo, ſed potius eius aui, Hip- pocratis, Gnoſidici filij, aut Polybi, eius generi, aut filiorum Theſſali, vel Draconis, aut potius Euriphontis, vel Phaontis, vel Philiſtionis, vel A- riſtionis, aut alterius cuiuſquam pri- ſci, quorum nonnulli tempore Hippo- cratis vixerunt, alij vero parum an- tea, veluti alij parum poſtea, qui Hip- pocratis propriis & genuinis libris multa interſeruerunt, multa addide- runt, veluti ex eis non pauca expun- xerunt, & alia obliterarunt, vt propria Hippocratis opera Hippocratis non eſſe, quiuis dicere audeat: noſtrũ vero

hoc

hoc iudicium firmũ, ratum, & verum esse, vel ex hoc conuincitur, quia germano & proprio suo Hippocratis libro de natura pueri, legimus, per vmbilicum puerũ & alimentum, & incrementũ suscipere; quem librũ Hippocratis esse, non est qui ambigat. nã etsi Galenus libro de fœtuum formatione, eum Hippocratis esse, vel Polybi dubitet: eius tamen sententias vt veridicas recipit, immo Epicheremata, ac ratiocinationes à magno Hippocrate, eo in libro inscriptas esse nõ diffitetur per vmbilicum alimentum puerũ recipere. Ita enim Hippocratis hæc sunt verba, Iuxta mediã autẽ carnem, vmbilicus distat, per quem spirat, & alimentum ac incrementum puer capit. quam sententiam Galenus, vt Hippocratis verã & germanam recipit, suísque dogmatis non raro inserit, cui postea cæteri medici fidẽ præstarũt, & in suis monumentis ita habent, Puer per vmbilicum alimentum capit; ab vmbilico nanque ad iecur, venæ deriuantur duæ, & arteriæ totidẽ, per quas, alimentum, & spiritum fœtus attrahit, vt sequenti alio dubio latius enarrabimus, quod habet, An per virgam

fœtus lotium remittat, anve per vmbilicum potius. Cui absque gyris more nostro breui respondemus, Puero intra vterum maternum mitti per vmbilicum vrinam, vt Galenus late probat libro decimoquinto de vsu partium, ad præsens tamen scire decet fœtum tribus inuolucris seu membranis obuolui alligaríve, prima tenuissima, & alba, mollíque, & tenella, quæ Græcis amnios appellatur, inter quam & fœtus cutẽ, humor copiosus, quem fœtus sudorem recremẽtúmve appellamus, cõtinetur, cuius iuuamenta non contemnenda hæc habentur: fœtus etenim in eo quasi innatans, sursum tollitur, ac vehitur, vt minus sit grauis iis vinculis, per quæ matrici cohærescit. Item, cum puer maturus exitũ parat, calcitrat, & hanc disrumpit, farciminalem membranam dictam, in qua lotium retinetur, ex quibus tunc sudor, & lotium profluit, qua irrigatione vteri ceruix laxatur, emollitúrve, & per consequens facilior fœtui exitus paratur; hinc enim obstetrices concinne assuescunt dicere, primam esse disruptam, scilicet, membranam, siue tunicam, cum sudoris huius, & lotij

profluuium,

profluuium, parturientes incurrere incipiunt. Cæterum membrana hæc non aliunde nascitur, quàm venarum arteriarúmque vmbilicum petentium interuentu; secunda vero membrana prima amplior est, Græcis allantoeidis, farciminalis, siue intestinalis dicta. Nam allas, olim farcimen erat, quod ex carne, & farina subacta in crassius intestinum coniecta fiebat, intra nanque primam membranam, & secũdam farciminalem dictam, vrina ad hanc tempus vsque partus excipitur, quæ per meatum vrachum, ex fundo vesicæ exortum, iuxta vmbilici medium prodeuntem, inter farciminalẽ & primam agniculam dictam, deriuatur. Est enim humor hic inter duas has membranas contentus, tenuior, tum flauior, tum acrior eo sudore, qui est intra agniculã, adeo vt dissecantiũ olfactũ, teterrimus huius humoris odor maleafficiat, seorsum autem humor hic, siue vrina à fœtu est adducta ac seiũcta, neq; cutim neq; venas, quæ secundis insunt, attingens, ne ab eius acrimonia partes vicinæ læderentur. Cæterum vt res, qua de agimus, clarior euadat, scire decet,

quatuor in vmbilico esse vasa, duas scilicet arterias, & totidem venas, in medio sui vrachum, hoc est, vrinarium meatum habentes, qui quidẽ meatus vrinarius ex fundo vesicæ exortus, lotium in farciminalem membranam deriuat. At huius superioribus meatus partibus venæ, inferioribus arteriæ adhærescunt, per quæ vasa, veluti per truncos, & canaliculos quosdam ex matrice fœtus sanguinem & spiritum trahit, vt priori absoluimus quæsito. Sed restat non contemnendum dubium, quod Galenus ex priscorum quorundam placitis proponit, & sic habet; Si verum est quòd puer ex collo vesicæ vrinarium meatum vsque ad apicem virgæ apertum habet, cur magis lotium per vrachum transmittitur, quàm per illũ? Item detur quòd per vrachum vrina ad farciminalem membranam deriuatur, cur non pars eius aliqua saltẽ ab ipsa vesica per virgam eiaculatur? quia natura nihil frustra facit. Respondet Galenus, id in causa esse, totum lotium per vrachum, siue vrinaculum remitti, & nihil per collum vesicæ, quia latitudo vrinaculi multis

multis numeris maior est ea, quæ vesicæ collo inest: item rectitudo eius maior, quæ ad educendam vrinam colli obliquitate est præstantior, quibus addit, nullum musculum esse extrinsecus vrinaculo appositum, qui effluxum excrementorũ prohibeat, cuiusmodi reperitur ad collum vesicæ, pro quo laxando, aut constringendo, voluntaria actione fœtus indiget, qua, referente Galeno libro de fœtuum formatione, caret, vbi præcipue cerebrum, post iecur, & cor gigni probat. Cæterum rem hanc ita haberi, cum Galeno, hodierna Anatomia approbat. Diuisa etenim ea peritonei parte, quæ vesicæ est præposita, vtrunque simul facito, vmbilicum quidem attollito, & quod in vesica continetur, comprimito, manu ipsam comprehendens: cernes autem lotium per meatum, qui est ad vmbilicum, vrachum dictum, in farciminalẽ effluere, quin etiã si ipsam rursum farciminalem cõpresseris, vesicã impleueris; sin contra vesicã, membranam ipsam farciminalem impleueris. Quæ omnia accidunt propter ea quæ à nobis dicta sunt, scilicet propter rectitudinẽ meatus vrinaculi, & eius-

dem latitudinem, & cætera. Huic sententię subſcribit Auicenna fen 21. libri tertij, capi 2. quanquam interpres inibi omnia peruertat, & confundat, veluti fen 14. eiuſdem libri, eo capite, in quo agit de cauſis propriis aſcitis, vbi puerum intra vterum matris per ſumen mingere ait, immo poſt natum, anteaquam faſcietur, etiam per ſumen lotium mittere fatetur. quid vero interpres per ſumen intelligat, non ſatis conſtat. Ego vero per ſumen, meatum vrachum Auicennam intelligere cum Galeno crediderim, & eo magis, quia citato à nobis loco, fen 21. vbi de generatione fœtus agit, puerum per vmbilici infuſorium, lotium tranſmittere dicat: vocat autem interpres vmbilici infuſorium, meatum vrinaculum dictum, ſiue vrinæ ductorem, per quem, poſtquam infans in lucem eſt editus, ab obſtetricibus inciſum, aquoſitas exit, & hoc forte eſt, quod Auicenna ait, poſt natum puerum, ante faſciatum, etiam per ſumen lotium mittere. His iam colophoné imponebamus, vt qui eis inſtitutum noſtrum abſolueramus, niſi tertia membranula deſcribēda occurriſſet, Græcis

chor

chorion dicta, quam Latini secundam appellant, barbari vero secundinam, nonnulli etiam loculos vocant, quæ nihil est aliud quàm multarum venarum & arteriarum quidam plexus, interualla mẽbrana obducta continens, in quam omnes venæ & arteriæ ab vtero fœtum petentes, tanquã in truncorum radicem quandam pertingunt, & finiunt: cęterum cum prædictæ membranæ duæ tenues, vt aranearum telis similes sint, ita chorion hæc, siue secunda, in parte pollicaris crassitudinis cernitur, substantia vero lienis modo nigricans, friabilis, fungosa, & vt dixi, multiplici vasorũ serie implicita, quæ fœtum neque ambit, neque contegit totum, vt reliquæ aliæ Membranæ duæ dictæ, aut vt putamen nucleum, sed ab inferiori pectoris parte ad ilia vsque, ipsum tanquam circulus cuppam cingens obuoluit, vt latius Gal. prædicto decimoquinto de vsu partium libro, & de fœtuum formatione, velut de vteri refectione docet: & hodierni de Anatomia scribentes, viri multa laude digni, enarrant. Scire tamen decet, quòd cum primùm infans in lucem venit, vasa vmbilicum componentia, cum

vrinaculo, obstetrices iuxta ventrem præscindunt, sed animantia bruta ea dentibus abrumpunt, inuolucra fœtus plerunque deglutiendo. Nouisti tu autem docte Simpson, vmbilicum nihil esse aliud, quàm conflatum corpusculum ex duabus venis, & totidem arteriis, in medio vrachum habentibus, quarum portiuncula intra puerum relinquens, temporis successu exarescit, vt memoriæ commendauit Gale. quoque non semel. Bene vale vir docte, & rationibus Authoris libri de carnibus, pro primo absoluendo dubio, quæ tua est ingenij acuties & liberalitas, meo nomine respondebis.

Curatio trigesimasexta, in qua docetur, gemellos vnica contineri, obuoluive secunda, non verò duabus, aut pluribus. Explicatur Hippocrates.

Victurus genium debet habere liber, ait poeta. Sed quodnam geniũ medicus liber præ se ferre debeat, vt optimus habeatur, & in perpetuum viuat, nullum aliud me hercle melius putarẽ, quàm si Hippocratis axiomata, dicteria, ac documenta, summa cu-

ra, &

ra,& vigilia apprehensa, rectéque intellecta,& enarrata contineat, posteritatíq; asseruata habeat: hac enim via, vt ego puto, medici libri æternitati consecrabuntur, quemadmodū Galeni libri antiqui perampli & immortales, Hippocraticam doctrinam longe claram & patentem continentes, in qua ampliāda Gale. ita se gessit, vt ipse ait, quemadmodum Traianus Imperator, in restituendis ampliādisve totius Italiæ senticosis, strictis, & inuiis itineribus, quæ summo studio ampla, peruia, & lata reddidit. Non ab re igitur erit, si nos, ac si libri hi nostri victuri sint, Hippocratem ad præsens, vt sæpe facimus, interpretemur hac in sententia, quæ libro de superfœtatione ita habet, Quæ gemellos gestat, eadem die parit, veluti concepit. habet autem vtrosque pueros in vna secunda. Quibus in verbis Hippocrates ait gemellos contineri vnica tantum secunda, chorio dicta, nō vero duabus, aut pluribus: id quod verum esse experientia attestatur quotidiana. EZRA. Mirum id mihi videtur, si nanq; verum est, vt superiori curatione innuisti, puerum in vtero matris, tribus obuolui membranis, agnina,

farciminali,& chorio,siue secũda,consequens est,etiam si gemelli sint,vnusquisque sua obuoluatur secunda. AMATVS. Plura & quæ veritatem continere appareant argumenta adducere poteris. EZRA. Vicini, docte & amice, sed omnia falsa,& cauillorum plena: sunt nanque hæc de quibus agimus, solida, & quæ non nisi veritatis scopum desiderant,proinde vt Hippocratem medicũ experientissimũ, diuinissimũmque intelligamus,audi:quę duos gestat fœtus mulier nunquam chorion, siue secundam cum primo remittit, nisi post secundi fœtus exitum. EZRA. Paulisper rogo:ais,si recte teneo, verbi gratia,mulier gemellos vtero gerens, hodie alterum peperit, crastina vero die alterum in lucem datura est,ex qua secunda primo partu foras non veniet, sed in fine secundi AMATVS. Recte EZRA. Audi rogo, quia dubito,& anceps sum, si post primum fœtum in lucem editum, alter multos dies intra vterũ manserit, vt superfœtatio ad duos & tres menses fit, vt aliquãdo fieri videmus, & Aristoteles libris de animalibus, differit, mulierem vtero gerentem,post tertium mensem gestationis,

ab adultero suprafœtatam esse, etiam secunda semper intus manebit, quoad suprafœtatio hæc absoluatur? AMATVS. Maxime. EZRA. Mira audio, quo modo igitur obstetrices se habent in primo gubernando puero, & eius abscindendo vrinaculo? AMATVS. Dicam. Nosti iam, vt arbitror ex dictis, quòd per vmbilicum fœtus nutrimentum recipit, & per eundem lotium remittit. Sed iam ad propositum. Quum infans in lucem venit, ad eius vmbilicũ iuxta ventrem, obstetrices parturientibus assistentes, vrinaculum præscindunt, quod & earum prudentiores, post abscissum, leuiter exurunt. Porrò ipsius vrinaculi residuum, cuius alta pars secundæ intra vterum hæret, parturientis femori alligant, sæpe ex eo sanguinem fluere procurantes, quoad forte ex se exarescat, aut saltem si modò diu ita manet, altiori in parte scindunt gemellis igitur vnica tantùm inest secunda, vt rectè Hippocrates nos docuit, sed illi vrinacula duo affixa sunt. Nostis autem, vt dictum est, per vmbilicum fœtum nutrimentum recipere, & per eundem lotium remittere: vnicuique nanque puero suum proprium

vrinaculum eſt. Cæterum maſculorum ſecũda, ab ea quæ obuoluit fœmellas, vt expertæ aiunt obſtetrices, variat: maſculorum nanque extracta ſecunda, in orbem redigitur, fœmellarum verò, vt ipſæ obſtetrices aſtruunt, tanquam ſinus duo, aut manticulæ duæ cernuntur, quæ ſi multum hæreat, & non facile excidat, leuiori vngue ab obſtetrice feriatur oportet: quia cùm primùm ſanguis ex ea effluxerit, breui decidet: aliter ad medicamenta confugiendum eſt, præſertim caſtorium, vnà cum pulegio, aut calamintha, melicrato exceptum, vt docet Galen. lib. x. de ſimp. med. facult. Cæterum vnum præterire non eſt, quod ſæpe euenit, & ita habet: fœtus caput non raro ab obſtetricibus, aqua plenum, iuxta os vteri, tempore partus percipitur, quæ nihil eſt aliud, quàm lotium intra agninam membranulam contentum, nondum autem membranula illa diſrupta eſt, qua de cauſa, vt breui diſrumpatur, & pueri caput liberum maneat, ſupra membranulam illam, micam ſalis apponi iubemus, ex qua breui diſrumpitur, & voti compotes obſtetrices euadunt. De iis autem hæc pauca

non contemnenda sufficiant, quæ pro libro de superfœtatione intelligendo non parum faciunt, & ea vt non raro, ita nunc, nunc in vxore Benedicti Apuli experti sumus, quæ gemellos peperit, masculum & fœminam, masculum primò, & optime ac viuum, fœminam vero post biduum, quæ brachium primo extra cunnum misit, sed postea ex se intromissum est, & tunc adiuta mulier, eam peperit, sed emortuam, & vltimo secundam, bona autem fortuna, ex se brachium fœtus, retractum, intromissúmque est, quum pueri fere omnes, quibus brachium, aut membrum aliud præscinditur vnà cum matribus pereunt, vt filiæ Malameti medici: & aliis euenisse obseruatum habemus.

Curatio trigesimaseptima, in qua agitur de melancholia quodam genere, ingenti cum fame eueniente.

VXor Sanctes Sacerdotis, mulier honestissima, & honoratissima, temperatura optima prædita, & quæ cum recte valeret, parum loquebatur, & parcissima in victu erat: post multum & longum mœrorem, cum ætatis suæ an

annum quadragesimum ageret: hæc, sed quæ ridiculosa forte videbuntur, patiebatur, nunquam stabat, sed semper deambulando loquebatur, & garrula erat, & continuo comedebat, & nunquam satura euadebat, immo cibum semper appetebat, vt à pueris domesticis panem etiam è manibus arriperet: qua de causa, cum antea gracilis, & macie affecta erat, carnosa est reddita, cum quibus parum bibebat, & de ventriculi ore querebatur, & parum vel nihil dormiebat: post primum vero fere duarum horarum somnum, insomnis postea semper manebat, sed tunc vigil varia loquebatur, vt vix ab aliis perciperetur. Ad hanc igitur vocatus ego, omnia vt dixi, eam pati deprehendo, quæ non nisi ab humore melancholico, originem trahere certum est, perinde eam tanquam melancholia affectam, habita ventriculi consideratione tractauimus, curauimúsve.

SCHOLIA.

Morbus hic melancholia dici meretur, canino appetitui complicatus. Qui ambo à succo atro originem trahunt, ab acido autẽ succo, hoc est, pituita acida, veluti atra bile, aut verius succo dicto melancholico, acerbo, frigido,

do, adstringente, comprimentéve, caninũ appetitum etiam incitari, nõ raro Galenus inculcat, vt apud eũ legimus, lib. de simpl. caussis, quarto, cap. 7. & 1. aphor. enarratione 21. non ob hoc tamen cum Auicenna, & cum sequentibus, in errorem labamur, credentes, quòd succus melancholicus à liene ad ventriculum deriuatus, famem, & appetentiam naturalem excitat, quum hoc falsissimũ sit, & contra Galeni veram doctrinam. Ait nanque Gale. lib. de vsu part. 4. cap. 15. & eiusdem voluminis libro 5. cap. 4. Per venosum quendam meatum, aut breue quoddam vas, lien in ventriculum succum melancholicum eructat, transfunditve, vt ventriculi omnes functiones, quæ constrictione quadam conficiuntur, sua saporis qualitate, acerba, & acida, ac adstringente, roboret, ac inde ne cibum ante exacte confectum, concoctúmve, elabi sinat. Cæterum cum hæc appetentiam caninam patitur, non ab re est, si de ore ventriculi conqueratur, circa quem morsus & rosiones continuas sentire tradit: refert nanque Galenus libro quarto de sympt. causis, capite 7. simili in casu, circa os ventriculi, in quo appetentia fit, dolores, & animi defectus, cardialgiámque fieri, veluti per consensum, in capite morbũ comitialem, & grauem soporem, & non raro delirium.

Curatio trigesimaoctaua, in qua agitur de ictero affecto ægroto, qui non rarò graui torquetur dolore circa intestinum duodenum, alijs cum symptomatis.

IVuenis, qui ab hinc triennium ictero morbo, lienis cum duritie laborat, sæpe per interualla prope os ventriculi ingentem percipit dolorem, vt ego coniecto, in duodeno, & ieiuno intestino: sed tunc dolore cum corripitur, horrore afficitur, quem postea sequitur febris, quanquam aliquando horrore ingenti cum febre corripiatur, absque dolore aliquo: cæterum quòd dolor hic duodenũ & ieiunum intestinum occupet, vel ex hoc patet, quia infima in parte oris ventriculi eum percipiat, sentiátve, quo in loco duodenum intestinum sedem habere, nemo est qui dubitet. Secundo, quia meatus bilem deferens huic inseritur duodeno, vt ex Galeno docti euadimus, libro 2. de temp. cap. 8. & 5. de vsu partium, cap. 3. & 13. Meth. med. lib. capit. item 13. quanquam interpres Linacer infeliciter locum illum interpretatur, cum dicat, & meatus qui ad

ieiu

ieiunum pertinet, ſit apertus; cum re-
ctius locus ita legendus ſit, & meatus,
qui in ieiunum bilẽ demittit, ſit aper-
tus: non enim Galenus vult meatum
hũc ad ieiunum pertinere, vt ei inſe-
ratur: ſed tãtùm, vt per eum bilis ſug-
geratur, immittatúrve: à duodeno em
inteſtino in ieiunum per eum meatum
bilis cadit: quia duodenum inteſtinũ
in orbes & anfractus nõ conuoluitur;
qua ratione multi duodenum inter in-
teſtina non connumerant; vt meminit
Gal. lib. 6. de locis affectis, cap. 2. & la-
tius lib. 6 Anatomicarum adminiſt. vt
liquido euadat, bilis hunc meatum nõ
ieiuno: ſed duodeno, aut exorto inſeri
inteſtino, vnde Auicennam in hoc er-
rare, qui fen. 13. libri tertij contrarium
dicit, manifeſtum eſt, vt ante nos viri
doctrina, & eloquentia eminentes li-
teris mandarunt. Receptui igitur ca-
nentes, dicimus, conſequens eſſe cum
tanto bilis fluore per meatum hunc,
magna eius copia per interualla de-
fluat, ex qua dolor ipſo in inteſtino
duodeno conſequatur, ob quem dolo-
rem ſpiritus contriſtantem, & bilem
putreſcentem, horror cum febre con-
ſurgit, plerunque viginti quatuor ho-

ras non excedens, aliquando tamẽ bilis confertim, ac ſubito extra propellitur, vnde horror cum ipſa febre abſq; dolore vllo euadit, & tunc acceſſionis die, cum dolore vel ſine dolore, lotium bilioſiſſimum apparebat, & oculi crocei, quanquam toto morbi curſu etiã eiuſdem coloris eſſent. Cæterũ vt hunc iuuenem à tanto morbo, fœdarionéve liberaremus, poſtpoſita bilis illa per vniuerſum corpus effuſione, quod ſymptoma appellamus, in mẽtẽ venit, huic omnia hæc mala euenisse, ob expultricis veſicæ bilis receptricis imbecillitatem: ad inteſtina nanque expultrix facultas bilem propellebat, vnde dolores illi grauiſſimi, & ſymptomata citata conſequebãtur, teſtabantur hoc vrina bilioſiſſima, ſtercus album, nulla ad dextrũ hypochondriũ grauitas, & alia: proinde vniuerſus noſter conatus, eo dirigebatur, in excretrice roborãda facultate veſicæ bilis receptricis, tã medicamentis intus aſſumptis, quàm foris applicitis, quibus nihil memoratu dignum conſecuti ſumus, ſed perinde vt primo ægrotus manſit. Tractauerãt namque ante nos, medici ægrotũ hũc quem tanquam ab obſtructione laborantem

rantem curarunt ſed abſque fructu vllo, putabant namque ij meatum quem diximus, ad inteſtina deriuatũ, obſtructum eſſe, quum re vera laxior quàm oporteat ſit.

Curatio trigeſimanona, in qua agitur de quadam graui pleuritide, ſimúlque de morborum temporibus, & in eis vario præbendo victu.

RODaſtan Chilibi, Turca nobilis, robuſtus, & optimi habitus, annos natus quadraginta, temperaturæ optimæ, vigente hyeme, & flante borea, pleuritide male affectus fuit, grauiter nanque ſuperiores coſtas dolebat, dolore quidẽ non admodũ acuto, punctilíve, ſed brachiũ dextra cũ manu prehendente, grauantéve, quibus difficulter ſpirabat, & cõtinuo febriebat, & tuſſiebat, ſed nihil excreabat: ad quẽ vocatus quarto die, eum ita vt dixi pati inueni, non egerebat, non expuebat, neq; vacuationem aliquam habebat, totus conſtrictus erat, & nihil ferè guſtabat: intenſiſſime tamẽ ſitiebat, cum quibus vires vtcunque conſtabant, indicia ſane atteſtantia humorem peccantem craſſiuſculum eſſe, & coctioni

ineptum, & rebellē; proinde excretis inteſtinorum excrementis ab iniecto clyſmo, illico dolenti loco, veſica bouina anodyno fomento ſemiplena, applicita fuit, quo perinde dolor erat, & vt antea perſeuerabat: tunc vero eiuſdē dolētis lateris axillaris cubiti vena ſecta fuit, & ſanguis miſſus ad vncias decem, à qua ſanguinis miſſione, dolēti loco ſacculus ex furfuribus aceto primo irroratis, & in ſartagine ad focum exiccatis, modico cum ſale admotus fuit, & pro victu ptiſanæ cremor ſaccharo apparatus oblatus, qui & per interualla ſyrupū de glycyrrhiza modico cum oxymellite lambebat: hoc etenim ordine ſeptimo die excreare cœpit, ſed parum, & cōſideratione indignū; quo in die iterū ex cubiti ſecta vena totidem ſanguinis vnciæ extractæ ſunt, cuius beneficio liberalius excreare cœpit, viſcida & ſanguinolenta, & tunc ex vnguento anodyno pectorali locus doloris fouebatur. pro quo propulſando dolore omnia quæ illi offerebantur tepida erant: nam in potu hordeaceam aquam incoctam pauca glycyrrhiza habebat: ſic enim grauibus cum ſymptomatis, ad no-
num

num vſque inceſſit, poſt quem, ſputum multum ſubſtãtia & colore meliorem remittebat: inſtabat autem iam tunc morbi incrementum; tunc vero die duodecimo, Ægyptiacæ caſſiæ atramentum exceptum decocto pectorali illi dedimus, quo recte purgatus fuit, à quo die liberalius ex ptiſana illi elargiebamur, mitiora nanq; ſymptomata erãt reddita: ſic em̃ hoc ordine ad 27. diẽ progreſſus, paulatim mellicratum bibendo, quandoq; vero lambetiuum de pino, aut ſanum expertúmque dictum, ex toto liber & ſanus euaſit.

SCHOLIA.

Quum Turcam nobilem hunc tractarem, curaremve, memoriæ occurrit Abderitanus Anaxiõ pleuriticus, cuius Hippocrates morbum deſcribit, lib. 3. de Morbis vulg. & alibi, qui ad 34. diem perdurauit; huic vero de quo agimus Turca, pleuritis prorogata fuit ad 27. diem. pro quo ſcire licet, quòd omnis morbus quatuor habet tempora, principium, augmentum, ſtatum, & declinationẽ, modo morbus materialis ſit. ſalubris, & qui per cõ coctionem maxime terminatur. Nã morbus lethalis, quouis tempore interficere poterit, ſcilicet vel initio morbi, vel eius incremento, vel vigore: ſalubris nanque morbus, tametſi

natura sua quatuor sit natus habere tempora: aliquando tamen euacuatione aliqua excreta intercipi poterit, & mutilari, vel in ipso initio vel augmento, vel statu, vt meminit Gal. libro de optima secta, ad Thrasibulum. Aduertendum tamen, quòd morbi ij qui in suo vigore crisim vnicam exactã, & completam habent, declinatione carent, vt memoriæ commendauit Gal. prædicto libro ad Thras. & ratio ita esse quoque suffragatur, quoniam si vacuatione ab artifice facta, morborũ tempora intercipiuntur: à fortiori, ea quoque intercipientur, quando materierum excretio completa, & vt decet, necessaria, à natura facta fuerit. Fiunt autem crises exactæ, & perfectæ in morborum statu, vnde quoties morbi humores vitiati, ex toto depulsi & vacuati fuerint, æger in statu liberatur, & tandẽ morbus declinatione carebit, vt quoque Aetius sermone quarto suæ medicinæ ca. 19. nõ præteriuit, & nos cum de Crisi verbum fecimus, memoriæ cõmendauimus: intelligi igitur debet axioma hoc: Morbus quatuor habet tempora, modò materialis sit, salubris, & qui per concoctionem maxime terminetur: morbus nanque qui vnica absoluitur crisi, exacta, & perfecta declinatione caret. Cæterum in declinatione vniuersali, ægrum mori, impoßibile
est,

est, in declinatione tamen particulari, hoc est alicuius paroxysmi ægrotos mori sæpe contingit, vt memoriæ commendauit Gal. lib. 3. de Crisibus, & alibi. In vniuersalibus nanque morborum declinationibus neminem morbi ratione mori, vel ex hoc clarum euadit, quia natura in morbi statu, & vigore, victrix eua sit, quia non solùm restitit vehementiori morbi conatui, sed ipsum quoque superauit, & oppressit, vnde fieri non potest, vt deinceps succumbat, si modò error non committatur aliquis. in accessionum verò particularium declinationibus, multi mori sæpe visi sunt, quia naturæ vis imbecilla erat, quæ in principio accessionis, augmento, & statu perdurare valuit, quum scilicet, adhuc habitus ipse in vnum collectus continebatur; tempore verò ipsius declinationis à centro ad extrema, calore retrocedente, spargitur, atque dissoluitur. Cæterum scire licet apud Galenum morborum hæc citata tempora tripliciter accipi, & distingui, vno modo penes concoctionem, & cruditatem succorum, de quo libro 3 de Crisibus, & de totius morbi temporibus, & alibi non raro loquitur. Alio modo penes symptomatum magnitudinem, & sæuitiem, de quo, libro aphorism. dixit, præcipue enarratione illius aphor. circa principia, & finem

omnia imbecilliora, circa ſtatum omnia fortiora. Tertio modo, pro diſpoſitione, ſiue eſſentia ipſius morbi, de quo, 3. lib. de ratione victus in morb. acut. vt paulo inferius indicabimus, locutus fuit. Diſtinguuntur igitur morborum tempora penes tria, videlicet, cauſam morbi, ipſius ſymptomata, & morbum ipſum, ſiue diſpoſitionem morbi, quæ tempora ſæpe coincidunt. Nam in pleuritide antea quam ægrotus ſpuere incipiat, ſtatus quo ad diſpoſitionem, & quo ad ſymptomata, conueniunt, & ſimul fiunt, quia eo tempore maxima vigent ſymptomata, & inflammationis tumor maximus, quæ cum ægrotus ipſe ſpuere cæperit, & ſymptomata, & tumor imminuuntur, vt docuit Gal. enarratione 62. cōmentarij tertij, in lib. de ratione victus, in morb. acut. ad hunc modum inquiens: coctis ſiquidem qui affectum progignunt humoribus, confeſtim ægroti excreabūt, quòd ſi qualia oporcet ſolùm expuere cæperint, in neutro adhuc modorum, neque affectu, neq; in ſymptomatis morbus augebitur. & paulo inferius ita quoq; prædicta firmat, cū ait: Sæpius autem mutuis exultāt incrementis, & decrementis, ſymptomatum magnitudines, & ea quæ affectionis eſt, fitq; id in his phlegmonis, in quibus pus effluit, quod iam eſt cōfectum, vt in vulneribus quibuſdam fieri

conſue

consueuit, & in peripneumoniis, pleuritidibúsq;. In quibus verbis, ea quæ diximus, clarè Gal. exponit. quia in enarratione statum affectionis. siue dispositionis, & symptomatũ variis contingi tẽporibus dixit, hoc sequenti modo. Nam sæpius affectio ipsa, qua laborant, mitior quidem existit, sed symptomata augẽtur, vt in phlegmone obsessis particulis, quo ipse Hippocrates inquit modo, cum pus conficitur, tunc dolores & febres fiunt magis, quàm cum factum fuerit. In quibus verbis Gal. tradit, circa generationem saniei augmentũ fieri quo ad symptomata, quo ad affectionem vero imminutionem. Est autem affectio, quã tunc ægrotus patitur, phlegmone, siue tumor præter naturã, quem apud saniei generationem imminui tradit. Cuius contrariũ videtur asserere libro illo, cui titulus est, de totius morbi tempore, cũ de inflammationis temporibus agit. Pro qua diluenda dubitatione. simúlq; pro hac alia, an quatuor morborum salubrium vniuersalia tempora coincidant cum quatuor symptomatum temporibus, an aliqua ex parte differant, scire licet, quòd symptomatum, quædam sunt propria, & inseparabilia, Græcis, pathognomonica dicta, quæ vera & indubitata morborum signa sunt: alia verò communia sunt propria autem siue inseparabilia, verbi gratia, in

pleuritide, siue phlegmone occupante succingentem costas membranam, sunt tumor, rubor, dolor, febris continua, pulsus serrinus, tußis, & respirationis difficultas: Communia vero prædicto in morbo erunt, sitis ingens, vigiliæ, capitis dolor, delirium, phrenitis, inquietudo, fluxus ventris, & huiusmodi alia. His præscitis, dicamus, quòd tempora symptomatum propriorum, & inseparabilium, semper coincidunt cum temporibus desumptis à morborum salubriũ dispositione: & ratio est, quia symptomata hæc pathognomonica dicta, morbum concomitantur, vt vmbra corpus sequitur, & si morbus bene habet, & ipsa mitia, & leuia euadant necesse est: vnde fit quòd morbus salubris quo ad suam essẽtiã siue dispositionem, mitior sit in augmento, quàm suo principio, & in statu longe mitior & securior quàm principio & augmento. Porrò si contingat in statu propria hæc symptomata plusquam in principio inualescat, & grauiora fiant, quod sæpe euenire obseruamus, & Gal. innuere videtur enarratione illius aph. circa principia, & finem omnia imbecilliora, circa statum omnia fortiora; dicamus id non proprie, & per se sed per accidens contingere, vt ab eodem Galeno quoque percipitur aphorismo illo, Dum pus conficitur,

dolores

dolores & febres magis accidũt, quàm re facto: ob commotionem enim & agitationem à calore factam, in phlegmonis materiã spiritus siue flatus gignitur, ex quo particula magis distenditur, & solutio continui maior euadit, ex qua quoque ebullitione praecedentéque agitatione, cor magis conualescit, & consequenter vniuersũ corpus: vnde febres, & symptomata reliqua grauiora euadunt, quae cũ propria antea dicebantur, iã communia & tempore fiũt, & talia dici merentur, quia in communium symptomatũ naturam transfugerunt, & hoc modo dixit Gal. libro de totius morbi temp. tumorem in statu maiorem esse: cùm tamen re vera, minor sit, vt ex eius citatis à nobis verbis, è libro de Ratione victus in morb. acutis, clarum euadit. De symptomatis vero cõmunibus nũc sentẽtiam feramus dicentes, quatuor tempora, secundum symptomata, quandoque cum quatuor morborũ temporibus coincidere, quandoq; vero non: coincidũt autem quoties morbus crisi absoluitur vnica, vt in causone, tertiana continua, synocho & quandoque pleuritide, quae non raro quoque vnica absoluitur crisi, vt sudore, fluxu ventris, sanguinis per nares fluore, & aliquando per vrinã, vt iis in Centuriis, me dixisse memini. Caeterum non coincidunt horum symptomatum tempora,

pora, cum morborũ temporibus, quoties morbi nõ habent crises subitas, sed in ipsis potius morbis materia paulatim coquitur, & paulatim excernitur, vt quotidie in pleuritide fieri percipimus, veluti peripneumonia, lippitudine, & aliis variis morbis in quibus tunc status cũ declinatione coincidit, & principiũ morbi cũ statu, quia status morbi coincidit cum leui declinatione, & principium morbi sæuum coincidit cũ status symptomatis. Hæc autẽ ita esse percipitur ex iis quæ à nobis sũt dicta, curatione 28. de quodam Romano habita, in qua diximus, Hippocratem pleuritide affectos vberius in statu cibare, quàm principio vel augmento: vnde temporũ diuisionẽ à symptomatis diuersam haberi ab ea, quàm à morbi temporibus desumimus, certũ est, & per consequens triplicem illam temporum cõsiderationem necessariam esse, liquido euadit, quam fusius, commentariis nostris, quos in Auicennæ fen. quartam libri primi scriptos reliquimus, enarrauimus, & eos in Anconitana direptione nostra amisimus; ob quos tãtum deperditos commentarios parum abfuit mihi euenire id quod duobus medicis euenit, quorum Gal. lib. 2. de comp. med. per gen. meminit, ex quibus vnus ob scriptorum suorum amißionem interitúmve, contabescens periit. Alter vero desperatus,

prop

propter ſimilem cauſam à rebus medicis deſtitit.

Curatio quadrageſima, in qua agitur de febre tertiana, quæ poſtea degenerauit in continuam malignam, & male morigeratam febrem.

DAuid Naamias ex Monaſterio oriundus, iuuenis annos natus viginti, optimo habitu, & temperatura biliosa præditus, poſt longum confectum iter, in febrem bilioſam lapſus eſt; prioribus nanque duobus diebus, duplex tertiana eũ inuaſit, ſingulo nãque die ſingula acceſſione corripiebatur, à qua vt medicus aſſiſtens referebat, mundus euadebat, dein vero, ab epoto Aegyptiacæ caſſiæ atramento febris in continuam degenerauit, cõtinuo nanque à febri ægrotus affligebatur: ad quem vocatus ipſe, ſeptimo ægritudinis die, vt qui peſſime haberet, ipſum continuo febrientem, & ſoporoſum inueni, ad hæc lotium craſſum, rubrũ, ſed turbatũ valde, pulſum vero vtcunque conſtantem. Cæterum ad ea quæ illi offerebantur mediocriter ſe habebat: porro hic prioribus quatuor diebus vigil erat, ſequentibus

vero

vero caro, Subet Arabis dicto, detinebatur, quibus multa effutiebat, & delirabat, quorum causa illi sanguinem ex brachij curuatura extrahere propo sueram: Sed ecce, natura ex se prouida, tanquam artis inuida, eodem septimo die multum sanguinis per nares transmisit, & forte ad vncias quatuor, quæ sanguinis quantitas sufficiens cum non esset, pro tanto amoliendo, domandóve morbo, accersito chirurgo, basilicam aut communem venam aperire decreueram. Cæterum cum sinistrè chirurgus basilicam tunderet, in sequentē diem sanguinis missio procrastinata est, quo in die cū basilica, & communis vena minus bene apparerent, & exterior, cephalica dicta, tumens esset, ex ea secta sanguinis vncias octo fluere permisi. Erat autem sanguis floridus, rubicundus, siccus, absque serosa humiditate aliqua; tunc nanque vt dixi, plus iusto dormiebat hic, & omnes ferè, qui tunc simili morbo corripiebantur, profundiori somno oppressi, moriebantur: vesperi vero vniuersum eius corpus pulicari symptomate plenum conspeximus: erant autem exanthemata rubricantia; tunc

scap

ſcapulis, & ceruici quatuor cucurbitulæ cute primo ſecta affixæ ſunt, & octo aliæ abſque ſcarificatione paulo inferius iuxta ſpinam, & nates admotæ, quibus melius habere viſus eſt, ſed breui pulſus imminuti ſunt, immo ſiniſtro in brachiali, arteriarum pulſus non percipiebantur, & vrina ſubiugalis turbida, & craſſa perſeuerabat, quo in tempore, infuſo vno, vel altero, leui tamen, aluus irritabatur, & decoctum confectum ex tamarindis, hordeo, floribus cordialibus, cicoreo, endiuia, bugloſſo, prunis pinguibus, ac ſeminibus melonis bibebat, & eius capiti oxyrrhodinũ exiguo oleo cõſtans, admouebatur, ſæpéq; innouabatur, & frictiones cruribus, & brachiis exercebantur, ab aſſiſtẽtibúſque irritabatur, & naribus ſpongiola aceto imbuta applicabatur; vndecimo vero peſſime habuit, vt tunc eum mori omnes crediderint. duodecimo, vrina ſequeſtrationem præ ſe tulit nonnullam, & arteria metacarpij ſiniſtri à digitis noſtris percipiebatur; tunc illico hoc die ſequens pharmacum illi dandum properauimus, quod habet: R. floris caſſiæ nouiter extracti, drach. quinque, rhabar

barbari optimi, drach. vnam, & alterius mediam, diacatholiconis drach. tres. Excipiantur omnia decocto supradicto, & fiat haustus vnus, quem bibat, & supra dormiat; hoc etenim pharmacum contulit, & ipse ægrotus recte tulit, vt qui in dies melius semper habuit, multa nanque excreuit. Cæterum quum iam resipisceret, de gutture cõquestus est, quod cum introspicio, tonsillas vlceribus male affectas comperio: ingens autem error fuit, vsque ad id tempus, huius fauces non conspicere, proinde solicitus sit medicus oportet, vt in multis, ita circa duo hæc, præcipue: quando ægrotum maligna & male morigerata febre laborantem tractauerit, primũ vt fauces ægrotantis sæpe aduertat, perspiciátve; secundũ, vt scapulas thoracémq; consideret, quum vt in illis vlcuscula sæpe contingant, ita in iis non raro exanthemata pullulent. porro huius vlcuscula, per dextrum chirurgũ Isachum Caluum tractata, breui sanata sunt, & ægrotus ipse ex toto liber, nobiscum autem in hac curatione fuit Simeon Biton, Medicus doctus, & Mathematicus non vulgaris.

SCHOLIA.

Iis in febribus pestilentibus malignis, & male morigeratis, vigilia sæpe euenit, quam postea consequi solet sopor, forte partium repertarum in humoribus varietate, ab ignea namq; subtili, squalidáq; humorum particula, vigilia fit, quæ cum resoluitur, craßiuscula frigidiusculáq; euadit, & consequenter somnum conciliat, quanquam ijs in febribus non raro aliter somnũ introduci dixerimus, ob frigiditatem scilicet introductã, à caliditate ingenti, innatũ calidum lancinante extinguentéve; quæ frigiditas difficulter curationem recipit, admittítve, vt Gal docuit, libris Epid. & nos curationibus in hac Centuria citatis, fusius patefecimus.

Curatio quadragesima prima, in qua agitur de morsu canis rabidi inflicto, & post tertium elapsum mensem, pullulante, dirísve symptomatis affligente.

VXor Samuelis Capuani, mulier virago, quum ex cubili quandoque surgeret, à cane domestico, sub lecto abscõdito, in pede sinistro cõmorsa fuit, abscõdiderat se autẽ canis hic, quia commorsus ab alio cane fuerat,

cæterũ hęc canis morſum paruifaciẽs, vulnus accerſita muliercula vna vel altera, breui curauit, clauſit, & ad cicatricẽ traxit. porro elapſo tertio menſe, hęc cũ extra domum exiret, pes in quo inflictus morſus erat, inflatus eſt, & noctu cũ dormiret, forte marito præſente, ingenti pauore tremoréve percita ſe polluit; à qua hora rapidi canis venenũ deoccultari cœpit, & ipſa grauiſſimis ſymptomatis tẽtari: tremebat autem, & anguſtiabatur, & quod magis mirari eſt, ſatyriaſi, & ingenti coeundi deſiderio premebatur, ſed tertio die in aquæ metum ingenti cũ ſiti, incidit, ad quã quarto die vocatus ipſe, noto hanc vere viraginẽ, hac lugubri, triſti, & miſeranda affectione tentari, corripive: nã cum antea ſæpe de cane rabido, & ab eo commorſis, multa & varia legeram, nunquam tamen, vt ingenue fatear, à cane rabioſo demorſum hominem curauerã, tractaueráмve, magna diligentia, immo admiratione ingenti apud eã manebam, perſiſtebámve: cognouerat autẽ vulgus, ob ſymptomata, præcipuè ob aquæ metũ, miſerrimũ morbi genus, à morſu canis rabidi ortum traxiſſe, quẽ rabioſum eſſe, antea

non

non nouerant. Cum igitur experiri de morbo déq; ipsa ægrotante ego cœpissem, omnia prædicta noto: cęterum cũ aquam afferre coram iussissem, Deus bone, Deus sancte, quanto tremore, quanto eiulatu, & quãtis angustiis opprimebatur, & toties, quoties illi aqua, aut liquor aliquis offerebatur, aut ex accidenti eam videbat, & forte hac de causa, omnes è cubiculo, ingẽti tremore, toruo quodã visu, leuatis manibus, reiiciendos curabat, me autẽ inter cæteros accersibat: quæ mente semper constans cum fuit, & iudicio singulari prædita, morbũ & eius originem citabat, narrabátque, sed inter cætera, ingentem tentiginẽ, cum seminis emissione pati inculcabat, adeo vt intra diem trigesies semen cũ titillatione emitteret, indicium sane miserandum, & lethale conuulsionem arguens, quod Auicenna præ cæteris memoriæ commendauit, ob quod simúlque, ob aquæ metum, prædiximus hanc breui morituram. Obiit autem post aquæ metum tertio sequenti die, ita vt sex vel septem, omnes fuerint dies post morbũ deo occultatum: obiit autem tota algida, gelido sudore respersa. Cæterum,

& si morbum insanabilem cognorimus, nõ destitimus tamen, à remediorũ exhibitione necessaria, conuenientéve, iuxta illud Vergilij,

Ne q̃d intẽtatũ frustra moritura relinquat.

qua de causa, primo ex saphena pedis à cane morsi, sanguis iuxta Pauli, & Auicennæ doctrinam, extractus fuit, & clysteres iniecti, & electaria cordialia propinata, & cantharides vni vel alteri electario immixti, quibus multũ meiebat, immo, bis vel ter, per vas stricti orificij aquã ebibit. At quũ morbus superauerat naturã, & cordis arcem iam occupauerat, breui eã interfecit. si autem morsus initio hæc curata esset, & ex cancris antidotũ accepisset, procul dubio, in obitum non venisset. Aduertant igitur, qui canum morsus curare aggrediuntur. Porrò ex cancris antidotum, & eius veram, exquisitámve præparationem, ex nostro pete Dioscoride, cuius racemationes, octauam, nonam, & decimam centuriam, complebunt, vt magno radicisecæ Senensi satisfaciamus.

SCHOLIA.

Icta fuit mulier hæc à cane rabido, illi obuiam non veniente, sed ex occulto eã mordente,

dēte, ferientéve, quæ postea elapso trimestri, aquam & humidi omne genus abhorrebat, timebátve, vnde mea sententia, argumētum efficax desumitur, hydrophobiam siue aquæ metum non fieri, quia cum sic rabie affecti, aquā intuentur, spumæ ex ore canis rabidi cadentis recordantur, quū in hoc cane nulla apparuit spuma, nec læsa mulier, vllā vidit, sed ex occulto canis rabidus eā feriuit, momordítve, proinde efficaciorē causā quærāt oportet, qui tali responsione contenti, euaserūt. STOPIVS. Quam igitur ô Amate, causam aquæ metus putas? AMATVS. Ego cū Paulo, & Rufo, viro in arte medica longe exercitatissimo, experiētissimóq;, & cui Galenus multum tribuit, dicam, neque amplius inquirendo, fatigabor: ita enim Paulus lib. 5. suæ medicinæ, capite tertio ait, metum aquæ nōnulli ex immodica fieri siccitate dixerūt, quasi humida ipsorum substantia, in contrarium penitus habitum mutata. Verum Rufus talem melancholiæ speciem, ipsis oboriri pronunciauit, veneno humorem illum imitato, quemadmodum alios melancholicos nouimus alia timere, quæ causa superuenit etiā ijs qui dicunt, canis qui momorderit imaginē in aquis opinari se videre. STOPIVS. Arrident sane hæc, nec vt puto, prolixiori inuestigatione inquirenda sunt, vt qui Ari-

cenna eis quoque subscribat, & ex Galeno decerpta sint, libro de Theriaca, ad Pisonem, folio Trincaueliano, 1081 in quo theriaces iuuamenta prosequitur, & ita habet, Aquæ pauorem, morbum pessimum, hoc medicamētū sæpe tollere consueuit, & mirabiliter tantorum malorum concursui resistere: nō enim corpus duntaxat ipsis inarescit, & cōuellitur interdum, febríq; acri intus vritur, sed animus etiā delirat, & grauissimum ipsis affert symptoma. Quippe aquam timent, ac propter multā siccitatem humiditenentur desiderio, & potu abstinēt, quia mēte alienati, id quod auxiliari possit, non considerant, fugientes enim aquam pauentésque miserrimo mortis genere intereunt. AMATVS. Cordatè hæc à te, ô Stopi, Galeniana sunt adducta, cum ex eis Paulus, & Auicenna, cæterique posteriores, suos in hoc negotio impleuerint cantharos, immo si rectè teneo, Galenus, citato à te loco postquam methodicos carpit, vt qui morborum causas negligunt, medicum rationalem philosophum, causarum inuestigatorem laudat, & fælicem ægrotum dicit, qui ad eius peruenerit manus, hoc modo, Nam huiusmodi medicus rationalis, eo qui commorsus est, suscepto ægroto statim accurate perquiret, qualis nam canis fuerit, qui ipsum momordit. Si enim audieris gracilem,

corpore ſiccum, oculis rubentibus, cauda demiſſa, ſpuma ex ore fluente, prætereà lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata, obuium quemque inſiliiſſe, citráque rationẽ cucurriſſe, dein rurſus ſubito conſiſtentẽ, cũ ira quadam magis furenti non ipſi præuiſos momordiſſe: hæc inquam ſi in eo ſic habere audieris, ſtatim rabioſum canẽ fuiſſe intelliges, itaque vulnus haud ſimpliciter, quemadmodum Methodicus curabis, ſed cõfeſtim ipſum etiã amplius efficies, carne multo interuallo orbiculatim præciſa: ne facile ad cicatricem perueniat, ſed foramen, diu, minimũ quadraginta diebus pateſcat, vt per hoc canis virus emanet. Cauteriis igitur admodum cãdentibus locũ adurere ſolemus, & aliis vti medicamentis, quæ extrahendi vim obtinent, nec virus intra carnẽ manere ſinunt, & cætera quæ huic rei multum fauent. STOPIVS. Percepiſtine ò Amate, mulierem hanc, canis imaginem, aut catulorum effigiẽ in aqua vidiſſe? AMATVS. Nequaquam, aquã tantũ, forte prædictis de cauſis metuebat, ſiti nanque ingenti, & aquæ metu cruciabatur. Quibus oppreſſa, in anguſto ſpes erat, vt breui poſtea diẽ ſuum obierit. STOPIVS. In huius lotio comparebant ne corpuſcula caniculos referentia? AMATVS. Non, immo huius lotiũ optimi coloris erat, in quo ſubſiſtens

pseudonebula conspiciebatur, sed cum prope obitum esset, in eo tāquam atomi in radio solis cōspecti, à me sunt notata corpuscula, quæ ego renum & corporis substantiam dicebam. STOPIVS. *Miserandam tentiginē, & seminis multam illam emißionem, in hoc casu admiror, contemplórve.* AMATVS. *Meritò, vt quæ raro eueniat: si quando tamen euenire contingit, eam ex conuulsione seminaliū vasculorum euenisse, credendum est, quam Auicenna quandoque vidit, & notauit: sed ex Galeno scriptis mandauit: vtcunque tamen sit, indicium hoc lethale est, & mortiferum, veluti aqua metus, vt dixerint sapientes, Is cui aquæ metus ex morsu canis rabidi contigerit, nunquam superstes euadet, ex quibus vnus Apollonius Pergamenus appellitatur: si tamen aliquando vnus vel alter aquā timens superuixit, talis non à cane rabido hydrophobiam cōtraxit, sed ab homine lymphato quodam modo vitium adeptus est, vt Paulus memoriæ tradit.* STOPIVS. *Quid audio, homo ictus à cane rabido rabidus factus, alios si momorderit, rabire facit?* AMATVS. *Immo.* STOPIVS. *Audierā aliquando, animantes ictos morsu canis rabidi, in rabiē agi omnes, præter hominem.* AMATVS. *Hoc falsum esse, Leonicenus priscæ medicinæ instaurator acerrimus, libro illo, cui titul*

tulum fecit, de Plinij & aliorum medicorũ erroribus, iamdiu patefecit, parũ aduertẽte Camotio, viro alioquin docto, in eis marginalibus annotatiũculis, quas Paulo Aegineta Venetiis Aldi formulis excuso, anno 1554. affixit: ictum nanque quodcũque sit animal morsu canis rabidi, rabidũ euadit, sed homo præ cæteris animantibus tardius in rabiem venit, vt aliquãdo post septennium visus sit homo à cane rabioso ictus rabire, vt testatur Dioscorides, & alij non negant. post tertiũ autem annum, hîc Thessalonicæ hominem à cane rabido morsum in rabiẽ agi, vulgus vidit, & testatur. STOPIVS. Præter canẽ, aliáne animantia in rabiem veniunt? AMATVS. Maxime, lupus, Adib, à lupo, animal diuersum, vt nobiscum quoque Auicenna innuere videtur, cap. 5. fen. 6. libri quarti, in quo agit de morsu canis rabiosi: catus, vulpes, mustela, leo, simia, equus, mulus, & camelus, quẽ ego hic Thessalonicæ rabire vidi, & varia alia animantia, quæ non raro rabiunt, vt Galenum non parũ admiraremur, qui libro sexto de locis affectis, cap. quinto dicat, reliquorum animantium nullum rabie affici præter canem, quod falsum esse omnes norũt, non minus quàm sequens ab eo dictum, vide licet canis rabidi sputum si humanũ corpus contigerit, rabiem excitare posse: nos verò sci

mus sputum rabiosi canis, si sanguinem non attigerit, exterius applicitũ nihil obnoxij inducere posse. Cæterũ miserrimi huius morbi curationem, vtpote paratu facillimã Corne. Celsus prosequitur libro quinto suæ medici. cap. 27. Qui huiuscemodi affectos, in aquas immergendos iubeat. Ex Antidotis vero præstantißimis quod ex cancris cõficitur, & nos proprio capite, in nostro descripsimus Dioscoride, primatum obtinet. Porrò mulier hæc quũ liquidum omne metueret, solidũ comedebat. Sed iam nunc, nunc, cum hæc commentamur elapso mense, ab obitu huius mulieris, eius ancilla quadragenaria, ab eodem cane commorsa, in obitum venit, eisdem symptomatis, eodem eiaculatu & eadem miserã da rabie, vt etiam vltimo homines persequeretur, obijt autem vt hera sua, post morsus elapsum tertium mẽsem, sexto die, post discopertum morbum, & symptomata flagrãtia. Cæterũ paucos dies postea iuuenis robustus à cane demorsus breui suũ diem obijt, vt iã omnes hic de canibus conquerãtur, & omnes rabidos esse dicãt: Alaman⁹ tamẽ, qui per vrbẽ libros vẽditat à cane ict⁹ in crure fuit: sed meo cõsilio cũ vulnus ad multos dies adapertũ habuit, supra posito medicamẽto, quod linteolis cõcerptis excipitur, emmotõ Græci vocãt, & vim ex alto attrahẽdi habebat euasit.

Cur

Curatio quadragesimasecunda, in qua agitur de duobus pleuritide laborantibus, in quibus febres prius defecerunt, quàm dolores, & quod materia, quæ per excreatum reiici deberet, per secessum vacuata fuit.

NEpos Eben portæ, & socrus Iacobi Nauarri, pleuritide grauissima epidemiali laborarunt, quibus febres prius defecerunt, dolore adhuc manẽte perseuerantéve, an forte quia crassior spiritus locum inflammationis debilem occupauit, vnde distensio, & continui solutio fit, & consequens dolor, breui tamen exoletus: cæterum huic mulieri ea quæ per os reiicienda erant per secessum eiecta sunt, sanguinolenta, viscosa, & nonnulla citrina, forte quia adiuta potu atramenti ægypriacæ cassię, natura ad intestina materiam deriuauit, vnde postea per secessum eiecta est: vnde factum est, vt mulier hæc sexaginta fere annos nata, quinto die, plus solito grauata sudare cœperit, & septimo tandem per sudorem copiosissimum ex toto liberata.

SCHO

SCHOLIA.

Quomodo ea quæ sunt in thorace per secessum, & quæ in pulmonibus continentur, per lotium aliquaudo remitti cõtingat, breui sed docte explicuit Gal. cum alibi, tũ libro de locis affectis 6.cap.3.prope finem, vt nos quoque litteris quandoque mãdauimus. porrò febrẽ in pleuritide prius deficere, manẽte adhuc dolore, minus malum esse, quàm si cõtrario contingat, aliàs dixi: id quod & nunc ita rem habere, experientia attestatur.

Curatio quadragesimatertia, in qua agitur, doceturque in tertiana exquisita, absynthij infusum, recte dari posse, cum Galeno, aduersus Alexandrum Trallianum.

DEmetrius vir Nobilis Græcus, & ex iis, quos Græci vulgo κυρίυς, id est, dominos appellãt, exquisita tertiana, ventriculi cum imbecillitate, laborabat, pro qua propulsanda cũ omnia frigida humentiáve huic darẽtur, admouerenturve: ecce cõcoctione apparente, medicus quidam infusum absynthij syrupo acetoso mixtũ, ebibendum ægroto proposuit, eo nanq; morbum facile absolui contestabatur, adducebatque Galenum ita huiuscemo-

di

di tertianas curare, libro Artis curat. ad Glau. qui hunc in modum docet; Vrina vero potionibus, in quibus apium, aut anethum maduerunt prouocanda, & si tibi coctionis signa monstrantur, iam cum fiducia aliquid absynthij potes exhibere, quod alioquin summum est stomachi remedium, vbi bilis infestauerit, si præsertim ex ipsius coma quãtum sufficiat, accipiens mellicrato intinxeris. Quibus Galeni verbis fauent ea, quæ Oribasius libro 14. suorum collectorum, cap. 49. scripta reliquit, in quo, de iis quæ vrinam cient, agit, & ita habent, Absynthium per lotium expurgat, & maxime id quod in venis biliosum est, & cætera, quibus faciunt hæc: vt enim scammoniũ, medicamẽtum apprime calidum, bilem purgando corpus refrigerat, ita absynthium per lotium bilem quoque vacuando corpus refrigerat, & per consequens, vt scammonium exquisita in tertiana conceditur, ita & absynthium concedi poterit: iis verò oppositum alter medicus contendebat, dicens, nullatenus exquisita in tertiana absynthij dilutum esse dãdum, quia absynthium calidum siccúmque nimium cum sit,

ea

calida intemperie hominem detētum magis cōcalefaciet, exiccabítve, & sic ipsum colliquabit, & in marasmum trahet. Quam partem tuetur Alexander Trallianus lib. 12. suæ medicinæ capi. 6. in quo Galenum ita suggillat, inquiens: Miror autem quomodo Galenus, qui artem legitime si quis etiam aliorum medicorum exercuit, adeo indistinctè scripserit, vt dicat, exquisita tertiana correptis, absynthij dilutum à septimo die propinandum esse: ego verò falsis tertianis potius dedi, mixto ei oxymellitis momento. Sic enim pituitæ miscellam, & citra noxam magis extenuat, & leuiter purgat, vt non vsus veniat origani, aut hyssopi, aut calaminthæ, aut pulegij, quæ omnia acriora sunt, & cum periculo, crebróq; febrim iam magis accendunt, & cætera. Nos vero more nostro, hoc est, breui, dicamus, exquisitis febribus tertianis afflictis, absynthij dilutum, aut infusum, aut ex eo syrupum, etiam apparente concoctione, nullatenus esse dandum, libere cum Tralliano pronunciamus: & vt autem de absynthio, ita & de anetho, aut similibus calidis intelligi volumus, quum horum vice, cico-

reæ,

reæ,endiuię,cicerbitę, melonis,cucurbitę,acetosæ,nenupharis,aut similium lotium prouocantium stillatitium securius,& rectius concedere possumus, aut melius, vt Auicenna docet, seminum frigidorum cremorē succúmve, aut hordei, aut apij vnius vel alterius radiculæ decoctum, aut ex iis,& seminibus prædictis,adiectis acidis prunis, & radice nymphęæ, aut eius floribus, vel reliquis cordialibus dictis, decoctulum paratum, & immixtum syrupis refrigerandi vim habentibus, quibus & lotium & sudores euocentur. Si verò exquisita non adeo tertiana febris fuerit, & ægroti ventriculus imbecillis,& frigidus est, vt huic Demetrio euenit,tunc mea sententia Galeni dogma veritatem continet,quod Auicenna,vt solet, enarrat. Nam hoc in casu & apij radicem, & piper hordei aquæ immiscere iubet,vt proprio capite, de exquisitæ tertianæ curatione apud eũ qui hæc legerit, si modo quis legerit, inueniet.horum igitur vterque medicus veritatem astruebat. Cæterum qui Demetrio tertiana exquisita laboranti,frigido cum ventriculo,verno etiam tempore frigidiusculo, dilutum ab-

ſynthij propinandum conteſtabatur, rationabilius loquebatur : leuiſſima nanque abſynthij coma, aqua hordei macerata, breui poſtea excolata fuit, ex qua ſyrupus acetoſus multæ acetoſitatis dilutus, ab ægroto non ſemel fuit ebibitus, & eo ipſe bene habebat, adeo vt poſtea ebibito pharmaco leui, breui ſanatus fuerit, & optima fruatur valetudine.

Curatio quadrageſimaquarta, in qua agitur de miſſione viſionis, ſubito poſt colaphum datum, cõtingente.

MVlier, cui maritus in facie colaphum impegit, illico eodem die, vtriuſque oculi viſionem amiſit, cæca nanque euaſit, nulla in oculis habita macula, aut nubecula, læſionéve aliqua: puri nanque cernebantur oculi. Quæ non diu poſtea ſurdaſtra quoque eſt facta, & fatua, cum quibus, lunaris purgatio huic deperdita eſt. Agitur iam annus, quod mulier hęc nata annos viginti ſeptem, malum & infortunium hoc patitur, cuius cauſas intimas cum curatione, ad præſens ſubticemus. Tu verò docte lector conſidera.

Cur

Curatio quadragesima quinta, in qua agitur de morbis verno tempore contingentibus.

VErno tempore temperato, anni 1560. morbi sãguinei omnes fuerunt quales synochi, & pleuritides epidemicæ, quibus laborabant pueri, & iuuenes, ac maiores natu, viri fœminæque, à quibus misso sanguine pro ratione medica, etiam pures, omnes sani euaserunt.

Curatio quadragesima sexta, in qua agitur de inflãmatione vteri, quæ postea in vlcus abiit, & ob eius sæuitiem, extra ipsum vterũ phlegmone alia oborta est, & ad femoris altam partem adaperta.

VXor Moysis Aednæ, pharmacopolæ experientissimi, & triũ linguarum peritissimi, quum puellã optime peperit, intus ad sedes vteri cum inguine multum dolebat, & continuo febriebat, gemebat, & diu in hoc infortunio perseuerabat: inflãmationẽ nanque intra vterũ patiebatur, pro qua leuanda, celebratę sunt vacuationes necessarię & remedia omnia conuenien-

tia sunt applicita, & demum disrupta inflãmatione ipsa, ex qua puris multũ fluxit, in vlcus abiit, ex quo vlcere sanies per os vteri ad sex vel octo menses cõtinuo emittebatur, & pro eo curãdo, syphone fométa & lauacra varia eiaculabantur, quibus pus tunc nõ respõdebat, quũ tamẽ aliàs cõtinuo fluebat, indiciũ sane quòd vlcus vteri supremas altásve partes occupabat, quas medicaméta nõ attingebant, vnde ob inueteratũ morbũ, & ingẽtes dolores, extra vterũ phlegmone alia exorta est, febres, & grauissimos dolores secũ afferẽs, quæ & ipsa ad suppurationẽ ducta est, & cãdente ferro, vbi cõiectura assecuti sum⁹, hoc est, infra anchã, adaperuimus, ex qua puris ingens copia effluxit, & tãdẽ vt decet tractata ægrotans sana & libera euasit, quum tamen in tãtã maciẽ & corporis extenuationem peruenerit, vt eam in marasmum venturam medici omnes crediderint.

SCHOLIA.

Quum primùm inflãmatio exterior adaperta fuit, illico ab interno vlcere vterum obsidẽte, sanies effluere destitit, vnde multi credebant vterum perforatum esse, id quod fieri posse nõ inficiatur, quum nõ solum hoc,

sed

ſed in totũ vteros deperditos, mulieribus incolumibus manentibus, cũ ſapientibus priſcis euenire nouimus: ſed non ita res habet, nulla enim vteri perforatio erat, ſed ingentibus doloribus vigentibus, & quia vteri collũ diſtortum ad inguem manebat, factũ eſt, vt directe puris coluuies coxã obſederit, vnde inflãmatio exterior oborta eſt, cæterũ remedia, & ad vteri vlcera collutiones, Hippocrates præ cæteris melius attigit, libro de ſuperfœtatione, tũ de morbis muliebrib⁹. Porrò huic ſimilem caſum memini me Raguſij. vidiſſe in quadã nobili Bubaliorũ primipara. Sed cum hæc literis damus, mulier alia nobilis occurrit, cui partus tempore vterus ſimul cũ fœtu foras prolabitur: ſed poſtea, auxiliaribus manibus, remittitur vterus, & retinetur, & clauditur, eo quo fieri ſolet modo, vt ad vnguẽ cõniueat, ne ſpecilli apex intrare poſſit, & poſtea iterũ partus tẽpore allabitur, & foras manet, præcipue quãdo mulier ambulat, cubãs autem, intus eũ remittit, & coit, & hoc modo ſexies, vel octies, prægnãs facta eſt, & recte parit. Quem caſũ Galenus aliquãdo forte vidit, vt lib. 3. de facultatibus naturalibus non longe à principio innuere videtur, cum dicat, mulieribus iis ita euenire, quemadmodum eis, qui cum in lucta & contentione, alios euertere deiiceréque

nituntur, vna quoque ipsi concidunt: ita nãque vterus dum fœtum extrudit, ipse aliquando simul excidit, potißimum cum eius ad spinam ligamenta naturaliter sunt laxa. Hæc Gal. Porrò, vteris extra cũnum elapsis, quomodo medendum sit, docet Hipp. in fine libri de sterilibus.

Curatio 47. in qua agitur de scirrhoso quodam tumore interno, sub vmbilico infestãte, qui postea suppuratus, in vmbilico fuit apertus.

PVella optimi habitus, nata annos vndecim, absque exteriori causa, scirrhum prædurum inter abdomen & peritoneum, sub vmbilicũ patiebatur, ex quo parum dolebat, sed difficulter per interualla meiebat, qui quidem scirrhus, temporis diuturnitate, & remediorum beneficio suppuratus, in medio vmbilici, nostris mandatis à chirurgo, vigẽte hyberno, est apertus, per quod emissarium pus albũ & multum illico exiuit, & tunc turunda intincta albo, & rubro oui simul confusis, intromissa est, suprapo sito etiam panniculo eodem ouo illito, ad multos tamen dies, postea turunda oui luteo, pauculo oleo rosacco misto vngebatur,

batur, veluti panniculus qui ſuprapo-
nebatur, & tandẽ iis terebinthina ad-
iuncta, digeſtiuum dictum medica-
mẽtum, turundæ immittendæ deſer-
uiens, parabatur: ſupra nanq; vnguen-
tum baſilicon, applicabatur, & vinum
ſtypticum dictum, exceptũ linteo ap-
prime calidum, expreſſúmque ſupra-
ponebatur. raro febriebat, rectéq; ha-
bebat, ſed multum puris illi, ex plaga
albi, ſemper fluebat. Cæterum vt puri
facilis exitus daretur, ex ſpongia tu-
runda parata eſt, quæ per emiſſarium
ducta, latius reddebat: tandem poſt
octimeſtre, in quo multa machinata
ſunt, tam prædictis, quàm faſciis con-
ſtringentibus, quàm pus in altam par-
tem impellentibus, & lauacris ſyphone
eiaculatis, exiccandi & abſtergendi
vim habẽtibus, nihil tamen proficien-
tibus, ad apertionem, parte in inferio-
ri, vbi morbi erat radix, deuenimus.
Sed quo ordine apertio hæc difficilis,
ob aqualiculi, ſiue abdominis craſſi-
tiem facta fuit, audi: per vmbilici au-
tem foramen, curua tentoria ſtilla in-
tromittebatur, quæ ad pectinis imam
partem, intra ſcilicet abdomen, & pe-
ritoneum penetrabat, nondum autem

periloneum diſruptum, aut lacerum erat, ad cuius tentoriæ ſtillæ longitudinem, ferrum chalybeũ, firmum, curuum, cuſpide acutiſſima; inciſoria, Gamaudis modo, fabrefactum eſt, in cuius medio cuſpidis foramen eſt, per quod linea intromittitur: ſed ferri huius manubrium, ligneum erat pro firmanda ad exactam complendam operationem, manu. Intromiſſo igitur inſtrumento hoc, eo modo quo tentoria ſtilla, ima in parte ea, vbi foris ſignatũ erat, fortiter impulſo inſtrumento, ad exteriora inciſio facta eſt, cuius cuſpis, aciéſve, cum ſuo foramine extrà miſſa fuit: in quo, vt dixi, linea quædã erat, cui faſciola lintea, duorum digitorum latitudinis, longitudinis vero duorum palmorum, albo oui confuſo intincta, ligatur, vt extracto inſtrumento, per nouam inciſionem altera eius faſciolæ pars introducta, foras per vmbilici emiſſarium pellatur, vt laquei modo reſtet, & in dies innouari poſſit. Cæterum per hanc nouam aperturam ſanies nulla fluxit, & ea de cauſa amota faſciola, breui, ex ſe vulnus occluſum eſt, fluẽte adhuc hodie per vmbilicum ſanie. Igitur fortè iam biennium,

nium, ex quo puella hæc ita habet, cũ quo fluxu, rectius & valentius quàm antea habet, immo crassiuscula quàm vnquam antea videtur, proinde credimus nos, cum primùm puella hæc lunarem purgationem experta fuerat, ab hac fœda affectione liberabitur, aliter cum ea consenescet.

Curatio quadragesimaoctaua, in qua agitur de muliere vtero gerente, cui prope calcẽ noni mensis sanguis per alteram papillã multus fluebat.

MVlier in Circulo Basæ, ter iam peperit, & nunc vtero gerit, & propè partum agit, cui ex mãma dextra sanguis multus fluit, reliqua læua lacte nouo, colostro dicto, plena. Cæterum hæc puerum peperit, & valet, absque furore, vel insania vlla.

Curatio 49. in qua agitur de exãthematis, siue morbillis vniuersum corpus occupantibus fœdantibúsve.

PVella pulchra, & filia Formosæ à Saqua, nata annos octo, biduo cõtinuo febriebat, & caput dolebat, huic secta communi in brachio vena, sanguis ad vncias quatuor fuit extractus,

tunc exanthemata, velut culicũ morsus, erumpere, ſed poſtea perextenſa, vniuerſam fere cutem occuparunt, & per nares illi multus ſanguis fluebat, & fluxus ventris quoque illi ſuperuenit, ſed recte gubernata, & per interualla cochleari ebibito ſyrupo violaceo recenti, libera & immunis euaſit.

SCHOLIA.

Aduertãt, qui Galeni præceptis adſtricti, ante quartumdecimum annũ, ſanguinẽ per venæ ſectionem extrahere timent, quũ ex ſe natura, in hac puella, ſanguinẽ copioſum per nares depoſuerit, vt ſæpe aliàs à nobis in aliis pueris obſeruatum eſt.

Curatio quinquageſima, in qua agitur de cephalalgia, hoc eſt, recenti capitis dolore, quem ſecuta eſt aſcites, & tandem mors.

VIr, qui ex Philippopulo venerat, ingẽti capitis dolore corripi cœpit: cauſam autem doloris ille in humidiorem domunculam quandam, in qua dormiebat, reiiciebat, caput aliquantulum tumidum habebat, & ad tempora intenſe dolebat, ſed non febriebat, neque quicquam quàm cum clyſteri eius reſpõdebat aluus, poſt in-

ſecta

iecta igitur acria clysteria, cucurbitulę scapulis, cute secta, sunt adfixæ, & sanguinis vnciæ sex extractæ, sequenti verò die, catapotia hæc illi deglutienda dedi, R. pilularũ cocchiarũ, drach. vnam, aurearum, asayaret, ana scrup. j. diagridij, grana tria, trochiscorũ, alaandal grana quatuor, rhodomelite excipiantur, & formentur catapotia sex, & inaurata deuoret, quibus vir hic iuuenis, robustus, & fortis, parũ egessit, & inde pari modo affli ctabatur. Tunc repetita sunt acria clysteria, & topicũ remedium constans ex nucleis ossium persicorum, lacte muliebri exceptis, fronti, & temporibus applicitum fuit, sed frustra. perinde enim dolebat, qua de re venam frontis illi aperire feci, & sanguinem ad vncias quinque extrahere, à qua sanguinis missione, melius habuit. Sed ecce, intra duas horas ad latus dextrum thoracis doluit, & tussire tussi humida cœpit, vnde illico, tã capiti, quàm pectoris parti dolenti admotum absynthium & parietaria, herbæ oleo in frixorio exceptæ, & calidæ, intra horã, ab omni dolore immunis, & liber euasit: fortè autem, caput regente facultate, secta frontis vena, ro-

borata, peccãtis materiæ residuum, ad thoracem detrusum fuit, sed breui optimi remedij beneficio resolutum, & in halitum versum. Cæterum hîc longo tempore, de prædicto morbo conquestus, in ascitem, siue aquosam hydropem, lapsus est, & vltimo ventris fluxu resolutus, & exanimis, suũ diem obiit.

Curatio quinquagesimaprima, in qua agitur de duplici tertiana, & iocinoris abscessu.

VXor Mordohai Caualerij, post longam à morbo cõualescentiã, duplici tertiana correpta est, altero die sæue affligente, altero vero non adeo: cæterum hæc iuuenis cum sit, & boni habitus, cum menses in vniuerso morborum suorum curriculo non viderat, ex vena brachij interiori, sanguinem illi demere iussi, cruciabatur nanque valde iis febribus, & in paroxysmis delirabat, à sanguine vero extracto, syrupum violaceum & oxysaccharum simul bibit, veluti sequentibus diebus, ieiuno stomacho; fuit autem sanguis extractus, viuidus, floridus, biliosus, & flauus admodũ, nulli fere admixtus

mixtus aquositati serosæ, à quo extra-
cto (quod mirum sed verũ dixerim) il-
lico libera ab vtraque febri mansit, ne-
que amplius in eam recidit; fuit au-
tem venæ hæc sectio exercita post tri-
duũ, die minoris afflictionis. Sed cum
nunc hæc commẽtor, mulier hæc, cum
puerum recte peperit, de dolore ven-
tris valde conquesta est: pro quo pro-
pulsando dolore, cum consilio obste-
tricum, tum medicorum consensu, va-
ria calida remedia, & medicamenta
ebibit, & admouit, quibus melius ha-
bere visa est, sed breui in iocinoris ab-
scessum, forte calidorum remediorum
frequenti vsu, peruenit, non sine febri
continua, & angustiis, ac dolore, & bi-
liosorum humorum varia excretione:
pro quo abigendo morbo, secta fuit
pedis saphena, & sanguis copiose ex-
tractus, dein vero sequenti die, ex ba-
silica dextri brachij sanguis quoque
pro virium robore fuit extractus, qui
quidẽ sanguis floridus erat, nullæ ad-
mixtus aquositati: tunc vero empla-
strum hoc iecori fuit applicitum, quod
habet, R. farinæ hordei vncias duas,
farinæ tritici vnciam vnam, pulueris
rosarum vnciam mediam, santalorum
rub

rubeorum vnc. vnã, ſcœnanthi vnciam mediam, omnia decocto abſynthij, & chamæmeli excipiantur, & adiecta vnciola vna vel altera olei roſacei, & chamæmelini, cum pauco aceto fiat emplaſtrum, quod ſæpe iecori applicetur, & tunc ſyrupum de endiuia cum rhabarbari infuſo ſingulis auroris bibebat, & clyſteres refrigerandi & abſtergendi vim habentes illi iniiciebantur, qui ex hordeacea, oleo violaceo, oui luteo, & Aegyptiacæ caſſiæ atramento: cũ pauco ſaccharo conſtabant, quibus, & abnegatis omnibus calidis, immo propoſito victus ordine: leui, & frigido, breui recte habuit, neque amplius in dolores recidit.

Curatio quinquageſimaſecunda, in qua agitur de dolore ſpinæ ad os ſacrum infeſtante.

IOſephus Saion, vir bilioſus, ſiquis alter, circa os ſacrum ita dolebat, vt non niſi ſupinus cubaret: ad latus autẽ alterum cum mouebatur acriter dolebat, ad quem vocatus ego, cum olim dolorem hunc pati deprehendo: nunc vero quia pondus graue è terra eleuare conatus eſt, in eundem recidit, labuítve,

buítve, non enim luxata, aut ſubluxata particula vlla fuit, ſed humor corriuans ad locum debilem, & dolore affectum, magis dolorem auxit, pro quo leuãdo ſecta fuit in brachij cubito vena interna, & abunde ſanguis extractus, & loco dolenti, oleũ myrtillorum nonnullis pulueribus conſtringẽdi facultatem habentibus miſtum, & admotum, vt poſtea ceratũ oxycroceum commiſtum emplaſtro à meliloto dicto, quibus perinde doluit: qua de re propoſueram pedis venam tundere, & ex ea ſanguinem demere, cæterũ cum primo abſynthium & parietaria, herbæ oleo frixæ applicitæ fuerint, & rectius habuerit, ab ea pedis venæ ſectione nos retraximus, & ille, optima victus ratione propoſita, vino interdicto, breui ſanatus eſt, nullum nanque per os medicamentum admiſit, præter quàm quod caſſiam Aegyptiam dentibus atterebat, & deglutiebat: clyſteres tamen aliquot iniici curauimus, quibus aluus reſpondebat.

Curatio quinquageſimatertia, in qua reſtituitur Auicẽna ab errore ingenti, ad peſtem faciente.

Vtinam

VTinam Andreas Belunensis, aut doctus ipse Benedictus Rinus nonnullíve alij, hac ætate viri docti, qui pro restituendo Auicenna latine loquente, tam multa moliuntur, & codices Arabicos, vt ipsi aiunt, legũt, percurrunt, & conferunt, ac collationem cum ipsa latina versione faciunt, hunc tanti momenti errorem è medio sustulerint, vt mihi, & aliis doctis viris cruciandi locum non relinquerent. Quum nanque inter pestem versarer, & de peste nonnulla legerem, ecce occurrit mihi, Paterno Italo etiã admonente, Auicennæ locus, fen tertia libri primi Doctr. quint. capi. primo. qui ita habet, Aer verò cum corrumpitur, aut fit pestilentialis, obuiandum est, exiccando corpus, & reparando domum, cum rebus, quæ suis virtutibus refrigerant, & humectant, & hoc quidem est, quod magis est faciendum in pestilentia. Iis enim verbis ait Auicenna, reparandam esse domum, rebus quæ suis virtutibus refrigerant, & humectant, quibus oppositum non solùm Galenus, & vniuersus medicorũ chorus, sed Auicenna ipse tradit, & describit: vt autem me verũ dixisse noscatis, audi

audite; Auicenna fen prima libri quarti, tract. 4. c. item 4. ita tradit; Rectificationis autem pestilentiæ pars est secundum sanos, qui sunt in ea, & pars eius est secundum sanos, & ægros, in illa verò quæ est secundum sanos, intentio est, vt exiccetur aer & fiat boni odoris, &c. ex quibus verbis satis constat Auicennam aëris exiccationem in peste desiderare, iuberéque ad siccum aer vergat, vt quoque à Galeno acceperat variis in locis suæ doctrinæ. falso igitur Auicenna ipse tradidit, reparandam esse domum rebus refrigerandi, & humectãdi facultatẽ habentibus, cũ potius rebus refrigerandi & desiccandi vim habentibus dicere debuisset. Contradictio hæc apud me tanti momenti fuit, vt illico plura & varia exemplaria latina versarem, obuoluerémve, in quibus prædicta vt vobis ingenue fatear, eodem modo habebantur, quæ postquam exemplo Hebræo cõferrem, inueni ea latina deducta ac versa ab Hebraicis esse, aut verius ipsa Hebræa à latinis, ita enim in Auicenna Hebraice facto, legimus, בכחם בדברים הקרים ומרטיבים i. rebus refrigerantibus, & humectantibus,

bus, ſuis virtutibus. Cæterum anxius ego pro veritate inueniẽda, multa machinor, & forte in Auicenna conciliãdo, Scotum, aut eius confectorẽ Hernæum agebam. ſed poſt omnia, vt nihil intentatum relinquerem, exemplar Arabicum tunc ad manus habitum, Hebraicis literis conſcriptum, conſului, in quo prout veritas expoſcit, ſcriptũ inuenimus, vnde pro tanto beneficio Deo opt. max. ingẽtes gratias egimus. ita enim vt qui Arabicam linguã callent, nos verum dicere noſcant, in lingua Arabica, quæ parum ab Hebræa abeſt, legitur, ותיבס בקותחא באל אשיא אלרי ברד quæ ita ad verbum verti debent, Rebus quæ refrigerent, & exiccent ſuis virtutibus. legitur autem hoc in contextu Arabico, vetayabes, id eſt, exiccent; quod verbum ab Hebraico abeſt, Geneſis autem primo capite, legimus, Vaicra Eloim, layabaſa erez. ideſt, vocauit Deus, ſiccum terram, hinc enim Vetayabes Arabicũ, à yabaſa, Hebræo deductum eſt, cuius radix ſiue deriuatio, aut ſores, à yabes. i. ſiccum eſt, ſed hæc tantũm eduximus, vt noſcant omnes, verbum Arabicum, Vetayabes, id eſt,

quod

quod exiccent, ſcriptum eſſe, vnde ſatis conſcius ſum, quod Belunenſis, & Rinus ipſe, ac iis alij ſimiles viri, ſuas in Auicennam reſtitutiones, ab Hebraico contextu, vel ſaltem ab eius enarratoribus, emendicarunt, non vero à puro fonte Arabico eas contraxerunt, quem ſi recte callerent, Auicennam de nouo interpretarētur, & tam ingentem errorem non prætermitterent, vt alios prope infinitos ſileam: non deerit tamen aliquis, qui breui Auicennam ex integro nobis latiniſſimum & ſincerum ac purum pro veritate Arabica, reddat; ſed mea ſententia, pro hoc conficiundo opere, non vnius viri, ſed duorum, & trium labor emergat, decet.

Curatio quinquageſimaquarta, in qua traditur egregium quoddam documentum, pro mulieribus abortientibus, & parientibus ac molam patientibus.

ID quod non rarò experientia compertum habeo, nunc pro exemplo in muliere quadam contingente, bona fide referam. Peperit mulier geminos, maſculum & fœminā, alterum viuum,

alterum vero emortuum; inde mulier hæc male habere cœpit, & continuò febriebat, & ingentem ſanguinis fluorem patiebatur, adeo vt de eo cõſtringẽdo, medici valde ſoliciti eſſent. Cæterum quo magis conſtringentia darent, admoueréntve, eò magis hæc mulier in ſanguinis riuulos deueniebat, vt ad obitum prope iam deuenerit, & domeſtici de funere iam curarent. porrò cùm in hoc infortunio & agone eſſet, ecce molam quandã, carneum ſcilicet fruſtulum prædurũ emiſit, & illico libera, & ſana facta fuit. Conatur autem natura, tãtum malum in vtero contentum, hoc eſt, molã expellere, vnde non ceſſat expultrix facultas, ſanguinem tranſmittere, quoad ſcopum deſideratum attingat, ſed id aliis mulieribus abortientibus, & quæ pepererunt, eueniſſe, non rarò obſeruatum habeo. ALPHARINIVS. Quid tunc agendum ſuades ô Amate, cũ ſic in has enixas mulieres, à quibus tãtus effluit ſanguis, inciderimus? cum apud Scopium vnam vel alteram obiiſſe notaui. AMATVS. Ego vero, tantum abeſt, vt conſtringentibus tunc vtar remediis, vt potius ad abortum facientia, & molas

molas euocantia medicamenta confugiam, tam per os cõcessa quàm per inferiora immissa. hîc etenim natura iuuari vult, quæ per se sola cum propellere molam vtero affixam non valet, adiuta tamẽ potest, & expellit, & opus conficit. Sic enim hoc modo sanguis reprimitur, & mulier liberatur; ex elaterio tamen pessus oblongus in vterum immissus, primatum hoc in loco tenet, vt ex sabina, & ciclamino petita remedia nunc subiiceam.

Curatio quinquagesimaquinta, in qua agitur de pleuritide costas nothas infestante, & quòd ptisana manè, amygdalarũ verò cremor in cœna propinari debet.

DVlciarius, cognomento Prophetulus, iuuenis viginti annos natus, ad vltimã costam mendosam dextram valde dolebat, & difficulter respirabat, immo tanquam stipatus stabat, continuo febriebat, pulsu quidẽ præduro, sed raro tussiebat, nihil screabat, supra idem latus dextrũ recte decumbebat, ad sinistrũ vero decubitus nullus erat, grauissime namque cũ ad latus sinistrũ volui cupiebat, torqueba-

tur, indicium ſane validum & potens, quòd phlegmone interiorẽ membranam ſepientem coſtas infeſtabat, vt ex Galeni doctrina ſæpe iis in curationibus inculcaui. Cæterũ cum hic pleuritim ita patiebatur, illico ab excretis per balanum alui fæcibus, ex ſecta interna cubiti vena ſanguinis vncias octo fluere duabus in peluiculis permiſi, ex quibus prior ſanguis corruptione affectus erat, ſecundus vero ita putidus & corruptus erat, vt meram ſaniem diceres. ab hac vero ſanguinis miſſione, melius habuit, & ea de cauſa, veſperi ſanguinis miſſio repetita fuit, & ex eodem foramine totidem ſanguinis vnciæ extractæ. Inde enim rectius habere cœpit, vt ſequenti die ægyptiacæ caſſię atramentũ aqua hordei exceptum illi daremus, quo aluus optime reſpondit, vt intra ſeptimum baſilicè valuerit: ex topicis porrò remediis, perdicium, dicta herba muralis, minutim ciſa, & oleo frixa, ac calida, dolenti loco illico in principio appoſita fuit, inde enim vnguento pectorali apparato cinere braſſicæ, ex Tralliani præcepto locus dolens munitus fuit, per interiora vero penidias, ling

lingebat, & quandoque ſyrupum violaceum per interualla cochleari accipiebat. Cibus huic ptiſanæ cremor manè erat, ſaccharo concinnatus, veſperi vero amygdalarum ſuccus optime apparatus, colatus tamen, cui aliquando roborandi vires gratia, panis aſſulas miſcebamus, ſemper tamē ſaccharum, aut penidias adiungēdo. Hoc eodem modo laborabat filius Iacobi, qui ad ſynagogam gratiæ habitabat, puer annos natus decem, qui ad mendoſas coſtas punctorie dolebat, & reliqua ad pleuritim verám facientia patiebatur, cui & axillaris ſecta quoque vena fuit, & ſanguis pro virium tenore extractus, à quo per nares ſanguinis fluor multus fuit & inde nonnulla alia actitata ſunt, & euaſit. Porrò vxor Baruchyelis, mulier iuuenis, ad mendoſam coſtam vltimam dolebat, ſed non punctorie: nec enim pulſum ſerrinum, aut durum habebat, ſed continuò febriebat, & per interualla tuſſiebat, & nihil ſcreabat, ſed ad thoracis partem altā dolebat, ex qua retractiones quaſdam ad inferiora perſentire conquerebatur; hæc reuera nō pleuritim, ſed iecinoris inflammationem patiebatur:

cui breui occurrens ego, proposita optima victus ratione tenui, & secta iecoraria dextri brachij vena, ac ex ea bis multo extracto sanguine, & suprapposito iecori santalino cerato, breui morbi furorem euasit; sed postea ad multos dies, modò dolendo, modò valendo, sanitatem obtinuit, non rarò adiuta clysmis, veluti potu atramenti Aegyptiacæ cassiæ; paucis enim remediis morbi propulsantur, si modo dignoscuntur, proinde animum aduerte, & differentiã ex scholio, inter pleuritim, & iecinoris inflãmationem habitam, deprehende.

SCHOLIA.

Discernitur autem pleuritis ab inflãmatione hepatis, primò dolore peculiari, quia pleuritis costas occupat, iecinoris verò inflãmatio sub costas dextras infestat: itẽ dolor pleuriticus punctionẽ inducit, hepaticus verò distensionẽ: item iecore affecti, facie pallida sunt, pleuritici verò nõ: sed à pulsibus lõge melius hoc discernimus. Pleuritici nanq; pulsum prædurũ habent, qui serræ modo tactum secat: hepate vero affecti, talem non habent, sicut nec qui pulmone laborant, forte ob membrorum mollitiem. sed tussi differente hoc quoq; deprehenditur: pleuritici nã-

que

quæ vehementiori tußi premuntur, & illico forte excreăt, sed temporis processu pro humore peccante, alterius, & alterius coloris, ruber screatus sanguinem attestatur, flauus bilem, albus viscidus pituitam, atque melancholiā. At iecore affecti, irritantur quidem ad tussim, sed nihil excreant. Sed aduerte, quòd nō hac de causa, quia forte non excreăt, illico iocinoris inflămationem esse diiudicare debes, quia pleuritide affectos nō raro offendimus, qui nihil quicquă excreant, præcipue tribus in casibus: primo quădo ægri pleuritide laborant contumace, concoctúque difficili, & tales tunc in maximo sunt periculo. Secundo quando inflammatio costas mendaces, & nothas lăcinat, vt iis duobus adulescentulis euenisse percepistis, forte quia ita subsistit, vt nihil ad thoracem pertingat. Tertio, quădo inflammatio externa est, vt iuueni ad synagogam Aragonensium habitanti euenisse audistis: nihil enim hoc in casu quoque excreatur, nisi humores externam inflammationem faciĕtes, ita multi & praui fuerint, vt internam quoque membranam dilacerent: Tunc vero ægri purulenti, ac tabe absumpti moriŭtur, vt huic quoque contigit. Cæterum de hac differentia aliàs me dixisse iis in Centuriis memini. Porrò hoc te scire volo, quoties tibi in animo fuerit, ægrotanti eodem die, ptisana

cremorem, & amygdalarum ſuccum dare, tutius eſſe mane ptiſanam offerre, veſperi vero amygdalarum ſuccum, iubente ſic Alexandro Tralliano, vbi de victu pleuriticorũ agit, cauſam vero non difficilem quærito, in re præſertim non multum cogente.

Curatio quinquageſima ſexta, in qua agitur de ſymptomate quodam enixæ ſuperueniente.

PRimipara mulier puellam peperit, & illico vt euenit, primo die abunde purgata eſt, ex ea namque ſanguis multus profluxit, ſequenti die, in vniuerſum exiccata eſt, & in ventre ita intenſe dolebat, vt ſuis clamoribus & gemitibus ab ſtudio me auerteret, perturbarétve, non longe autem à domo mea habitabat. ad eam igitur ſic miſere afflictam accitus, cum prædictis eam quoque febrire inueni, quibus omnibus perpenſis, ac examinatis, de inflammatione timetur, vnde accerſito chirurgo, ex pedis vena ſex ſanguinis vncias demere feci, & peſſum craſſiuſculum oblongúmve ex goſſapio apparatum, ſucco cucumeris aſinini, elaterio dicto, illinitum delibutúmve, intra os vteri mittendum, per ob-

ſte

ſtetricem mandaui, ſimúlque vt ventrem oleo lilino, anethino,& dulcium amygdalarum, miſtis, inungeret, iis enim dolor quieuit breui: ſanguinis nanque coagulati fruſtulũ, peſſi beneficio emiſit,& tertia nocte egeſſit. In aurora ad eã de more inuiſum accedens, recte valere inueni, intenſius tamen febriebat, fortè lactis cauſa, ſed breui ex toto ſanata eſt,& baſilicè valet.

Curatio quinquageſimaſeptima, in qua agitur de muliere ſterili, quæ vt fœcunda fieret, euaderétue, vrticæ ſemen magna quantitate comedit, & inde varia contraxit ſymptomata, & recto inteſtino phlegmonem.

MVlier infœcunda, vt prægnans fieret, poſt multa & varia piperata,& gingiberata ingeſta, vrticæ multum ſemen pluribus diebus comedit, à quibus grauia incurrit ſymptomata: nam & continuò febriebat, & intenſiſſimè circa anchas,& renes, ac pectinis anteriorem partem dolebat, cum quibus valde ſitiebat, vt intus ſe vri miſere,& ſæpe repeteret: quæ omnia comi

tabantur aſſidua, & difficilis egerendi cupiditas, adhæc anxietudines, continui cruciatus, inquietudo, faſtidium, oris amaricatum, pulſuum minutiones, & peruigilium: ex quibus nõ difficile erat, hanc recto inteſtino inflammationem pati, arguere. Pro qua leuanda inflammatione, ſymptomatiſve grauibus, accitus ipſe, illico non comperta pedis vena, iecorariam brachij dextri tundere curaui, & ex ea ſanguinem pro virium tenore demere, dein vero poſt fotum locum, ex fomento anodyno vnguentum ex pinguedinibus, & ſucco cucurbitæ & portulacæ, ac althææ mucagine, apparatum ſupraponebatur, cuius non exiguam portiunculam digitis intra anum mittebat. Poſt quæ, iniectis nonnullis lenibus clyſmis refrigerandi vim habentibus, bona ſua fortuna quinto die phlegmone aperta fuit, & ipſa ægrotans à tanto infortunio libera, ex qua puris albi ingens quantitas per triduum effluxit: & per egeſtiones mittebatur: & iteratis ex aqua mellis clyſmis, libera & ſana breui euaſit. Porrò victus huic [illegible] admodum erat, refrigerandi [illegible]tem habẽs, veluti & potus ipſe.

Curatio quinquagesimaoctaua, in qua agitur de symptomatis grauissimis, ex acu quadam genu præfixa obortis.

MVlier iuuenis, cum multum se domi exercuerat, pro domesticis obeundis negotiis: ecce die sequenti, cum ex cubili surgeret, ita acriter, & sæue circa genu doluit, vt se emortuam alta mente clamaret, ad quam accitus medicus, locum dolentem aduertit, tangit, & considerat, sed nihil notatu dignum inuenit, præduriusculi tamen nescio quid particulam præ se ferre aiebat, qua de re, cõtra dolorem, anodynis remediis suprapositis, inuadit, & sanguinem ex iecoraria brachij male affectum locum respicientis, abunde extraxit: tandem post triduum huius agonis & infortunij, non sine ipsius ægrotantis, & omnium assistentium ingenti admiratione, acus cuiusdam intus latitantis suprema apex apparere cœpit, quam tũc chyrurgus integram extraxit. merito nanque huius rei omnes admirabantur assistentes, vt quæ acum totam infigi non præsen

ſentierat ægrotans, forte ſomno profundiori detenta. demum extracta acu, quæ directe, & profunde ſæuierat, medicus conuulſionem timens, de loco aperiendo, dilatandóve contendebat. Cæterum hæc etſi renuit, remediis tamen adiuta, ſanata eſt, præcipue hoc vno cõſtãte, euphorbio, reſina, & pice.

SCHOLIA.

Sed quis precor, latitantem acum, eo in loco diceret, præſertim cùm puella eã præfigi, profundiori ſomno oppreſſa, nõ perſentierat, haud dubio, morborum cauſa ſæpe abditæ & difficiles ſunt, & habentur.

Curatio quinquageſimanona, in qua agitur de proſtrato iacente, ob pedem cum tumore dolentem.

VIr, qui ingenti cũ dolore tumentem pedem habebat, vt eum mouere non eſſet poſſibile, ita querebatur, vt me ad ſe accerſiri curaret, ad quem accitus, noto ad talum ſtigmata vetera, ex antiquis, ſed ſanatis vlceribus, infixa habere, ſimúlque pedem inflatum dolore cum ingenti, adeò vt tertius ageretur menſis, ex quo proſtratus iaceret, neque moueretur: pro quo curando cum multa & varia actitata

audio, in mentem ſubit, hunc breui ſanitatem recepturum, ſi modo ſylueſtri in crucis parte, ſub genu, ignito cauterio, fonticulus aperiretur, quo adaperto, & ichoribus fluentibus, intra quindecim dies, extra domum exiuit, & ex toto ſanatus eſt, præfixa autem ſtigmata erant ſylueſtri quoque pedis parti: fonticulus tamen, longo tempore, ſed ingenti cura adapertus, perſeuerauit.

Curatio ſexageſima, in qua agitur de quodam, cui ſanguinis libræ quadraginta, intra ſex dies, ex naribus fluxere.

BErdauid iuuenis cum ex Genica Theſſalonicen veniret, in tantum ſanguinis profluuium per nares deuenit, vt in itinere, & poſtea domi, intra ſex dies, ex eis libræ quadraginta fluxerint: pro quo ſiſtendo cùm varia, & fere infinita remedia tentata fuerint, nullum tamen contulit, quàm cephalicam tundere, & ſanguinem permittere longa per interualla fluere, iubente ſic Galeno, lib. de curandi ratione per ſanguinis miſſionẽ, cap. 11. & 15. Secta nanque vena, ſanguis pauculus extractus cum erat, mox vulneri appoſito digito,
&

& clausa vena ipsa ac pauculo interpo sito tempore, eum rursus fluere parum permittebamus. sic enim per horam, & plus actitantes, pro ægrotãtis viribus, sanguinis ex naribus profluuium com pescuimus. GESNERVS. Quænam reme dia primò exercita sunt, pro sanguine hoc compescendo? AMATVS. Dicam Gesnere mi, vt qui omnium doctorum hodie magister sis, & me & plures alios docere possis: sed quæ tua est humanitas, in re facili, & tibi obuia, inquiris, & ita dignaris, respondeo. Post frictiones, ac iniecta femoribus arcta vincula, & cucurbitulas hypochondriis affixas, præcipue super iocinorem: per dextram nanque narem sanguis maxime fluebat: cucurbitulę quoque scapulis secta cute affixæ sunt, & frons aqua gelida fouebatur irrigabatúrve, vel linteolis frõs ipsa, & ceruix, aceto imbutis, aut coronali cõmissurę, & fronti epithemata ex succo plãtaginis, polygoni, equiseti, bursę pastoralis, & similium herbarum frigidarũ & siccarum cõstringentiúmve, admouebantur, & intra nares, linamentũ contortum, imbutum hoc medicamento tantopere à Galeno lib. quinto meth.

med

med. & alibi non rarò laudato, inditur: habet autem medicamentum sic, Rec. Thuris drac. duas, aloes, drach. vnam, in pollinem redigantur, & oui candido subigantur, quibus adde, pili mollissimi leporis partem alteram, & misce: Galenus tamen quandoque pro linamento contorto leporis mollissimis pilis intinctis, prædicto medicamento vtitur. Gypsum quoque exceptum oui aquato, pauca cum caphura, multum præstare, aliàs dixi: præsertim si vascula per frontem currentia fasciola primò constringantur, sed spongiola imbuta aceto acerrimo, & naribus immissa, multum prodest: filo tamen alligetur: eam narium partem, per quã sanguis fluit, digito compressam per horam habere. Sæpe iuuisse notaui, gelidam testibus, linteolis exceptam & admotã, non rarò prodesse, expertus sum. Pileus paratus ex terra figulina subacta posca, vel succo plantaginis, vel bursæ pastoralis, vel caudæ equinę, vel lactucæ, vel papaueris, vel alterci, vel mandragoræ, prout vrget necessitas, etiam adiectis granis opij paucis, & modico aceto, mirus habetur: præsertim si deraso capiti imponatur. Sanguis qui de-
flu

fluxit ex naribus ægroti, olla figulina exustus, & in pollinē redactus, immixtus gypso, bolo armeniaco, & similibus, ac candido oui exiguo cum aceto subactus, vt crassitudinem recipiat, inter cætera, multorum doctorum medicorum iudicio, primas obtinet, modò illi parum caphuræ iniiciatur, aut opij exiguum, pro vrgente necessitate: quo medicamento frons cum sincipite, & temporibus inungi debent, & per nares etiā intromitti tale medicamētum poterit Stercus asininum recens, vel exiccatum, & in puluerem redactum, per se, aut reliquis iunctum, & intra nares missum, sanguinem sistere, omnes fatentur. At rationalis medicus, cum vrget necessitas, internorū membrorum curam maximam habere debet, præcipue iocinoris, aut lienis, quū ab iis visceribus non raro sanguinis profluuium per nares, ortum habeat, qua de re foris epithemata refrigeratoria, astrictoriáque applicanda sunt, & si ex dextra narium parte sanguis profluit, iecinori occurrendum est, si ex læua, lieni, sed per os ea quæ refrigerant, & astringunt concedi debent, vt pastilli varij, de succino, de terra

lem

lemnia, de ramichio, de ſpodio, de ſantalis, de caphura, vel ex gummis varia compoſita, aut miri illi fluxui dicati, & à Meſ. deſcripti paſtilli, vel horum vice, conditum ex nymphæa paratum, præcipue ex radicibus cum ſaccharo, aut ſaccharum roſaceum, vel ſaccharũ violaceum, aut electarium ex prunis paratum, ſimplex dictum, aut diacydoniten ſaccharo apparatum, aut rob myrtillorum, vel rob cydoneorum, aut ſyrupus myrtinus, roſaceus ex roſis ſiccis, de acetoſitate limonũ, de oxalide, de ſucco agreſtæ, de portulaca, de papauere, & ſimiles, ſed ore ægrotus oxycratum teneat, aut aquam quã ſæpe immutet, aut deſtillatitiam portulacæ: noſter vero ægrotus, poſt multa, & varia actitata, prædicta ſanguinis miſſione ſanus euaſit.

SCHOLIA.

Fluxere ex naribus huius iuuenis, ſanguinis libræ 40. intra ſex dies, in quib' comedebat, & bibebat, & eius vires inſtaurabãtur, vnde mirari nõ eſt, ſi diem ſuum nõ obierit. tradit nanq; Auicenna fen quinta libri tertij, capite nono, ſi ſanguinis fluxus exceſſerit pondus 25. librarum, hominem ſuperſtititem fieri nõ poſſe, id quod intelligi putarem, ſi ſã-

guinis quantitas excedens libras 25. continuo & simul emanarit, ad hæc non gustatis cibariis, aut rebus sanguinem gignentibus quo vires refici solent: sic autem refectis viribus plures notauimus, ex ingenti sanguinis profluuio liberatos, cibantur autem tales rebus optimum adgenerantibus succum: frigidis tamen stipticisve, aut lentos crassósque succos reddentibus.

Curatio sexagesimaprima, in qua agitur de pleuritide affecto, qui malo quodam infortunio Philonis antidoto ingesto, diem suum obiit.

VIr ex Tribu Leui, pleuritide cum laboraret, eo tempore quo per sputum purgabatur, nescio quo malo infortunio, tres vel quatuor Philonis antidoti drachmas deglutiuit, à quibus ingestis, extincto calido innato, & eductioni contumaci reddito succo, sequenti die suum diem obiit.

SCHOLIA.

Admirari licet Galeni diuini diligentiã doctrinámve mirificam, vt qui in pleuritide, lentium in victu vsum, vt reprobum obnox

noxiúmve maxime deteſtetur, vituperétve, ab eíſq; fugiamus ſuadet, quia materiã per os purgandam conſtringant, densént ve: & ita deteſtetur, vt dicat, ſi quis eo tempore quo per ſputum purgatio fit, lentes pleuritide affecto conceſſerit, & ſequenti die ægrotus talis obierit, hic qui lentes dedit medicus, mortis author dicatur, quia materiam per os purgandam lentibus conſtrinxerit, & denſauerit, quod malum hodie non à lentibus, ſed à philonio innatum calidum hebetante, extinguentéve, & materiam lentam, ſpiſſámve, & eductioni contumacem reddente, eueniſſe notamus. Proinde, tali in caſu, à lentibus non ſolùm, ſed à quibuſcunq; denſantibus conſtringentibúſve, & lentos craſſóſve humores reddentibus, vt opiatis omnibus, fugiendum eſſe, liquidò euadit, vt ab eodem Galeno commentario primo, in librũ de ratione victus in morbis acutis enarratione 27. & alibi docemur, veluti ab Alexãdro Tralliano, cum de pleuritide agit. Caueant igitur medici, ne deinceps pleuritide affectis, res cõſtringendi, & denſandi facultatem habentes dent, inter quas etiam Alexandri prædicti authoritate poma granata reponẽda ſunt, re vera tamen nemo mentis compos ſimilia ſimili in caſu propinabit, vt fuſius meo in Dioſcoride dixi.

Curatio septuagesimasecunda, in qua agitur de pleuritide non vera ab humore pituitoso, membranam exteriorem costas succingente infestante, quæ postea in abscessum exteriorem degenerauit.

IVuenis, qui ad Aragonensium synagogam habitat, falsa, notha, & non vera dicta pleuritide laborabat, cõtinuo febriebat, & tussiebat, sed nihil memoratur dignum excreabat, cum quibus thoracis exteriorem partem dolebat, dolore quidem extensiuo, super quam partem difficilis illi erat decubitus. nota pro hac dignoscenda ægritudine, vt aliàs non raro memoriæ commendaui, præcipua. Cæterum hic à medico curatus, etiãsi melius habuit, nunquam tamen immunis à febricula euasit, longo nanque tẽpore lẽta quadam febricula correptus perseuerauit, ex qua in dies aliquali cum tussi sicca, magis & magis emacescebat, adeò vt eum febri hectica laborasse, medicus non rarò inculcaret, pro talíque eum tractaret. Elapso porrò huius afflictionis octauo mense, ecce exteriori costarum parte, vbi primùm dolor erat, tu-

mor apparere cœpit, pro quo exacte ad exteriora euocando, emplastris, & cataplasmatis attrahēdi, cōcoquēdi, & maturādi vim habētibus præfatus medicus vsus est, quibus intra duos menses, abscessum ad suppuratione traxit, quo in tempore, vocatus ego, contemplor habitum corporis huius satis extenuatum, aridúmve esse, pulsum verò imbecillem, quadam cum arteriæ scabritie siccitatéve, tumorem vero extra prominentem œdematosum, in quo pus latitare sensus tactus percipiebamus, profunde nanque pus continebatur, à pituita ortum habens, & ea de causa, tandiu morbus ad statum retardatus est. Accito igitur chirurgo, ignito ferro, decliuiori tumoris loco, adapertū est, vnde puris albicantis aquosi sufficiens quantitas effluxit, & vlcus postea vt decet fuit tractatum: nihilominus tamen ægrotus suum diem obiit: ita autē pus multum & acre, quod per vlcus mittebatur, erat, vt interiorem succingentem costas membranā dilaceratam esse multi crederent. Annectenda autem curatio hæc erat curationi 67. tertiæ Centuriæ, in qua de simili agitur morbo, semel tantum ab

Auenzoare glorioso, in tam longo vitæ cursu notato, visóve, vt citato loco dixi, sed & Alexander Trallianus hoc rarò euenire, cum de pleuritide agit, meminit.

SCHOLIA.

Admonendi chirurgi à me hoc in loco sunt, vt cũ phlegmonas & exituras similes aperiunt, latiori apertura adaperiant, quum inde bona multa sequãtur, veluti mala multa ex scissura aperturáve parua, virium tamen robur ante omnia perpendatur.

Curatio sexagesimatertia, in qua agitur de lumbrico, per oculi angulũ magnũ circa nasum, extra misso.

PVella trima, quæ in Circulo Almoslinorum agebat, cum omnium consensu recte valeret, & nihil mali sentiret: ecce illi per oculi interiorem partem, quam angulum magnum appellamus, lumbrici cuiusdã caput apparere cœpit, oculum ipsum non rarò occupans, turbánsve, ex qua re, anxiæ puellæ, fortè assistentes mulieres oculum aduertentes; vermem viderunt, quem illico manu, admiratione ingẽti, longitudinis semipalmaris, coloris albi, crassitudinis lineæ, præuiuum,

nulla

nulla noxa à puella percepta, aut foramine vllo euidente relicto, extraxerūt. est certe casus hic mirus, & dignus chartis dari. per nares vero lūbricos fluxos non raro nos & alij varij viderunt.

Curatio 64. in qua agitur de dracūculo, in tibia nato, quem Arabes venam medenam appellant.

AEthiops maris præfectus seruus, iuuenis octodecim annorum, cū primum ex Memphi Ægypti celebri ciuitate, Thessalonicē aduectus esset, illico de cruris dolore conquestus est, in quo iuxta talum primo vlcus excitatū est, in quo venæ modo caput conspiciebatur, quod aduertentes Turcæ, morbum cognouerunt periculosúmq; esse in Ægypto, & India, ac reliquis regionibus, quibus innascitur, significarunt, quem Arabes, præcipue Auicenna, venam medenam, fen tertia libri quarti, appellari tradit, veluti Abinzoar, & cæteri huius doctrinæ homines, quibus morbus hic satis cognitus & familiaris erat, pro cuius curatione accersitus medicus Parahyas, linguæ Arabicæ doctus, ita orsus est. Primò debita victus ratione proposita, partē

extremam venæ, aut verius neruosæ cuiusdam substantiæ, subtili ligno alligauit, quam paulatim ligno trahebat rotabátve, adeò vt ad eius vltimam partem, hoc est, ad trium cubitorum longitudinem, post multos dies peruenerit, vnde Aethiops à doloribus, & angustiis, morbóve ipso, liberatus est nullo suprapofito cataplasmate, cõcoquendi vim habente, aut calida superfusione aliqua, quæ ex Sorano, & Leonide, Paulus vltimis verbis libri quarti, suæ medicinæ huic morbo auxiliari tradit.

SCHOLIA.

Vena, an neruus, vel lũbricus, morbus hic sit, in dubiũ vertũt authores. Ego vero oculatus testis, multis auritis verior, testor morbũ hunc tãquã lũbricum cõspici, album, subtilem, lineæ cõtortæ modo qui ex se foras prodit, & pars extra missa cum arescit, eã neruum exiccatum quiuis dicet: qui si abrumpi cõtingat, intensos excitat dolores, & nõ leues animi angustias cõcitat. Nascitur autẽ morbus hic frequenter apud Aegyptios, Indos, & Arabas: sed præcipue apud Mediã iuxta Persidem, vnde nomẽ venæ medem traxit, quã Galenus dracũculum appellat, & nunquã vidit, vt memoriæ commendauit, libro

ſexto de locis affectis. Euenit autẽ morbus hic forte vt in renib⁹ pili, à materia craſſa lentaq́;, quam calor plus iuxto calfecit, exiccauítve, vnde medicamẽtis & remediis atrã bilem reſpicientibus purgãtibúſve, morbus hic curari tractaríve debet, prout imperat Auicẽna, & cæteri Mauritani illi aſſẽtiũtur

Curatio ſexageſimaquinta, in qua agitur de fele rabido, ex quo quinq́, in eadẽ domo mortem traxerunt.

XVares Theſſalonicẽſis mercator, & alij eius domeſtici quatuor, maſculi & fœminæ, eodem die à fele dentibus vnguibúſve ſunt commorſi, laniatíve, qui ſimul breui inde ſæuiſſimis ſymptomatis correpti, ſuum obiere diem. Erat autem cattus hic, non ſolum rabioſus, ſed veneficus, & tabificus, exquo interfecto, efficax, mirúmque ad præſens ſubticendum, parari poterat venenum.

SCHOLIA.

Quum hæc tracto, memoriæ occurrit, epitaphium à me olim Romæ ſepulchro miſerandi cuiuſdam Hiſpani affixũ, ſculptúmve viſum, qui ex felis morſu obiit, & ita habet,

Hoſpes diſce nouũ mortis genus, improba
Dũ trahit, digitũ mordet, & intereo. (felis

Curatio sexagesimasexta, in qua agitur de clauo pedi infixo, ex quo opisthotonos, & tandem mors subsecuta est.

QVum Salomon Bayena, vir obesus, annos natus 45. per viam incederet, incaute eius pedis plantæ clauus infixus est, ob quam puncturã domi septé dies mansit: octauo verò, quũ iá recte se valere putaret, omnia consueta exercuit, & cum vxore coiuit, & vinum ebibit, & extra domum exiuit: inde enim reuersus, puncturam doluit, contemnendo dolorem, sed noctu grauissimo symptomate correptus fuit, opisthotono scilicet, clauiculatos nanque præclusósve dentes habebat, vt cuneolis difficulter chirurgus aperiret, ad hæc, cum egereret, non recte plicabatur, sed fauces dolebat, maxi láve, vt alter medicus hunc anginam pati putaret, cum quibus ad posteriora caput retractũ erat, & multũ angustiabatur, sed nõ febriebat, neque de crure aut pede quicquam dolebat, hic etiam clausis dentibus recte loquebatur, & omnia liquida illi oblata expedite bibebat, neque tumor foris aliquis illi

erat

erat, vt iure toto cœlo aberrare medicum illum, qui angina laborare ægrotum hunc contendebat, dicendum sit, cæterũ, cognito morbo, & iussis nonnullis in scholio dicendis, illico clysteres parati sunt, & partes dolentes oleo vulpino, liliaceo, & chamæmelino inunctæ, fotæve, & sequenti die à concesso pharmaco, optime egessit, & ex se dentes melius aperiebat, vesperi verò, saltus in corpore per interualla persentire aiebat, quibus non quiescebat, sed hinc inde errabat, demum sequenti die obiit, veluti homo alter, à clauo quoque pedis plantæ infixo, cui vulnus indiscrete breui clausum fuit.

SCHOLIA.

Ad puncturam cauterium indendũ iussimus, sed ægrotus contempsit, veluti aßistẽtes, cæterum quos saltus persentire aiebat ægrotus, eos neruorũ conuulsiones retractionésve esse, nemini dubium puto, consortij nãque ratione nerui læsi, maléve affecti fuere, vnde Arabes, & eorum asseclæ morbum hũc, spasmum, non de inanitione, non de repletione, sed magis de re non proportionata ad materiam, appellitare consueuerunt, vt alias prolixius hæc commentati sumus.

Curatio

Curatio sexagesimaseptima, in qua agitur de tumore ingentis magnitudinis, genu articulo adgnato.

FIlius Benuenisti pharmacopolæ, infelix iuuenis, annos natus viginti temperatura pituitosus, cum falso subluxatum crus ad genu habere putaret, & in eo doleret, nonnulla topica remedia, veluti ex cumino, & hircino seuo, admouere cœpit, à quibus genu magis doluit, & tumefieri cœpit, adeo vt intra paucos menses ad genu crus ingentis gigantei capitis instar creuerit: erat autem tumor magnus, lucidus, prædurus, sæpe dolens, præcipue, quando meridionalis ventus expirabat, in quo venæ perspicuæ apparebant: pro quo curando, cùm multa & varia applicita essent, sed frustra, remedia, ecce elapso octauo mense, medicorum, & chirurgorum consensu, à præsagio habito, quod breui moriturus esset, quatuor vel quinque prædicto tumori infixa sunt ferramenta candentia: alterum superiori in parte, alterum verò decliuiori, duo vel tria alia, lateribus, & ipsius medio, à quibus nihil quicquã puris, sed sanguinis potius

tius exiuit: id quod omnes ita futurum prædixerunt, quia tumor fere in cancrum iam abierat. Si ea tamen cauteria præmiserãt, id in causa fuit, vt tanta tumoris moles respiraret. Demum octauo die, post inflicta cauteria, fluxu sanguinis mole stante, hic diem suum obiit, non sine amicorum dolore. Hoc eodem tempore nepos Raphaëlis simili morbo laborabat, qui perinde extenuatus, & diris cruciatibus exolutus, supraueniente fluxu ventris, diem suum obiit, erat autem iuuenis hic, ætate & temperatura prædicto similis.

Curatio sexagesima octaua, in qua agitur de cephalalgia.

CHristicola, qui Lutheri dogma profitebatur, cephalalgia afflictabatur, & nõ febriebat, cæterum ab exonerata per clysteres aluo, eius capiti sequens applicitum fuit remedium, & recte habuit. ℞. maioranæ, origani, pulegij, absynthij, thuris, mastichis, seminis melanthij añ. partes æquales: omnia in puluerem redigantur, & triticeæ farinæ misceantur, & multa aqua excipiantur, & fiat pulmentum, quod postea in frixorio referto oleo antiquo,

quo, ad ignem frigatur, eo modo quo bellaria Galenus parare iubet, libris de Alimentorum facult. & Asiatici, vt ipse ait, τηγανῖται ea vocare solent: hoc nanque remedium sic apparatum, & calidum capiti applicitum toto, tanti valoris & iuuamenti fuit, vt vir hic breui recte habuerit.

Curatio sexagesimanona, in qua agitur de ictero morbo, ab humore melancholico ortum habente.

ABrahamus Ezra, qui ex Bidinio oppido, quod præterlabitur Danubius fluuius, prope Vualachiā Flacciam dictam, ad nos venit, vir temperatura biliosus, & ætatis suæ quadraginta annorū, is ictero atro, raro euenire solito, laborabat, solet autem morbus is euenire, si modo euenit, ob meatus siue canaliculi, qui ex iecinore in lienem deriuatur, obstructionem, coarctato, obstrusóve meatu illo, impurus ac melācholicus sanguis in vniuersum distribuitur corpus vnde ater icterus, faciem fœdans, & vniuersum corpus nigrum, & obscurum reddens, subsultat. Solet quoque morbus is accidere nō solū ob attractricis quæ est

in

in liene facultatis imbecillitatem, sed etiam ob eius alteratricis, siue concoctricis virtutis impotentiam: vt enim aliàs dixi, lien atrum & fæculentũ humorem, vt eo nutriatur, ad se trahit: cæterum cum viscus hoc rarũ & spongiosum sit, raro & subtili sanguine nutriatur oportet, non vero crasso & turbido, ac fæculento; beneficio nanque arteriarum & ipsius lienis vasculorũ, vt Galenus libris de vsu part. dixit, crassus ille humor, subtilis euadit, adeo vt lien subtiliori sanguine, quàm iecur nutriatur, & re vera, lien sanguine subtili sed nigro ali solet, iecur vero crasso sed rubro, pulmones vero, subtilissimo, flauo, & recte laborato. Quum igitur lienis alteratrix facultas non ita munus suũ conficit, crassus & vitiosus humor ille regurgitat, & per vniuersum corpus distribuitur, & fœdationem ictericam nigram gignit: in hoc tamen ægrotante canaliculus siue meatus, qui ex iocinore in lienẽ propagatur, & per eum ater succus permeare solet, obstructus erat, id quod attestabatur manifesta ad tactum durities, & ipsius ægrotãtis passio, & eius insuetus mæror, tristitiáve, & alui con-
strict

ſtrictio,& lotium turbatum, quandam præ ſe ferens nigredinem: item quòd non recte appetebat, & difficulter ſpirabat, quæ omnia comitabatur faciei ater color, illi nō naturalis: indicium, quòd ater ille humor vnà cum ſanguine ad cutē delatus eſt. Curaturus igitur probum hunc virum & abnegatis omnibus atrum & malum ſuccum gignentibus, veluti cæteris variis: optimo propoſito victu extenuandi facultatem habente, ſic exordium cœpi, R. pulpæ caſſiæ recens extractæ, vnciam mediam, electarij lenitiui, hoc eſt, diaſene lenientis drach.vj. pulueris aniſi drach.mediā: miſceto, & puluere glycyrrhizæ obuoluito, & bolum parato; & ægroto ante prandium horas duas propinato. Dein verò apozema paratum eſt, bilem atram reſpiciēs, & meatus deobſtruens, & ammoniacū aceto diſſolutum viſceri applicabatur, cui poſtea multa & varia miſta ſunt, vt ſuccus cucumeris aſinini, ſuccus ciclaminis, ſuccus lētus radicis althææ, ſeminis lini, fœnugræci, puluis thamariſci, nucis vnguentariæ, iridis illyricæ, aſplenij, corticum radicis capparorum, & adiectis oleis capparorum, liliaceo, irino,

irino, cera, bdellio, & galbano, ac pinguedinibus, medullis & adipibus variis vnguentum mirum parabatur, quo diu vſus eſt, & hoc in caſu multũ valet. At morbi ſucceſſu, lienaris ſiue ſplenetica dicta vena intra anularẽ & minimum digitũ obrepens, ſecta fuit, & ſanguis pro ratione extractus, & in dies melius habebat: hoc vno ante oculos habito, quòd hic natura biliosus, & nigelli coloris erat, paratus in febrim, vel defacili labi, qua de cauſa, medicamenta lenia illi dabamus, immo per interualla ſaccharũ borraginaceũ illi concedebamus, demũ acredine humoris egeſti, hæmorrhoides apertæ ſunt, ex quibus ſanguis paucus fluxit. Cæterum vt ab earũ dolore liber maneret, veluti à morbo ipſo, hirudines duas illis admouendas curauimus, quæ ſectæ eo à me edocto modo, multũ ſanguinis ſuxerunt, & ſic à dolore, veluti ab ictero ipſo, intra duos menſes ſanatus eſt, in quibus non rarò, noſtro conſilio, dulcis aquæ balneo vtebatur.

Curatio ſeptuageſima, in qua agitur de pleuritide, duplici cũ tertiana, quã vtero gerẽs mulier, paſſa eſt.

VXor nobilis viri Guedelliæ Yahiæ, mulier optima prædita temperatura, annos nata quatuor supra triginta, quum vtero gereret, sexto suæ gestationis mense, pleuritide correpta fuit sæua, occupabat nanque superiores costas dolor, qui ad claui culam ascendebat, continuo nanque serrino pulsu febriebat, qua cũ febri continua, tertiana etiam dupla affligebatur, difficulter respirabat, & valenter tussiebat, tussi quidem humida; excreabat autem cruentum parum, multo cum albido. Cœpit autem morbus hic die Lunæ mensis Aprilis, vesperi. Ad quam accitus ego, die Mercurij vesperi, & omnia considerans ac iuste perpendens, veluti per mulieres actitata (sacculum nanque ex furfuribus, sale admisto, dolenti loco admouerant, & syrupum violaceum per interualla illi dabant) illico venam ex axillari dextra respiciente dolorem secare feci, & sanguinem ad vncias sex extrahere, qui sane sanguis ingentem præ se ferebat corruptionem, præsertim secunda pelvicula collectus: vnde ea nocte, ab iniecto clysteris, fæcibus excretis, iterum ex eodem foramine, sanguinis

mis

missionem repetere deliberaueră, cæterum, cum assistentes in crastinum opus reiicerent, adquieuimus. Sequẽti igitur die extractus fuit sanguis, prout decreueramus, pondere septem vnciarũ & nũc rectius habere visa est. At sequenti nocte Luna Soli cũ opponeretur, anxie tulit, & paroxysmorum ingens fuit confusio, adeo vt die Veneris, & Sabbati, mannã aluum laxantem, quam illi bibẽdam dare decreueramus, nunquã potuerimus. Erat nanque tunc lotium crassum, rubrum, & apprime turbidum, sed ægrotans liberalius respirabat, & dolor non ita sæue cruciabat, indicia sane optima, & maxima, vnde sequẽti nocte, ea hora, qua paroxysmus inuadere solebat, non inuasit, immo quieta mansit, & dulces somni totam noctẽ eam tenuerunt, ob quæ, in aurora non ita vt antea angebatur, sed & paroxysmus, qui quarta diei hora, eã affligere solebat, non venit: cũ iis tamen febris continua instabat, & tũc aluus vt antea clysteri ex a-tramẽto cassiæ Aegyptiacæ exonerata fuit, & ius pullæ mistũ ptisanæ sorbebat, & syrupum violaceum mistũ aquæ hordei per interualla pitissabat. nã per

se solũ syrupum, in bilem verti in ventriculo, ipsa non absque ratione firmabat: demum septimo die, ea hora, in qua paroxysmus eam inuadere solebat, hoc est, quarta diei hora, sudore copiosissimo vniuersum eius irrigari cœpit corpus, quem per quatuor tulit horas, à quo libera, & immunis ex dolore & febri euasit.

SCHOLIA.

Vesperi septimi diei, post habitam crisim exactam, & completam, quum ita iam recte valeret mulier hæc, & propositum illi esset ab aßistentibus, de cœna, Medicus collega meus aßistens, betam coctam oxelæo, mica salis adiecta, edendam proposuit. ea nanque & aluum laxari, & multa sequi bona, quũ optimi ipsa esset succi, contendebat. Ego vero superueniens, betam non perinde mihi arridere, sed eius loco, ius pullæ dandum esse, libere pronunciaui, & eo magis, quia Diuus Hippocrates, libris de Ratione victus, in morb. acutis, iubet biduum post crisim, vt antea cibentur ægrotantes, vt latius hac in Centuria explano. At mulieres cum betam iam coxissent, & ægrotans eam petisset, illi prius quàm cætera edendam eam obtulerũt, sed quo successu, audite. ea nocte illico nobilis hæc mulier in febrim ventris cum dolore recidit,

cidit, & bis egeßit, & in aurora iterum illi aluus mota est, & humorem viridem quendam excreuit: quæ omnia ex beta euenisse, mihi dubium non erat. ægrotantis nanq; huius vẽtriculus imbecillus erat, vt cætera quoq; membra esse quisq; doctus, & qui artis praxim exercet, nouit. Vnde non admodum creditu difficile erat, betam in huius ventriculo genituram bilem, præcipue prassinam & viridem, vt ex dogmatis Galeni elicitur, lib. 2. de temp. cum dicat, Quibus in ventriculo bilis illa gignitur, quæ porri colorem imitatur, debet omnino his cibus fuisse non panis, non suilla caro, similé ve aliquid, sed necessariò aliquid quod his calidius fuit, neq; id boni succi. Sed quid id sit, tametsi Galenus hoc in libro subticeat, libro tamen 2. prædictionum, enarratione 39. literis mandauit, quum prædictæ bilis porraceæ generationẽ inuestiget, & ita inquit, Constat vt hæc sæpenumero in ventriculo gignatur, propter quorundã cruditatem esculentorum, aut olerum, qualia, beta, cæpa, braßica, & similia sunt. ex quib9 verbis satis constat, bilem porri virorem referentem, ex beta, siculo olere dicta, potißimũ gigni, præcipue in huius ægrotantis ventriculo imbecilli facto. Iis adde quod Galenus lib. 2. de facul. natur. eo loco, vbi Erasistratum confutat, credentem consideratione

generationis humoris nihil ad medicinam pertinere ait, betam, bilem multam continere, ob quæ forte, libro Artis curatiuæ ad Glauc. in tertianæ exquisitæ curatione, inter atriplices, blitum, & lapathum betæ nõ meminit neque eam ausus est admittere. Habet nanque beta, vt ipse Gal. tradit libro de facult. simpl med. multum facultatis nitrosæ; ob quam, Simeon Selhi, calidam & siccam tertio ordine betam esse, astruere non est veritus. Auicenna vero dissimilium partium cum Hippocrate lib. 1. de diæta, eam facit. At Oribasius, ne tantus error in eius operibus Latinis, per doctissimum Rasarium medicum factis, deinceps legatur, betam calidam dicit, & eius succum inter acria & bene calida, quæ per nares educunt medicamenta, enumerat, vnde satis percipitur, quãta inaduertentia, lib. 2. sui compendij, capite octauo in quo, quæ secundi sint ordinis refrigerantium, recensentur, pro blito, beta legatur. & quod ita sit, patet ex capite 21. libro 14. suorum collectaneorum, vbi idem caput repetit, & res quæ refrigerant 2. ordine describit, inter quas, blitum connumerat, & non betam. Sed ne quis me de mendacio accuset, audi Oribasius capite octauo, citati voluminis compendij, quũ quæ secundi sint ordinis refrigerantium descri

describat, ita progreditur. Acacia lota, plātago, beta, galla immatura, & cætera. Quæ verba prædicto à nobis. 4. libro suorum collectaneorum, ipse describens, ita ait, Acacia lota, plātago eiusque fructus, blitum, galla immatura, & cætera, vt liquido euadat pro blito descripto in hoc loco, falso beta in compendio annumerata sit, quum beta apud graues hos viros, calida sit. Sed non deerit forte ex iis qui indiscrete quouis in morbo, cuicunque ægrotanti betam porrigūt, aliquis qui in me debacchetur, dicens, nostra hucusque dicta, vana & cassa esse, cum Galenus dicat, betam coctam nitrositatem omnē exuere, id quod nos fatemur quoque: corpus nanque betæ in coctura nitrositatem omnem ita amittit, vt super phlegmonas, vel Galeno teste, iuste poni poßit. At licet beta in coctura nitrosam facultatem amiserit, non propterea eius ius ab ea spoliatum manet, immo eam retinere omnes fateri debent, quum noscant, ea mediante apprime soluere. Non est igitur, vt rē cōcludamus, dāda beta, vbi febris biliosa viget, veluti neq; vbi de facili in bilē prasinā verti poßit, vbi tamen iocinoris aut lienis obstructiones vigēt, beta summopere cōducit, præcipue ei⁹ iusculū, aut succus (ita enim Hip. li. 2. de diæta ait) betæ succus quidem aluū monet, ipsum autē olus comestū sistit, hinc

enim Paulus lib. 1. suæ medicinæ, cap. 4. dicit, Beta vi abstersoria ventrem subducit, eóque stomachum largius comesta erodit, iecoris, lieníſque meatus aperit. Nam vbi morbus vario constat humore, hoc est, pituita & bile, vt tertiana nõ exquisita, hæmitritheus, ac huiusmodi alij, in quibus præcipue meatus sunt obstructi, & ægri forte effrenati, multa appetentes, tunc beta libere comedenda est, pauca tamen quantitate, quia ventriculo obest, parum nanque nutrit, & medicea est, vt Auicenna fen. 4. libri primi, ex Galeno lib. 8. Methodi medendi, cap. 2. dixit. Est nãque beta ex genere alimenti, quod cum multum quantitate sit, parum tamen nutrit, vt cætera sunt olera, & fructus, præcipue subcaniculares dicti, de quibus Diuus senex lib. 6. de vulgar. morb. parte quinta, aphor. 21. loquutus est, cum dixit, Cibi imbecilliores breuem vitam habent. Id quod eius diligentissimus fidißimúſve enarrator Gal. interpretatur, subdens: Imbecillis cibus non alius intelligi potest, nisi parũ alimenti corpori tribuat. Istius modi sunt olera, & fructus plurimi, hi nanque (ait ipse) breuem vitam habent, hoc est. ea natura sunt, vt ipsis vescentes breuis vitæ reddant, quum celerrime vacuentur è corpore. Cæterum Galenus citato à nobis libro, Meth. med. 8. cum cibaria conuenien-

tia picrocholis describat, & iis forte ephemera correptis, olera omnia abdicat, quia exiguum quod optimi sit succi in se contineant, multũ vero quod inutile: & vt hæc ipsis interdicit, ita ea quoque quæ multum nutrire solent, vt panem purum, oua recentia, carnes, & alicam, & medium quoddam inter hæc, concedit, hoc est, ptisanã, quam farris cremori lib. 4. de sanitate tuenda, similem facere videtur: & meritò sanè, cùm Græciæ etiam hodie farra ex hordeo parantur. Vt receptui igitur canamus, beta non ita paßim, & sæpe vt multi faciũt, ægrotis elargienda est, quũ multum bilis in se cõtineat, & praßinam bilem in ventriculo gignat, cui etiam largius ac liberalius comesta aduersatur. Thadeus Florentinus inauratus vir ille, tantum betæ tribuebat, & tam frequenter eam ægrotis suis dabat, & in vsu frequenti habebat, vt non veritus sit betam, siue (vt ille) siclam, à Galeni enarratione 39. supra à nobis citata, è lib. 1. præsagiorum eliminare. Sed quàm cordatè, verecũdor mugire, præsertim contra hominẽ, qui non solùm quinquagenos nummos aureos pro mercede singulis diebus, accipiebat, sed centenos à Pontifice Romano, aliquando extorsit. Cætera verò de beta, varia & multa consultò prætereo, prædictis cõtentus, vt quæ instituto nostro tantũ deseruiãt. Dicitur ta-

men beta, vt suprà memini, Siculum olus, quia prosperè in Sicilia nascatur. M a tamē sententia, nullibi hodie beta procerius crescit, quam apud Memphim Aegyptiorum populosissimam ciuitatem, vt eam orbis compendium multi non veriti sint appellare.

Curatio septuagesima prima, in qua agitur de ingesta carica venenata, & symptomatis inde obortis.

IVuenis Germanus, secunda mensa caricas cum comederet, forte in earum vna intensissimum amarorem, aut vt ipse aiebat, mortem ipsam, persensit, qua de causa ex ore illico eam reiecit. Cæterum, hic paulo post, à cholera morbo correptus fuit: supra nāq;, & infra, omnia tā tūc comesta, quàm varia alia euomuit, & egessit, sed quo angore, quáve corporis turbatione, & animi angustiis, vos ipsi putate. At ille cū illico ei multa & varia remedia fuissēt exhibita, rectius habuit: vnde contempto morbo, balneum intrauit, ex quo primò male sensit, & vniuersum eius os vlceribus fœdissimis coinquinatum fuit. Ad quem accersitus ego, veneno male affectū hunc comperio, sed quonam, anceps eram: testabantur nanque

mulieres; caricæ illius alteram partem, quam è manu reiecerat, nigerrimam videri; & vt ego puto, ab aliquo animalculo venenoso infectam. fieri nãque poterat, intra caricam, viperam venenum suum ex ore eiaculasse, aut araneam, aut phalangium, aut animalculum aliquod, huiusce modi in eadem nidificasse. Sed vtcũque res habeat, ex venenata carica Germanus hic infectus fuit, sed qua sæuitie, quóve lancin natu, audistis: præsertim, quod adnotandum duximus, à prãdio, qua in hora, raro infici solet veneno corpus, & non nisi ingenti de causa corripitur, & superatur. Nostis enim circulatores, & nugiuendulos, theriacas suas in foris, & plateis publice venditantes, præmunitis eorum stomachis oleo, rebus lubricantibus, & pinguibus ac oleosis, coram omnibus, arsenicum & alia toxica ingerere, deuoraréve, quę postea clam euocato vomitu facili, remittunt, & absque noxa vlla incolumes manent. Hic igitur, vt paucis rem concludam, eius recollectis viribus, iure maluæ, & lacte ex decocto caricarum, ac butyro sæpe ebibito, sanus euasit: porrò oris vlcerationes ex vnguento

ægyptiaco, & alumine vulgari, prout ſolent tractari perdifficiles aphthæ curatæ ſunt. Nam & clyſteres huic iniecti ſunt, ex lacte & rebus vnctuoſis, veluti ex caſſia Aegyptiaca, quibus omnibus, intra viginti dies ſanatus eſt.

SCHOLIA.

Non igitur deinceps integras in buccam mittito caricas, ſed eas per mediũ primò ſecato, vt maiores noſtri, hos & ſimiles euentus timentes, non inſulſe commendarunt: appellamus autem caricas, ficus aridas.

Curatio ſeptuageſima ſecũda, in qua agitur de febre interficiente.

VIr 60. annos natus febri laborabat continua, ad quam vocatus ego, eũ male habere deprehendi. Nam pulſum intermittentem hic habebat, ſingulis nãque quinque pulſationibus, arteria ſtabat: ſed hoc forte non ita ingens malum erat, præſertim in homine ſene, vt aliàs diximus, niſi ſecũdum hoc coniunctum haberet: à longinquo nanque hic multum fœtebat, corporis ingentem corruptionem putrefactionémve præ ſe ferens nota. Vnde non diu vixit, ſed à præſagio habito, intra biduum diem ſuum obiit.

SCHOLIA.

Aegrotantis fœtor, siue teter & horrendus odor non contemnenda nota est pro præsagio habendo de ipsius propinquo obitu, præsertim scintillante peste, vt cum hæc euenere, Thessalonicæ vagabatur. Per contagium autem fera hæc bestia intrauit, cælo temperato stante: contigere autem hæc paucos dies, post Vergiliarũ, siue Pleiadum ortum, anni 1559.

Curatio septuagesimatertia, in qua agitur de Vitiligine leuce dicta, quæ Arabis, Alboras vocatur.

CHiocler iuuenis natus annos tres supra viginti, quum recte valeat, & corporis sui functiones omnes exacte exerceat, eius tamen thoracem albidis quibusdam maculis vitiatum habet, id quod ægre fert, præsertim cum ab aliis acceperit cutis hoc vitium si contingat veterascere, in peius labi, & nullam postea recipere curationẽ. Cuius curam suscipiens ego, noto cutis hoc vitium, alterã vitiliginis speciem esse, quam λεύκην Græci appellitare solent, quæ etsi coloris ad albidius mutatio sit, non tamen cutis tantum, sed etiam carnis subsistentis affectio est, vnde in iis albidis notis, pili cani, & lanu

lanugini cuidam similes oriri solent, prout in iuuene isto cernuntur, solet nanque mala hæc affectio oriri ob facultatis assimilatricis errorem, vt latius in scholio dicemus: quæ an curationem admittat, nec ne, ita primò experior: digitis compressa leuce, ac acu puncta leuiter cute, si sanguis fluit, salutis spes est, si verò lactea humiditas, medicinæ locus non est. In hoc verò iuuene, sanguis comparuit, vnde sanum futurum prædixi: id quod paucis medicamentis remedijs, sive exiguis, intra breue tempus obtinuimus. Proposita nanque victus ratione extenuandi & incidendi facultatem habente, pharmacum leue pituitam respiciens, primò illi obtulimus, postea verò apozemata ex hyssopo, origano, pulegio, stœchade, calamētho, & semine fœniculi, apij, anisi, & similibus glutinosos & crassos humores attenuantibus & incidentibus, composita bibenda dedimus, quibus postea elapsis octo diebus, ac repurgato corpore, per catapotia prædictos humores purgantia, polypodium, & cnicum siue carthamum, & chamædrim, & chamæpithim, & valentiora medicaméta apozematis adieci

iecimus. Tunc vero corpore exacte mundo facto, ad topica remedia nos diuertimus, quæ etsi varia & potentissima vtpote cutem exulcerantia authores describant: ego tamen iis paucis opus confeci, & ęgrotus intra mensem firmata valetudine vsus est. Primò viridi ficus folio locus male affectus optime frictus, ex aceto acerrimo in quo capparum, & draguntij recentes radices inferbuerant, fouebatur, qui rubicundus admodum euadebat, vt ægrotus ipse non raro contorqueretur, nec vnquam tamen particula aliqua exulcerata fuit, sed vt vesicationes fugeremus, aliquando vno vel altero die, remediorum applicationem interponebamus, quibus facillimis voti compotes fuimus, neque calce, aut cantharidibus, aut ex eis confecto vnguento, veluti neque aliis variis exulcerandi vim habentibus, vsi sumus: quibus medici vitium hoc cutaneum curare promittunt, non aduertentes hominem curare, nõ vero excoriatum bubulum tergus.

SCHOLIA.

Vitiligo, cutis est vitium, cuius duæ habentur species, quarum altera leuce, id est, alba

vitiligo dicitur, & re vera, aliud nihil est, quàm quædam coloris in candidiorem mutatio, quæ non solum cutem sed carnem etiam vitiat, vnde in ea pili albi & lanugini similes enascuntur. Dicitur autem morbus hic Arabice Alboras. Secunda autem species Alphos appellatur, Arabis vero Morphea, quæ & duplex habetur, alba & nigra, cutis scilicet vitium, carnem non inficiens: vnde in hac neque pili albi lanugini similes, neque lactea humiditas vnquã cernitur: & vt in vniuersum dixerimus, hæc facilior curatu leuce est. Aduerte tamen, quod in alphis siue morphea, squamulæ quædam cutij infixæ apparent, quæ ipsam subasperam cutem reddunt, nõ continuam, sed quasi guttis quibusdam dispersis, affectam, alba, à pituita, nigra vero ab atra bile, ortum habet. Cæterũ leuce, vt Galeno placet libro tertio de symp. causis, cap. 5. à viscido, glutinosoq; sanguine fit, à quo generationis modo, alphi non decedunt, leuius tamen alphi afficiũt, & causam quia leuiorem habent, cutis superficiem tantũ occupãt, in quib⁹ veluti & leuce, facultas aßimilatrix errat, quemadmodũ in enasarca hydropis quadam specie, agglutinatrix quoq; adhærens dicta, vt huius rei testis est Gal. li. 1. de fac. nat. vt autẽ nutritio fiat vera, primo apponatur nutrimentũ particulæ

oportet,

oportet, dein agglutinetur. Siue adhærescat, tertio tandem & vltimo, aßimiletur opus est.

Curatio 74. in qua agitur de erysipelate phlegmonoso nares occupãte, & de alio puro digitũ infestante.

HVius frater iuuenis natus annos vigintiquinque, tẽperatura sanguineus, erysipelate phlegmonoso nasum occupante laborabat, parum febriebat, sed ingẽti rubore, nares, oculi, & genæ ipsæ tumebãt, vt inflammatio erysipelati coniuncta potius dici mereatur, quàm erysipelas phlegmonosum: pro qua curãda, parca proposita victus ratione, refrigerãdi vim habente, illico ab excretis per clysterem ex aluo fęcibus, sanguinis libram integram ex brachij humeraria vena demendam curauimus, & loco affecto succos plantaginis, solani, & semperuiui exiguo rosaceo aceto expressos, ac linteolis exceptos, admouere: admonendo tamen, ne linteola exsiccari permittãtur, sed sępe imbuta succis, ac intincta applicẽtur; vesperi vero cum perinde haberet, & tumescendo lęuam partem potius occupare videretur, ex sinistra humeraria æqua sanguinis

portio extracta eſt, tūc vero eodē perſeuerante topico remedio, & ebibitis ſyrupis, roſaceo, violaceo, myxtis intybi & portulacæ deſtillaticiis, per catapotia bilem educentia, purgatus eſt, & recte valuit. Nec enim opus fuit, refrigerantibus poſtea diſcutientia miſcere remedia. Iſaachus vero Ezra, huius cognatus, natione Germanus, eodem eryſipelate phlegmonide nares occupante correptus fuit, qui ſimili modo curatus fuit, & poſtea clauſa fuit curatio, aqua furfurum, qua locus læſus fouebatur, & pauculo vnguento roſaceo inungebatur. ſimili modo ſanatus eſt iuuenis Calaber, qui & ipſe in naribus eryſipelas inflammationis particeps paſſus tunc eſt, vt verum Auicennam dixiſſe noſcamus, cum dixerit, eryſipelas ſæpe nares infeſtare. Porro Cadaneta vir bilioſus natura, in digito manus medio, purum eryſipelas (ſpinam vocat Auicenna) habebat, qui cū iā elapſo vigeſimo dię ad me veniret, illico ſcarificato digito, duæ ſanguiſugæ applicitæ ſunt, multum ſanguinis extrahentes, inferiori autem parte ſectæ erant, poſtea vero emplaſtro ex duabus farinæ hordei partibus, & altera

ra chamæmeli composito, supra addito breui fuit sanus.

SCHOLIA.

Erysipelas phlegmonosum, siue phlegmon particeps erysipelatis, si cōtigerit laxas partes, hoc est, adenas infestare, Galeno authore, lib. 2. artis curat. ad Glauc. phygetlon particulari nomine appellabitur: ita enim ille cap. 1. prædicti libri ait. Sunt enim bubō, phyma, atq; phygetlon, partium laxarum (quas adenas vocant) passiones, bubon quidē inflammatio, phyma autem quod statim augetur, atq; ad suppurationem festinat, phygetlon autem est id quod erysipelas particeps inflāmationis, aut inflammatio erysipelatis nominatur. Cæterum purū erysipelas ita curauimus tractauimúsve, quia vigesimus agebatur iam ab eius ortu dies, item quia in digito, hoc est, extrema manus parte, quibus adde, membri nonnullam liuiditatem.

Curatio septuagesimaquinta, in qua agitur de febre octauana, lōgum tempus perdurante.

Athias adolescens temperatura sanguineus, inchoante hyeme, febri correptus est octauana, quę ad medium veris vsque perdurauit, non quidem obscuris, aut absconditis paro-

xyſmis, ſed euidentibus, & ſatis manifeſtis circuitibus; ſingulis namq; octo diebus adoleſcens hic horret, horrore quidem horam perdurante vnam, exinde ſubſequitur febris quindecim fere horas eum affligens, ſed poſt ita recte valet, ac ſi nihil mali paſſus eſſet, immo munia ſua omnia illico exacte conficit; artem autem textricem exercet. Cæterum incipiebat paroxyſmus ante lucem ſabbati, perdurabátq; totum fere diem. qua de re, hæſitare cœpi, an ob errorē aliquem commiſſum ab adoleſcente, in ea nocte, præcipue in cibo, & potu, febris hæc veniret: ſed cū experior, nihil tale eſſe deprehendo. Solent nanque Hebræi, præcipue artifices nocte ſabbato dicata, maiori otio vacantes, liberalius cibari, ſed vt dixi, adoleſcens hic, in hoc non delinquebat, immo certus fui, eum noctem hanc continuo abſque cibo & potu tranſigere. Eueniebat igitur febris, vt huius generis aliæ ab humore melancholico, pauco, ſed bene craſſo, vt in ſcholio apparebit, pro quo abigendo, & ſanitate huius iuuenis recuperanda, cum multa concinne, & ornate data ſint medicamenta, ſanatus eſt.

SCHO

SCHOLIA.

Quintanæ, sextanæ, septimanæ, octauanæ, & nonanæ, Hippocrates bonus senex ille, libris epid. & prorrheticis, veluti sexcẽtis aliis locis meminit, Gal. vero nullũ horum circuituum se vidisse, vltra quatriduanum, lib 1. de diff. febr. cap. 5. testatur, nos vero non solũ hos, sed annuos circuitus obseruatos hucusque habemus. Virum quendam nouimus, qui singulis annis, eo die, quo in lucẽ exiuit, paroxysmo euidente satis, corripiebatur, reliquo vero in tempore recte valebat: immo adolescens, de quo curatio nostra agit, non solum præsenti hoc anno, hæc dicta passus est sed elapso anno, etiã eodem tempore omnia similia habuit. Cæterum, sextana, septena, octauana, longæ natura sua sunt, sed nonana cæteris longior: omnes tamen salubres, & minime lethales; Quintana vero cæteris periculosior est, & magis mortifera: Nã ante phthisim, & iã phthisicis superueniẽs, interficit, vt meminit Diuus Hipp. lib. 1. Epid. harũ vero causam, melancholicum succum esse diximus, & vt Auicennæ placet, quantitate exiguum, sed substantia craßiorem eo, ex quo quartana fieri soleat, vnde præter quatuor cõmunes humores, nouos excogitare opus nõ est, vt fen prima, libri quarti, capite rei huic faciente, sapienter dixit.

Curatio 76. in qua agitur de abscessu iecur inficiente.

PRædurum abscessum super iecur extra prominentem patiebatur Calaber, vir boni habitus, annos natus sexaginta, quem medicamẽtorum variorum emollientium vsu & beneficio, chirurgus ad suppurationẽ trahere totis viribus conabatur. Cæterum ad hunc cũ vocor, eum lectulo grauiter decũbentẽ inuenio, febriebat tũc, & vix ad latus mouebatur, conspecto tandem abscessu, & digitis tacto puris non exiguam quantitatem, cum longo artis vsu exercitióque, tum gratia, beneficióque, à natura ad id mihi concessis, subtus latitare deprehẽdo, vnde subito accersito chirurgo, candente ferramento decliuiori in loco, eum aperire feci, ex quo puris non adeo albi, ingens quantitas confestim exiuit, habito à nobis virium tenore, & reliquis ad id facientibus. Intromissa itaque turũda, toto cõfuso ouo intincta, & exercita postea curatione, hoc est, digesta vt aiũt materia, & absterſa plaga, etiam syringe, siue syphone iniectis lauacris, & suprapoſito vnguento basilico

lico minori, vel albo, aut ex tutia confecto, prout tēpus, & ratio postulabāt, ita res subsequuta est: cum nanque abscessus discissus fuit, paucas post horas homo hic in singultū venit: indicium prout assistentes putabant, pessimum, & lethale, & re vera, singultus hic læsionē in concaua iecinoris parte præcipue attestatur, vt doctè Auicenna prosequitur fen 14. libri tertij, capite de notis apostematum hepatis in genere, & nos ex Galeno sæpe iis in Cēturiis meminimus: non inde tamen argumentum præsagiendi de huius obitu sumpsimus, tametsi nonnullos dies singultus hic eum infestauerit. Sed nouam hanc alia peior comitabatur, ventris scilicet fluxus. pro quibus domandis symptomatis cataplasma iecur roborans superponi iussi, ex palmulis, rosis, chamæmelo, & absynthij coma, & tunc vlcus ter in die curabatur, & rectius habebat: ex eo nanq; puris multum effluebat. Sed præter cataplasma iecori appositum, stomachus, siue os ventriculi nardino fouebatur oleo, & victus huic, tenuis satis, vt ptisana admista pulli decocto, veluti ex oryzæ polline pulticula offerebatur. Memi-

niſtis enim ex Galeno, me non ſemel dixiſſe, correptos oris vẽtriculi, & iocinoris inflammatione, parcius cibari debere, quàm qui pectoris inflammationibus afflicti ſunt: hoc etenim ordine ægrotus hic optime habuit: vlceris tamen emiſſarium orificiúmve apertũ illi ſemper manſit. Fieri etenim nunquam potuit, vt conſolidationem reciperet. Sed hæc forte parui momenti res eſt, cùm hic omnia munia ſua exacte & concinne conficiat, & nihil doleat, ſed valide & proſpere valeat, & melius fortè quàm prius, cùm in morbum incideret.

SCHOLIA.

Abſceſſus hic ad latus dextrum ſupra iecoris membranam iacebat, qui eius præcipue cauas partes obſidebat, vt ſingultus, & egeſtiones atteſtabantur, ad hæc ſanies ab vlcere aliquando exiens ſanguinolenta, cruentáve, iecur ipſum referẽs, vt tumorem ingentẽ extra prominentem, & hepar ipſum cõprimentem, & lancinãtem prætercam: leuiori igitur manu, cãdente ferramẽto vſtio illa facta fuit, de qua re Hippocrates Diuinus, lib. 7. apho. 45. dixit, quorum hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadunt: in tunica enim his pus continetur. ſi

verò

verò qualis amurca fluat, pereunt: tũc enim vt Gal. in enarratione ait, iecoris ſubſtantia maculata eſt.

Curatio ſeptuageſima ſeptima, in qua agitur de laborante in iecore abſceſſu, & exanimato, mortuóve, quia extra cubile egeſtũ ſurgeret.

FIlius illius qui ex Malacha Indiæ vltima quadam prouincia ad nos redierat, iuuenis triginta annorũ, temperaturæ ſatis exuſtę, iecinoris inflammationem patiebatur, ad hæc febrim continuam, ſingultum, bilis praſſinæ vomitum, faſtidium, & bilis flauæ per vniuerſum corpus effuſionem: quibus omnibus alui fluxus ſuperuenit, indicium lethale & mortiferum; qua de cauſa imbecillis factus, conſultum fuit ne extra lectum egeſtum ſurgeret, ille vero non obediẽs ſupra ſcaphium ſedens, exanimatus obiit; forte autẽ euaſerat, ni infortunium hoc illi ſuperueniſſet, vt nonnullis iam quoque eueniſſe Galenus memoriæ commẽdauit. porro hic in tantum malum deuenit, forte ob medici qui eius curam habebat, ſegnitiem: ſanguinis nanque miſſionem in totum præteriuit.

ficultatem, necessum erat, illico vomebat: quæ omnia mihi satis attestabantur, hanc in pulmonibus inflammationem pati, & eam quidem erysipelatis naturam resipientem, pulsus tunc vtcunque constabant, & lotium rubrum substantia mediocre erat. Quibus omnibus æquè libratis, illico illi ex interna cubiti vena dextra sanguinem ad vncias quinq; demere iussi, à qua sanguinis missione illi aluus citata est, & sæpe & multa, variáque egerebat. Sed cum nihil gustaret, & si gustaret, stomachus non retinebat, cruciabar, & quibus remediis curari deberet inquirebam: ridiculosum autem erat vẽtriculo occurrere, tametsi ipse non recte haberet. Cum igitur sic anxius essem, in mentem venit, hãc euasuram, si modò gelu in ore assiduo teneat, quod ex continuo & paulatim excolet, distillétve, quo remedio, tantus focus, ignísve vrens intra paucos dies extinctus fuit, paucis topicis siue localibus applicitis remediis, ita vt nunc basilicè valeat.

Curatio octuagesima, in qua agitur de lippitudine ophthalmia dicta, epidemiali.

Vigen

VIgente diuite autumno, ſatis temperato 1560. magna pars populi ophthalmia lippitudine dicta, oppreſſa fuit, pro qua curanda, raro medici acterſebantur, etiam ſi difficilis eſſet: ita enim hominibus communis iam & familiaris morbus euaſerat, & re vera morbus hic paucis curatur abigitúrve: perdurauit autem lues hæc vnum vel alterum menſem. Sed hæc ſcriptis damus, vt noſcatis morbum hunc populariter vagari, veluti alios, aliis in temporibus. Cæterum ſi qui remediis ſubiiciebãtur, habitis forte primo vacuationibus vniuerſalibus, iis topicis vtebantur. Oui aquato roſarum ſtillatitia mixto, & ſæpe linteo applicito, vel temporis ſucceſſu, decocto fœnugræci, tantopere à Galeno laudato, vel hoc alio potentiori Rec. ſacchari candi, partes tres, ſarcocolæ, partes duas, viridis æris, partem ſextam, omnia in tenuiſſimum pollinem redigantur, & oui aquato excipiantur, & roſacea paretur collyrium, & vtatur. Porrò Ioſephus Chriſpinus, nigelli coloris vir, poſt ſanguinem ex brachio extractũ, veluti per cucurbitulas ſcapulis admotas, collyrium album Raſis, ſuo

exig

exiguo opio concinnatum oculis admouit, & peius habuit, forte quia collyrium acutas & ignis modo vrenteis lachrymas retinuit, concarcerauitve, sed illico deposito collyrio, carnis vaccinæ frustulis vtebatur, quibus oculos multum refrigerari aiebat, sed re vera, purgato corpore, breui sanitatem obtinuit, quemadmodum Abrahamus Almulius Andrinopolitanus, & alij plures, ex hoc eodem morbo.

SCHOLIA.

In mittendo sanguine ex venis, talis seruari debet ordo: In morbis capitis, & ceruicis, humeraria incidenda est vena, à qua oculorum dolores vehementes mirum in modū sedantur, si modo in cubito e directo secetur, vt memoriæ cōmendauit Gal. lib. 4. de anatom. administr. & Oribasius lib. 1. sui compendij, cap. 10. & Paul. lib. suæ med. 6. cap. 40. interior autem vena basilica dicta, secta vtilis est ijs quorū partes, quæ infra collum sunt, patiuntur: media autem vena, hoc est, composita ex cephalica & basilica, in paucis reperta, ad superiores, & inferiores est accommodata: Quæ vero in pedibus sunt venæ morbis opitulantur ijs, qui à renibus & vmbilico imas partes obsidēt: sed hæc plenius ex libris huic negotio dicatis condisces.

Curatio

Curatio octuagesimaprima, in qua agitur de vertigine, hoc rigido hyberno, multos affligente, simúlque de spacelismo.

HAc rigida, niuosa, & sæua hyeme, anni 1560. plures de vertigine conqueruntur, quia nonnulli eam noctu, cum in cubili voluuntur, persentiunt, vt Ararinus pharmacopola, Ezra Vicinius, & alij plures: sed multi alij, quum lecto surgunt, in aurora magis in eam incidunt, ex quibus nonnulli cadunt, & tãquam apopletici manent, vt Mordohai Moschus, qui cum è lecto surgeret, omnia circumrotari illi videbantur & apopletico paroxysmo apprehensus fuit, sed cum robustus esset, restitit, & adiutus recte habuit. Ad eum autem veniens sensu & motu priuatum, dentibus cõstrictis inuenio, sed exercitis frictionibus, & vinculis admotis, & aceto ex origano naribus applicito, veluti castoreo, & cuneolis apertis dẽtibus, naphæ aquam tepidam per os iniiciendam curauimus, quibus ad se rediit, & de capitis dolore tunc maxime querebatur, pro quo iuuando tũc, glande vna vel altera melle, & spe-

cieb

ciebus trochiſcorum al aandal compoſita, eius irritata fuit aluus, & ius pullæ pro victu conceſſum; ſequenti vero die cum etiã de capitis dolore conquereretur, & anxie haberet, purgans medicamẽtũ, boli forma illi dedimus, quo recte purgatus eſt, & tunc pileus ex aromatis, & capiti deſeruientibus medicinis cõſitus, inſertus eſt: vt melanthio, nuce moſchata, caryophyllis, cardamomo vtroque, ſtœchade, maiorana, origano, pulegio, & ſimilibus, & ſcapulis cucurbitulæ quatuor ſunt affixæ: per quarum duas, cute ſecta, ſanguis extractus fuit, & tunc per nares decoctum maioranæ adiecto pauculo ſucco cucumeris aſinini, inſpirabat, trahebátve, quo remedio nõ raro ſternutauit, & vt ille aiebat, oculorum lumen clarius euaſit, vltimo vero, conditũ eſt ſtœchade, ſingulis auroris guſtabat, & cinnamomi decoctũ ſuperbibebat, & intra ſex dies ſanatus eſt. Cæterum Iacobus Læuita cum ſimili acceſſione correptus eſſet, illico obiit. At ancilla Iſacchi Erguij, Sarmata, iuuenis temperatura ſanguinea, obeſa, & quæ nunquam forte menſes ſuos viderat, poſt annuam quartanam, à qua

forte

forte iam libera erat, repente capitis intenſiſſimo dolore ingenti cum febre cruciari cœpit, & inde gemendo, & ſtertendo, quaſi mortua ad 24. horas manſit, in fine quarum ſuũ diem obiit, & vt ego coniecto, ſphacelismo apprehenſa, per nares autem & os multa ſanioſa, & virulenta reiecit.

Curatio octuageſimaſecunda, in qua agitur, proponiturve caſus, non contemnendus in pleuritide.

VIrgo annos nata ſexdecim, hoc niuoſo & rigido tempore ſæua pleuritide coſtas dextras ſuperiores cum ipſa clauicula corripiente cruciabatur: ad quam accitus, tertio fortè ægritudinis die, eam grauiter de dolore cõqueri, vt dextrum brachium non moueret, inueni, quo cum agone & infortunio, illi ſui ſoliti & copioſi menſes tunc fluebãt. Cum igitur morbum grauem & periculo plenum dignoſco, pro eo abigendo, vincẽdóve, ſanguinis miſſione indigere ſtatuo, ſed ex quanam parte, hoc opus, hic labor eſt. Phlegmone nanque ſuccingentem coſtas membranam male afficiens, ex interna brachij vena exercendam vacua-

tionem quam ocyssimè postulat; menses vero fluētes, ex saphena potius celebrandam clamant; quia vt Hipp. ait, per eandem viam vacuationem facere debemus, per quã natura indicat; item quia hoc in casu, aliter faciendo, sursum sanguinem euocaremus, & phlegmonem augeremus, & consequēter ad obitum ægrotantē traheremus. Longe enim hic alius est casus, ab eo quem iis in centuriis proposuimus: scilicet, vbi suppressi sunt menses cũ plethora, quo in casu aliquando Paulus, & post eum Auicēna ex brachio primo sanguinem demendum constituunt, in hoc autem præsenti casu, menses fluunt, proinde cum morbus vt audistis, periculosus esset, fixo animo, ex saphena pedis dextri respiciētis dolorem, sanguinis vncias octo demere feci, à quo extracto, menses copiosiores erant, & dolor non ita sæuè cruciabat, sed tanquam stipata manebat, pro qua iuuanda topica remedia applicabantur, & cætera necessaria exercebãtur: porro duobus interiectis diebus, cum forte menses cessarent, & dolor adhuc sæuiret, ex interna cubiti vena eiusdem lateris, vbi erat dolor, sanguis ad vncias sex extra-

ctus

ctus est: à qua sanguinis missione rectius habuit, adeo, vt sequenti die ab epoto atramēto cassiæ Aegyptiacæ decocto pectorali excepto, sana euaserit. quo in tēpore plures, & varij ex pleuritide sanati sunt, vt nepos Azariæ prouincialis, & Sadic lanij vxor, vtero gerēs, quæ post sanguinem ex brachio extractum, in renum & iliorū, ac ventris dolores incidit, & sequenti die puellam quinque mensium deturbauit, abortiuítve, vnde illico recte habuit, & sanata est: sic sacerdos textor, & illi vicinus Iosephus Oef, vir ex mea propagine stirpéve: sic etiā filius Trapezitæ iuuenis sexdecim annorum, & vxor Sabatai, qui pileos conficit, & Nathan Salaphatinus, & Calabra mulier vtero gerens, & piscator: omnes ij, & alij intra decem dies ægrotarunt, & sanati sunt, neq; vnquam aliquis pleuritide affectus, moritur, si modò breui nostro vtatur consilio. Siculus homo, & alij incurati, aut per nos nō tractati, tūc pleuritide affecti diem suū obiere.

Curatio octuagesimatertia, in qua agitur de synocho febre, duplici tertianæ complicata.

HOc eodem tempore Sadich Lanio, iuuenis robustus, vt athletam ipsum dixeris, cũ eius vxor pleuritide laboraret, synocho duplici tertianæ complicato, male afficiebatur: continuo autem febriebat, & singulis diebus, singulam accessionem patiebatur: ex accenso autem sanguine, synochus ortum trahit: cæterum ex subtili ipsius sanguinis parte, bilem dixerim, duplex tertiana quoque facta est, vnde hic & continuam febrim, & duplicem tertianã patiebatur. Cæterum hos variis in corporis locis fieri morbos, vt plura alia, consulto prætereo: erant autem huic pulsus omnibus dimensionibus validi, lotium rubrum, crassum, & fere turbatum, sitis ingens, & capitis dolor, cum quibus sanguinẽ profluentem ex naribus passus erat. quibus omnibus consideratis, illico accersito chirurgo, ex iecoraria vena brachij sanguinis libras duas demere feci, qui quidẽ sanguis admodum corruptus erat, vt vesperi repetita sanguinis missione, aliæ duę librę extractæ sint, & illico absque febri manserit, & tota nocte recte habuerit. Sequenti vero die de more alte

altera tertianarum eum inuaſit breuis, tamen quum per copioſiſſimum ſudorem exoluta fuerit, adeo vt die proximo, cum Aegyptiacæ caſſiæ atramentum ebibit, ab omni morbo ſanus euaſerit: ſolent autem hîc Theſſalonicæ maiori ex parte, ex hac morborum complicatione ægrotantes mori: vt latius dicemus.

Curatio octuageſima quarta, in qua diluitur dubium à Theſſalonicenſibus propoſitum.

EFflagitaſtis à me qua ratione omnes fere qui in pauiculo, pro pauiendis pannis aliquot dies commorantur, cum domũ ſe recipiunt, ægrotant, & moriũtur. Ego vero vt qui non paucos præ manibus hucuſque habui, & tractaui, hanc præcipuam cauſam ſtare, qua ij ægrotant & commoriuntur, putarem: agunt autẽ ij in pauino, quinquaginta milliaribus ab hac Theſſalonicenſi ciuitate in rupibus ſito, ſaluberrimo aere circundato, & aquis multis frigidis & optimis abundante, ob quas recte ij illic valere deberent. Cæterum cùm ij ſint homines optimo pani, recte pinſo & valenter ſubacto,

fermentatóve, & iuste salito assueti; subcineritiis panibus, male subactis, & non fermentatis, illic vescũtur, quos difficulter concoquunt, conficiúntve, & eo magis, cum vini vice, quo vti solent, aquam frigidam bibant, vnde in diarrhœam omnes fere veniunt, quam in bonã partem miseri ij reiiciunt, credentes aquæ beneficio, panem illũ in stomachis concoqui, & distribui: sed res non ita se habet: quũ ob panẽ illum concoctu difficilẽ, & aquam frigidam, ac præ cæteris quia insomnes agunt, hæc illis eueniãt: parum autem ij dormiunt, ob negotium conficiendum: si nanq; somnus longus & profundus illis esset, sufficiens esset panis & aquæ errorem compensare. Tradit nanque Polybus libro de diæta salubri priuatorum somnum altum & profundum emendare rusticorũ errores, vnde cum imbecilles sic ad aliquot dies maneãt, ægrotant, sed præcipue domum cum se recipiũt, quia cum vxoribus coeũt, & variis eduliis se ingurgitãt: sic enim imbeciliores fiũt, & succi in eorũ corporibus putrefiũt, ex quibus sæuissimi morbi gignuntur, & per consequens mors ingreditur. Vt igitur tãtum ma-

lum effugiant, duo agant oportet: primum vt bituminosum panem illũ prætermittant, & panem fermentatum comedant, vel saltem nauticum dictum: secundum, vt dormiant, aut non ita vt solent, vigilent.

Curatio octuagesimaquinta, in qua agitur de bile viridi, & vermibus, ingenti cum febre interficiente.

IN Circulo Basæ, magnæ spei puer, annos natus decem, vt qui ingenio acri, & memoria tenacissima pollebat, & multa & magna legis citabat, morbo laborauerat venenoso, ex quo vt parentes referebant, optime rectéque iam valebat: cæterũ paucis interiectis diebus, ecce puer hic poma prædura, & varia alia pessimi succi edulia ingessit, à quibus illi suborta ardens febris est, vomitu bilis porri, & isatidis virorem referentis, multo, & frequenti, ex quibus angustiabatur, tristabatúrve nimis, & gelidam clamabat continuo. Ad quem accitus ego, omnia ex bile venenum referente, & à pomis genita, euenisse coniecto, qua de re ad irritãdum vomitum, bilémq; viridem euocãdam illam, vomitorio agarico albo & simi-

libus constante, accingor, quo scopum obtinuimus: multa nanque viridia per os vomebat: aluus tamen adeo constricta erat, vt non nisi infusis responderet. Sequenti vero die, cum iam ea quæ per vomitum mittebat, viridia non essent, bolum constantem rhabarbaro, electario à dactylis, semine sanctonico, cum nonnullis myrobalanorum corticibus citrinis illi dedimus, quo multa per inferiora egessit, bilem prædictam referentia, nonnullis cum vermibus præuiuis, & oblongis satis, per superiora vero etiam tunc nonnulla, non admodum tamẽ vt prima viridia, sed ęruginosa, & Zinaria ab Auicenna dicta, vomebat, in quibus viriditas ob nimiam vstionem amittitur, & albedo, siue cineritius color introduci incipit, cum quibus & nonnullos vermes euomuit, quo in tempore nihil præter gelidam gustabat, quam auidissime appetebat. Tertio tandem die, ab eiecto per os oblongo & crasso verme informi, diem suum obiit.

SCHOLIA.

A bile viridi ex pomis genita, alios mori aliàs obseruaui. Cæterum filia Samuelis Asayæ iuuenis, quæ nõ diu primo pepererat, & recte

recte gubernata erat, ex simili morbo febriue, à bile prasina originem trahente, multis cum vermibus obiit. Vocatus autem ipse octauo ægritudinis die, illico deploratam eam reliqui, tametsi optime & expedite loqueretur, vt nihil mali pati assistentes crederent: obiit autem sequenti nocte, ingenti cum dolore ventris & inexplebili siti. Euadũt tamen aliquando ij, si ab initio venenosa hæc materia purgatur, vacuatúrve. LANDVS. Si verum est quod bilis prasina veneni naturam sapit, quomodo cum ea vermes tam sæpe complicantur, reperiuntúrve. AMATVS. Rectè ò Lande, proponis, vt qui à pituita, & corruptis putidísve succis, vermes gigni, cum medicis obseruatũ habes: cæterum contingit non raro prædictis cum succis, à quibus vermes gignũtur, bilem prasinam venenosam reperiri, vel saltem misceri, vnde & vermes & bilis prasina non raro simul foras prodeũt, aut per medicamenta detruduntur. LANDVS. Ob variam igitur humorum miscellam hoc euenire, si recte teneo, ais. AMATVS. Ita vulgares aiunt medici, sed ego tibi longe pulchrius, & magis veridicum ad præsens respõsum dabo, & forte ex Dioscoridis & Galeni decerptum decretis. LANDVS. Hoc audire pergratum mihi erit, vt cum dabitur occasio, de iis disserere noscam. AMATVS. Al-

tius hæc repetenda erant, sed pro summa hic habeto. à pomis, peponibus, cucumeribus, beta, & huiusmodi aliis fructibus, & oleribus, in ventriculo non coctis, bilis praßina gigni solet, quæ pituitæ naturam sapit, & imitatur. Porrò si fructus eos aut olera in totũ ipso in ventriculo contingat corrumpi, tunc tantum abest, vt pituitæ naturam subeant, vt potius bilis calidißimæ & venenosæ temperaturam sortiantur, ex qua ardentißimæ & lethales gigni solent febres. id quod lucide ex Dioscoride lib. 2. suæ medicæ materiæ, capit. 119. de peponibus elicitur, veluti ex Galeno libro de Euchymia, & cacochymia. Cum igitur ingesti fructus pars non admodum corrũpi contingat, & pituitæ naturam seruet, inde lũbrici facile in intestinis, & vt dixi, ventriculo ipso, gigni solent: ex reliqua vero in totũ corrupta vitiatáve, bilis praßina, acris, & pruriẽs euadit, ex qua vermes forte gigni nõ solẽt, quanquã & ex ea gigni posse, absurdum nõ videbitur asserere, quãdo quis nouerit viperinum venenum dentium vesiculis contentũ, dulce admodum esse, vt reuera est. Habes igitur mi Lande causam, ob quam lumbrici praßina cum bile fere semper cõplicantur, vt aliàs, ita hoc anno in trecentis fere pueris obseruauimus. Nam filiolus Saraguæ chirurgi annos natus decem, medio autumno

cum intemperãter fructus varios comederet, febre dolore cum ventris corripi cœpit ſæuo, & omnia faſtidiebat, & illi vix pulſus perci piebantur, quæ omnia à bile praſſina calida & pruriente, ſiue turgente, ortum trahebãt. id quod bilis ipſa per vomitũ eiecta, ſymptomataq; alia atteſtabantur, quæ cũ bile praſſina multos vermes etiam per os emittebat. Cæterum cũ humor hic turgeret, illico omni data opera de eo purgãdo vacuandóve, Hippocratis cõſilio, ſolicitieram⁹, qua de re pharmacũ conſtãs rhabarbaro, electario à dactylis, & ſemine ſanctonico, illi dedimus, quo nihil quicquam egeſſit, rectum nanque inteſtinum humor petiuit, ſed foras non exiuit, forte medicamenti purgatorij impotentia ignauiáve, vnde illico totus venter tumefieri cœpit, & ad inguẽ dextrũ puer ipſe ſequenti die doluit, quæ omnia ab humore illo acri prurientéve, eueniſſe, notius quàm à me multis dici poſſit; turgens nanque hic humor, & iecur imbecille reddit, & abſceſſum interiore in parte inteſtini recti verſum inguem genuit. Vt tamen hic puer egereret, glãdes ex diſcocto melle, ſtercore muris & ſcammonio apparatas, pater chirurgus mittebat, quibus aluus optime reſpondebat: non autem ita recte clyſmis aluus irritabatur, vt balanis prædictis, quemadmodũ multis eueniſſe obſeruatũ

habe

habemus, quibus glande vna vel altera facile & abunde aluus respondet, clysteri verò nequaquam, veluti & contrario multis aliis. Vt tamen tanto malo obuiam iremus, multa machinati sumus, quarum beneficio abscessus disruptus est, & ex eo pus multum sanguini mixtum, per anum non semel exiuit, & tunc stercora cineritij coloris multa mediocri consistentia erant, & puer ipse extenuatus satis. Post disruptũ vero abscessum, infusis ex aqua hordei, saccharo, & oui luteo plaga fouebatur, quibus postea rhodomel miscebatur, aut aqua mellis syphone eiaculabatur, quibus aluus detumuit, sed puer gracilior in dies euadebat, & vires imbecilliores percipiebantur: adeo vt elapso quarto mense ægritudinis, vigente frigore intensissimo, suũ diem obierit, vt plures alij tunc longis morbis detenti. Puer tamen qui apud Calabros, non procul à Melitensi circuitu agebat, octo natus annos, febre lenta & errante laborabat, quam ab obstructionibus euenisse, medicus contendebat: cæterum cum in dies puer hic peius haberet, & gracilior euaderet, ad eum vocatus, noto per indicia tam sæpe repetita, puerum hunc multis vermium myriadibus laborare, ex quibus febres nullum ordinem seruantes dependentiam habebant, qua de re cum bolum hunc deglutiret, multos

ma

magnos præuiuos, & alios non paucos linearum modo deiecit, & breui ſanatus eſt: habet autem bolus ſic, R. rhabarbari optimi drach. vnam, & alterius mediam, agarici electi ſcriptulos duos, diaphœniconis drach. duas, pului ris noſtri contra vermes drach. vnam. ſaccharo excipiantur omnia, & fiat bolus, quem ieiuno ſtomacho comedat, aut deglutiat, & ſupra dormiat per horam. eo enim vt dixi, poſt eiectos multos & varios vermes ſanatus eſt, vt iure dixerimus, omnes fere ægrotantes vermibus abſumptos hac ætate excarnificatos decedere.

Curatio octuageſimaſexta, in qua agitur de nonnullis ob ingens frigus, congelatis, emortuiſve, aliiſve reſtitutis.

MVlti ob ingens frigus, rigidum, & niuoſum, nunc congelati mortui ſunt, alij vero pedes, alij manus, alij digitos, alij alia membra, tanquam nigra cornua facta perdiderunt. Vir vero nobilis cum iter ageret, & tanquam mortuus rigidus & gelatus ad pagum veniret, diſſecto boue, intus ſe mitti iuſſit, & euaſit, remedium iis qui venenum hauſerunt vnicum, præſertim in diſſectis mulis. Porrò Rhodius homo,

qui

qui per ſex hebdomadas in naui remoratus eſt, alterum pedem tumentem nonnulla cum liuiditate, ſed ingenti dolore patiebatur, quem in priſtinum nitorem, & exactam traximus ſanitatem, hoc applicito emplaſtro, Rec. farinæ hordei, ſabarum, orobi, oxymellite excipiantur, & fiat emplaſtrum, alij vero fortè peius habebant, vt qui in particulis nigritiem patiebantur, ſed ita tractati, recte habebant, ſcarificatis nanque particulis ipſis, & ſalita aqua lauatis, ac ſuprapoſito dicto emplaſtro recte vt dixi, ægrotantes habebant: ſiquæ tamen emortua, ac gangræna affecta particula erat, tota illa emortua præcidebatur: vt vero, emortua pars à ſana separaretur, aliquando feruentem picem ſupra iniiciebamus, cætera & varia conſultò prætermittimus.

Curatio octuageſimaſeptima, in qua docetur, quomodo mithridatica antidotus verè parari debeat.

VT per tuas accepi literas, Ammoni ſapientiſſime, cruciaris, quod cum apud curiam Solimani Turcarum Imperatoris Cōſtantinopoli frequens, & aſſi

& assiduis mithridaticæ antidoti vsus, ex qua tamẽ descriptione, eam parare debeas, nondum satis sis conscius: tuæ dubitationis, vt ego auguror, Galenus author est, vt qui libro de antidotis 2. mithridaticę antidoti varias descriptiones scriptas reliquerit, & ex eis tres præcipuas cõstituerit, primam per Andromachum citatam, secundam, per Antipatrum & Cleophacum, tertiam vero per Damocritum, numeris insignitam, quam vt paucis tibi dicã, medici vt efficacem magis, & vsui communi habitam, recipiunt, & in praxim trahunt. Ex iis Paulus Aegineta inter Græcos, vnus est, qui hanc tertiam descriptionem, vt communem, & Mithridati Ponti Regi familiarem accepit, & suo medico compendio affixit: mea tamen sententia, diminutam & acephalam, ab eo diascincu appellatam. Nam præter quòd in primis agarici, & croci oblitus est, in reliquorum simplicium ponderibus longe variat: Sic ex Arabis, Auicenna, qui se Galeni interpretem profitetur, libro 5. sui canonis, hanc eandem huius antidoti descriptionem, vt communem & veridicam imitatur, & eidem subscribit,

ſed quanto errore, aut potius inconſtantia, vel ex hoc conſtans lector diiudicare poterit, vt qui nouerit Auicẽnam ipſum gloriari in ſua deſcriptione tredecim ſimplicia reperiri, quæ in Galeni habita deſcriptione non habẽtur. inter quæ, primo agaricum nugatur, & hermodactylos addit, & varia alia, quæ robuſtiſſimo ſtomacho homo concoquere, & digerere, ſiue diſtribuere non valebit. Qua de re, poſtpoſitis iis, & Nicolao, ac nõ paucis aliis, quia artem medicam euertere, & turbare ſolent, Galeno vnico medicinæ lumini, fidem præſtemus decet, & in hac re veluti in cæteris, illi ſubſcribamus, & ex carminibus numeriſq; antidotum hanc, quę in vniuerſum theriaca erat, ſi modo ei paſtili ex viperæ carnibus confecti, miſcerentur, prout Andromachus ſenior, Neronis primarius medicus, non ſine diuino lumine primò ei miſcuit, in pedeſtrem ſiue fluxam orationem reddiderimus. Et ne iam lectorem remoremur, antidotus mithridatica in officinis paranda, ex Damocrito ita habet, Rec. myrrhæ, croci, agarici, zingiberis, cinnamomi, ſpicæ nardi, thuris, thlaſpis ana drach.

de

decẽ, ſeſelis, opobalſami, iunci rotũdi, ſtœchados, terebinthinæ, chalbani, oppopanacis, malobatri foliorum noui. an. drac. octo, caſiæ, polij, piperis albi, ſcordij, ſeminis dauci cretici, carpobalſami, cypheos, bdellij an. drac. vij. nardi celticæ, gummi arabici, petroſelini, opij, cardamomi, ſeminis fœniculi, gentianæ, roſarum, dictamni cretici añ. drach. quinque, aniſi, ari, acori, phu, ſagapeni an. drach. tres, meu, acaciæ, ſcinci ventris, ſeminis hyperici ana. drach. duas, & alterius mediam, vino & melle quantum ſufficit, ſecundum artis miniſterium fiat antidotus mithridatica. Cæterum quia hanc exopticam & miram antidotum mithridaticam, cypheos compoſitio ingreditur, exornátve, dignum duximus, eam quoque hic appendere, quæ ex Galeno, ita quoque habet, R. pulpæ paſſarum vuarum albarum, terebinthinæ crematæ an. drach. vigintiquatuor, myrrhæ, iunci rotundi an. drach. duodecim, cinnamomi drac. quatuor, croci drach. vnam, bdelij pinguis, ſpicæ nardi, caſiæ bonæ, cyperi, baccarum juniperi an. drac. tres, aſpalathi drach. duas, & alterius mediam, calami odo-

rati drach. nouem, modico melle, & vino pauxillo, para exiguos orbiculos mithridaticam antidotum insignem, veluti theriacem exornantes. Hæc enim ex fonte suo decerpta sunt, prout similia decerpi debent. Suadet nanque Auicenna libro quinto sui canonis, theriaces compositionem non aliunde petendam esse, quàm ab Andromachi descriptione, habita simplicium eadem mensura, & pondere, id quod Galenus primo suasit, quanquam Imperatores eam non raro peruertebant, vt Antoninus, qui Antidoto primo authoritatem dedit, & eo quotidie vtebatur, ex quo opium, sopore cum premeretur, adimebat, veluti non raro, ipsi vetusto Antidoto, vel absque opio composito, opium, aut Antidotum opium habens, cum in vigilias incideret, pro somno conciliando, miscebat. Porrò quãtum efficax, insignéve Antidotum hoc mithridaticum sit, norunt ij, qui apud Historiographos, Mithridatis regis obitum legunt, & percurrunt, vt qui cum venenum exitiale, pro se interficiendo ebiberit, antidoti tamen beneficio præmunitus, nihil læsionis accepit, qua de re, ferro occi

occidi voluit, vt quoque breuiter, sed elegãter Galenus noster enarrat. Porrò ne quis impingat, aut in errorem labatur, sciat hanc à nobis descriptam antidotum veram illam Mithridatis esse, non vero illam aliam, quam apud Galenum libro secundo de antidotis legimus sub sequenti lemmate, Mithridatis theriaca, hac rex Mithridates semper vtebatur, vt se à lethali veneno assereret, & subditur, Quum itaque à Romanis captus esset, nec bis epoto veneno mori posset, gladio sibi ipsi necem intulit, & cætera; quum in descriptione ista, theriaca describatur, non verò antidotus mithridatica. non enim in mithridatica, antidoto theriaci pastilli ingrediebantur, vt testatur Galenus initio libri primi de antidotis, dicens, Post Mithridatem Andromachus Neronis primarius medicus, quibusdam adiectis, quibusdam vero ademptis, theriacem dictam antidotum præparauit, haud exigua viperarum carne, quam mithridatica non habebat, aliis admista. non erit igitur legitima Mithridatis antidoti descriptio hęc. AMMONIVS. Quid igitur Galeno, ô Amate, respõdendũ arbitraris?

AMATVS. Id quod Lucensis, aut sapiens Trincauellius doctè admodum marginali quadam annotatiuncula inibi scriptum reliquit, scilicet, descriptionem illam mire deprauatam esse, quam vtcunque restituit, sed vt nunc ego coniecto, tota integra descriptio in lemmate præmissa deest, & non solum hæc, sed initiũ ibi habitæ descriptionis desideratur, vbi incipit, hac vtebatur Andromachus & cætera. Cõsonũ etenim est credere, primo Mithridatis antidotũ descriptũ esse, postea vero Andromachi additamentum. vtcunq; tamẽ res habeat, vera Mithridatis antidotus, & qua ipse vtebatur, hæc à nobis descripta est. non est ergo quod Manardus, aut Siluius, aliíve docti viri in nouis cõponendis Mithridatis antidoti descriptionib', laborẽt, fatigentúrve, quum hęc vna vnica sit, & quã myropolæ vbiq; parare debent.

Curatio octuagesimaoctaua, in qua agitur de gibberoso, ingenti capitis dolore affecto, & inde melancholico facto, & breui mortuo.

MOses Brudus, gibberosus, pumilis, anhelosus, natura melancholicus,

ticus, annos natus triginta, graui capitis dolore ab humore melancholico pendente correptus fuit: contra quem cùm multa machinata absque fruge essēt, elapsis tribus diebus, eius cephalica in brachij curuatura secta fuit, & ex ea sanguis ad vnciasquinque extractus, à qua sanguinis missione dolor breui euanuit. Cæterum ægrotus ipse fere insanus euasit, & non recte videbat, sed vt primò, non dormiebat, febriebat parū, & in dies vires eius prostratiores fiebant, vt intra paucos dies mortem cum vita commutauerit. Cæterum sciatis velim, hunc non vi morbi, sed sua pessima tēperatura positionéve, quę ad triginta protrahi poterat annos, & non amplius, occubuisse.

Curatio octuagesimanona, in qua agitur de muliere quinquagenaria, cui suppressi menses sunt vltimò, & inde symptomata varia oborta.

VXor Iacobi Ezræ Aragonensis, annos nata quinquaginta, cū illi iam vltimò menses supprimerentur, eleuarentúrve, ecce tempore mēstruo determinato, & consueto, eorum vice forte, in fluxū ventris incidit, deficien-

te nanque ad eos materia conata est natura per fluxum ventris paratam in intestinis materiam expellere, quem ipsa recte, facileque tolerauit, quo restricto, repente noctu ingenti metu apprehensa est, & catalepsi siue congelatione fere detenta, non loquebatur, nec quicquam gustabat. At iniecto per os pauculo castoreo immixto vino, verbulum vnum vel alterum effutiuit, sed postea vt primò erat, & clauiculatos dentes fortiter habebat.
Tunc vero de extrahendo sanguine inter medicos quæstio erat: nam alter ex saphena contendebat, alter vero ex communi in brachij curuatura potius extrahendum adstruebat, nec deerant vtrique rationes. Ego vero superuocatus non multum virium robori fidens, ab excretis per clysterem fæcibus, cucurbitulas femoribus affigi, cute secta, iussi, & vt chirurgus referebat, ita gelata mulier erat, vt primis cucurbitulis nullus euocaretur sanguis, adiuta tandem calidis fomẽtis, sanguinis vnciæ tres sunt extractæ, & inde melius habere visa est. Tunc verò ea nocte glande ex melle ex colocynthide parata immissa, aluus respondit, & quatuor ingentes

ingẽtes vermes præuiuos cum excre-
mẽtis deiecit, adeo vt eos huius mor-
bi cauſam eſſe, non nullus dubitaret.
Sed in aurora pharmaco purgatorio
ebibito, conſtante agarico, confectio-
ne amech, & ſemine ſancto, exceptis
iure pulli, in quo incoctum erat poly-
podium & ſene, pauco cum ſemine fœ
niculi, optime purgata eſt, & tunc re-
ctius valuit, ſed poſtea immiſſo peſſu-
lo ex ſucco cyclaminis, menſes erupe-
re, quibus firmata eſt valetudo: fuere
autem omnes dies ſex, in quibus huic
mulieri optimi habitus, gallinaceorũ
ius pro victu erat, pro potu vero aqua
fœniculi ſemine incocta. Cæterum cũ
non deſint vbique dæmoniaci homi-
nes, ita hîc non defuit, qui mulierem
hanc noctu tactam, aut punctam, forte
à dęmone, contenderet, quem ego illi-
co, in ſuos malos dæmones, & peiores
nocturnas aues reieci, fugauíve.

Curatio 90. in qua agitur de angina, intra duodecim horas interficiente.

PRoxeneta ille, qui circa oleũ ver-
ſabatur, cum adueſperaſceret,
quòd de gutture ſtrangulabatur, con-
queri cœpit, pro qua abigenda mala

affectione, remedia varia ſunt facta, vomitus nanque euocatus fuit, & oxymellitis portiunculam per interualla lambebat: ex ſtomacho nanque malũ hoc euenire credebatur, ſed poſtea ſcapulis & ceruici cucurbitulæ ſecta cute ſunt adfixæ, demum morbo grauiori facto, intra duodecim horas miſer hic è viuis ſtertẽdo deceſſit: intromiſſa autem cerea cãdela per œſophagum ſiue gulã, nihil impedimenti perceptum eſt. Fuit igitur ſæuus hic morbus, angina aſperam arteriam occludens, & reſpirationem impediens, cæterum, hoc in caſu, ſanguinis per venæ ſectionem miſſio, & cætera remedia prætermiſſa ſunt, quia volucris occaſio. Porrò vir ille, ad quem vocati, diligenter venimus, angina ſtrangulabatur, per ſigna nanque & notas loquebatur, qua de re, illico nulla interpoſita mora, aut vacuatione alia præhabita, ſub lingua venas ſecare fecimus, & ſanguinem ex eis conuenienter fluere, quo conſtricto, pauculo interpoſito tempore, & vt ita dixerim, refectis viribus, repente brachij cephalica vena ſecta fuit, & ex ea per interualla ſanguis miſſus, vnde breui vir hic melius

hab

habuit,& postea nonnullis aliis celebratis remediis, sanitatem pristinam adeptus est.

SCHOLIA.

Nisi ita repente, & diligenter subuentum esset huic ægroto, dubio procul diem suũ obiisset: nõ igitur semper canones & Methodi medicinales seruari deb nt, cæterũ per interualla, hoc in casu, scilicet angina, sanguis demendus est, quia si confestim magna in quãtitate vacuaretur, animi deliquiũ fortè ægroto superueniret, ex quo suffocatio oritur, & tandem mors.

Curatio 91. in qua agitur de synocho, quinto die per copiosum sanguinis fluxum è naribus terminato.

VIgente hoc tempore frigido, iuuenis qui in foro panario agebat, carnosus, tẽperatura sanguineus, synocho correptus est graui, continuò febriebat, & partem interiorem capitis valde dolebat, & non dormiebat, & quæ comedebat, illico vomebat. ad quem accitus ego, ex basilica dextri brachij illico (alui fæcibus primo excretis) sanguinis libras duas demere feci. Cæterum cum ita vt antea laboraret, & grauiter haberet, sequenti die

ex brachio ſiniſtro ſanguinis ſimilis quantitas extracta eſt, & veſperi ſcapuli ſecta cute, cucurbitulæ ſunt affixæ, quibus remediis perinde vt antea habebat, tertio die atramentum caſſię ebibit, quo multa liquida & humoroſa excreuit: quarto vero die, lotium valde craſſum, turbatum & rubrum erat, & ęgrotus ipſe peſſime habebat: quinto ſudare cœpit, ſed in fine huius diei ita ſanguis multa quantitate per narem ſiniſtram huic effluxit, vt ægrotus ipſe, & aſſiſtentes de obitu tunc timerent, ſed ego etiam ſi conſcius eram, data opera, ipſum fluere permittebam, neque remedium aliquod pro eo ſiſtendo moliebar. Cæterum cum virium robur iam labi coniectaſſem, effluxerant nanque fere ſanguinis octo libræ, tunc pro eo compeſcendo reſtringendóve, multa machinati ſumus, inter quæ primatum obtinuit, terra figulina aceto ſubacta, & capiti raſo admota, ſed bis innouata, tunc vero ea nocte recte dormiuit, & ſanatus eſt. Victus huic ptiſana in hoc vniuerſo tempore erat, potus verò hordeacea.

Curatio

Curatio 92. in qua agitur de nephritide, & auris dolore.

LAnio cognomento Fartus, senior, nephritin pati cum soleat, & arenulas per vrinam mittere, nũc eas non remittit, sed decimus agitur dies quòd de ilio multum dolet: pro quo iuuando, cum lapillum intus habere deprehendo: pro quo detrudẽdo, Hippocratis consilio vsus, internã pedis venam (saphenam dixerim) illico secare iussi, & sanguinem abunde extrahere, à qua sanguinis missione, illico nulla interiecta mora, illi drach. ij. eius cõfectionis, quam lithon tripon dicimus, pauculo cum vino dedimus (per clysteres nanque satis purgatus hic erat) qua in nocte multũ doluit, sed postea absque dolore perseuerauit, vt fomentum vesica bouina exceptum prætermitteret, neque super locum poneret. Tertio verò die lapillum, fortè remedij beneficio, excauatum, absque dolore vllo, meiit, & sanatus est. Ne tamen in morbum recideret, consului, vt auellanas in victu continuo haberet, eo à nobis dicto modo, in hac Centuria. Huius filius, quum de auris dolore repente

te torqueretur, à capite alliorum sub cineribus cocto, & bene calido contuso, & intra aurem misso, illico disruptũ apostema est, ex quo multum puris fluxit: cæterum, & si pus quantitate flueret, grauamen non paruum persentire aiebat, veluti per vniuersum corpus caliditatem extraneam, pruritúmve, quibus de causis, ex communi brachij vena sanguinem demendum curaui, à qua sanguinis missione, puris fluxio cessauit, & locus doloris expers ex toto mansit. Firmandæ tamen sanitatis gratia, catapotia aurea dicta, veluti cocchia simul deglutiuit, & purgatus est, & tandem basilice habet.

Curatio nonagesimatertia, in qua agitur de intestinorum affectionibus, publice grassantibus.

MAio mense, sicco, & calido, plures intestinorum morbis correpti sunt, scilicet, colico, cholera, ileo, dysenteria & similibus: vagabantur autẽ morbi ij, & epidemiales erant. Mulier tamen, in circulo Appulij hominis, ileo oppressa, misere vt solet, per os stercus ingenti vermium colluuie vomebat, ad hæc aluus prætumida illi

facta

facta est,& demum intra septem dies, rigida,& algida facta, suum diē obiit. Cæteri vero omnes, colico morbo affecti, sanati sunt, præsertim adiuti clysteribus anetho, cumino, & similibus, quæ flatum discutiunt, compositis; per os vero, antidotum ex quatuor rebus diatessaron dictum, & mithridatiũ accipiebant, primo euocato vomitu, vino dulci, in quo cuminum, anethum, semen raphani, & vltimo agaricum incocta erant.

Curatio nonagesimaquarta, in qua agitur de obstructionibus membra nutritoria infestantibus.

MVlier vidua, & cui menses consueti nunquam defecerãt, & colorem in facie talem habebat, qualem Hippocrates libro de Reg. aquis, & aere, phasianos homines habere tradit, circa membra nutritoria obstructiones patiebatur. Pro quibus extirpandis, medici plures plura machinati sunt, & ita variis aperiendi facultatem habentibus medicamentis vsi sunt, vt in fluxum mẽsium copiosissimum eam traxerint, vnde faciei color, pallidior illi est redditus, & similis illi, quem re-

gio

gio morbo obnoxij pati solent, & symptomata omnia grauiora facta: corporis autem totius grauedinem, & ingẽs pondus sentiebat, ad hæc pigra, & segnior ad obeunda & conficiunda negotia erat, & circa hypochondrium dextrum, non paruum grauamen persentiebat. Pro quibus abigendis affectionibus inueteratis, post octennium, ad eam vocatus, in mentem reuoco, obstructiones fieri, aut humorum quantitate, aut eorum agglutinatione, viscositatéve, aut eorum potius lentore crassitiéque; item non esse aperiẽdum, quin prius humores purgẽtur, vacuentúrve, aliter obstructiones augentur, & grauiores & periculosiores euadunt, quibus propositis habitísve, leniori pharmaco, purgata materia, ad apozemata deobstruendi facultatem habentia deuenimus, quibus veluti decocto senæ assiduo vsi sumus, & per interualla, pharmaco vno vel altero, agarico præcipue constante, humores purgabamus, immo ad sectionem venæ, quæ inter digitum minimum, & anularem dextrum repit, peruenimus. ex qua sanguis copiose fluxit, sed per exteriora non pauca fomenta, & vnguenta

sunt

ſunt applicita, quæ emolliendi, & aperiendi vim habebant. Cæterum quum hæc parũ iuuarent, ad radicis ſynarum decocti potum cõfugimus, quo mane, & ſero copioſiſſime mulier hæc ſudabat, mirũ dictu, quum tamen nũquam antea etiam remediis iuuata ſudorem vidit aut ſenſit. Perſeuerauit autem quinq; ſupra viginti dies in huius decocti potu, in quorum fine, recte ſe habere dixit. Aduertendum tamen duximus, quod decimoquinto die, à potu decocti huius radicis, menſes ſui ſoliti copioſi illi ſuperuenere, qua de cauſa iuſſeram, vt à potu decocti radicis abſtineret: cæterum illa, ſalutis auida parere noluit, ſed fluentibus menſibus, etiam multum & copioſe potu decocti, ſudabat, & re vera, menſes nihil diſcriminis aut impedimenti, toto ſuo aſſueto tempore cõtraxere. Completa tamen curatione, hoc eſt, exacto vigeſimoquinto die huius decocti potus, cum recte valere diceret, ecce ſub brachio dextro ingens tumor, & prædurus, illi repente apparuit, quem nonnulli ſcirrhum, alij vero cancrum eſſe opinabantur, ſed emplaſtro maturandi

vires

vires habente ſuper eum poſito, breuĩ delituit, vnde tuſſis ingens eam detinuit, & thoracis grauedo eam affli-ctabat, & capitis intenſus dolor eam contorquebat, quæ omnia ex humore à tumore exhalato, & reſperſo eueniſſe, mihi compertum erat, tũc vero deglutitis pilulis arabicis dictis, ei aluus recte reſpondit, & ſe ſanam ab omni peſſima affectione iactauit, ad multos tamen poſtea dies, ſaccharum borraginaceum ſibi familiare fecit, quod ieiuno ſtomacho comedebat.

SCHOLIA.

In ſecanda vena, inter digitum minimum & anularẽ, ſecuti ſumus priſcos omnes medicos, veluti omnes ætate noſtra ſuperiores, quanquã non ignoremus ex hodierna hominis ſectione, venã hãc propagari, ex axillari & humeraria vena, vtcunq; tamen res habet, experientia ipſa quotidiana atteſtatur ſectam hanc venulam dextram, iecinoris affectionibus opitulari, & ſiniſtram lienis morbis, vt Aegineta clarius præ cæteris memoriæ cõmendauit, & ante eum Galenus libro tertio de anatomicis adminiſtrationibus, veluti ſexcentis aliis locis.

Cur

Curatio nonagesimaquinta, in qua agitur de homine canina temperatura prædito, laborante duplici tertiana.

SAlomon Sacerdos, iuuenis temperatura canina, & sicca, quum corriperetur duplici tertiana, miras circa præcordia anxietudines patiebatur, & præcipue quando paroxysmo tentari incipiebat, adeo vt in lecto non quiesceret, sed hinc inde millies volueretur: vomebat nanque, & cibum non retinebat: huic igitur, vt fugeret tantum malum, accessionis initio cibum elargiebamur, & rectius habebat. accipiebat autem panem infusum granatorum acetosorum succo, aut ptisanam, acinis mali punici ei mistis, aut panatellam, aut iusculum pulli limonis aut acerbæ vuæ succo alteratũ, cuius pulli alas & pectusculum apparente concoctione, ei dare cœpimus, veluti buglossum, aut mulum piscem, inauratámve albo iure decoctũ: à rebus autem dulcibus, & sacchareis, vtpote in bilem facile verti paratis, abstinebat: demum syruporũ vice, concesso tamarindorũ decocto, aut potius infuso, &

post succorum cōcoctionem purgatus intra decimumquartū diem sanitatem adeptus est. primis tamen diebus quia de costarum dolore valde conquerebatur, cucurbitulis secta cute, sanguis ex scapulis extractus fuit.

SCHOLIA.

Quum hunc canina praeditum temperatura curarem, memoriae occurrebant historiae praeclarae Galeni, è decimo libro Meth. med. veluti ex sexcentis aliis locis suae doctrinae, quas ante oculos medicus doctus habere debet: Caeterum suadet Galenus lib. 1. Meth. med. cum de febre syncopali minuta Arabibus dicta, agit carnes, apparente cōcoctione, elargiantur, id quod Alexander Trallianus assentitur, lib. 12. suae rei medicae, capit. 6. in quo de tertiana agit, neque enim haec Hippocrati contradicunt qui post crisim duos dies, ita vt antea aegrotos cibemus iubet.

Curatio nonagesimasexta, in qua agitur de vtero gerente muliere, synocho lacorante, docetúrque in febribus continuis, & ardentibus, maximam habendam esse curam gutturis, & linguae, fauciúmve.

MVlier iuuenis, boni habitus, temperatura sanguinea, & iuris peri-

tissimi

tiſſimi doctoris Habrahami frãci, olim in Luſitania apud Illuſtriſſimum & Sapientiſſimũ Ducẽ Auerij, auditoris diſertiſſimi filia, cum vterum geſtaret, & ſeptimum menſem ingreſſa eſſet, febri ſanguinea, ſynocho dicta, affligi cœpit. pro qua iuuanda, vocatus ipſe, eam ſumme & continuo febrientẽ, ingenti cum capitis dolore, facie tumente, vrina craſſa, & rubra inueni: quin octauũ diem ſeptimi menſis, ſuæ geſtationis, nõ ſupergreſſam noto, quibus de cauſis, cubiti venam communem ſecare iubeo, ſanguiniſq; vncias ſex demere, qui ſane ſanguis admodũ corruptione affectus erat, vt veſperi ex eodẽ foramine totidem ſanguinis vncias flui iuberem, & tunc melius habuit. minabatur autem ſanguis fauces aſcendere, & anginã gignere, vt ex dolore ab ea, circa eũ locũ percepto venabamur. Dein vero pullum acreſta & cucurbita incoctum pro victu habebat, aliquando vero ptiſanam, vel cucurbitam ipſam acreſta apparatam, vel potius ſaccharo concinnatã: oblætamenti verò cauſa, vt ſitim extingueret, iuleb violaceum affuſa hordeacea, non ſolum in aurora ſyrupi vice, ſed interdiu bibe-

bat:à clyſmis vero & balanis, omnino abſtinuimus, ſed vt bilem præcipue à ſanguine ſepararemus, ipſúmque ſanguinem purgatum, mundúmque relinqueremus, Aegyptiacæ caſſiæ atramentum parum, hordeacea exceptũ ſemel illi ebibendum dedimus, & tunc recte habere cœpit. Syruporum tamen vice, ſæpe vnciolam ſacchari roſacei in aurora guſtabat, & poſt eam hordeaceam aquã, aut endiuiæ bibebat, quibus leniter tractata, intra decẽ dies ſanata eſt: veluti eodem tempore adoleſcens circa Circulum exuſtum agens, qui cauſone cum laboraret, aluus illi lubrica erat, & multa liquida citrina, biliosa, & lutea egerebat, & ſanatus eſt. Sequenti modo hic cum prædicta pateretur, & non quieſceret, nec dormiſſet, ſed vires vtcunque conſtantes haberet, poſt extractum ex iecoraria vena ſanguinem vocatus ego, ſequenti die rhabarbarum, cum citriorũ & myrobalanorum citrinorum corticibus, adiecta portiuncula catholici electarij, exceptis omnibus ſtillatitia intybi, illi dedimus, quo pharmaco, recte purgatus eſt, & tunc ius pullæ ptiſanæ miſtum ebibit, & fluxus ventris ſolitus

litus cohibitus eſt, ſemel tantum, vel bis ſequenti nocte egeſſit. Sequenti vero die rigore non antea perſentito graui apprehenſus eſt, ad quem tunc accitus, vt qui eum breui moriturum aſſiſtentes putarent, prædixi, bono eſſent animo, vt qui ægrotum ipſum, intra paucas horas ſanum viſuri erant. Nam poſt rigorem futuram febriculam, & ſudorem copioſiſſimum, ipſum totum irrigaturum, expoſui, id quod ita eueniſſe, non ſine ingenti artis laude, obſeruarunt. Reſtat dicendum, quo magis ſeneſco, eo audacior euado, in tribuendo rhabarbaro, & myrobalanis, pro regulando ventris fluxu, febres conſequente. proinde qui artem exercent medicam diuinam, aduertant, neque Galenum hac in re, ita peſſime intellectum, cum Glauconem ſuum alloquitur, mordicus teneant, vt pro veris falſa exerceant, vt aliàs non raro his in Centuriis dixi. Quum hæc exercebamus, Aaron Naamias, iuuenis quinque ſupra viginti annos natus, temperatura bilioſus, tertiana continua correptus eſt, ex qua curatus, recte habere videbatur, cæterum elapſo duodecimo curationis die,

cum melius haberet, & parum febriret, vinum quod maxime appetebat, forte ebibit, vnde intẽsius febrire cœpit, & delirare. ad quem vocatus ego, cum intense febrire, & delirare, vt ad proposita respondere nesciret, comperio, ad hæc lotium album paucum meiebat, indicium sane lethale, sed tunc vires huic pro morbi sæuitie, constare videbantur, qua de re vesperi cucurbitulæ quatuor scapulis, secta cute, sunt affixæ, & sanguinis vnciæ tres extractæ, à quibus, clyster refrigerandi, & subducendi vim habens, iniectus fuit: tunc noctem insomnis transegit totam, & nũquam quieuit. In aurora vero pulsus arteriarũ imbecilliores erãt, & rerum anteactarum recordatio nulla, & facies à naturali differens, à quibus habito præsagio, & assistentibus exposito, quod hic breui moriturus esset, etiam illi atramentum Aegyptiacæ siliquæ pauco cum rhabarbaro, primi medici dederunt, quo multa stercoraria, pauca vero humorosa egessit, & eo die ex suaui musica magnum solatium, vt fassus est, persensit, sed sequenti, vitam cum morte, non sine amicorum dolore, mutauit. Sed tunc adolescens

cens

cens filius Iacobi Pardi, albidi coloris, ſtudio deditus, frigore, capitis cum dolore corripi cœpit, ad quem, interpoſitis nonnullis horis, ipſe accitus, cum lenta febri tentari comperio, qua continuo corripi poſtea notaui, nullo perſentito frigore refrigerationéve, in qua poſtea lotium ſubalbidum erat, & tenue, pulſus vero rarus, laxus, ſed ſitis nulla, ſomnus multus cum corpuſculi totius grauitate: nũquam hic vomuit, ſed aluus ex ſe pituitoſa reſpondebat, quæ omnia febrem pituitoſam vigere atteſtabantur, cum qua & lumbricos implicitos eſſe augurabar, id quod ita eueniſſe, domeſtici ſeruarunt. Primis nanque diebus, à conceſſo electario ex Mixariis, Sebeſtẽ officinæ ſeplaſiariorũ appellant, immixto ſemini ſanctonico oxymelite primo macerato; decẽ vermes oblõgos, præuiuos, per interualla egeſſit, dein vero oxymelite ſæpe exhibito, & pullo gallinaceo pro victu conceſſo, pharmacum ex rhabarbaro cum agarici exiguo diluto, illi dedimus, quo multa excreuit, abſque vermibus tamen. hinc enim, elapſis iam diebus decem, adoleſcentulum hunc, blande leniterque tractabamus, ea illi dando,

quæ lotium proliciunt, vt oxymel compoſitum, ius pulli, in quo apij, & petroſelini radices, ipſa cum coma incoctæ erant, aut cicera, & ſimilia, cum quibus, clyſteres raro iniiciebantur, quia ſua ſponte aluus reſpondebat: ſed de ventriculo ſoliciti admodum eramus, adeo vt iis, & tota ratione victus incidendi, & attenuandi vim habente, intra mẽſem ſanatus fuerit. Cæterum cum hos, & non paucos alios febribus continuis laborantes curarem: ecce Menahen Amarilius, mercator Theſſalonicenſis, tertiana continua affligebatur, & ex venarũ interna parte multus illi confluebat humor acutus bilioſus, quem per ſeceſſum remittebat, vt quinquies & ſexies quotidie egereret bilioſa, liquida, & acria, ad hæc ſingultũ patiebatur, non propter plenitudinem, non propter inanitionem, ſed verius ob acredinem ipſius humoris ventriculum infeſtantis, quem forte vir hic facilis ſenſus habet: cũ quibus ſiti cum intenſa, linguam craſſam & aridam habebat, & difficulter deglutiebat, & in gutture impedimentum quoddam perſentiebat, & caput valenter dolebat. Cæterum cũ nonus huius

morbi

morbi ageretur dies, & à medico is purgatus ſatis eſſet, veluti à natura ipſa, vocatus ego, huic iecur vnguento ſantalino refrigerari, & ad os ventris apponi vnguẽtum roborans & refrigerans iubeo, & clyſterẽ refrigerandi vim habentem iniiciendum curaui, quibus ſequenti die recte habuit. Febris fere nulla erat, ſitis parua, ſingultus in totũ abolitus, & bis tantum egeſſit. Sed iam audi eam partem, pro qua curationem hanc moliti ſumus: cum vir hic difficulter deglutiret, eius illico aperto ore, fauces conſpeximus, quas ſumme inflammatas cum gutture comperio: qua de re inter cætera remedia, & gargariſmũ deſcribo, & ad guttur, ſiue ad trachęæ arteriæ caput & ad eius vicinas partes vnguentum foris imponendum mandaui, videlicet, roſaceum, vel huius vice, oleum omphacinum roſaceum, vel violaceum, vel Galeni ceratum, refrigerans dictum, aut ſuccum aliquem ex refrigerandi & humectandi facultatem habentibus herbis. Cũius rei, duo aſſiſtentes medici admirati ſunt, vt qui nuſquam apud quenquam id legerant, nec à quoquam in praxim adductum viderant,

optimum tamen esse remedium collaudarunt. Ego vero eorum magis sum admiratus, vt qui remedium tam præstans & singulare ignorarent, à Galeno primò commendatum, & postea ab eius enarratore Auicenna receptum, & à doctissimis Italię medicis, in continuam praxim tractum. Galenus nanque libro quinto Meth. med. capit. 12. cum asperæ arteriæ vlcera curat, non tam medicamentis intus receptis, difficultérque diffluentibus, quàm topicis remediis vtitur, vt alibi quoque non rarò. Ergo non ab re erit, in faucium, & gutturis, siue asperæ arteriæ capitis, inflammationibus, localibus remediis, quæ refrigerandi, & humectandi vim habeant, medici vtamur, sed etiam partibus ipsis non inflammatis, remediis vtamur, quibus eas ab inflammatione liberemus arceamúsve. Sed hæc forte Auicenna Galenum sequutus, lucidius exponit, ignorantibus iis, qui Auicennā ipsum mordicus tenere putant. Auicenna nanque cap. de Causonis, siue ardentis febris cura, vt noscatis, ait, & oportet, vt seruetur anhelitus eorum, & non permittātur thoracis partes spas-
mo

mo affici. quæ verba non raro Galen. inculcat, vt in ardentibus febribus, thoracis, tanquam caliditatis fornacis, diligentem curam medicus habeat, fomentis, & irrigationibus continuo vtendo, & vt Trallianus ait, raro frigidis, vt quæ intus calidum remittunt, nunquam tepidis, quia laxant, sæpe vero calidis actu, potentia vero frigidis: sed mea sententia, cum calor ingens est, non raro, actu frigidis vti consentaneum est, vt ex Auicenna & Galeno ipso docemur. Cæterum ex pectoris particulis nulla facilius conuulsione tentatur, quàm tracheæ arteriæ caput, primus bronchus dictus; ad quem, tanquam ad supremam arcem, & caminum, pessimi, & acres fumi ascendunt, & inde consortij lege ad cerebrum, in quo erysipelas, aut phlegmone non difficulter gignitur. non ab re Auicenna capite de nigredine linguæ exortæ à febribus, fen. prima libri quarti, ait: oportet, vt non dimittatur super linguam nigredo, immo fricetur cum eo quod scis: aliter eleuabuntur ad caput vapores maligni, & facient cadere in sirsen, hoc est, capitis phlegmonem.

nem. Sed hæc forte melius, & proposito nostro conuenientius tradit Auicenna ipse, sequenti cap. 31. in quo agitur de constrictione anhelitus febrientibus veniente, ad hunc modum: Constrictio anhelitus accedit eis, aut propter spasmum & siccitatem, quæ accidit eis in lacertis anhelitus, aut propter materiam præfocatiuam, descendentem ad guttur eorum, aut propter debilitatem quæ dominatur neruis venientibus ad membra anhelitus: & prima quidem curatur cum vnguentis, vel emplastris humectantibus, & secunda cum eis, quæ prohibent strangulationem, & tertia, cum æquatione complexionis in cerebro, & inunctione colli, cum eis, quæ infrigidant, & humectant: & supra pectus etiam ex eis, quæ sunt sicut rasura cucurbitæ, & portulacæ, & santali, cum oleo rosaceo, & similibus, quæ omnia conuincunt, opus nostrum à præclaris medicis frequens vsitatum, & in quotidianam praxim esse habitum. quod si hæc illis non placerēt, sed vt puto placent, ad eorum Rutgerium eos relegandos statui, qui, vt audio, in cura causonis, hæc à nobis actitata, agenda suadet.

Cura

Curatio nonagesimaseptima, in qua agitur de vomitorio medicamẽto, quo quidam à coli affectione sanatus est.

VIr robustus, instante canicula, coli dolore infestissime cruciabatur. contra quem variis clysmis, & aliis nõ paucis topicis remediis, vsi sumus, sed absque profectu vllo. qua de causa, cũ ægrotus maximo in periculo esset, ad vomitoriũ medicamentũ hoc confugi, & ita contulit, vt illico se sanum ægrotus dixerit, habet autẽ remedium sic, R. ellebori nigri, seminis anethi, cumini, raphani, an. vnc. mediam, excipiantur tribus libris aquę & fiat debita coctio, & coletur, cui postea adde rhodomellis vnc. ij. & fiat vomitoriũ, ex quo tepente, libras fere duas ebibit, & quieuit, sed non multum postea ita multa vomuit, vt à dolore internecante liber & sanus illico euaserit.

Curatio nonagesimaoctaua, in qua agitur de tertiana multo cum humore crudo os ventriculi infestante, quæ plerunque interficit, & Auicenna febrẽ syncopalẽ humorosam appellat.

IEhuda Abarbanelius, magni illius Iehudæ, siue Leonis Abarbanelij Platonici Philosophi, qui nobis diuinos de amore dialogos scriptos reliquit, nepos, quum ob pestem Thessalonicæ grassantem, ad muros iuxta Calabros cum eius familia se diuerteret, & ibi per mensem maneret, atque postea in domũ se reciperet, non tam ipse, quàm cæteri cum eo agentes tertiana epidemica sunt correpti, is vero ætate viginti septem annorum, temperatura pituitosus, obęsus, nullo fere exercitio corporeo deditus, inchoante canicula, tertiana vt dixi, corripi cœpit, magna eius crudorum succorum copia, os ventriculi infestante, offendentéve: singulo nanque tertio die accessione affligebatur syncopali grauissima, à qua nec die quietis mundus euadebat, immò eo ipso quietis die vesperi absque rigore febris inualescebat, quæ cum paroxysmo sequentis diei mutuò se confundebat, miscebátve, vt tertia accessione euidentius à nobis perceptum fuit, noctu nanque animi defectus, & symptomata grauia illi euenere, vt tunc de obitu timor esset, vt ab assistente medico, quem practicum, hodie

hodie, Neapolitani præcipuè, appellant, accepimus. Cæterum huic, primis quietis diebus, cassiæ Aegyptiacæ atramentum ad drachmas duodecim, saccharo tantum obuolutas dederamus, quibus multa & varia egessit. Porrò elapso quarto paroxysmo, cum pulsus varius esset, & non recte constaret, vt in hoc contingit morbo, & Gal. recte notat, immo captizans videbatur, & aliquando vermicularis, & fornicans, ab omni vacuationis genere vacaremus consuluimus. At quum pectora veneni, & contradictionis plena vbique habeantur, quidam se hunc curaturum, si modo ex rhabarbaro, & aliis simillimis medicinis confectum pharmacum ægrotus biberet, pollicitus est, ignorans alioqui, magnam crudorum succorum molem os ventriculi infestare, pro quo curando morbo, ab omni vacuationis genere manifesto abstinere, summũ erat remedium. annuit tandem contradicenti ægrotus, & pharmacum ebibit, me alta voce clamante, demum sequenti die post multa egesta gelidus factus, suũ diem obiit, non sine doctorum hominum dolore. Philosophiæ nanque vt obiter

hoc

hoc dicam, apud ſe librum iuſtæ magnitudinis, quem auus ſuus compoſuerat, reſeruatum habebat, cui de cœli harmonia titulus erat, non niſi Longobardicis literis inſcriptus, & quem bonus ille Leo, diuini Mirandulenſis Pici precibus compoſuerat, vt ex eius procemio elicitur, quem librum ego non ſemel percurri, & legi, & ni mors immatura nepoti huic ita præueniſſet, eum breui in lucem mittere decreueramus, eſt ſane opus hoc doctiſsimum, in quo, bonus ille Leo, quantum in philoſophia valebat, ſatis indicauerat, ſcholaſtico tamen ſtylo inſcriptum. Cæterum vt finem huic curationi imponamus, huius vxor, & filiolus annos natus decem, & ſororius, omnes eodem morbo correpti, ſani euaſerunt, ex ancillis tamen cum hero, tunc quædam occubuit. porrò Moyſes Pardus tunc tertiana correptus fuit. Qui & ipſe ſyncopali acceſſione afflictabatur, non quidem ob crudorum ſuccorum præſentiam in ventriculo, ſed potius ob bilioſorum humorum ad ipſum ventriculum defluxum, à qua ſanatus eſt, eo modo tractatus à Galen. edocto 12. libro Meth.

med. poſtquam primum hunc prædi-
ctumcarnifi cẽ morbũ,curare docuit.

SCHOLIA.

Ex tertiana vbiq; omnes fere euadunt,referente ſic Hippocrate,lib.1.de morbis vulg. tertiana exquiſita,cito iudicatur,nec eſt lethalis:ſed Theſſalonicæ,ex ea pleriq; mori cõtigit,vnde Theſſalonicenſes admirantur,cõqueruntúrq; quod illis eueniat id,quod aliis raro euenire ſoleat. Sed nunc mortales ij admirari deſinant, quum iuſte illis eueniat,id quodaliis raro euenire cõtingit,multis de cauſis. Prima,quia raro hodie tertiana,quæ nõ peſtilentis ſeminij aliquid habeat,comperiatur, præcipue poſt peſtem immanẽ quãdam, quæ ab hinc paucos annos,non ſolum Macedoniam hanc,& in ea contentam Theſſaliã, ſed vniuerſam Græciam,& Thraciam,vaſtauit depopulauítve:quæ lues peſtica fere cõtinuo graſſatur. Raro autem peſtis Turcas, & cũ eis habitantes,inuadere non ſolet,vnde omnes morbi epidemici,& peſtilentes dici merentur.Sed hoc miſſum facio,vt cõmunẽ, & publicã cauſam habens, & priuatam ſiue ſecundam inquiramus cauſam. Raro autem Theſſalonicæ tertiana ſiue exquiſita ſiue nõ exquiſita,ſimplex habetur,multis & variis de cauſis,quia populus multũ laborat ſatigatúrve in obeundis negotiis, præcipue in

concinnandis pannis, pro quibus inficiẽdis, lotium putidum tractant, item quia multum ij ingerũt, & variis, & multis crassum & pessimũ adgenerã ibus succum cibariis nutriãtur; aluntur autem cõtinuo fere bubula, brassica, aut ciceribus, aut oliuis viridibus, aut oryza, aut farre, aut tritico, aut melongenis, aut huiuscemodi aliis eduliis pessimis cõdita item, artocreis, id est, carne massa incrustata, veluti piscibus massa coopertis, immo eadem mensa, & piscibus, & carnibus melle conditis vescuntur, veluti caseo, lacticiniis, vel melius lacteis, lentibus, & omni genere bellariorum massa, & caseo cõfectorum, vt varia alia pessimos & crassos succos gignentia, prætercam. Vnicam tamen causam tanquam cæterarum omnium alpham, adiiciam, quia ij gelu fere toto anno pro potu habent, à medio autem Aprili, ad Octobris finẽ, omnes qui fere centum millia animarum Thessalonicæ habẽtur, gelu pro potu familiare habent, vt nõ ab re, publice prostent vigintiquinque officinæ gelu tantum venditantes, quæ hoc dicto tempore, duo millia ducatorũ, & plura corradũt, vnde mirari non est, si horum stomachis succi crudi & frigidi aggerentur, & cõgesti fiant, qui cum præsentes in ore sint ventriculi, non ab re est, si qualibet cum febri, vim & molestiam ventriculo ipsi inferant, vnde syncopis

stomachica

stomachica oritur, morbus sane carnifex, & periculosus, prout Galenus testatur lib. 12. Meth. med. cui Auicenna subscribit fen prima libri quarti, cap. 60. tractatus secundi, in quo agit, de cura febris cum syncopi humorosa. Fit autem, vt rem hanc exacte tractemus, syncopis stomachica hæc, aut syncopalis accessio hæc stomachica, quia humorum crudorum quantitas, & crassities, os ventriculi premit grauátve, item propter ipsius ventriculi exactiorem sensum, syncopis similis oritur. quib⁹ adde, quòd crudorum hæc moles succorum, poros, & vias, per quas transpiratio fit, obstruit, ex qua obstructione natiui caloris suffocatio consequitur, & syncopis exitialis, & consequens humorum confusio & miscella, & tandem obitus. Non est igitur mirari, si quis tertiana laboret, & syncopim hanc simul patiatur, è viuis decedat, vt sæpe Thessalonicæ contingit, & non raro alibi. Cæterum per indicia cognito morbo exitiali hoc, qui quauis cum febri complicari potest, vt ex Auicenna depromitur, dignum duximus inquirere, quo modo curari debeat, quia in hoc ingens opus, & labor est. variant nanque grauissimi medici. Galenus nanque libro 12. Methio. med. iubet morbum hunc curari, non pharmaco, non sanguinis missione, sed potius frictionibus, & inedia,

ac mediocri ſomno. Sic enim ille citato loco, ne inueſtigando fatigeris pro compendio ait: Qui ex copia crudorum humorum vnà cum oris ventriculo offenſione febricitant, ij neq; miſsionem ſanguinis, neq; purgationem tolerant, cum tamen vacuationem deſiderent. Quare eis vacuatio per frictionem ſolã administratur, ergo linteis mediocriter aſperis, ſtatim in ipſis auſpiciis morbi fricãdi ſunt, à cruribꝰ ſuperne deorſum: debet enim radi ab his cutis, cùm ſimul & calefieri per eã & digeri corpus poſtulet, dein tota brachia, ſimili modo, ab humeris ſuperne deorſum: vbi vero artus oẽs abunde iam calere videbuntur, & metus fuerit, neꝗs ex multitudine frictiõis, contuſa iam carne, ſuperueniat laſsitudinis ſenſus, oleo relaxãte vteris quod genus eſt ſabinum: ab adſtringẽte verò abſtinebis, cuiuſmodi Hiſpanũ exiſtit. Hyems verò ſi fuerit, nihilo deterius ſit, ſi ad digerentium aliquod tranſieris, quale ſicyonium eſt, aut etiã chamæmelinum. vbi igitur oleo membra ipſa abunde fricueris, oleum eſt detergendum, atq; ad ſpinam dorſi tranſeũdum, quam totã pariter fricare primùm quidem ſicca frictione, poſt oleo, expedit. Ab hac rurſus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, denuóque dein ad ſpinam, ſic totum diem agens, in domo lucida, & temperata. Sanè mulſa, in

quā coctu hyssopum [illegible]
qua sola primis tribus diebus vtentur: ipse verò eo tātùm tempore, dictā intermittes frictionem, quo somnus hominē occupauerit, ad quem etiam alliciendum, & frictio vberior facit. Cæterum somnus vberior his minimè est salutaris, cum nec crudos succos digeri sinat, & viscera reddat grauiora. Sed si quis alius affectus est, qui somnum & vigilias modicas postulet, hic profectò in his est: quippe somnus concoquit, vigiliæ digerunt, quorū vtroque est opus iis qui ex multitudine crudorum succorum ægrotant, ac si pulsus his paruus admodum infirmúsque sit, aut etiam supra hæc vehementer inæqualis, extremum periculum indicat, nec quicquam præter iam dicta, moliendum est: sin verò mediocriter sit robustus, nihilque intercisus videatur, si sua quidem sponte aluus commode non deiiciat, soluenda est, mulsa iniecta est. Quod si maior iusto superfluorum impetus ad aluum citetur, principio quidē percoquere mulsam amplius oportet. Ea nanque sicut aluum minus subducit, ita magis nutrit. Post hæc si superuacua largius descendant, nec sic quidem sistenda, sed exhibēdus pro aqua mulsa ptisanæ cremor est: si verò fluere pergāt, alicæ sorbitione ægrū nutries, si pulsus interim ad imbecillitatem, vel inæqualitatem, vel parui-

tatem mutentur; itaq; si nec ventriculus, nec iecur laborarent phlegmone, quando si hac infestentur, corpore crudis succis referto, salus deplorata est, pulsibus sic immutatis: minime autem vtendum cataplasmatis, aut perfusionibus est, priusquàm superuacua magna ex parte partim vacuata sint, partim cõcocta, interimque sola mulsa, in qua coctũ hyssopum sit, vsq; ad septimum diem vtantur: siquidem longissimam sic affecti cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsi, quos continet, succis concoquendis alito. Verùm si aluus impense fluat, vel æger mulsam fastidiat, ad ptisanæ cremorem est transeundum: sin hũc quoque auersetur, alica ad eũdem quo ptisana modum ei præparabitur: neque enim eis qui sic sint affecti acetum incommodum est, immo sicubi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymeli assiduo pro mulsa dabis, si quidem æstas sit, & æger frigidæ assuetus, frigidum: sin hyems autem, omnibus calidum, maxime verò pulsus paruus, tardus & rarus, frigidos subesse succos ostendit. Sane propositis aduersissima sunt, tum balneum tum aer ambiens, quoties vel nimium calidus est, vel frigidus. itaq; vt lauandi hi nõ sunt, sic & reclinandi in domo sunt, æstate quidem, quæ frigeat, hyeme,

quæ

quæ caleat; leduntur nanque non parum ab vtroq; excessu. atq; hæc quidem agenda sunt tibi, vbi à primo die curationem susceperis. Si autem ad eos, quos iam premit syncope accitus fueris, si ea quæ retuli loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, cúmque ex vino aliquo, quod celerem in corpus digestionem adiuuet, statímque ad frictiones venies, quas, vt diximus administrabis, ac si quidem cœli status sit vehementer calidus, cum frigida vinum dabis, cum calida autem mediocriter, si temperatus. Quæ tamē secundo & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis, vtq; succorum crudorum concoctionem adiuuet. Cæterum iis quibus ex crudis humoribus syncopes periculum imminet, sane falernum tanto iam vinis memoratis præstat, quanto tum melioris est succi, tum etiam calidius, vtpote quod & velocius illis digeritur per corpus, & crudis succis concoquendis auxilio erit.
In summa verò, quibus ex abundantia crudorum humorum syncope incidit, iis crassa vina, ceu noxia, aquosa ceu parū efficacia fugienda sunt, deligenda autem eorum sunt media, quæ flaua existant & calida. Hæc Galenus, citato à nobis loco, & lib. 1. Artis curatiuæ ad Glauc. à quo Paulus Ægineta, libro 2. suæ medicinæ, capite 37.

nec transuersum vnguem discedit, in quibus, vt audistis, ait, morbum hunc non curari, nec purgatione, nec sanguinis missione, sed potius inedia, & frictionibus, mediocríque somno, & potu vini generosi, vt cætera taceam. Porrò in hæc Galeni dogmata, siue decreta, Alexander Trallianus, Stephani filius inuehitur, & ea falsa esse alta mente contendit: sic enim ille lib. 12. suæ medicinæ Andernaci versione, ait, Curandi sunt, qui ex crudorum humorum copia in syncopem incidunt, tenui victu, atque omnibus, quæ extenuare possũt. Salubre igitur est, quantum ad copiam attinet, vacuationem per sectam venam moliri, eámq; rursus iterare, immo non permittere, vt humores crudi rursus in corpore redundent: metus enim est, ne vires prostratæ humorem crudum nequeant concoquere & distribuere. Satius igitur arbitror, vt vacuationem potius vitemus: sin autem humor vsque adeo superauerit, vt periculum sit ne vires suffocentur, non absurdum est tunc ex copia modicum subtrahere, & grauamen leuare: videmus enim plerunq; id etiam in igne euenire: quippe cum is propemodum à viridibus lignis extingueretur, subinde paucis ademptis rursus illuxit, & iis, quæ ipsum suffocabant, superior euasit. Quapropter si vires robustæ, & copia quæ offendit, admodũ ampla

fuerit,

fuerit, in eum modum est agendum: sin autē imbecillæ fuerint, & cruditas multa subsit, frictionibus incumbendum, atq; iis, quæ sensim extenuare, ac discutere crudósq; humores & incoctos possunt concoquere: tale vero est chamæmelum, vt quod rarefaciat, dissipet, & causas morbi concoquat. At frictionem incipere conuenit, à cruribus deorsum, deinde ad totam spinam, & brachia transeundum est, postea rursus à brachiis ad inferiores partes, & pedes, ídq; frequentius faciundum est, ita vt virium ratio habeatur. Cum enim nōnulli sæpe immoderatam magis frictionem adhibuissent, vires subito digestæ, dissolutæq; fuerunt. Ego ita quendam & inscitia fricantiū in syncopē prolapsum conspexi: iusserat enim ille continue integrum diem & noctem ipsū perfricari, & à cibo omni ad quintum vsque diem abstinere: deinde cum impie hoc ipse faceret, æger qui non potuit vtrunque, tum defatigationem, tum inediam in alios quinque dies tolerare, syncope interiit. conueniebat enim meo iudicio, eū qui tam immoderata frictione, & acribus oleis in vsum adhibitis, tantam cruditatem discutiendam putabat, non prorsus à cibo ægrum continere adeo, neque rursus nimium eum grauare, sed ab immoderata frictione desinere. Nam vbi fames, laborandum non est, sicut inter

omnia, hoc quoq; prudens ille senex pronunciauit, haud noui quid etiã diuinißimo Galeno in mentem venerit, quod ita faciundum esse præcipiat: frictionibus autem immoderatis vtendum, oleumq; sicycnium inducendũ, ac inediam imperet. Nam hyssopum ipsis vnà cũ modico melle bibere præcipit, nihilque aliud ad septimum vsque diem assumere. Quis ò Dij immortales, vires adeo validas esse cogitare poterit, qui simul omnia & inediam & frictionem pariter ferre queat? Mihi sane melius videtur & moderatius perfricare, & rursus nutrire ad vires respiciendo, cremore ptisanæ, aut alicæ cum oxymellite, & pane in vinum tincto, vbi vires admodum imbecillæ appareant. Nam vtrunque faciendo, vt interim sane ex copia humorum non nihil per fricationem dißipemus, deinde rursus commodum alimentum quod concoqui facile, & in partes corporis distribui poßit, substituamus, tum vires conseruari, tum crudi humores probe concoqui poterunt. Hactenus Alexander, qui in cæteris, hoc est, vino & balneo, hoc in morbo conuenientibus, cum Galeno est, vt legenti manifestum euadit. Suggillat igitur, atque irridet Alexander Galenum, vt qui non exacte nouerit affectionem hanc curare. Cui Alexandro postea adstipulati sunt Razes

lib.

lib.16. sui Continentis, & Auerrois, libro sui Collectorij, veluti nõnulli Neoterici: Nos vero quid sentiamus, pro tanto, & tam difficili morbo curando, dicere non grauabimur, & eo magis, quia ex eo mortales plures vita decedunt, quia forte pauci medici difficulter morbum ipsum & eius curationem norunt. Scire igitur liceat, febrem hanc ex crudorũ humorũ copia cum stomachi offensione fieri, proinde febris hæc aut pituitosa est, aut spuria tertiana, aut composita, vel complicata, vt hemitritæum referat: interpellata tamen semper fere est, vnde in accessione stomachica, syncope euenit, quia humores mouentur, & eo maior, quo maior contingit putredo, & stomachi ipsius maior sensibilitas, vnde pulsuum varius fit motus, paruus, tardus, & rarus: si continua tamen febris hæc cum syncopi stomachica euenerit, breui ægrotus mori contingit, & eo breuius, si visceris alicuius particula inflammatione offenditur. Plerũque tamen febris hæc, vt dixi, interpellata est, cuius paroxysmus, vt Galeno placet, plerunque ad vesperam affligit, veluti & noctu, rarò verò in aurora, vsque ad meridiem. Ego verò nonnullos ex hac immani febre correptos notaui, qui non simplici febre corripiebantur, sed potius tertiana spuria, alia pituitosa febre quietis die

affligente,

afflig ente, vt in hoc contigit Abarbanelio, & Solomone Syneore. Erant autem homines ij obesi & quibus aqualiculus prominebat, pleni multo succo crudo. Horum primo sanguis ex vena brachij extractus fuit, & obiit; huic vero de quo agimus, venæ sectio celebrata non fuit, sed bis per pharmacum purgatus fuit, & quoque obijt Proinde hic commendatum, immo testatum relinquo, vt cum primum medicus ad hanc carnificem, & exitialem vocatus fuerit febrem, ab omni vacuationis genere se abstineat, & se totum Galeno concredat, quum diuinissimus, & à Deo, propter humanam salutem in lucem missus fuerit. Sic enim medici cum Galeno exercendo, ægrotantes ab orci faucibus liberabunt, & populi calumniã effugient. Hãc vero febris curandæ methodũ, vt veram, paucis quoque cùm Glauc. philosophum alloquitur, absoluit, inquiens, Qui verò humorum multitudine animo deficiunt, haud ita curantur: verùm illorum artus plurimum fricandi sunt, calfaciendi, ac ligandi. Cæterùm à vino, & cibis temperare debent, atque etiam à balneis, si febris adsit: contenti mulsæ potu, in qua thymum, origanum, pulegium, vel hyssopum cõcoctum sit, cõfert autem & acetum mulsum. Hactenus G l. breui, quæ lib. Meth. med. peramplè tractat, dixit. pro quibus intelligendis

gendis etiã pauca hæc audire ne grauemini. Ii qui crudorum humorum multitudine laborant, vacuari desiderant: cæterum cũ sanguinis mißionem, & pharmacum non ferant, alia vacuatione indigent: non enim sanguinis mißio illis conuenit, quia ea humorum cruditas augebitur: neq; pharmacum purgans, quia ei humores crudi, & multi non parent, sed resistunt, & eo magis, quo humores crudiores & magis rebelles sunt: & purgans medicamentũ in attrahendis eis generosius & potentius habebitur. hac enim mutua altercatione, syncopes & exolutiones, ac vertigines, vt multa alia id genus incommoda eueniunt, qua de re, cum purgatio, & sanguinis mißio, pro hoc curando morbo exerceri non possunt, alia vacuatione vtamur opus est, vt ea quæ frictione, calefactione, & ligatione partium extremarũ, absolui solet, vt abunde ex Galeno dictum est. At Alexander, & cæteri eũ sequentes, qui sanguinis mißionem pro hoc curando morbo exercendam iubent, vt ego credo, ingens virium robur præsupponunt, quo præsente, forte nec Galenus eam abnegaret, aut saltem per pharmacum purgans, magnam humorum peccantium vacuationem, modo syncopis aduentum non timeat. & vt verum dicã, ita Galenus ait: Qui multitudine crudi succi grauatur, hunc si modo

iustum

iustam semel vacuationem ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet, semel ar bitror vacuatum, à morbo explicaremus. Ex iis igitur Alexandrum vnanimem, & concordem cum Galeno iudicate. At quia raro, vel nunquam febri hac syncopali humorosâ laborantes, viribus constent: ea de causa hortor, ne à Galeno transuersum vnguem discedamus, sed inedia, & frictionibus, clysmis, oxymellite, & similibus curationem absoluamus, in qua & vomitus ciendus est, quã quam raro ob succorũ tenacitatem grauedinémq; vomitus euocetur fiátve; indiciũ non paruum, neq; contemnendum pro hoc dignoscendo morbo: sunt nanq; ij nauseabundi, & stomachis grauati sed non vomũt, ructus tamen sæpe edunt: quòd si vomerent, vt etiam aliquãdo illis ventris fluxus contingit, haud parua salutis spes esset. Cæterum et si Alexãdrum conciliatum cum Galeno à nobis audistis, nũc verò vt Alexãdri sequaces satisfacti à nobis discedant, & illustrioris doctrinæ gratia, paucula hæc subiungam: Iis qui hoc exitiali morbo laborant, frictionem simul & inediam iniungere, inconueniens maximum non est: quia cum ij crudorum succorum copia abundent, facile inediam tolerant longam, nec inde eorũ vires dissoluuntur, corpore scilicet, ex crudis ipsis, quos continet succis con-

coquen

coquẽdis nutrito, id quod aliis affectionibus non euenit. Manet igitur Galeni recta, vera & indubitata curandi via, quã omnes insequi debemus, quia eam ægrotantes ij facile ferre possunt, & ea sani euadent. Et non immerito Auicenna hanc Galeni doctrinã, vt veridicam recipit, & ei subscribit citato à nobis loco, vt legenti notum euadet. Receptui igitur canentes, non est mirari, si ex tertianis spurijs, quibus syncopis stomachica familiaris est, multis de causis Thessalonicæ multi moriantur, vt alibi quoq; euenire poterit, si modo tertianis stomachica syncopis, aut syncopalis oris ventriculi affectio dicta, complicata, coniunctáve fuerit: speramus tamen deinceps, modo medici Galeno additi sint, similes ægrotantes superstites euadant, neque ex multis vnus periclitetur. quod Deus Opt. Max. annuat.

Curatio nonagesimanona, in qua agitur de febre cum syncope, ob tenues succos ocyssime exhalantes, veniente, quam, febrem syncopalem minutam, recentes vocant.

OPportunè hîc, vt euidens & clara prædicta curatio euadat, occurrit Bayazetus Rhais, Constantino-

pol

politanæ nauis nauarchus, homo Turca, temperatura biliosus. compositione gracilis, ingeniosus siquis alter, & diues satis, ac liberalis: qui post varios casus, labores, & vigilias, ac nauigationes non raras, in febrim lapsus est biliosam exacte peracutam, cum syncopi, quam neoterici medici, minutam syncopalem appellitare solent. Vexabatur autem hic febre ardentissima, prædicto cum symptomate, quod comitabantur pulsus varij, inæquales, & ad summum, malum indicãtes, lotium nanque igneum, sed lucidum erat, demum, breui huic facies talis fuit, qualis ab Hip. similis mortui faciei describitur, & quam Gal. libro 10. & 12. Methodi med. cum de hac agit febre, silentio non præteriuit. Cæterum huius vniuersum corpus madores quidam, & spirituum exhalationẽ attestantes occupabant, & inde anxietudines, exolutiones, inquietudines, insomnia tumultuaria, & id genus alia, sinistra omnia erant, pro quibus omnibus profligandis, abigendísve, & ægrotante ipso restituendo, sic Galeni doctrina muniti, o ısi sumus, omni ratione curantes, vt succorum materiam crassio-
rem

rem reddamus, & cutim densemus, & exhalationem inhibeamus, idque tam iis quæ foris admouentur, quàm iis quæ intro sumuntur. Aer igitur frigidissimus est factus cum aquæ putealis frigidissimæ irrigationibus, cui admixtum erat acetum rosaceum & stillatitia rosacea, tum fonticulis ex eadem frigidissima aqua paratis, obsitis ac circumsitis cannis, vitibus, & foliis cucurbitæ, platani, in hac Macedonia abundantissimi, & castanearum arboris, veluti vnedonis, arbuti dicti, & ruborũ, & lentisci, & salicis, & similium arborum, & fruticum ramulis, veluti humi fusis rosis variis, & violis aut nymphææ vtriusque floribus, aut vitium capreolis, aut huius generis aliis frigidis, sed ex fonticulis ipsis, aqua ex alto supra peluim cadebat: Nã & hoc, Galeno authore, somniferum est. demum aer ita arte frigidus paratus fuit, vt non solum respirando interiora refrigerabat, sed exteriora densabat, cogebat, & coarctabat. Cæterum cum aer sufficiens non erat per exteriora omnia absoluere, huius corpus vnguentis illinebamus, quæ refrigerandi, & condensandi, & astringendi vim

habebant, qualia ſunt, roſaceum, & Gal. illud omnium quæ humectant & refrigerant ſimpliciſſimũ medicamen, refrigerans ceratum dictum, & ab ipſo Galeno deſcriptum cum alibi, tum libro 10. Meth. med. cui quandoque admixtum erat vnguentũ ſantalinum, & populeon, veluti rubearum roſarum puluis: ſed & thoraci & cordi epithemata facultatem refrigerãdi habentia ſæpe admouebamus, immo ſubucula, ſiue camiſia irrorata ſtillatitia roſacea ſantalis mixta, ſæpe veſtiebatur, quæ omnia machinabantur pro ſudore compeſcendo, & ſuccorum, & ſpirituum ſiſtenda fluxione continua, exhalationéve. Cætera vero, quæ extrinſecus occurrũt ſilẽtio præterimus, & ad victum accedimus. Qui igitur ita ſe habent, paulatim & aſſidue nutriendi ſunt, proinde hic cum imbecillis erat, paulatim nutriebatur: dabamus autem illi panem vino granatorum acetoſorum imbutum, veluti ius pulli, margaritarum, & coralorum præparatorum puluere apparatum, in quo etiam ſorbitio, Italis panatella dicta, ex pane albiſſimo, ſimilagineo dicto, & qui difficulter diffluit, multo

cor

coriãdo recenti miſto concinnabatur. deſiderantur autem in hoc morbo, cibaria, quæ non facile diffluant, vt putredini reſiſtant, vt ſuadet Gal. qui & vitellos ouorum, veluti fructus auſteros, putredini nimiæ obnoxios concedit: & hac de re nos huic pomum granatum libenter dabamus, veluti conditum trium ſantalorum, & diamargariton, non minus, ac pro potu frigidam, aut gelidam iulepo violaceo miſtam: ex medicinis vero, tantum mollibus refrigerantibúſque clyſteribus vſi ſumus, præcipue hordeacea, oleo violaceo, ſaccharo, & ſucco cucurbitæ compoſitis. Quibus omnibus leniter tractatus ægrotus, intra quartum diem melius habuit, & morbus ſæuitiem ſuam exuit. Profuit autem tunc ſuccorum concoctio, poſt quam Galenus in hac curatione carniũ eſum admittit concedítve. Qua de re nos pullorum carnes limonis acredine; aut ſucco acerbæ vuæ conditos, liberalius conceſſimus, exemplum ſummum à medicis ſumendum, vt in ſcholio apparebit. Tunc vero vinum album optimum, aut vermiculũ, auſteritatis non nihil habens, aqua dilutum, huic, Ga-

leni consilio, propinauimus. quibus omnibus intra decem dies ęgrotans hic sanitatem consequutus est. Sapiens Catalaunensium, iuuenis natura biliosus, huiuscemodi febre corripiebatur: nam quum affligtabatur accessione, os ventriculi multum dolebat, & syncopim patiebatur, & bilem vomebat, & aluus dura illi erat, & non egerebat: erant autem huic renes, & iecur calidi. ad quem accitus ego; bilis fluxũ eum à iecore ad os ventris venire, & inde ex eo symptomata orta, noto: quæ etiã purgatione habita & remediis propitiis adhibitis, ad septimumdecimum diem perseuerarunt, qua de re, iussi iecur, & eius os ventris, santalino vnguento illini, & renes cum vniuersa dorsi spina ex rosaceo inungi, simul vt ante horã paroxysmi ægrotus cibaretur, & optimũ sed dilutum vinum biberet: quibus paucis, sequẽti nocte ægrotus melius habuit, nullum nanque dolorem passus est, sed sua sponte aluus respondit: indicium quòd bilis solita os ventris offendere, in intestina delapsa est; desiit autẽ oris ventriculi dolor, & intestina bile citata suo fungebãtur officio; & tunc quoque cibo-

rum

rum fuit appetẽtia. Cæterum propulsato, extinctóve ventriculi dolore, de renum intenso dolore cõqueri cœpit, fortè deriuato humore obstructio in renibus facta est, à quibus arenam non paucam tunc in lotio mittebat: sed postea, ad os sacrum dolor peruenit, in quo sedem non paucos dies habuit, vt de phlegmone dubium esset, sed variis clysmis, & remediis aliis adiutus, euasit, & in quartanã lapsus est, quam paucos menses passus est.

SCHOLIA.

Febris hæc, quia ob prætenues humores cito exhalabiles euenit, præcipue cum syncopi, ab Auicenna, & eum sequentibus, minuta syncopalis appellitatur: contraria nanque febris hæc humorosæ syncopali habetur, præter quam in syncopi: in hac vero sicut in alia, syncopis reperitur, qua de causa cum contrariæ sint, contrario modo curantur. vt autem syncopali humorosa laborantes, paulatim & assiduo vacuari debent, adhæc inedia cruciari: ita minuta hac laborantes paulatim & assiduò cibari debent. item syncopalis humorosa, vt corpora plena succis, & obesa amat, ita minuta febris hæc, biliosa, sicca, & gracilia. Cæterùm vt febris hæc natura biliosa est, ita aliquando continuo affligit, aliquando vero

interpellatim, vnde recte Auicenna scriptum reliquit, huius paroxysmos plerunque tertianos esse, in qua facies illa ab Hippocrate descripta, morti similis, non raro conspicitur, id quod Diuinus Galenus non siluit: magnã igitur communionem febris hæc cum pestilentibus habet, quæ cordis substantiam, aut eius ventriculorum humores obsident, lancinántve, & hominem ad perniciem trahunt. Et quemadmodum minuta syncopalis hæc ob succos præpaucos & facile perspirabiles, euenire solet, ita quandoque (notante id Auicenna) non raro accidit, ob putrilaginem, aut venenosam & malignam humoribus insitam qualitatem, veluti ob acredinem humorum, vt iuueni exercitationi dedito, contigit, de quo elegans extat Historia Galeni, libro decimo, Meth. med. cui arridet sapientis Catalaunensium casus, à nobis citatus. Cæterum referente Galeno, & Auicenna consentiente, proprio de hac febre capite, affectio hæc, intra quartum plerunque opus suum complet. At, si ab ea ægrotus euadere contingat, suadet Galenus, id quod medici artem exercentes aduertant velim, videlicet, quòd elapso die quarto, & humoribus ad concoctionem venientibus, huic tali, aliquid carnei edulij concedamus, quasi, ante concoctionis in humoribus

ribus apparitionem, febre in continua, caro, ab eo abnegetur, & dari non debeat.

Curatio centesima, in qua docetur, quòd in tertiana continua, tertio quoque die rigor euenire poterit, simúlque quomodo circuitus in febribus interpellatis contingat, tam secundum Galeni, quàm Auicennæ dogmata.

MAgnifica, & generosa Gratia ab Yahiis, mulier procera, obesa, carnosa, tẽperatura sanguinea, quum ætatis suæ annum quinquagesimum ageret, vigente autumno, continua febri corripiebatur, cum qua tertio quoque die horrebat, & male habebat. pro qua curãda, propulsandáve febre, accersiti quatuor sunt medici, qui conspecto lotio rubro, & crasso, aliquali cum coctione, cæterísque excrementis, ac morbo, & eius modo, exacte notatis, iudicarunt, sanguinem reliquis cum humoribus vitiatum esse. qua de causa cum vires recte constarent, & morbus postularet, & reliqua assentirent, sanguinis missionem admodum proficuam fore omnes vno firmarunt

ore à qua exercita vacuatione ita mulier hæc valuit, vt nõ amplius febrem, aut malum aliud persenserit: tam enim sanguinis illa missio contulit. Cæterum cum ex iecoraria, aut communi brachij vena, sanguis mitti deberet, & inuenta à chirurgo vtroque in brachio non esset, iussimus venam illam, inter digitum anularem & auricularem obrepentem, primo calente aqua frictã, aperire, ex qua sanguis ad vncias octo fluxit, & recte habuit.

SCHOLIA.

Quum nobilis hæc mulier continuo febriret, & tertio quoq; die horreret, propositum à medicis fuit, quanã febris hæc esset. ex quibus alter, febrem tertianam simplicem, sed notham esse dixit. Alter vero, tertianã continuam, sed horrificam eam astruxit: contra quem non defuit alter, qui hoc falsum esse, cõtestatus est: quia tertiana continua continuo affligit, & nullũ horrorem, aut rigorem, sed insultus quosdam leues, vix perceptibiles, quos exacerbationes forte dixerimus, tantũ habet, nisi quando natura potens bilem vnà cum sanguine intra vasa contentam foras pellit, & rigor non raro verum salutis indicium sequitur, & febris soluitur. id quod Diuus senex in aphor. nos docuit, cum dicat:

A

A causone habito, rigore superueniente solutio fit morbi. At qui tertianam continuã, & horrificam febrem illam esse dixerat, suam sic fulciebat assertionem: Intra totius corporis vasa magna bilis putrens, tertianam continuam gignens, asseruatur, quæ parum à causone abest, in qua tertiana continua, exacerbationes, siue leues insultus bilis, vt dixi, singulo tertio die fiunt, in quibus rigores vel horrores contingere solent, quia eisdem diebus, crises eueniunt, in quibus paroxysmi affligunt. fieri igitur poterit, ait hic, vt tempore exacerbationis, bilis vena in caua contenta, adeo sit multa, naturam stimulãs, aut pauca, sed naturæ ita obediens, vt extra pellatur, vel intra ad iecoris portas, ad pancreon, ad intestina, ad stomachum, vel ad horum aliquod, vel aliud membrum, & rigorẽ, vel horrorem faciat, & sic ab eadem materia vno particulari in loco contenta: eadem tamen hora mota, duæ oriuntur febres, altera à bile intra venas contenta, continuo affligens, tertiana continua dicta, altera vero ex bile à venis foras delata, ex qua febris interpellata consurgit. quam sententiam omnes approbarunt, & vt veram receperunt. Cæterum quia Galenus libris de diff. febr. ait, vt facillimum est reddere causas febrium continuo affligentium, ita non admodũm facile.

earum quæ per circuitus veniunt: dignum du ximus hic appendere modum, quo circuitus paroxysmorum fiant, secundum Galeni dogma, simulque inuestigare an Auicenna cum Galeno conueniat, & eum recte hac in parte interpretatus sit. ALAMANVS. Hoc à te audire pergratum mihi erit ô Amate, vt qui ex Neotericis tam multis scriptitantibus, nemo quod sciam enodauit. AMATVS. Difficillimum sane dubium hoc est, & in quo Auicennam sequentes, nō paucas cacatas chartas in lucem mittentes, desudarunt, quos omnes etiam breui nunc perstringam, præcipue cum Galenū enarrauerimus, qui haud dubiè sapientißimè, vt solet, in eo absoluendo loquitur. Primo igitur scias velim, in vnaquaque animantis parte quatuor reperiri potentias, siue naturales facultates dictas, aliam attractricem, aliam retentricem, tertiam concoctricem, alteratricem dictam, quartam expultricem, retentrice (vt obiter hoc dicam) Galeno consentiente, fortiorem, quia expultrix breuiori tempore actiones suas efficere nata est, vt quæ vnico impetu, ea quæ molesta sunt, expellere, abigeréque statim est potens. Retentrix vero, non nisi temporis spatio opus suum conficit, ac inde longiori tempore indigens est. Hæ cæterum facultates, cum recte habent, & suo debite funguntur officio,

officio, homo bene valentérque habet, quia in eo omnia nutritioni deseruientia exacte conficiuntur, & excrementa solita suis constitutis, & debitis temporibus externuntur: vt in mulieribus menses ab vtero, lotium à vesica vrinaria, stercus ab intestinis, & similia tam sensibilia, quàm quæ sensum effugiunt, & per difflationem euadunt, & discutiuntur. Quum vero facultates hæ male habent, & earum inter se ordo peruertitur debitus, vt quæ adinuicem non recte famulantur, tũc excrementa varia gigni solent, quæ quantitate, aut qualitate, aut vtraque, membrum in quod ruere contingit, afficiunt, obstructionem pariendo: obstructis nanque & constipatis canaliculis, meatibúsve talis affectæ particulæ humores retenti, & supra calfacti, ob prohibitam transpirationem putrefiũt, ad quos vitiatos, & putredine affectos, alia excrementa confluunt, quæ & ipsa cum prioribus putrefiũt, iuxta prouerbium, Vua liuorem ducit ab vua. Ex qua putrifactione ingens accẽditur caliditas, & viget, ob quam sanguis ab aliis membris confluere solet. Certũ est enim, vbicunque accẽditur, & augetur caliditas, istuc ab aliis partibus sanguis fluere solet, qui stipatus, loco putredinis, putrefit quoque, & membra, à quibus fluxit, frigida manent,

quia

quia sanguinis vacua, priuatáque manent. Porrò pars ipsa affecta putredine grauatur, & extenditur, decūbénsque sanguis alteratur propter duas causas: prima, quia putrescentibus iam humoribus permiscetur; secunda, quia stipatus, & obstructus, minime difflatur. Quo fit, vt instar lignorum humidorum, quæ paucam super flammam vniuersim proiiciuntur, succendantur: vnde læsionem inferentes vitiati succi ij & vehementius incitantur, & à sensibili ipso corpore, confertim impelluntur, quādoque extra per carnes ad cutim: quandoque intra ad iecoris corpus ad pancreas, ad intestina, ad renes, ad stomachum, ad caput, & reliqua id genus membra. Quòd si bilis absolute fuerit, rigorem parit: si bilis mixta pituitæ, aut atræ bili, horrorem & frigus: si verò pituita, frigus inducit, vt postea latius docebitur. Ponimus igitur febriū interpellatarū sedem, aut si magis appellare placet, fontem, aut originem, locúmve putredinis, extra venas, ex qua sede, siue vt Galenus ait, loco, qui est quodammodo putredinis causa, prima accessione: sit verbi gratia, tertianæ, bilis delata extra ad cutem, vel intra ad partes dictas, rigorem parit. Est enim rigor, Galen. authore, libro 3. de sanitate tuenda, concussio, commotióque totius corporis, inæqualis, & vt ego addo,

do, subito, repentéque veniens, cuius defectu ij, qui regio morbo laborãt, rigorem non sentiunt, paßim enim in eis bilis ad cutem defertur: in tertiana vero bilis acris & mordax supra musculos, & carnes repentè, & confestim irruens, ab eisdem tanquam noxam inferens, concutitur, expellitur & abigitur: vt feruens aqua supra cutẽ affusa, salsa præcipue excutitur, in qua motione sanguis, & spiritus intro magis secedunt, vnde fit, quod cum rigore frigus semper sentitur, & totum hoc tempus, initium paroxysmi appellamus, in quo & sitis viget, & ægri ea cruciari solent, quia animalis facultas vnà cũ sanguine, & calore, ad interiora retracta est, & ea de causa somnus eo tempore ægrotis interdicitur, & vigilia euocatur, vt ad membra algida, & caloris priuata, sanguis & calor reuocentur. Quum vero calor superat materiam, appellatur incrementum & ascensus, siue augmentum: tale tempus, in quo vsqueadeo calor augetur, vt non modo locum exurat, qui est quodammodo putredinis causa, sed etiam continuatim per totum corpus dispergatur. Cæterum cum iam ad summũ feruoris, siue ebullitionis deuenerint incensi, & inflammati humores, tunc appellatur vigor, siue consistentia, aut status, talis acceßionis pars, in qua tunc vniuersum labo-

rantis

rantis corpus ignitũ esse videtur, extensa per totum animalis corpus, æqualiter caliditate, hinc si contingat, quòd humores tenues sint, & facultas valida, & corpus rarum, pars plurima ebullientis humoris fusa in sudorem ducetur: quòd si crassi fuerint, & facultas expultrix debilis, & viæ angustæ, tunc nihil sensibile effluet; sed materia ita extenuabitur, vt in flatus, & vaporis naturã vertetur, quod tempus, paroxysmi inclinatio appellatur, ab aliquibus vero feruentium humorum difflatus. Et hæc de primæ accessionis origine, generatione ve sint dicta, quæ an Alamano arrideãt ipse dixerit. ALAMANVS. Arridẽt sane, & quæ cum difficillima sint, à te abunde & ad Galeni mentem exposita sunt. Sed an ipse ea recte teneam, audire ne graueris rogo Amate. AMATVS. Dicas, sed breui, ne auditoribus fastidium parias, eorum quæ dicta sunt saltem primã partem, quæ vt nosti, huius negotij summa habetur. ALAMANVS. Prima accessio secundum Galeni doctrinam ita fit: facta nanque in membro extra venas obstructione, succi inibi retenti putrent, ad quos alia excrementa confluunt, quæ quoque cum eis putrescunt, vnde ingens oritur caliditas, ob quam sanguis intra venas contentus ad locum quodammodo putredinis causam (nos

putre

putredinis ſedem vocamus) fluit, & ſic membra frigeſieri incipiũt, quia ſanguinis vacua: ſed tunc humores hos ſic confuſos, natura irritata, extra pellit, vel ad carnes, & cutem, vel intus ad iecoris corpus, ad pancreon, ad ſtomachum, ad inteſtina, vel ſimile aliud membrum, vel ad vtranque partẽ ſimul, & rigor, vel horror, vel frigus pro ratione humoris fit, qui cũ ſumme putret, rigor euaneſcit, & caliditas pollet, vt poſtea vberius hoc in colloquio dicetur. AMATVS. Hæc, vt prima & præcipua, per te recte citata à me in hac materia ſunt dicta: ſed iam nunc, quomodo ſecundæ acceſsionis circuitus fiat, inueſtigemus: Galenus nanque, quem pro poſſe interpretari laboramus, poſtquam prædicta à nobis docuit, prope calcem libri ſecundi, de differ. febr. ita circuitum acceſsionum fieri tradit: ſed cum in parte diſpoſitio permaneat, neceſſe eſt, alterum in ea gigni excrementum, attracto rurſus in eam alimento, non in plenum toto confecto, quod rurſus (vt antea docuimus) ab ipſius excrementis putridis in parte ipſa relictis, & ab ipſa propria prauitate initium putredinis ſuſcipit, & vbi ſatis incaluerit decumbit in ipſam, vt prius diximus, ex aliis animalis partibus ſanguis, rurſúſque eodem modo initium, incrementum, vigor, & inclina

natio accessionis existit, idque repetere minime desinit, quoad dispositio in parte generante excrementa ; seruetur. Est vero duplex talis dispositio: Altera quidem partis debilitas, per quam gignũtur excrementa : altera vero ex ipsis subinde genitis collecta, & orta, quæ ita in ipsis putridis excrementis seruatur, quemadmodum nidor quidam in vasis, quibus cibaria elixantur, asseruari solet. & hæc sane dispositio impossibile est vt soluatur, quando præcipuè vniuersum corpus multis, & vitiatis humoribus, fuerit oppletum, ac multo etiam amplius, si iis adiungatur, omnium per quos membri superfluitates excernũtur, meatuum astrictio: sicuti etiam sanitas subsequeretur, si & meatus essent aperti, ita vt in membro liberi transitus fierent, ac potentia vegetior redderetur, emendaretur affectus, atque vniuersum corpus neque multis, neque vitiosis humoribus grauaretur: donec vero hæc perdurauerint prædicta, circuitum quoque accessionum seruari est necessarium, prout in mulieribus accidit. Nam & in iis donec æquales ac similes menstruorum causæ fuerint, idem seruatur circuitus. ALAM. Repetam & ista quoque, modò audire dignaberis, de secundi & aliorum paroxysmorum circuitu. AMATVS. Perge,

Perge, dicas. ALAM. De circuitu verò secundi & aliorum paroxysmorum, ita vt puto, dixisti: Galenus duplicem dispositionem, vt circuitus accessionum eueniant, describit, alteram partis affectæ imbecillitatem, per quam gignuntur excrementa, alteram vero ex ipsis subinde genitis excrementis ortã, quæ quidẽ dispositio putrifica, ita in ipsis excrementis seruatur, quemadmodum nidor quidam in vasis, quibus cibaria elixantur, asseruari solet, qui alia cibaria inficere non rarò solet iuxta carmen Horatianum,

Quo semel est imbuta recẽs seruabit odorẽ
Testa diu.

Per nidorem autem hunc, Galenus determinatam, ac insitam peccantis humoris naturã, & proprietatem intelligit, quam aliquando propriam prauitatem excrementorum putridorum vocat, qua mediante singulis accessionibus humor vitiatus similem inficit humorem, & non alium, vt bilis bilem, pituita pituitam, atra bilis atram bilem, aliter non seruaretur periodicationis, siue circuitus certus ordo. AMATVS. Et hæc recte percepisti, quæ nunc cum Auicennam, & eorum qui eum insequuntur interpretationes attigerimus, vberius exponemus: audi igitur. Auicenna fen prima libri quarti postquam docte admodum varias putredinis causas re-

censuit, & humorum intra venas putrescentium modum, concinne explicuit, ita causa circuituum accessionum in febrib⁹ interpellatis non infeliciter prosequitur, inquiens, Et febris putredinis quidem extrinsecæ, nō eradicatur, & redit, nisi quia materiei, quæ putrefit, superuenit putredo in tēpore paroxysmi, & finiuntur eius humiditates, ex quibus pendebat caliditas, & resoluuntur, & egrediuntur ex corpore. Nō enim sunt retentæ in venis, vt inhibeantur à cōplemento resolutionis, immo remanet earum cineritium, & terrestris pars, quæ nō sunt vehiculū febris, & caliditatis intensæ, sicut videtur de dispositione cumulorum stercorū paulatim putrescentium, donec fiat cinis in totum, deinde nō remanet caliditas. Quòd si nō remanet in humore adusto per putredinē caliditas, destruitur febris quousq; aggregetur vice alia ad locum putredinis, & iā remanserunt in ea reliquiæ caliditatis, ex putredine prima, quāuis nō remaneat materia, aut propter inuentionem causæ primæ putredinis, in materia prima, & inflammatur in materia secunda, secundum semitam putrefactionis. Res ergo putredinis periodicæ procedit secundum inuentionem caliditatis deficientis, putrefacientis, & resoluentis, & facientis cinerem & peruenientis ad vicinū aliud, donec abscindat

dat terminum, & finiat materiã, & nõ inueniat vicinũ aliud, & remaneant reliquiæ febris expectãtes materiam aliam, quæ effundatur ad locum eius. Hæc Auicenna, vtcũq; pessime & peruerse versa, quæ si quis recte teneat, inueniet ex Galeno docte admodum & fideliter deprõpta esse. Marsilius tamen quidam & Gentilis, magnus ille Auicennæ enarrator, cum locum hunc interpretantur, duas insignes & præcipuas causas pro circuitu accessionum signant: Alteram caliditatẽ putredinalẽ in ipso paroxysmo vigẽtem, quæ causam antecedentem in venis cõtentam inficit, & parat ad sequentem accessionem. Alteram vero, caliditatem mitem, absq; putredine in cineritio relictam, quæ & ipsa, causam antecedentem inficit, & ad circuitũ mouet, non adeo tamen valenter & intense. Vgo Senensis, vir sua ætate doctus, & ingeniosus, cum horum doctorum hominum causas duas tantùm, vt non sufficientes ad circuitum accessionum consideret, tertiam iniungit, absque qua accessionum circuitum, vt ille quidem putat, fieri impossibile est, & ita habet. In causa antecedente, hoc est materia intra venas contenta, dispositio quædam habetur, qua mediante materiæ pars post partem extra pellitur, vt ex exemplo à Galeno tradito, lib. 1. de diff. febrium cap. 5.

decerpitur, de ſtercore ſcilicet iumentorum, & columbarum, à Sole ignito, cuius pars inflammationi, & ebullitioni magis apta, citius ſequenti die à Solis radiis ignitur & inflammatur. quam ſimilitudinem Auicenna, vt optimus & veridicus interpres, vt audiſtis, non præteriuit. Ait igitur Vgo, hanc diſpoſitionem in materia antecedente, hoc eſt, intra vaſa cõtenta pernece ſſariam eſſe, quia aliter ſi duæ tantùm cauſæ prædictæ cõcurrerent, ad circuitum acceſſionum, in infinitum protraherentur acceſſionũ circuitus, & nũquam ceſſarent, quia ſemper maneret eadem cauſa: item, quòd alterantibus potiuſquam purgantibus medicamentis febriũ interpellatarum curatio confici deberet, quia caliditas tãtùm vt ſufficiens pro circuitu acceſſionum ſignatur, quod falſum eſſe, omnes medici artem exercentes, norũt, qui pro abigẽdis propulſandiſve, interpellatis iis febribus, ad cauſam antecedentem purgandam, vacuandámve, attendunt, vt quæ malè affecta ſit, & diſpoſitionem contineat, qua mediante, inflãmatur, & ebullit, & in putredinem vertitur, & tandem in cineritium. Pro ſumma, Auicenna & eum enarrantes, febrium interpellatarũ, putredinis ſedem, vel, vt ipſi aiunt, mineram, vt quoque Galenus docuit, extra venas ſignant, ad quã materia

reten

retenta intra vasa, dicta causa antecedens, maleaffecta, nondum tamen putrida cõfluit, sed in suo motu, & propulsione, ebullit, & vitio, & putredine afficitur, & eo magis, cum putredinis sedem, & locum attingit, & hoc tam ob putrificã ipsius paroxysmi intensam caliditatem, quàm ob ipsam in cineritio relictam, sed mitem, & remissam. Vtraq; nanq; caliditas dicta, causam antecedentem, intra vasa contentam, hoc est, humorem paratum foras venire, & paroxysmum gignere inficit, & vt Gentilis sapienter admodum adnotat, determinatum, & proprium, quia determinata & propria caliditas eum inficit, & vitiat. Nã si aliter esset, quiuis alius humor in vnaquaq; accessione inficeretur. Hæc ex Auicenna, & eius enarratoribus dicta sint, quæ vt dixi, Galeni dogmatis in vniuersum conueniunt, respondéntve, & eo magis siquando Galenus ait, post excrementa varia, ad locũ putredinis cõfluxa, sanguis quoq; fluit, qui simul excrementis mistus putret, intellexerimus per hunc sanguinem, id quod Auicennæ sectatores aiũt, causam scilicet antecedẽtem, quæ humor intra venas cõtentus est, pro cuius motu, & ebullitione, nõ solũ concurrunt vtraq; caliditas exposita, sed etiam membri imbecillitas & nidor putrificus, hoc est, proprietas, & natura, ac determinata putredo,

humori insita, qua mediante, infici similis solet humor, & non alius: & per consequẽs nutrimenti pars, & excrementa varia alia, in eundem vitiatum, & putridũ vertuntur humorem, & non alium, & tandiu perdurant, quoad causæ putredinis permanent, determinatæ, quæ pro coronide sunt, mẽbri affecti imbecillitas, tã recipientis, quàm mandantis, ac intermedij, per quod transitus fit, coarctatio, vel laxitas, vel membrorum sensus acuties, vel obtusio, veluti vtraq; caliditas, tam accessionis putrifica intensa, & vrẽs, quàm post accessionem in cineritio relicta, mitis & remissa. quib⁹ addimus nidorem insitũ putredini, hoc est, proprietatem specificam, insitã, & hærentem humori putrido, vt Gentilis ex Galeno docte admodũ suis in extrauagantib⁹ quæstionibus interpretatus est, ignorante Vgone Senensi. Quæ quidem proprietas causam antecedentem mouet, tam intra venas cõtentam, quàm de foris venientem, aliter humorum putrescentium continuo ingens fieret confusio, & nunquam certus, & cõstitutus circuituum seruaretur accessionum ordo: ad hæc excrementorũ debita quantitas, & qualitas accedunt, vt si multa, pauca, viscida, crassa, tenacia, hærentia, tenuia, subtilia fluidáve sint, vnde accessiões quotidianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ, septenæ, octauanæ,

næ, nonanæ, continuæ, & variæ aliæ contingunt: bilis nãque tertianam parit: pituita, quotidianam: atra bilis quartanam: sanguis vero continentem, synocham dictam. Quod si humores dicti vario modo haberi contingat, & accessiones variãt, antecedendo, vel postponendo: accessionum nanque antecessus, morbi indicat incrementum, veluti earum postpositio, declinationem: modò tamen ipsis cum accessionibus cætera consentiãt, videlicet in anticipatione febris ingens caliditas, maior corporis turbatio, & symptomata grauiora omnia: in postpositione vero, omnia mitiora, & faciliora euadãt, & ægrotus ipse rectius sentiat & valeat. Quod si ingens erratũ in iis, quæ ingeruntur, excernuntur, iniiciuntur, admouentur, subtrahuntur, & similia, cõtingat, tunc accessiones variæ fiũt, aliquando ex eadem particula siue sede prodeuntes, vt in hoc de quo agimus casu, contigit, in quo, & tertiana continua, & interpellata, simul affligebant, aliquando ex variis partibus, & distantibus locis ex quibus accessiones quãdoq; eadem hora simul coincidunt: quandoq; vero vnã alteram sequitur, bis, ter, & quater: & sæpe multa & varia alia paroxysmorũ cõplicatio copulatióve fit, vt hic Thessalonicæ, plusquã reliquis aliis ciuitatib⁹ à me hucusq; lustratis, fieri obseruo: id q̃d & Hip. suo æuo

seruabat, diu nanq; Hippocrates in hac Macedoniæ, & Thessaliæ prouincia, in qua & nos nunc hæc literis mandamus, artem Peoniā exercuit, vt ex suis depromimus scriptis, & eius filio Thessalo ad Athenienses perorante. ALAM. Quum hucusq; dicta rectè teneam, placeat tibi, ò Amate, dubiū diluere sequens, an humor qui ad producendū rigorem, vel horrorem, vel frigus mouetur, sit putridus vel postquam opus cōfecit, putrescat. AMA. Audi. Auicenna cap. 6. citati libri in hoc colloquio, ait, humorem effusum ad rigorem, vel horrorem, vel frigus gignendum, crudum esse, & non putridum, sequenti modo, & rigor & frigus antecedūt febrē, quoniā humor crudus effunditur ad lacertos in primis, & nocet frigore suo, per cōparationem ad lacertos, deinde cū incipit putrefieri, incipit calefieri. Hæc Auicenna: per quæ clare tradit, humorem citatū ad rigorem, vel horrorem, vel frigus inducendū, crudum esse & nō putridum: cui fauere videtur Galeni sequens problema, libri secūdi, de symp. causis cap. 5. Cur est, quòd in incrementis & vigoribus accessionum febrium, horrores, rigorésque nō permanent, sed in initio tātùm consistunt? an fortè quia à potentia caliditatis superatur frigus: cum enim humores calescūt, & putrefiūt, rigor deficit. Hæc etenim Ga-
leni

leni eadem eſt reſponſio, cum ea, quam Auicenna forte dedit, ſcilicet quòd humor crudus ad rigorem mouendũ effunditur, qui poſtea cũ putruit, & caluit, ſua caliditate rigorem, ſiue frigus, ſuperauit, vnde initio acceſsionũ, rigores, vel horrores tantum apparent. Hinc eſt, quòd in epiala febri, ſimul febris, & rigor ſemper in quauis corporis parte permanent, quia rigor nõ põt ſuperari à caliditate putredinali: fit namq; epiala febris à vitrea, ac acida pituita, omniũ frigidiſsima, cuius pars cruda frigus inducit, reliqua verò putredine affecta, febrem accendit: ſed cum caliditas hæc febrilis, & putrifica nõ valeat, nec potens ſit ſuperare frigiditatem crudæ partis, fit inde quòd ſimul frigus, & calor in eodem membro ſemper percipiantur, & conſequenter, humorem crudum, frigus vel rigorem, aut horrorẽ parere, non vero putridum, dicendum reſtat.

ALAM. Mea ſententia, qui hæc aſtruunt, ô Amate, duras admodum partes habent, vt quæ contrarium rationib⁹, & authoritatibus probant, & primò ſic: In cauſone febre dicta ardente, bilis putrida intra vaſa continetur, quæ criticè per carnes ad cutem expulſa, rigorem facit, iuxta Hippocratis oraculum, A cauſone habito, rigore ſuprauueniente ſolutio fit morbi. Ergo humor putridus, rigorem facit, & nõ crudus: item in ordine acceſsionum,

tam secundum Galeni, quàm Auicennæ doctrinam, excrementorum putredo proponitur. Ergo humor putridus ad rigorem pariendum, mouetur, & non crudus: faciunt iis ea quæ non raro euenire videntur, videlicet, humor putridus intra venas contentus febrem gignit, qui postea ad cutem expulsus, rigorem facit, & breui sudore absoluitur, igitur humor putridus rigorem facit, & non crudus, aut incoctus. Missas facio varias rationes alias, & authoritates, quæ partem hanc tuentur, & roborant: tu vero Amate, quid hac in re præfixum habes, aperi rogo. AMATVS. Breui inter has dissidentes acies hæc sit conciliatio, & concordia, Humor antequam moueatur ad rigorem, vel horrorem, aut frigus inducendum, putridus est: nō adeo tamen intense, vt postea dispersus, disseminatúsve: qui postquam rigorem induxit, magis calsit, & intensius putret. Præter hæc tamen, quandoque humor frigidus, & horrorem parit, nulla postea subsequente febre, quia non putret, vt meritò aphorismus ille sexagesimus tertius libri quarti, tanquam non verus, à Galeno suggilletur, qui ait, Quibus in febrib⁹ quotidie rigores fiūt, quotidie febre soluuntur. Sed hîc cæteras rigoris causas consulto prætermittimus, quas studiosus lector ex Gal. lib. de sympt. causis, &

alibi

alibi sæpe, petere poterit, & eas ipse ex Hip. totius artis medicæ fundamento, lib. de morbis primo, decerpsit. ALAMANVS. Placent dicta, sed dubito adhuc in alio sũ problemate, quod tu Amate pro tua humanitate interpretari dignaberis, & est: An postquam bilis rigorem confecit, retrocedat ad ventriculum, & intestina, veluti ad vrinariam vesicam, & membra similia, vel potius ante rigorem, quando propulsatur à natura, in ea agitatione, & ebullitione, pars quædam ruit ad stomachum, vnde vomitus prolicitur: alia vero ad intestina, ex qua secessus fiunt, alia ad vrinariam vesicam cadere contingit, & per vrinam excernitur. AMATVS. Huic tuo quæsito, Gale. ita breui respondet, Motabile ipsa, per corpora sentientia, rigor ipse fit, post quem, vel per sudorem, vel (quum contingat ipsam ad internas partes ferri) per vomitum, vel alui solutionem, vel quum quandoq; etiam intrò & foras simul deferatur: vtroq; modo simul ipsa expurgata soluitur febris. Vtitur nanq; Gal. ijs verbis, pro responsione ad quæsitum: cur febris ardens superueniente rigore, soluatur ALA. Et hæc summe placent, & arrident, vt quæ cum Galeno sint dicta, sed haud præter institutum nostrum aliud mihi proponendum problema venit, ex Gal. lib. 2. de crisib. &

[illegible] decerptum, quod forte totius huius noſtri colloquij caput eſt, & [illegible]cur eſt, quòd tertiana febris ad infebricitationem deuenit; ardēs verò, cauſon dicta, minime: quum tamen vtraq; eandem efficientem cauſam, hoc eſt, bilem habeant. AMATVS. An quòd in tertiana bilis extra venas ſit, quæ per ſingulas expurgatur acceßiones; in cauſone vero, non item, quia intra vaſa, vnà cum ipſo ſanguine continetur, vnde per ſingulas acceßiones non expurgatur, nec ad infebricitationem deuenit, niſi forte quādo à natura inualeſcente, bilis ipſa à venis foras detruditur, vnde rigor ſuperuenit, & febris ſoluit. Sed iam iis finem facimus. quæ ſi quis accuratius inſequi vellet, iuſtū proculdubio compilaret volumen: quæ omnia ex Diuino Hippocrate, tam philoſophorū, quàm medicorū omnium parente primo emanarūt, vt apud ipſum legere tu ipſe poteris libro de flatibus, quem rogo magno tuo otio percurras. Ego vero in hac ſeptima Centuria finem huic dicendi generi imponam. Tu vero ô Alamane pro tua ſingulari humanitate breui ad nos venire curabis. ALAMANVS. Veniam, modò Deus Opt. Max. ſuperſtites, & ſanos nos in hac Macedonia terrarum Imperio quondam potita, ſinat.

FINIS.

Amati

Amati iusiurandum.

VRO Deũ immortalem, & sanctissima eius decem oracula, quæ liberato ab Ægyptiaca seruitute populo, Mose interprete, in mõte Sinate data sunt, me nihil prius aut antiquius in his meis curationibus duxisse, quàm vt illibata rerum fides posteris traderetur: nihil finxisse, nihil addidisse, aut commutasse ornamenti gratia: id tamen vnũ semper studuisse, vt vtilitas ad mortales promanaret: neminem laudasse, aut vituperio affecisse, vt priuatis affectibus indulgerem, nisi id veritatis studium exposceret. Si fallo, Deum & Raphaelẽ eius ministrũ iratos semper habeã, nec quicquam in arte medica mihi ad votum succedat. De mercede præterea, quæ medicis exhiberi solet, non admodum sollicitũ fuisse, multos non tantùm studiose, sed gratis etiam curauisse: mercedes etiã nonnullas à permultis oblatas magno & inuicto animo reiecisse: magísque id tentasse, vt ægrotantes mea opera aut diligentia, amissam consequerentur valetudinem, quàm, vt eorum liberalitate vel teruntio ipse ditior euaderem: eodémque loco semper apud me fuisse cuiusuis religionis homines, siue ij Hebræi, siue Christiani, aut Arabicæ legis sectatores essent. De dignitate verò non admodum solicitũ fuisse, eandémque diligentiam pauperibus, quàm illustrissimo loco natis præstitisse: morbum nunquã produxisse: in præsagiis ea quæ sentiebam semper dixisse: pharmacopolarum nemini plus

iusto fauisse, nisi ei fortasse, quem & peritiã artis & bonitate animi cæteris præstare intelligerem, in medicaméts describendis, prout facultates ægrotantis patiebantur, temperamentum semper adhibuisse: commissum mihi arcanum nemini detexisse: nulli mortiferum poculum propinasse: nullam mea opera matronam abortum fecisse: nihil à me in ea vbi curarem domo turpitudinis perpetratum: in summa, nihil à me commissum quod à preclaro & egregio medico alienum haberi posset. Hippocratem & Galenum artis medicæ parentes semper mihi imitandos proposuisse, non spretis nonnullorum in arte medica excellentiũ monumentis: in studiorum verò ratione adeò frequentem fuisse, vt nullũ quantumuis arduum negotiũ, me à bonorum authorum lectione auocare potuerit: non rei familiaris iactura, non nauigario, non crebræ peregrinationes, non denique exilium, quod, vt virum philosophum decet, magno & inuicto animo hactenus sponte substinui: discipulos quos ad hunc vsque idem permultos habui, filiorum loco semper duxisse, eos candidissime docuisse, hortatum vt bonorum similes euadere studerent: libros in re medica meos nulla animi ambitione edidisse, sed id vnum spectasse, vt quoquo modo mortalium valetudini prospicerem. Quod an assecutus sim, aliorum iudicio relinquo. Certè semper id præ me tuli atque in votis maximè habui. Thessalonicæ datum, Anno mundi 5319.

CVR

CVRATIONES SECVNdum ordinem contentæ in septima Centuria.

FINIS.

INDEX RERVM MEmorabilium huius septimæ Centuriæ.

Autoris

Pleuri

cur

FINIS.